This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Magyar Remekirók

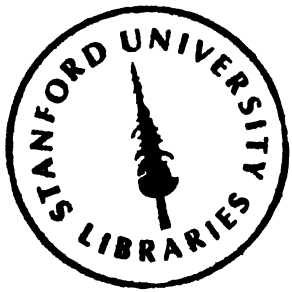
STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

Alexander Bernát	Erődi Béla	Négyesy László
Angyal Dávid	Ferenczi Zoltán	Rákosi Jenő
Badics Ferencz	Fraknói Vilmos	Riedl Frigyes
Bánóczi József	Gyulai Pál	Széchy Károly
Bayer József	Heinrich Gusztáv	Széll Kálmán
Beöthy Zsolt	Koroda Pál	Váczy János
Berzeviczy Albert	Kossuth Ferencz	Vadnay Károly
Endrődi Sándor	Kozma Andor	Voinovich Géza
Erdélyi Pál	Lévay József	Zoltvány Irén

25. KÖTET

VÖRÖSMARTY MIHÁLY MUNKÁI

IV.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1903

VÖRÖSMARTY MIHÁLY
//
MUNKÁI

Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta

GYULAI PÁL

IV. kötet

Drámai költemények. 2.

BUDAPEST
FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irod. intézet és könyvnyomda
1903

JOM

PH3360
A1
1902
v.4

Franklin-Társulat nyomdája.

DRÁMAI KÖLTEMÉNYEK

1821—1844

	Lap
Vérnász. Szomorujáték 5 felvonásban. 1833 — — — —	7
A fátyol titkai. Vígjáték 5 felvonásban. 1834 — — —	102
Árpád ébredése. Előjáték. 1837 — — — — — — — —	217
Marót bán. Szomorujáték 5 felvonásban. 1838 — —	233
Az áldozat. Szomorujáték 5 felvonásban. 1840 — — —	301

VÉRNÁSZ

Szomorujáték öt felvonásban

1833

SZEMÉLYEK.

Telegdi, birtokos úr, a király híve.
Tanár, remete.
Kolta, egy kis csapat vezetője, Bethlen híve.
Vid, Kolta kísérője és barátja.
Banó, kóbor deák.
Brigitta, apácza-fejedelemasszony.
Dora, özvegy.
Lenke, fogadott leánya.
Gerő, Telegdi öreg szolgája.
Kuvik Andor, Telegdi fegyvernöke.
Lucza, szobaleány Telegdi házában.

Cselédek, szolgák, s fegyveres nép.

ELSŐ FELVONÁS.

(Mezei lak tája.)

Remete, Dora, Lenke.

REMETE. Cselédim, én megyek. — Csend van megint
Mindenfelé a rég zajos hazában.
Gábor letette már a koronát,
S a béke szent galambja, félve bár,
Leszáll körünkbe és tanyát keres.
A harcz kemény szolgája, melly imént
Kártékonyan csaponga, visszatér
Családihoz, s hajléka tűzhelyénél
Törvényt s nyugalmat kénytelen becsülni.
Őrizzen Isten! nincs már annyira
Szükségtek férfi ótalomra; s engem
Rég várnak bérczeim, hol megtanultam,
Elzártan élet s indulat zajától,
Lelkemnek élni, melly az Istené,
S nem e tetemnek, melly a föld pora.
Megáldjon Isten! éljetek nyugottan.
DORA. Ah Istenem! mi félelem lesz az,
Magunknak lenni ily rideg helyen.
LENKE. Bizony! mi félünk ily magányosan.
REMETE. Nyugodjatok meg távozásomon,
Nem tart soká; de most már menni kell.
LENKE. S mit hozsz nekem, ha ismét jősz, atya?
REMETE. Mit hozhatok mást, mint csak magamat?
De mégis mit kivánnál?
LENKE. Egy fűvet.
DORA. Ahá! te dőre, mit csevegsz megint?
REMETE. S miféle fű az, mellyet úgy kivánsz?

LENKE. Sokan nevezték látatlan fűnek,
Mert láthatatlan, a ki bírja azt;
Bár ő igen jól lát.
REMETE. Mily babonás
Ez a leány! mily telve van
Haszontalan, rég elkallott regékkel.
De végre is, ha volna s megszerezném,
Mit vagy teendő látatlan füveddel?
LENKE. Nem mondom el, ha megharagszol érte.
REMETE. Haragunni nem szokásom, csak beszélj.
LENKE. Szeretnék láthatatlan lenni általa.
DORA. Leány, leány, te rosszúl jársz ma még.
REMETE. Mily elbizottság! Hát most nem vagy-e
Eléggé láthatatlan? nem vagy-e
Elég csekély, hogy észrevétlenül
Lengj a világon, annak látható csak,
Ki fenn van, s minden fűszálat megolvas?
Mi mind csekélyek, csaknem porszemek
Vagyunk, leányom, mindnyájan, s te főkép
Elég kicsin vagy még, hogy fel ne tűnj.
S telnék be bár bohó kivánatod,
Alig hiszem, hogy jól élnél vele.
LENKE. Ma nagy szigorral bánsz, atyám, velem.
Én oly gonosz, mint véled, nem vagyok.
REMETE. De dőre vagy, s az is sok kárt tehet.
LENKE. Kárt nem, de egy kis zűrzavart okoznék.
De meg kell hallanod, s aztán itélj.
Először is nagy tükröt tartanék,
S a büszke éretlent, s a vén hiút,
S az ostobát, ki tisztre vágy, midőn
Legjobban álmodozná álmait,
Tükörbe nézetném, hogy látva ott
Egyűgyü képét a nagy gondolatnál,
Szégyenlené magát. A haragost
S dühöst, irígyet szint' igy játszanám meg,
Hogy önmagától visszatántorodnék.
Pénzasztalához ülnék a fukarnak,
S midőn legédesb hangját hallaná

A százezerszer olvasott ezüstnek,
Elhúzogatnám titkon azt, s zsebébe
Bocsátanám, hogy végre asztalát
Söpörve lelné: s majd ha kínja közt
Futosna kétségb'esve, pajkosan
Kidönteném zsebét, hogy százfelé
Gördülni látná szép tallérait,
S halomba kézzel-lábbal kotraná.
Erszényt mutatnék a pazér fiúnak,
Urest, nagyot s azt hordanám előtte,
Rém és örökké intő jel gyanánt;
A részeget lőrével tartanám,
S kancsó helytt dézsát nyujtanék neki;
Gyáváknak fűzfa kardot metszenék,
S jobb oldalokra kötném azt. Fejébe
Nagy medvecsákót nyomnék a pörös
S uralkodó asszonynak, fejkötőt
A gyáva férjnek, s lenszöszt és guzsalyt.
Leánynak, a ki tánczra vágyakodnék
Előbb, mint dolgát végzené, czipőit
Elrejteném, és apja bocskorát
Tenném elébe. Agg Tihany fölött
Visszhang helyett megállnék a hegyen,
S ki jó napot kivánna, adjon Istent
Viszonzanék, s a vastag hangokat
Vékonynyal váltanám, hogy majd utóbb
Szitkokkal menne el, s én szitkait
Kaczajra fordítnám. És végre is,
Mert minden kis csínt el nem mondhatok,
Az éhező szegénynek sült galambot
Repítenék szájába, hogy csak egyszer
A példaszó betelnék. Jó, pohos
S nyilt könyveiknél elszúnyadt atyáknak
Fordítva adnám könyvöket kezökbe,
S mulatna majd, ha ébredvén, fonákúl
Kintornálnának. S így mennék tova
A nagy világba könnyü gondolattal,
S ha már megunnám a kalandozást,

Telegdi (jő).

LENKE. Ah, várj anyám, ne hagyj itt magamat.
TELEGDI. Eredj, leány, eredj anyád után.
(Lenke elsiet, Telegdivel szemközt egy kis csapat jő fegyveresen, előttök Kolta.)
Ki népe vagytok, földiim?
KOLTA. Magunké,
S Gábor királyé, a ki lelke van!
TELEGDI. Gábor király nincs. Nem tudjátok-e,
Hogy már letette a bitolt nevet?
KOLTA. Ha tette, rosszúl tette, végi van,
S bitorlott: nem bitorlott, egy manó!
Csak név legyen s posztó, ha pénze nincs.
No's kelhetünk? vagy ón galuska kell?
TELEGDI. Miattam nyílt az út: de intelek,
Hogy béke van, s a kóborlás tilos.
KOLTA. Mi mennykő! hát a hold nem kóborol?
S még a mi több, az égen s éjtszaka!
(Elhalad, s ismét megáll.)
Vagy tetszik, vagy nem! a ki nem szeret,
Jőjön fel a hegyekbe, s megtalál.
S most jobbra, balra! éljen, a ki mer. (El.)
TELEGDI. Elég kevély vagy éretlen korodhoz!
Ily hangot ád a hordó, míg üres.
Kár ifjuságaért: okos tanács,
S vesszők alatt még emberré lehetne. (Emberekhez.)
Vigyázzatok! betérek egy kevéssé
E házhoz itt. Tartsátok szemmel őket.
(A katonák elvonúlnak. Telegdi közelit a házhoz.)
Valahányszor e vidéken átmegyek,
S szemembe ötlik e kis tiszta ház,
Úgy tetszik, mintha festve volna csak,
Mintegy beköltve a komor valóba,
Tanyátokúl, szent béke s nyúgalom! (Dora jő.)
De ember lakja s tündérsége vész. (Dorához.)
Ne félj, anyó, nem ellenség vagyok.
Légy oly szives, hozz egy pohár italt. (Dora el.)
Szomjan vagyok; bár testem volna csak.

A gyenge, gyarló test! ki mondja azt,
Hogy telhetetlen? A gödény torok,
S a farkas, a gyomor, nem laknak-e
Étel- s itallal jól s királyilag?
A lélek szomja olthatatlan ég!
S gyümölcse kívánsága tárgyinak,
Mint fáé, melly a földben ver gyököt,
De vég sudarával a felhőkbe vész, —
Nem érik itt, fenn csillagok között
Elérhetetlen ágon csügg alá
Az üdvözűlet istenasztalára. (Lenke jő, s egy kupát hoz.)
Mit látok! új, és aggból ifju kép,
Tavaszvirág a renyhe tél után;
Ki vagy te, szép leány?

LENKE. Bocsánatot,
Nagyságos úr! anyám kijőni félt —

TELEGDI. Anyád, s te nem?

LENKE. Nem véték senkinek,
S azt gondolám, nem bánthat, a ki jó.

TELEGDI (átveszi a kupát). Ne vesztegesd szép bizodalmadat:
Sok szenvedett már, a ki bűntelen.
S nem tudni mindenkor, ki jó, ki nem?
(Iszik, s a kupát visszaadja.)
Köszönöm, lánykám, a jó hűs italt. (Dora félve jő.)
Jó asszony, légy nyugott. Már távozom,
S tőlem s hadamtól nincs mit tartanod.

DORA. Ah, jó uram, megengedj rossz szememnek,
Hogy rád nem ismerék. Rossz a világ,
Kivált időnkben. S itt magányosan
Szegény fehérnép méltán félhetünk.

TELEGDI. S ismertek engem?

DORA Oh, az volna szép,
Ha pártfogónkat elfelejtenők.
Hányszor nem áldánk téged s népedet,
Hogy a vidéket ótta kardotok,
Midőn körül vad háború rabolt.

TELEGDI. Ha öntudatlan ennyi jót tevék,
Most tudva már, kik lakják e helyet,

Kétszerzem gondomat. Ne féljetek.
Míg a vidéket nyugtan nem tudom,
Közel tanyázok és még látni foglak.
DORA. Az ég kegyelme áldjon érte meg.
TELEGDI (férc). Mi van még, a mit kéne mondanom,
Hogy nem birok távozni? (Lenkéhez.) Melly italt
Adál, leánykám, jó és kellemes,
Csak egy hibája, hogy szomjat nem olt. (Magában.)
Félek, hogy ollyant ittam, a minek
Nem a pohárban voltak csepjei:
Szememmel ittam s lelkemig hatott. (Lenkéhez.)
Hogy hínak, szép leányom?
DORA. Ah szegény lány!
Hogy elpirúlt. No Lenke, szólj leány!
Pedig mi bátor, más ha kérdezi. —
Lenkének híják őt, kegyelmes úr.
TELEGDI (Lenkéhez). Az ég neveljen olly erkölcsüvé,
A millyen szépnek alkotott kegye.
Meglátlak nem sokára és gyakortább,
Ha erre hoznak dolgaim.
DORA. Szerencse
Hozzon minél előbb, jóságos úr!
TELEGDI (mene.) Az Alkotóra, ki a szívbe lát!
Egy asszony élt csak, a ki érdekelt,
S az újra élni látszik e leányban,
A kit vagy bírni kell, vagy látni sem.
Eltávozom; de úgy, hogy visszatérjek. (El.)
DORA. Mily szíves, áldott úri ember ez,
Csak ollyan bús ne volna. — Nos leány,
Te tán a fűvet olvasod, hogy úgy
Elandalodva s szem-lesütve állsz?
Jer, láss a konyhához. Banó deák
Igérkezett, hogy eljön éjszakára.
LENKE. Anyám!
DORA. Mi baj?
LENKE. Ez volt a vár ura?
DORA. Természetes, hogy ő is vár ura,
De melyiké, azt még te nem tudod.

LENKE. Remete atyánkkal voltam rég, igen rég,
S egy vár alatt menénk, mely egyedül
Állt a vidéken csendes tó felett.
Ugy látszék messziről, mint egy komor,
Parancsolásra termett büszke úr.
A hogy közel jutánk, elrettenék
Magas falától, vas kapúitól,
S szédülve néztem tornya kúpfejére,
Hol a csikorgó szélvitorla ing.
Felbátorodtam majd, s futosva szedtem
A kék virágot pázsitos tövében.
Benéztem aztán egy szűk ablakon;
De oh anyám, mit kelle hallanom,
A vár sohajtott —
DORA. Mit beszélsz! Bizony
Még engem is megrémít. Hagyd el e
Bohó beszédet. A vár nem sohajt,
Hisz annak lelke és tüdője nincs.
LENKE. Atyám is azt mondá, a remete,
Hogy az csak a szél lebbenése volt.
De én hallám, s ha visszagondolom,
Megborzadok, mert a vár úgy sohajtott,
Mint a beteg sohajt, vagy a kit bánat ér.
DORA. Hogy is ne! Jer be. Jobb bizony, ha addig
Imádkozol, s e furcsaságokat
Elmédből elvered —
LENKE. Jerünk, anyám. (Félre.)
Ha egyszer még e jó úr eljövend,
Megkérdem őt, mely várban tart lakást.
Ha ily sohajtás ott is hallható,
Belé nem mennék minden kincsekért. (El.)

(Vár.)

Telegdi, utóbb *Gerő*.

TELEGDI. Tizenhat éve, hogy még nőm vala,
S két új szülött, gyengéded ikreim,

Tizenhat éve, hogy nincs gyermekem,
Hogy nőm kihalt. S őrültem balgatag
Első dühömben elveszítni őket;
De boldog nem vagyok. Nincs örökös,
Ki e sok őstől rám maradt nevet,
A puszta házban most csak magamét,
A késő századokra átvigye.
S ép férfi korban mindennel birok,
Csak házi üdvöt még nem ösmerék;
De ösmerek fanyar kínt a helyett,
S megbánhatatlan bűnnek súlya nyom.
Elég! elég! — Hé vén Gerő s te itt?

GERŐ. Uram, megengedj; hívatál.

TELEGDI. Igen.
Jer elé, családom krónikája te.
Te czímeretlen régi oklevél.
Te nem ragyogsz, mint Mátyás könyvei,
Gyöngyös kapocscsal, bársonyos födéllel;
Nem oly vagy, mint a melyből mérgesen
A rókatorkos s rőt öves papok
Egymásra czáfot, s kárhozást idéznek.
Te olvasatlan koptál meg, csupán
A kor miatt; de nincs hizelkedés,
S haszontalanság nincsen írva benned.
Tapasztalásból tudsz és csak valót,
Csak ollyat, a mi szükség. Szólj.

GERŐ. Uram!
Még nem tudom, mit kívánsz agg hivedtől,
És mit jelentsen e nagy felhivás.
De félek tőle, mert mit én tudok,
Több bús van abban, mint örvendetes.

TELEGDI. Nem mondtam? oh, te hű emlékezet vagy.
Igen tehát, szólj, hányad éve most,
Hogy a gyülölt fajt, mellyet idegen
Oltott hibátlan vérem törzsökébe,
Átengedém a sors koczkáinak,
Hogy szégyenében, s búban ifju nőm
Utánok halt?

GERŐ. Ah, kíméld magadat.
Minek beszéljek lélekháborítót?
Legjobb feledve, a mi múlt, ha bús.
TELEGDI. Feledve, mondod? Nem, nem! Lásd öreg,
Én egy sok éves álmot álmodom,
S mindig csak azt, mely válhatatlanúl
Kisér utaimban, s mint árny est felé,
Nem fogy, de nő delemnek szálltakor,
Mig végre óriássá változik,
S az álmodóval elmerül az éjbe.
Nem, illyen álmot sírba nem viszek.
Letépem egyszer bűvös fátyolát,
Eszemből mindent, a mi nem valóság,
Kiirtok egy csapással. Szólj öreg,
Ösmerted nemzetségemet?
GERŐ. Mióta
Eszemet tudom, csak őket ismerém.
Nagy atyádnál serdülék fel ifjuvá;
Atyádat, s három hős testvéreit
Első csatába én kisértem el,
És téged e kezek hordoztanak,
Mint kisdedet.
TELEGDI. Szerencse nem vala
Osztályok e földön: korán veszének
Kül s bel hadaktól háborús hazában!
De volt-e köztök, szólj, csak egy faj is
Nem tiszta származat, s Telegdivér?
GERŐ. Szelídek voltak anyjaik s szivökben
Az erkölcs harmat, mely virágra szállt,
S csak tiszta napsugárral párosúl.
TELEGDI. S üdvömre mondom! ollyak voltak ők,
Olyaknak kelle lenniök, ha hit van.
De én, de én! korcsoknak atyja lettem,
Gyermektelen, mert őket elvetém,
S anyjok miatt! pedig mi szép vala,
Királyilag szép! Őtet ünnepen
Tevé ki a természet nézetül,
Oltárra tettem volna, és imádnák;

Vadak közé, s haragjok meglohadna;
Halálos ellenségek, látva őt,
Megbékülnének lába zsámolyánál —
És mégis hűtelen! — Hogyan szerettem őt!
Nem esküvel fogadtam őt szeretni,
De bennem minden érzet s gondolat,
Minden remény és vágy és képzelet
Egy összefoglalt nagy s szent eskü volt,
Csak lelkem- s Istenemnek hallható.
S nem büszkeségből mondám őt enyémnek:
Mint drágamíves legbecsesb követ,
Arany hitembe foglalám be képét,
És mégis hitszegő! Nem így van-e?
Nem volt-e ő szép háznak gyermeke?

GERŐ. Szépségre szép, s birtokra dús vala,
Nagy messze földön pártalan szerencse.
De téged is, még ifjan hőst, hogy arra
Méltóvá lennél, sorsod jegyze ki.

TELEGDI. Nem úgy, öreg! szüléink rendelék,
Míg éltenek, még kis korunkban, úgy;
S én mint halász, ki hálót halra vet,
S helyette kincset húz ki, bámulám
A szép jegyesben a nem várt szerencsét,
S bálványozója lettem, nem gyanítva,
Mily nagy csapás lesz egykor vesztenem.
De ez csak kezdet; egy név zeng örökké
Lelkemben vissza, melylyel bűvölők
Leköthetnének holdat, csillagot,
Mely átokúl a napfényt elborítná,
Ha mind az üdvösséget, mellyet ölt,
S a kárhozatnak, mellyet szerze, súlyát
Együtt gondolnák, mint én gondolom,
S úgy érzenék, mint érzem —

GERŐ. Oh uram!

TELEGDI. Közelb, közelb! ki volt az, a ki engem,
Egy égnek angyalát, szivetlenül
Leránta enmagamnak ördögül,
Ki édenemből poklot alkotott?

Nézz hátra agg fejedben, vén Gerő,
Emlékezetednek vond meg húrjait,
S nevezd meg őt nekem!

GERŐ. Tanár.

TELEGDI. Tanár!
Én és Tanár szerettük a leányt.
De nem hivém, hogy aljas névtelen,
Szük birtokú a dúsnál jobb lehet
És kedvesebb az ifju lány szemében.
Délczeg legény volt, s visszaléptekor
A bú királyként székelt homlokán,
Kevély lemondás udvarolva azt.
De veszte; s én, ha boldog nem valék,
Oly szerfölött csak enmagamnak érző,
Sajnáltam volna őt; én balgatag!
Őt, a ki engem messze számkivetve
Rideg malommá tett a bú patakján,
Holott magamnak őrlök bánatot,
S belsőm zajától fölrettenve, az
Éjféli házként rém s iszony vagyok.
Vagy nem vetém-e én a két kicsint,
Első szülöttit nőmnek, rengetegbe,
Gyanú kigyója marván keblemet,
Éhség- s vadaknak martalékiúl?

GERŐ. Ne kínozd érte lelked', jó uram.
Megbántad azt már és megbünhödél,
Bár néma búdat más nem értheté.

TELEGDI. Oh, azt ne mondjad. Minden tetteim közt
Ezt legkevésbbé bánom, és soha
Megbánni nem fogom. — Velem valál,
Hogy a pogány kezéből megszökénk,
(Hová egy bal harcz juttatott, korán
Eltiltva tőlem hölgyem karjait).
Együtt jövénk bujdosva s mindenütt
Fülembe zúgott a hír: «jó Telegdi
Elhagyta ifju nőjét s harczba ment,
Azonban otthon más ölel helyette:
Várán s nején Tanár bitorkodik.»

Nem volt-e ez lesujtó hír nekem?
Pusztákra tértem, hogy ne halljam a hirt,
De zenge az, mint mennydörgő itélet;
Gyanúm, a százfejű szörny, fölkele,
És ostorozta lassuságomat.
Repültem s honn valék. És jaj Tanár
Neked, ha ott találllak! Haragom
Minden dühével téged rontlak el;
De csendes volt a ház és ünnepi,
Mint melyben ember jött világra, s én,
Atyjok s nem atyjok, álltam, mint küszöb,
Sem künn, sem benn; érzelmem tőr vala,
Kétélü tőr és Aetna lángjai.
Látám a rajt: tükörben sem hasonlóbb,
Mint itt, magához: mind Tanár vala.
Tanár kacsintott rám koromszemeikből;
Feketék valának mint az éj s övéi.
Szemeikben hoztak bűnvallást magokkal,
S mosolygásokban szája gúnya volt.
Nem, ily fajokra nincs szükség! ezekből
Lesz a hazug s a kém, a hitszegő;
Az éji tolvaj innen származik,
A rágalommal és orozva gyilkos;
Ilyen beoltott korcs árulja el
A jó barátot, és a szent hazát;
Mely harmad ízen már haramja lesz,
S a földet bűnösökkel rakja meg.
És mégis, a mit tettem, bűn vala,
Irtózatos bűn s annál súlyosabb,
Hogy nem kivánom csak megbánni is.
De a dologra most. Öreg, te voltál,
Ki átvevéd a korcs ikert, s azóta
Nem vágytam tudni sorsokat. Feledni
Reméltem azt sok évi hallgatással,
De élt az emlék irthatatlanúl.
Majd a vadak, majd éhség körme közt
Sorvadtan, elhagyatva, véresen
Találták őket éber álmaim;

Majd mentve hittem őket, s képeik
Előttem álltak serdült ifjulag,
S látszottak számot kérni anyjokért.
Hányszor s mi tarka képben látom őket!
S ez álmaim gyötrőbbek a valónál.
Azért, öreg, beszéld el a mi történt,
Mint ősz hajadhoz illik, hímezetlen:
Hová levének ők?

GERŐ. Jó Isten tudja azt!
De halljad, a mit én tudok felőlök.
Midőn nagy esküvel reám kötéd
Az ikreket kitenni rengetegbe,
Anyjok körűl szúnyadva leltem őket.
Nem mondom el, mint érze a szülő.
Sejté a végzést s kínja tengerében
El volt merűlve, mint a tört hajó.
Majd hogy föleszmélt, egy arany szivet,
Mely, mint ereklye, anyjáról maradt rá,
Vön el nyakáról, s mondá: osztanám el
A két szülött közt a kis ércz szivet,
S függeszteném nyakokba emlekűl.
Még kért, midőn már keble megszakadt.

TELEGDI. Tovább, tovább!

GERŐ. Vevém a kis szivet.
Megengedj, rá könyűim hulltanak,
És ingadoztam. Ám anyjok nem élt már,
S parancsod sürgetett. Felosztva lőn
A szűk örök, csak fél szív, s ércz az is,
A mely jutott; de játsztanak vele
Az ébredők. S én, mint megesketél,
Vadonba veszni vittem őket el.

TELEGDI. S mit gondolsz, élnek, vagy meghaltak ott?
Azóta nem hallád-e hírőket?

GERŐ. Elmondom híven a mint volt, uram;
S már sokszor készülék, de hallgatásod
Komoly hatalma kötve tarta eddig.
Mélyen behatván, egy kis térközön
Letettem a bús terhet. Rémesen

Suhogtak rám az erdő tölgyei,
Fejemre láttam dőlni lombjokat.
És mintha meglepetném bűnömön,
Ijedve álltam, s ajkam reszketett.
Majd megfuték. Csak így jöhettem el,
Mert szívem folyvást visszahúz vala.
De hogy megálltam a vég fák alatt,
Tünődni kezdék. Vontan hallgatám
A bús vadonnak néma suttogását,
És gyermeksírást tetszék hallanom.
Minden madárban, melly előtalált,
Gyilkost gyaníték, minden kis neszen
Halálnyögést s már észrevétlenül
Uton valék, de későn érkezém.
A két gyerek nem volt a térközön,
Bár semmi vérnyom nem mutatkozott.

TELEGDI. Ha élnek ők! Egy bűntéttel szegényebb,
De gondnyomottabb; nyúgott nem vagyok.
Azóta semmi híred rólok?

GERŐ. Nincs, uram:
Minden nyomozásom hasztalan maradt.

TELEGDI (gondolkodva). S ha mégis élnek, ott nem haltanak!
Félig szerencse, félig bűn. Egészen
Használhatott; de így még megzavar.
Azonban éljenek, s bár boldogúl,
De engem átok érjen s kárhozat.
Ha hajlom őket gyermekűl fogadni.
Omoljanak le házam sarkai,
Ha itt tanyát és enyhelyet találnak;
Csak itt ne, máshol a világon mindenütt.
S most hagyj magamra jó öreg, vagy inkább
Készíts uradnak ünneplőbb ruhát.
Rendeld csinosbbá özvegy házamat;
Mert meglehet, hogy vendég érkezik,
Váratlan bár, de kedves, úgy hiszem.

GERŐ (mentében). Jó Isten adja, a mit rég ohajtok.
Kezemben hordám még mint gyermeket,
Megérjem, hogy megaggjon itt velem,

Hogy elpusztuljon a Telegdi ház?
Ép férfi még, de barna fürti közt
Már látni itt-ott intő szálakat,
S a dér után a tél nem messze van.

TELEGDI. S te mégis itt öreg, mijen tünödöl?

GERŐ. Imádkozám éretted, jó uram;
De már megyek.

TELEGDI. Légy nyúgott, mindeneknek
Jó vége lesz, ha Isten úgy akarja.

GERŐ. Akarja bár úgy, mint javadra van. (El.)

TELEGDI. Eljegyzem őt, nőmmé kell lennie!
Még most, ma mindjárt. Búsan vagy vigan,
Gyönyör- vagy únalomban egyiránt,
Lejár az élet, e csekély örök.
Én elmerültem, mint a telt vödör,
De feljövök most újra s megtekintem
Mint áll körülem a derű világa.
Nem gazdag ő, de annál jobb lehet,
Nem főnemű, s így büszke nem leend;
Még ifju, s így nincs megromolva szíve:
Mint gyenge repkény kerti fára nő,
Úgy fog tapadni házam törzsökéhez,
Felnőni hozzám boldogságomúl,
Úgy fog kinőni aljas helyzetéből
A tőhöz híven, melly erőt ada,
És fényt s nem izlelt birtokot neki.
Egy fő hibája van, hogy szép igen,
Szebb, mint erénynyel tán megférhető;
S ha oly sötét nem volna kék szeme,
Hajának fürti ollyan feketék,
Azt mondanám, ő, a hitetlen, az.
De mit tünödöm? ő vagy senki nőm!
Szép hölgy vivé el tőlem üdvömet,
Szép hölgy kezéből kérem vissza azt.
S asszony szerelme menny, pokol lehet,
Poklát izeltem, most tán mennye vár. (El.)

LUCZA (jő egy seprűvel s megáll.) Krisztusom! micsoda pókháló-fészek ez! Ha sokáig így maradna, még kötelet

lehetne belőle gyártani. — De igy van az! tizenhat éve, mondják, hogy asszony nem volt benne. Ez már csak szörnyűség. Aztán mégis annyi a nőtelen ember! pedig mit tudnak azok a férfiak asszonyszemély nélkül? Legfölebb egymásnak nyakát szegni, hogy utójára majd minden férfinak, Isten bocsá! három feleség jut. S már most hol kezdjem el? Bizony még fennakadok valahol, mint az éhen haló gözű.

KUVIK (jő s megáll). Csak szép egy darab leány ez a Lucza! Akárki mit beszél, jól gondolta Isten ő felsége, hogy asszonyt teremtett, ha mindjárt a férfi bordáinak egy kis fogyatkozásával is; mert különben hogy állna ez az én Luczám most itt oly tenyeres-talpasan, mintha csak czöveknek állították volna. S azt mondják a Kuvik nemzetségről, hogy az folyvást férfiak és asszonyok által tartotta fenn magát, úgy szaporodott el széles e világon. S én úgy hiszem, igen keresztényül és kuvikúl fogok cselekedni, ha most rá ijesztek, azaz ha hirtelen megragadom, s a csókot, melyet egyszer álmomban igért, most megveszem rajta.

LUCZA (észreveszi, s neki fordúl a seprűvel). Ide ne jőj, ha azt a két hollónak való szemedet kedveled. Nincs egyéb dolgod, mint a szegény fehér népet ijesztgetni?

KUVIK. Hát neked nincs egyéb dolgod, mint szüntelen rólam gondolkodni, a helyett, hogy a seprűhöz látnál?

LUCZA. Majd hozzá látok, ha azt a bozontos fejedet megsímogatom vele.

KUVIK. Miért haragszol rám, Lucza?

LUCZA. Azért, hogy multkor is megkergettél a kútnál.

KUVIK. Igen, de te akkor nyakon öntél, s aztán elszaladál.

LUCZA. Hát tegnapelőtt nem értetted hozzám azt a ferde szádat?

KUVIK. Igen, mert meg akartalak csókolni, de te sikoltottál.

LUCZA Aztán a karomat is megszorítottad, hogy még most is kék a helye.

KUVIK. Látod Lucza, az mind szeretetből történt.

Lucza. Hogy ne! a szegény ember is szerettéből szoritotta agyon csikaját.

Kuvik. Oh gyöngyöm! micsoda szép dolgokat tudsz te! szeress engem Lucza.

Lucza. Ha csak az a bajod!

Kuvik. Nem hittem volna, hogy olyan könnyen áll nálad a szerelem.

Lucza. Mint a köhentés. De most eredj; mert mindjárt feléd fordítom ezt a seprűnyelet.

Kuvik. Lucza!

Lucza. Eredj, mondom.

Kuvik. Lucza, tudod, miért tisztogatunk mi ma?

Lucza. Miért? hát hogy minden tiszta legyen.

Kuvik. Az épen annyit tesz, mintha mondanád: azért csicsomázod fel magadat, hogy csinos légy, s nem azért, hogy nekem tessél.

Lucza. Oh te czirmos.

Kuvik. No jól van! ha épen mit sem akarsz tudni; Isten velünk.

Lucza. Kuvik te!

Kuvik. Mikor az ember tizenhat esztendeig szomorkodik, pókhálóval aggatja be ablakait, s azután egyszerre tisztogattat! nem mindennapi dolog az.

Lucza. Igaz! a mi tizenhat esztendőben egyszer esik, az nem mindennapi dolog.

Kuvik (magában). Hogy ez a leány épen nem kiváncsi?

Lucza. Hanem te Kuvik!

Kuvik. Nos!

Lucza. Mégis, miért kell nekünk most minden szobát feltisztogatni, a képeket leporozni, s az apródoknak a fegyvereket kifényesíteni?

Kuvik. Ahá! — Én hiszen tudom a mit tudok. De nem is csoda, kölyök-korom óta a háznál növekedtem.

Lucza. Édes Kuvikom!

Kuvik. Én urunknak első feleségét is láttam.

Lucza. Hát második is lesz? ugyan te Kuvik —

Kuvik. Szent Bornemisza! mit nem tudok én, ha szólni akarnék. Én a lakadalmon is ott voltam.

Lucza. Kedves aranyos Kuvikom. —

Kuvik. Én a temetést is láttam —

Lucza. Istenem! hát temetés is volt?

Kuvik. S ha ember azt tudhatná, a mit én megértem —

Lucza (nyugtalanúl). Hallod-e Kuvik?

Kuvik (hozzá fordúlva). De hát mi bajod? hiszen te mit sem akarsz tudni.

Lucza. Mentsen Isten olyan szerencsétlenségtől! én mindent, de mindent akarok tudni és hallani; mindent, a mi csak kigondolható, érted-e Kuvik, mindent, mindent.

Kuvik. Ohó! te engem ki akarnál nyomni, mint a naspolyát, hogy azután elvess. Nem úgy verik a czigányt!

Lucza. Kuvik te! inkább azután meg is csókollak.

Kuvik. Már az egészen más. Hát mi a kivánságod?

Lucza. Hát Kuvik, szép volt-e az első asszonyság? mikor halt meg? miért nem házasodik urunk? mért olyan mogorva? s miért kell nekünk most takarítani?

Kuvik. Egy, kettő, három, négy, öt! Hallod Lucza, ezt csak valódi szívreható öt ölelésért lehet megfejteni.

Lucza. Isten neki! ölelj meg egy kicsinyt, de azután beszélj. (Összeölelkeznek.)

Kuvik. Oh kincsem!

Lucza. Oh angyalom! — Ne nézz hát, mint a sült hal; beszélj már egyszer.

Kuvik. Szinte szédülök örömemben. — Hát látod, édes Luczám, urunknak régen, igen régen egy igen, igen szép felesége volt, kivel csak két hónapig élt, azután harczba ment a törökre; de megfogták.

Lucza. Krisztusom! a szép fiatal asszonyság bizonyosan meghalt buvában.

Kuvik. Dehogy! Azt gondolod, oly könnyen áll asszonynak a halál? Egy kísértet jára fel hozzá a föld alól remete ruhában.

Lucza. Kísértet! — Kuvik, én elszaladok innen.

Kuvik. És az a kísértet régi szeretője volt.

Gerő (szolgákkal jő). Hát csürhe nép, ti mit csevegtek itt?
Nincsen dolog, vagy már jól laktatok?
S nekem törődött aggnak kell-e, hogy

Munkára intselek? Lóduljatok;
Ti ketten dárdát, vértet, s kardhüvelyt
Csiszoljatok ki tisztán, fényesen,
Hogy tündököljön a nagy ház falán.
Ti nyissatok ki ajtót, ablakot,
Porozzatok ki mindent gondosan;
A képterembe menjetek ti ketten,
Vigyázzatok, hogy a nagy képszobornál,
Mely ős Telegdit ábráz, ostobáúl
Paraszt kezekkel orrot és fület
Ne sértsetek, s a tisztes képeket
Agyon ne verjétek, ti gyilkosok.
Siessetek! mert sarkatokra gyujtok. (Szolgák el.)

LUCZA. Hát Gerő bácsi, én is oda menjek?

GERŐ. Hová, te czinke? férfiak közé?
Épen bizony! nyihogni s dulakodni?
Mily rossz, romolt fajnép a mostani,
Ha férfi s nő együtt van. Jőj velem,
Vagy inkább menj elűl a bal szobába,
Míg én ezekkel itt rendelkezem.

LUCZA. Igen, de én félek ám ott magam.

GERŐ. Te félsz, boszorkány?

LUCZA. Ugy ám! de én nem vagyok boszorkány.

GERŐ. Majd az leszesz, ha isten úgy akarja,
Hogy férjtelen megvénűlj. Menj, ha mondom,
Tüstént ott termek én is.

LUCZA. Ha mindjárt nem jön, én sikoltok ám. (El.)

GERŐ. Mily sok beszéd ez egy leányban is,
Hát még ha több lesz; ám csak jőjenek.
Hadd éljen ismét e halotti ház.
Rég vártam e napot, s mily örömem,
Hogy végre itt van. Jó uram hiszi,
Hogy a mit most teend, én nem tudom.
De rég kilestem én már útait,
És a leánynak titkon megsugám,
Mi vár reá, ha meg tud tetszeni.
Bocsássa Isten! jó szűből tevém.

LUCZA (belül). Gerő bácsi!

GERŐ. Megyek, megyek, te sárkány, ne kiálts. (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Mezei lak.)

Lenke varr, *Banó* egy időig hallgatva néz rá.

BANÓ. Leány!
LENKE. Deák!
BANÓ. Te másszor engem bátyádnak neveztél!
LENKE. S te másszor engem húgodnak neveztél!
S mi több, még szépnek s kellemesnek is.
BANÓ. Te most is az vagy, csak hogy rossz nagyon.
LENKE. Magamnak volnék rossz, s ha az vagyok,
Még most szabad, még most enyém vagyok.
BANÓ. Mí fínomúl, mi szépen! úgy de Lenke,
Te egy vitézzel kezdesz múlatozni,
Ki téged titkon meg-meglátogat.
LENKE. Nos?
BANÓ. Oh bölcs Cicero! s ez nem elég?
LENKE. Csehül beszélsz?
BANÓ. Nagyobb vád kell-e még,
Mint, hogy sziveddel játszol s nem tudod,
Kinek zsebébe hányod el, holott
Rossz pénz gyanánt fog árván pengeni,
Midőn van, a ki azt aranyba zárná.
LENKE. Ha tudniillik volna is neki.
BANÓ. Való, hogy nincs, az Isten látja azt,
De —
LENKE. Semmi dék! nincs még más panaszod?
BANÓ. Te igy beszélsz? ki hát, ki most vele!
Elmondom, a mit bűn elfojtanom,
Kárára lelkednek, s nagy kínomúl;
Te rossz uton vagy, lány!

LENKE. Hogy értsem azt?
BANÓ. Oh Herkules! még ő hogy értse ezt?
Hát azt mint érted, hogy kemény a kő,
Hogy tűz a tűz, s a sapka nem süveg,
Hanem csak épen sapka —
LENKE (folytatva). A bohó
Nem bölcs, hanem csak épen oly bohó,
Mint most te vagy, s voltál is és maradsz.
BANÓ. Nagy Jupiter! — s te csúfolódol is?
LENKE (varrását letéve). No lá, még ő haragszik! nem vagy-e
Te egy valódi megrögzött pogány?
Ha más keresztény lélek esküszik,
Vagy szitkozódik, érti minden ember.
De millyen áldáz dolgokat beszélsz te,
Töröktatárúl, s Isten tudja hogy?
És még is én vagyok rossz? Könyveket
Jámbor vasárnap olvas, a ki tud,
S azt sem sokat, csak épen délután,
Ha rossz idő van, s szent szűz Margita!
Te minden istenadta nap csak könyveket búsz,
A szent dologra szánt napon henyélve,
Csak a betűkre bámúlsz, és belőlök
Kiolvasod, mit régen tán örökre
Minden jó lélek elfelejte már.
Úgy! úgy! kinyithatsz szájt, szemet, fület;
Van a mit bámúlj: én csak egy szegény
Hitvány leány vagyok; s a mennyi kell,
Imádkozom vasárnap s reggel, este,
De nappal varrok, főzök, dolgozom;
Addig te nem tudnál-e tenni jót?
És most ki a rossz? én-e vagy te? szólj.
BANÓ. Békülj meg, Lenke, én ma bús vagyok.
Azért beszéltem úgy.
LENKE. Hát hallgatok.
BANÓ. Nem, nem, beszélj csak; az nekem gyönyör;
Szidj és pirongass, csakhogy halljalak.
LENKE. Nevetnem kell! Hát ily hamar kifogysz,
Mint a dudából a sok czifra hang?

Melyet, ha senki nem fú, végtire
Megnyekkenik. Csak szólj, ha kezdted; én
Elhallgatom, bár mely bohót beszélsz.
BANÓ. Beszélj egyébről Lenke. Ez csipős volt,
És fojtós, mint a vaczkor. Szólj szivedből.
Oly kedvesen tudál te egykoron
Csevegni semmiről. Való, hogy az
Régecske volt, talán már éve is múlt.
S még akkor nem valál ily szép magas,
Nem illyen karcsu teljes; szemeid
Nem villogtattak, mint most, oly tüzet;
S halvány világát ifju arczaidnak
Pezsgő pirosság nem zavarta még:
Kisebb valál s jobb, bár ily szép nem is.
Te most felette szép vagy ám, leány,
Szép és virító, mint egy kis bokor,
Melyen vad rózsa nyílik hajnalon. —
S te engem Lenke, látom, nem szeretsz.
LENKE (nem figyelve). Ma szép idő van, a hol nincs hideg.
BANÓ. Hát így felelsz nekem!
LENKE. Mi furcsaság az!
Elmúlt hidegnek nem kell bunda többé,
És mégis a paraszt, ha nyár van is,
Bundában jár. Örömmel a szegény juh
Levetné hátáról a gyapjakat;
De a pimasz pór díszül felveszi,
S hüvösb van, úgymond, birkabőr alatt,
Mint a ki ön-bőrében jár csupán.
BANÓ (félre). Egek, s én erre juttam!
LENKE. Lásd Banó,
Nem illik ám az, hogy szemtől szememben
Ugy megdicsérj, s a vért, mely mindenütt
Szükség a testben, mind arczomba hajtsd.
S aztán te, a ki olvassz s írni tudsz,
Nem szégyenelsz szerelmet mondani,
A mit talán gondolni kéne csak;
De szóba hozni illetlen dolog.
BANÓ. Még is leány, kell tudnom sorsomat.

Üdv s kárhozat szavadban rejtezik;
Ma kell azt felfödöznöm, vagy soha.
LENKE (hallgatódzva). Ez az ő lovának dobbanása volt.
BANÓ. Térj, Lenke, térj magadhoz és felelj.
Válts meg szavaddal; még zsidó vagyok.
LENKE (félre). Eltűnt! miért is térne ő be a
Szegény leányhoz, ő, a fényes úr!
Ő büszke várban mint király lakik;
Én fű vagyok, mely a kővár tövéből
Hideg falára árván felnövök,
Hogy észrevétlen ott hervadjak el.
BANÓ. Te szólasz avval, a ki nincs jelen,
S én, a ki kérlek, választ nem kapok?
Leány, leány, te szörnyet változál.
LENKE. Egy dobbanás csak, s már ő oda van. (Banóhoz.)
Légy pappá, jó Banóm, te oly szelíd,
Oly jó vagy, mint az oltott fák gyümölcse.
S természet ellen vétenél, ha másra,
Mint szent életre szánnád magadat.
Eltart az oltár. S millyen szép lesz az,
Midőn aranyhímvarratos ruhában
A szent igéket mondod, vagy pedig
Az orgonával versent énekelsz,
S én hallom azt, s szent buzgalom fog el,
S hideg kövekre hajtva térdemet,
Imádok Istent érted s magamért,
És mindekért, kik hozzánk tartozók.
Ha majd bucsút fogsz szent kúthoz vezetni,
Kisérni foglak a jó nép között,
Mint jó hugod. Ha bűneim tudása
Nyomandja lelkemet, hozzád megyek,
Meggyónom, hányszor szegtem bőjtöket,
Hányszor haragvám, hány misét mulattam,
Vagy álmos fővel hányszor szúnytam el
Imádkozatlan, és több illyeket,
Mint vétni szoktunk gyarló emberek.
S ha még megesnék férjhez mennem egykor,
Te légy az esketö majd —

BANÓ (elfordúl). Istenek!
Ezért születtem én!
LENKE (megcsókolja). Megengedj bácsikám!
Ezt nem, valóban nem akartam mondani.
Ah, légy nyugott. Az nincs születve még,
Ki hölgyül engem oltárhoz vigyen.
A szűz nénékhez állok kedvedért,
Lemondok a világról jó korán.
Hisz én csak könnyelmű, rossz nem vagyok.
S a mit beszéltem, dévaj szó vala. (Ismét megcsókolja.)
Te nem haragszol, úgy-e nem, Banó?
BANÓ. Távozz, boszorkány, jobban meg ne ronts.
Vagy nem tevél-e már is szörnyeteggé,
Haszontalanná en magamhoz is?
Hagyj el, darázs! döngésed méhi volt,
De tőrfulánkod gyilkos, mint rajod.
S hiszed, hogy a mit ajkad vétkezett,
Hitetlen csókja helyre hozza azt?
Álnok vagy még a csontokon belül is,
Sokkal hamisb, mint hinné a ki lát.
Mikor jövék oktatni, hogy ne lennél
Tudatlan, mint a néma báb, ki volt
Az első akkor, a ki rám szökött,
Nyakamba fűzte, mint a láncz, magát,
Kért és könyörgött, és hizelkedett?
Hol van szemed most, a két csalfa nap,
Melylyel szemembe látszál olvadozni,
Es mintha tiltott vágyat rejtenél,
Elandalodtan rám feledkezél?
Hol most azon szem, melylyel szívemet,
Mint a madárt fészkéből, elcsalád,
Hogy vándoroljon béke- s hontalan?
Sziréna vagy; leány csak látszatúl,
De halhideg paizszsal kebleden,
Kivűl, belűl jég, gúny és csalfaság.
De teljék kedved, én felöltözöm,
S csak azt könyörgöm, hogy szerelmet érezz,
Oly hőt s nagyot, mint mellyet megvetél,

S üvöltni fogsz kinodban, mint a vad,
S mint én, ha ágra nem kötöm magam. (Elrohan.)

LENKE. Szent Isten, mily rémítő ember ez?
Vádol, hogy megcsalám, s én nem tudom.
Haragszik rám, és nem tudom, miért,
Való, hogy most a tréfa messze ment,
S tán több mint puszta tréfa volt; de megvan.
Eztán vigyázóbb, s marczonább leszek,
Vagy a minőnek lánynak lenni kell,
Ha meg tudom tanulni. — Ah ki ez?

BANÓ (visszajő, egy időig némán néz Lenkére).
Te szebb vagy, mint, hogy engemet szerethess.
Mért is szeretnél, hajh! ha nem szeretsz?
Dús nem vagyok, még csak levente sem.
Csak én hibáztam: élj te boldogúl.

LENKE. Banó! ne menj el így!

BANÓ. Szeretsz-e hát?
Lásd, egy szavamra nincsen válaszod,
S ez engem innen számkiűz örökre.
Te jobb akarnál lenni, mint lehetsz,
Mindenre kész vagy, csak szeretni nem;
Mert ehhez nincs erőd. De élj örömben:
En a monostort választom lakúl. (El.)

LENKE. Egy jó baráttal ismét kevesebb,
S még nincs szavam, hogy visszahíjam őt.
És mintha bajtól mentem volna meg,
Könnyebbnek érzem mellemet, hogy elhágy.
Ah, én egy háladatlan lány vagyok!
Ha ollyan jó nem volna, tán szeretném,
Vagy is ha jobb volnék. De elhagyott,
S kiálltam a bajt, melytől rettegék.

DORA (jő). Hát szépséges kisasszony, úgy kell a jó embereket a háztól elidegeníteni? Ez a köszönet, hogy kitanogatott együgyűségedből? Lássa meg az ember! még ő válogat és csúfolódik, és kedvei vannak, hol jó, hol fanyar, mint egy nagyságos asszonynak! Egyszeriben lódulj utána, kövesd meg szépen, hogy ne haragudjék!

LENKE. Igen anyám; de ő nem akar visszajőni, az mondja, klastromba megy.

DORA. Mondom! ez a leány még kétségbe ejti az embereket... Elhittem bizony! ha valami csörgő-zörgő fegyverű huszár keresné, az már tetszenék a kisasszonykának. Csak lódobogást, s kardcsörrenést halljon, már akkor résen a szeme; már akkor fut, mint az eszeveszett. — Mondd el már most, mi akar belőled lenni? Uram fia! nagy dicséreteimmel annyira viszem a dolgot, hogy a fiú belészeret, a télre talán meg is kérette volna, s már most oda van; a kényes báb eligazítja magától; pedig már meg volt neki igérve, hogy iró deákká teszik, ha általmegy Gábor királyhoz, a ki ugyan nem sokkal jobb, mint valóságos pártütő, s igazi eretnek; de azért szinte nagy úr, és sok pénze van.

LENKE. Azt épen nem jól tevé, anyám, hogy Banót belém szerelmesítette. Ő most engem vádol, pedig én semminek oka nem vagyok. Aztán, ha még úgy szeretném Banót, s ő megkérne is, soha hozzá nem mennék; mert anyámtól is mindig azt hallottam: két szegény egy pár; s hogy ha szegény szegényhez megy, csak a nyomorúságot nevelik a földön; neki pedig semmije sincs, valamint nekem; még ruháját is sokszor kutyabőrrel foldozza be, a mit régi könyvekből vagdal ki; én nem akarok kutyabőrben és papirosban járni, mint a három királyok karácsonkor, vagy mint a sárkány, melyet a gyermekek levegőbe bocsátanak. Ha pedig ő a pártütőkhöz készül, én nem akarok pártütő lenni.

DORA. Már most nézze el az ember! mit nem tud ez a csirke eszű leány! (Telegdi jő.) Ah édes nagyságos uram, biz' észre sem vettem; adj széket, te rossz leány. Hozta Isten kegyelmedet. Oly régen nem láttuk, hogy helyemet sem találom örömemben.

TELEGDI. Távol lakom, s ritkán van útam erre,
Ha csak vadászat, vagy harcz nem hoz el.
Hát mint vagytok, mi ujság e vidéken?
Az én kis varróném mit dolgozik?

DORA. Ah édes nagy uram, most is vele zsémbelő-

dőm. Annyi a baj vele, mintha tizenkét fiam volna. Akaratos, finnyás, szófogadatlan, s úgy megfelelget, mintha csak könyvből olvasná.

TELEGDI. Az én szép Lenkém ily rossz volna-e?

DORA. Az Isten bocsássa meg! hiszen szép csak volna, ha jó is volna hozzá. De mivel a szépség Isten adománya, lássa kegyelmed, a jóság pedig szerencsétől függ, azért ő ebben semmiképen akar megerősödni; most is egy régi jó barátunkat idegenítette el dőre beszédivel, pedig már annyira voltak, mint ha megkérette volna.

LENKE. Ah, jó anyám, ne mondjon illyeket.

DORA. De mondok bizony, csak azért is megmondom, hogy a nagyságos úr megpirongasson.

TELEGDI. S ő hát az első kérőről lemoňdott?

DORA. Annyira felháborította, hogy monostorba akar menni. Pedig lássa kegyelmed, csak nem akarnám, hogy nyakamra vénüljön.

TELEGDI. Légy megnyugodva, jó asszony; talán
Váró leányt jól várt szerencse ér.

DORA. Jó Isten adná, hogy öreg napjaimra nyughatnám miatta. De most megyek. Nagyságod fáradott; ha meg nem veti csekély ajánlásunkat, egy kis reggelit készítek.

TELEGDI. Jó gondolat; vadászom egy kis őzet
Fog általadni, mellyet most lövénk.
Lenkédet addig társul itt fogom,
S megvallatom, hogy bűnét mondja ki.

DORA. Oh tegye meg kegyelmed, bizony jót tesz vele. Te meg, leány, ne légy olyan, mint a néma hal, mulasd a nagyságos urat. — Ajánlom magamat. Egyszeriben itt termek. (El.)

TELEGDI. Oly rég, hogy itt vagyok, s szép Lenke te
Nem örvendeztetsz egy szavaddal is!
Miért vagy illyen szótalan, mi bánt?
Másszor jövök, ha nem vagy kedveden.
Mert lásd, ma attól sok szerencse függ,
Hogy téged jobb órádban leljelek.

Azért, ha most bal napra virradál,
Ha nem vagy a derültség déli pontján,
Várok napot, hetet, míg felderűlsz,
S oly pont időt lesek ki kéjeidből,
Melyben barátod még az ellen is,
S a kedvezésnek rózsa fellegében
Érinti minden tárgy szép lelkedet;
Akkor talán meghallgatsz engem is,
S kemény birám, ha szólok, nem leendesz.

LENKE. Fölötte sok kegy az, nagyságos úr!

TELEGDI. Kegyről ne szólj, és hagyd a czímeket.
Olynak tekints, mint jó szomszédodat,
Ki tőled messze bár, de gondolattal
Melletted ül, és kellemidre néz.
Nézz mint egyenlő társadat; de én,
Ambár a kortól még nem fáradott,
Előhaladtam már az élet útján,
Midőn te még csak most nyitod meg azt.
S bár van, mitől az évek hossza által
Szeretnék távol esni, kedvedért
Még is kivánnám ifjuságomat.
Azért felejtsd az éveket, törölj ki
Kor és szerencse áldomásiból,
A mit fölösnek tartasz, hogy közöttünk
Ne álljon több különbség, mint mi kell,
Hogy teljesíthesd egy kérelmemet. —
Te szebb vagy ismét, teljesebb, nagyobb,
Mióta nem látálak, kis leánykám;
Mint vagytok itthonn? szólj, nem ért-e baj?

LENKE. Mi jók valánk, s jó Istenünk megőrze.

TELEGDI. És jó valál-e Lenkém, jó te is?
Szép s jó együtt mi drága összeség!
E két elemből áll az angyal is,
S azért én elhiszem: te jó valál.

LENKE. Szorgalmas is valék, a jegyruhát,
Melyet parancsolál készítenem,
Ma végezém és tüstént elhozom.

TELEGDI. Hogy illyet is felejtek! Ám ne szólj meg:

Körödben minden elvonúl eszemből,
S vagy díszeidben csak magad jelen.
De bátorodjál, félni nincs okod.
Nem mint csapongó ifju jöttem én
Kicsalni szóval pillanatnyi kéjt,
S hivalkodólag űzni únt napot.
Minden szavammal élet és szerencse
Koczkája van kezedbe általadva:
Te játszhatol csak, és nem én, vele,
Most menj, de hozd felöltve a ruhát;
Szeretném látni, mint áll hölgyemen,
Ha oly találna lenni, mint te vagy. (Lenke el.)
Mi könnyüden lejtl sajkalebbenés
Járása, s ifjusága játszi hullám,
Kitől kormány s czél nélkül hajtatik
Tündéri sikján élet tengerének,
Nem aggva még a révről, melybe kössön,
És én a puszta part, itt várom őt,
Kétkedve: hozzám tart-e vagy tova?
Ohajtva és gyanúval: nem visz-e
Több boldogságot menve, mint hozott?
És mégis vissza már nem léphetek!
Gondszűntetőnek vágytam venni őt,
S ím, mintha évek nem szakasztanák
A régi szenvedélyt e mostitól,
Szeretve függök rajta, s ifjulag
Hév és emésztő lángok érzetim. (Lenke jő.)
Méltó reá? de íme jön, s mi díszt
Ad a ruhának, melybe öltözött.
Csak bátran, Lenke, jőj közelb, leánykám.
Dicsérem a munkát; oly csínos az,
Milyen magad vagy. — Mit tartasz felőle?
Tetszésedet vajjon megnyerte-e?

LENKE. Azt tőled illenék meghallanom.

TELEGDI. Én nem tudok birálni, mindenütt
Téged, csak téged látva s bájodat,
Mely mint viharban elhúnyt ébredőt
A tiszta hajnal, váratlan lepett meg.

Te néma vagy, de mintha ajkidon
Kérdés lebegne; szólj, ne titkolódjál.
Barátkoztass meg minden ötleteddel,
Hogy mint barátod felfoghassam azt.
Szólj, mit kivántál tőlem kérdeni?

LENKE. Azt kérdezendém... Ám de megbocsáss,
Én egy bohó s egyűgyü lány vagyok.

TELEGDI. Oh mondd, mi az, mit tudni vágysz?

LENKE. Ki lesz
Ama szerencsés hölgy, ki e ruhát
Viselni fogja egykor, mint jegyes?

TELEGDI. S miért kivánnád ezt megtudni, szólj.

LENKE. Imádtam érte, hogy boldog legyen.

TELEGDI. Csak rajtam álljon avvá tenni őt,
Lelkem- s hitemre mondom, az legyen!
De Lenke, nyájas kis leányka te,
Most mondd meg azt is nyilt szived szerint,
Mi hölgyet szánnál, mifélét nekem?

LENKE. S elégled majd, a millyet én kivánok?

TELEGDI. Te lészsz birám és büntetőm, ha nem.

LENKE (gondolkozás után).
Regét beszélek, megbocsáss, ha rossz.
Egy özvegy asszonynak volt egy fia,
S az özvegy így szólt útra kész fiának:
Ne házasodjál; mert a hölgy hamis,
Csalóka, míg lány, és megcsal, ha nőd;
Leánykorában angyal, ám hamar
Asszonynyá vetkezik, ha hitvesed.
Nyilt könyv gyanánt áll, míg leány, előtted,
S bezárkozik, ha nőddé válhatott.
Tündérnek látszik és csak változó,
Virágnak látszik s már is hervadoz.
Gyarló szer s kín, ha meg nem nyerheted;
És kín, ha bírod; mindennél nagyobb,
Ha elveszíted: s így ne házasodjál.

TELEGDI. S mit monda erre a regés fiú?

LENKE. Nem hitte, s mégis nőtelen maradt.
Gyerkőcze volt még; madarászni ment.

TELEGDI. Oh csapodár! s te így csalsz engemet?
LENKE. Engedd regémet végig mondanom.
A gyermek férjfivá lön, s akkoron
Így szólt az özvegy: házasodni menj;
Mert a csapongó élet üdvtelen:
Rövid gyönyörből hosszu fájdalom,
Vagy élt napoknak zsibbadt mámora;
Azért leányt keress; de hitedet
Ne kösd le semmiért és óvakozzál,
Mert a csalódás s késő bánat egy.
Elmés legyen, mert máskép czifra báb;
Vidám legyen, különben holt alak;
Szorgos legyen, mert házad tönkre megy.
Szép is lehet, de nem fölötte szép;
Jó is lehet, de nem fölötte jó;
Gazdag lehet, de nem fölötte dús:
S mégis, ha mind ezt egyben feltalálod,
Adj hálát Istenednek térdiden;
Kérd, adjon hozzá még hüséget is,
És hozd el őt lakodba hölgyedül.
TELEGDI. Te finomúl regélsz, s ha sorsom engedi,
Regéd szavát követni kész vagyok:
Elmés, vidám a lány, kit kedvelek,
S fölötte szép, de nem kevély reá;
És jó, szelíd, de öntudatlanúl;
S erényben s mindenekben gazdag ő,
Mik nőt szeretni méltóvá tehetnek.
És jobban kedvelem, mint mondható,
Hevebben, mint azt elhihetni, hűbben,
Mint azt fogadni esküvel lehet.
És a leány, kit kedvelek, te vagy!
Igen, leány, én tégedet szeretlek,
S talán fölöttébb, mint javamra volna,
Ha nem hihetném bírni szívedet.
De gondolkozzál róla, én megyek.
Rég puszta váram, s csendes, mint az éj;
Ott áll magában, mint egy néma jegy,
És szállást, a ki boldog, nem vesz ott,

Mert bús urának sűlyedt szelleme.
Elébe tükröt tart egy tiszta tó,
Belőle látni szép nagy tartományt,
S szerencse, birtok hozzá kötve van:
Öröm hián volt mégis ekkorig,
Mert bús lakója harcz és zaj között
Örömtanyává nem tehette azt.
De most a béke szent, s a koronát
Letette a hatalmas Gábor is.
Egy pártütő van még a nagy hazában,
Mely béketörvényt nem hall, sem királyt,
Éretted vívó szenvedélyem ez,
Mely nyugtom ellen zajgó pártot üt.
Azért szerezd meg nyugtomat — szeress.
De végy időt meggondolásra: én
Itt termek ismét. Kérd tanácsodat
Egyedül szivedtől; mert az csalhatatlan. (El.)

LENKE. Tiszteltem eddig, most szeressem őt?
Elmélkedésre nincs idő s azért
Övé vagyok s a sorsé, mely hozá.
Vagy nem csalódás múló hangjai
Ámítanak, s ily kellőn s édesen?
De nem! nem új az, a mi meglepett!
Merészek voltak képzelgéseim;
Eladtam álmaimnak lelkemet,
És most, midőn az álom megvalósúl,
Már nem vagyok sajátom. Nem magam
Himzék-e enmagamnak jegyruhát?
Selyembogárként nem fonám-e be
Envágyim hálójába éltemet?
Megnézem a napot, fenn áll-e még?
És a világot, nem szűkült-e meg?
Fölötte nagy volt eddig, most kicsin,
Mert láthatárát kézzel foghatom.
De eddig bujdosám, most honn vagyok. (El.)

(Erdő.)

Banó (ruháját ágra függesztvén, kijő a fák közül).

Itt függj barát! te légy az Absolon!
Az én akasztófám még nem virúlt fel;
De ékesítsd te ezt a száraz ágat,
Csak száraz ágon voltál rajtam is.
Megint panasz? nem, nem panaszkodom.
Szűk a monostor és hideg, setét;
A szívnek farkasverme; társaság,
De társaságtalan s örömhagyott,
Mint sziklafőn a vén holló tanyája,
S nyugtot csak annak ád, ki már nyugott,
De nem nekem! Buzgón áhítozám,
Böjtöltem és sanyargék: hasztalan!
Hogy nincs erőm jobb lenni, mint vagyok,
Üdvömre mondom, mely nincs! nem hibám.
Oh, oh, hogy én még sírni sem tudok!
De itt legalább ordítanom lehet,
És arra nagy kedvem van. Jőjetek,
Erdő lakói, vérengző vadak,
S kiket vadásznak üldöz fegyvere,
Vadabb és üldözöttebb, mint ti, én
Veletek kivánok bőgni, szánjatok.
Oh Lenke! Lenke! (El.)

Kolta s csapatja jő.

KOLTA. Megálljatok, ma itt ütünk tanyát.
Megjött-e már a kém, a fürge Vid?
HAJDU. Nem még, uram, de majd vigyázzuk őt.
KOLTA. Így nem lehet soká. Ha Gábor úr
E gyáva békét el nem esküszi,
Magam leszek királylyá, annyira
Meguntam ezt az életet. Nos aztán?
Ti megnevettek? innom adjatok,
Szomjúzom; száraz még a lelkem is.

Aztán az őzet nyársra tűz fölé:
Ma tort csapunk, ha nem halottit is,
De még is ollyat, melytől halni kell,
Mert én ma ütközetre készülök.
(Iszik, majd boszúsan elveti a korsót).
Mi ördög! evvel ürgét öntsetek.
Bort adjatok nekem!

HAJDU. Ha volna sincs.

KOLTA. Hogy' érted azt, fiú?

HAJDU. Csak úgy uram,
Hogy volt, de nincs.

KOLTA. Oh rőt zsivány, hazudsz.
Bort adj, pirók, vagy kékre festelek.

HAJDU. A rőt hajú is ember, mint egyéb,
És nem zsiványabb, mint akárki más.

KOLTA. No nézze bár ki, még kényeskedik.
El kell-e pirulnod? nem vagy rőt eléggé?
S apád vagyok-e ha rőt hajad van is,
Hogy rám neheztelsz? róka vagy, ha mondom,
S még rókatorkos mentém lesz belőled,
Ha bőrödet lehúzom. Pifre, paf!
Vagy tetszik vagy nem! bort szerezz nekem,
Különben megszököm.

HAJDU. Ne légy boszús;
Egy óra múlva borral termek itt.

KOLTA. Megállj! ma vízivó leszek. Pokol!
Hogy minden ollyan békeszínt visel.
Csak égi háború sincs! s benned is,
Te rőt lator, nincs egy morzsányi szív,
Egy szikra pártütő vér sem buzog;
Unalmasabb vagy, mint a hosszu bőjt.
Hát elfeledtél káromkodni már?
Csak egy szitok sem jő ki torkodon?

HAJDU. Nem tudtam, hogy ma ily rossz kedvü vagy.

KOLTA. S te tűrödelmes vagy, mint a szamár.
De légy barátom! Mind szamár az ember.
S mellette, mint a borsos tót, megyen
A sors gyalog, de súlyos bútorát

Hordozza hátán a szegény deres,
S bot és sovány zab, a mit érte kap.
S csak békeség ne volna!

HAJDU. Lásd uram!
Hogy föl vagy lelkesülve, hogy hevülsz,
S ezt mind nekem köszönhetd; én vagyok
A tűz, a láng, mely téged gyújtalak.
Én gazdagítlak elmés ötletekkel,
Különben néma volnál. Rőt hajamra!
Ez óra óta becsben tartom e főt:
Te gyújtsd meg nála elméd taplaját.

KOLTA. Mennykőt! te végre csúfolódol is?
De menj, s akármint, hozd elő Videt,
Hírt várok tőle.

HAJDU. Farkast emlegetsz.
Ott pislog a bokorban, s kémlelődik.

KOLTA. Hé Vid, Vid, jőj szabadba; mink vagyunk.
Ha még pogánynyá nem lettél, siess.

VID (jő). Bagoly legyck, ha rátok ösmerék.
Azt hittem, hadnagy, hogy vadászfi vagy,
S ez a veres vad a bak, kit lövél.

KOLTA. Biz' Isten! nem hibáztál, én s Peti
Erős csatában voltunk, csakhogy én
Ököllel, ő hátával győzte, s nyert.

HAJDU. Ti ollyak vagytok mint a puskapor.
Magatokra hagylak, mert félek, netán
Felgyújtsalak, s ha ellobbantatok,
Mint a vak töltés, füstbe mentek el.
Verjen meg a sas! én ebédelek. (El.)

VID. Hogy megsziporkál! tán ütötted őt?

KOLTA. Oh a világért nem lennék aczéla!
Nehéz és tompa, mint a békasó.
Különben is magában pislog ő,
Mint a reves fa, csak setét legyen.
De most beszélj, Vid, hírt beszélj nekem:
Hogy áll a sík?

VID. Nincs rajta semmi gaz,

KOLTA. Azaz te nem vagy ott már. Ez nem ujság.
Mást mondj nekem.
VID. Ha szómat hallgatod;
De el ne fogd előbb, mint megfutott.
Azt mondtam: nincs a síkon semmi gaz:
Török s tatártól puszta ekkorig,
És visszaszállott már a német is.
KOLTA. Ez, jó Vid, rajtunk még mind nem segít.
Nincs semmi zaj? Bethlen nem háborog?
A békét ő csak úgy szeretheti,
Hogy lábait megvesse, s biztosabban
Új harczra keljen.
VID. Híre van, de csak hír,
Hogy a törökkel titkon czimborál,
S újabb csapásra gyűjti népeit.
KOLTA. Oh Mahomet! még az mind messze van.
S most mit tegyünk? Erdélytől elszakadva,
Maroknyi nép itt meg nem élhetünk;
Erdélybe élve el nem juthatók,
Akarva vagy nem, rablókká leszünk.
Én pártot inditok, ha háború nincs,
Csinálok azt magam.
VID. S ki tartja fenn?
Félek, hogy úgy jársz, mint a szélmalom:
Szél szüntekor megállsz és itt veszünk.
KOLTA. Gábor nevében folytatok hadat:
Legelső dolgom egy vár véte lesz,
Melyben tanyázunk, mig ő jőni fog,
Fejemre esküznném, hogy jőni fog.
Csak három hónap sem múlik bele.
Gondolkozol? mit szólsz e terv felől?
VID. Jó, mint a zabkenyér, ha nincs egyéb.
Én hozzád állok s kész a háború.
KOLTA. Hahó! mi baj? mit bőg a balga nép?

(Egy hajdú jő.)

HAJDU. Uram, embereink egy kis cseri barátot fogtak; azt akarják, hogy prédikáljon nekik.
KOLTA. S miért ne tenné? hozzátok közénk.

VID. Ez már valódi tábor; papja is lesz.
Ágról vevéd? vagy égből hulla le?
HAJDU. Nem tudom, uram; de ág alatt feküt.
VID. Filiszteus legyek, ha nem az, kit visszajövet itt közelében láttam. Egy száraz fa mellett álldogált; úgy tetszett, valamelyik ágával szerelembe esett; oly kíváncsin nézegetett föl reá, mintha gyümölcse kivánt volna lenni; de mivel mellette egy mély víznyomás is volt, attól félt, hogy ha az ággal leszakad, a gödörbe esik s így a mélység nem engedte, hogy magasra jusson. Furcsa volt látni, mily szerelmesen méregette szemével hol az ágat, hol a gödröt, de végtére gyepre vetette magát, s búvában elalutt. Siettem, különben megugrattam volna.
KOLTA. Hozzátok őtet, látni akarom;
Hadd prédikáljon kérges lelkeikre,
Hogy mint a vaczkor, megpuhuljanak.
Főkép a böjtöt bőven szabja ki.
A hús-zabálók! faljanak füvet,
S az istenadta vízzel éljenek.
Már czinke sincs az erdőben miattok.
Koplaljon, a ki üdvözülni vágy. (Hajdú el. Vidhez.)
Nos, nem királyi élet ez, komám?
VID. Hogyan köszöntsük őt, ha eljövend?
KOLTA. Köszönts rá egy pohár bort! ah, ha volna!
Isten nevében adjon oktatást,
Kérd őt, s mivel nem illik, hogy magam
Szólítsam fel, helyettem mondd neki,
Szép ékesen, de büszkén s megvetőleg,
Szelíden, bár nem szinte nyájasan,
S jó vastagon, ha bár szerényen is —
S a többi, a mint majd jobban tudod —
Hogy nagy kívánság bánt őt hallani.
VID. Ha a kívánság is bánt, nem tanácsos
Bevárni teljesültét, az megöl.
De már huzódik, állom tisztemet. (B nót hozzák)
Annak nevében, a ki hadnagyunk,

És fővezérünk, s ott egy ágon ül,
Üdvözlöm szépen atyaságodat.
BANÓ. Hibáztok, én szegény diák vagyok.
VID. Hát én hazudtam? Villám és taraczk!
Itt egy sereg vitéz ember lakik,
A mely ha szól, kér, és ha kér, parancsol,
Parancs után üt, mint a buzogány.
Azért atyám, szépen könyörgenénk,
Egy kis beszédet tartanál nekünk
Lelkünk javára. Az nem árt, ha hosszú,
Annál kevesbbé a rövid: de benne
Ördög, pokol jó sűrüen legyen,
Mert lá! kemény a bajnok élete,
S minden csekély szó meg nem hatja őt.
Ne válogass szót, csak magyar legyen,
S jó borsos és erős — s most halljuk azt,
Mert meg kell lenni, mint az egy halálnak. (Koltához.)
Nos, hadnagy, jól van így? nem szóltam-e
Valamintha szádból vettem volna ki?
KOLTA. Szivem szerint. Te gyémánt vagy, fiú.
De halljuk őt.
BANÓ. Természet, hallj meg engem!
KOLTA. Hohó! hisz úgy nem szokták kezdeni.
BANÓ. S ti kik körülem álltok, bajnokok,
És minden, a ki embersarjadék,
S nem tőről vágott cser, vagy a hegyek
Tetőiről legördült szirt darab,
Hallgassa szómat, hallgasson meg engem:
Én bús, szerelmi áldozat vagyok.
KOLTA. Tüzes tatárt! Vid, ez nem tréfaság.
VID. Épen nem! a legszárazabb valóság,
Csak attól tartok, hogy torkán akad.
KOLTA. Azon segíthet a hátdöngetés.
Csitt emberek! beszélj tovább, barát.
BANÓ. Pogány Milóról mondják könyveink,
Hogy az magának egy tinót nevelt,
Kit már mint borjút kezde hordani,
S naponként hordta mind azon korig,

Midőn a borjú szarvat ölte már,
S lett izmos állat, nagy komor bika,
Melyet remegve hallott bőgni rét
És rengeteg, kinek minden kitért.
De ő, ki megszoká hordozni azt,
Könnyűnek vélte terhét a csalódott,
Míg meghittsége áldozatja lőn.
Igy lettem én szerelmi áldozat!

VID (Koltához.) S már most ki velt a borjú?

KOLTA. Hát ki más,
Mint a szerelem?

VID. Nem! őt a szerelem
Hordozta s végre mint rossz vén bikát,
Ledobta válláról és elfutott.

KOLTA. Csitt! halljad őt; még most jön a java.

BANÓ. Parányi volt a kezdő szerelem,
S én dőre, megszokván kis terheit,
Örömmel s elbizottan hordozám,
Míg végre tünvén elmém hályoga,
Szörnyedve láttam óriásomat.

VID. Ez már csak baj.

KOLTA. Kirántom nyelvedet.

VID. Inkább hüvelybe rejtem; légy nyugott.

BANÓ. Én egy leánykát ösmerék. Kicsin volt,
És gyenge még; de bimbajában is
Gyaníthatólag a legszebb virág,
Mely a kerek nagy földön nyilhatik.
Lassan, koronként, s mindig bájosabban
Fejlett előttem, mint a szép tavasz.
Szerettem, s nem tudám, hogy szeretem.

KOLTA. Én szánakozni kezdek rajta, Vid.

VID. És én szeretném megdöngetni őt.

BANÓ. Napok mulának, s én a könyveket,
Mellyek barátim voltak, unni kezdém;
Ah, kellemeinek könyve nyílt előttem,
Csak abba voltam végkép elmerült,
Éjente s nappal abból olvasék,
Abból tanultam, a mi most megöl.

Látám az apró játszi gyermekéből
Miként sugárzott fel dísztermete,
Kihajnalodni láttam arczait,
S szemfényit lenni égető napokká.
Szépsége kísért, mint a tiszta ég;
S mert csak mosolygó s nyájas lehete,
Én elveszett, azt hittem: rám mosolyg.
S most őt kevély és dölyfös úr viszi
Várába, régen őrzött kincsemet.
Hol az csak sírni és hervadni fog,
Azért ha kedves a harcz, jőjetek.
Ostromra viszlek. Van miért csatázni.
Én elvezetlek titkos útakon,
Első leszek csatán és ostromon,
Csak őt, az egyet, hagyjátok nekem.

KOLTA. Hitemre mondom, melly igaz keresztény,
Bohónak véltem s észgyarlónak őt,
De bölcsebb, mint akármely krónika,
S aranygyürűbe illők szavai.
Elő fiú! a tűzhöz és együnk.
Aztán csatára. A legszebb leány!
S Gábor király lesz kettős jelszavunk. (El)

(Vid hátra marad.)

VID. Nem álmodom? való! a legvalóbb
Valóság, a mit látok. Boldog Isten,
Mi lesz belőlünk! dőre kalaúz,
Szélvész vezér, bolond nép: szép sereg!
De illyen is kell a hollófiaknak. (El).

HARMADIK FELVONÁS.

(Mezei lak.)

REMETE. Mióta lett e hajlék illy üres?
Oly tárva s őrizetlen, mint a szív,
Mely minden indulatnak nyiltan áll?
Milyen szerencse hozta változását?
Jó nem lehet, mert tudnom kellene.
És még is rendben állnak mindenek,
Épségben a szerénység bútora,
Mely tiszta kézből véve ápolást,
Tükör gyanánt szól ép lakóiról.
De nem leszek hitlenné czéltalan
Jövendeléssel; elvárom, mi jő. (Leül.)
Mi boldog az, kit nő és gyermekek
Fogadnak el, ha útról visszatér;
Kit földhöz kötve ily szerencse tart;
Kinek tanyáján földi mennye van,
Hol gond- s örömből szőve összeérnek
Munkálkodása végső szálai!
Én is reméltem egykor, s nem nekem,
Hatalmas ellenemnek nyilt az éden.
Én künn rekedtem Adám-Évaként,
S a kis, de boldog istenkert helyett
A nagy silány föld, e határtalan,
Lett nem hazám, de bujdosó helyem;
Holott tövissel borzad, és vadakkal
S vadnál is ádázb emberekkel útam,
Hol kínos ágyam hosszu fájdalom,
Fejemnek alja bú és régi gond,
S komor tünődés gondolatjaim,

Melyekre fátyolt álom néha von.
S mégis nyugottnak illik látszanom,
Ruhámhoz szabni lelkem s arczomat,
Hogy a kaján nép gyöngeségemen
Okot ne leljen megbántó kaczajra.
Lelkem hazája túl van e világon,
Hol ő, a megsirathatatlan, él,
S hozzá halál a rémes boltu híd.

Dora (fáradtan jő).

DORA. No hála Isten! csak hogy itt találom. Ah! (leül) csodálom, hogy még lélekzetem maradt. Az az istenadta bércz, girbe-görbe, mint a bűnös ember útja: Isten bocsá'! úgy elfáradtam, hogy alig szólhatok.

REMETE. Azt nem tapasztalom; de mit jelentsen
Ez a sietség, futkosás, zavar?
Mi bajtok történt, s Lenke hol marad?

DORA. Ah édes remete atyám, hisz épen arról akarám kegyelmedet tudósítani, épen csak azért másztam fel törődött csontjaimmal arra a gonosz hegyre, de nem találtalak.

REMETE. Igen, de végre itt vagyok s szeretném,
Ha megfelelnéd, a mit kérdezék.

DORA. Csak egy kis türedelmet! Csak hogy igazán lélekzetet vehessek, mindent elbeszélek. Ugy elfúltam —

REMETE. Folyvást beszélsz, csak azt nem, a mi kell.
Asszony! te aggódásba hozsz; beszélj,
Mi bal szerencse érte házadat!

DORA. Bal szerencse? A Krisztus őrizzen! szerencse, nagy, ritka jó szerencse ért, engem, Lenkét, remeteségedet is. Csupa szerencse, és Isten áldása, a mi reánk szállott. Kegyelmed azon igen megörül, tudom, ha elbeszélhetem.

REMETE. Te engem elrémítesz. Asszony, asszony!
Aligha jóban törted eszedet.
Hová tevéd őt? Lenke hol vagyon?

DORA. Ah a bohó kis leány, az jól imádkozott. Hogy'

is kezdjem? azt sem tudom örömemben, hol áll fejem. — Hát Lenke, édes jó atyám, menyasszony.

REMETE. Menyasszony!

DORA. Vagy inkább már asszony is lesz, most van az esküvő; s én azért jártam oda, hogy hírt vigyek felőle.

REMETE. Gyarló teremtmény, gyáva gyenge asszony
S nem szólhatál te erről jó korán?
És így adám-e én őt át neked,
Hogy hírem nélkül add el, mint silány,
Unt házi bútort? ő nem volt tiéd,
S nem adhatád ily gondolatlanúl.

DORA. Ne legyen boszús kegyelmed; Isten ójon, hogy én adtam volna el őt; maga akarta legjobban.

REMETE. Annál inkább meg kelle mondanod,
Hogy visszatartsam bal kivánatoktól.
Anyát hivék találni benned, és
Te dajka voltál, mely silány tejen,
De nem szivén nevelte gyermekét.
Mikor van esküvője?

DORA. Most, uram!

REMETE. Most? szent egek! hogy semmi sejtelem
Meg nem jelenté e bal esetet?
S tudod, te asszony, hogy Lenkéd nagyon,
Igen nagyon boldogtalan lehet?
S van annyi érték benned, hogy leródd
A bűnt, ha súlya egykor rád esik?

DORA. Az Istenért, ne ijeszszen így el kegyelmed. Hiszen férjhez menni csak nem lehet olyan irtóztató szerencsétlenség. Aztán Isten látja lelkemet, bizony jót akartam vele.

REMETE. Jó, jó, te úgy tevél, mint tudhatál,
Lenkével össze, nőkép, botorúl.
S mint mondatik, vak tyúk is néha napján
Lel gyöngyöt a porondon, meglehet,
Hogy Lenke választása jól esék.
De tőle s tőled szívtelen, ha nem
Hálátlan és bizonnyal oktalan

Előttem illyet eltitkolni. Kedves,
Én gyermekemként édes, drága volt
A lány szivemnek, és ha vesztenem kell,
Pótolhatatlan veszteség; de szólj,
Ki az, ki tőlem elvoná e kincset,
Mi ember, s mily rendű a vőlegény?

DORA. Ah édes jó uram, az egy igen, igen gazdag, díszes úr, kinek temérdek cselédei, szolgái s katonái vannak. Kastélya nagy, mint egy egész falu, s oly régi, hogy talán Béla idejéből való. Aztán — Isten bocsássa meg, úgy szereti Lenkét, hogy majd meghal érette.

REMETE. Jőj észre asszony. Folyvást hasztalan
S bűnös világi dolgokat beszélsz.
Mondd meg nevét, hogy ösmerjem meg őt.

DORA. Ha el nem feledém. Hogy' is nevezték? Ah én oly szegény feledős asszony vagyok. — Kelen — nem, Tele — úgy, úgy, Telegdi a neve.

REMETE. Üdvödre mondom, asszony! millió —,
Sőt a világon minden név közől
Nem mondhatál szörnyebbet, nem nekem
Gyülöltet inkább, és nem kárhozóbbat
Mindenre, a mihez még kötve volt.
Oh Lenke, Lenke! mily rossz kézre hagytam,
Boldogtalan leányka, sorsodat.
De még talán nem késő; menj, siess,
Asszony, fogass szekérbe, vagy fogadj
Lovast, ki tüstént megvigye
A várba e hírt: Lenke nem leányod,
S hogy, a ki atyját tudja, eljövend.
Üzend vagy mondd, hogy addig várjanak
Az esküvővel, míg én eljövök.
Ne nézz az útra, menj csak czél után;
Mert Lenke boldogsága s ten nyugalmad
Függ tőle, későn érsz-e vagy korán.
Menj, menj, ne késsél; én is ott leszek. (Dora el.)
Mindenható! mit kelle hallanom!
Minden csapás közt, mellyet várhaték,
Ezt legkevésbbé hittem eshetőnek.

S azért hagyám el a világi zajt!
S a bántott szívnek oly édes boszút,
E még egyetlen enyhítő italt,
Mellyel szerencsém balja megkinált,
Azért tolám el égő ajkaimtól,
Hogy ő lakozzék telhetetlenül,
Hogy másod ízben koldussá tegyen!
Nem ingyen hagytam én őt megnyugonni.
Nagy esküm álla, rajta megboszúlnom,
Mit Isten ember ellen vétkezett.
De feltalálván e kis gyermeket,
Azt véltem, a rabló büntetve van,
Kegyetlenül büntetve, mert bolondúl
Ön boldogságát öldökölte meg.
Azt gondolám, ő nő- s gyermektelen,
Mig én örültem éledezve látni
A hamvadót serdűlő lányomon.
Mi enyhadó volt nőni látnom őt,
És felvirulni, díszül egykoron
Hozzája méltó férj erényinek.
Azonban ő, mint a setét bagoly,
Várában ült, és nem volt semmie.
Harczokba ment s nem várta vissza senki.
Azt véltem, érzi lelke ostorát,
S letettem a haragnak fegyverét.
És ím! nem oly törődött, mint hivém,
Még ő szerencsét vár, s tán üdvöt is,
S avval kivánja bűneit beszegni,
Melyekre ál szín vonta fátyolát.
A bús bagoly kijő rabolni még,
S nem hagyja, a mit vére megszokott.
De itt a percz, hogy felriaszszam őt,
Képet fogok szemébe tartani,
Melytől egekre borzad fel haja,
Mely őrületbe dönti szellemét;
S e kép, e rémitő váz maga lesz.
Lefestem őt, hogy ismerjen magára.

S mint a tükörbe néző szörnyeteg,
Önnön szemével ölje meg magát. (El).

(Vár.)

Telegdi, Lenke.

TELEGDI. Most hát enyém vagy Lenke; emberek,
S oltár előtt enyém, örökre az.
Örökre! mert egy lét nem fogja be
Szerelmi boldogságom napjait:
A lélek földöntúli életében
Még hosszu édes emlék álma jó
Utánok egykor halhatatlanúl.
Enyém vagy. Ah rég e kis szó ‚enyém',
Mely sok halandót boldogít, előttem
Értéke-vesztett volt és becstelen,
S tartalma terh inkább, mint kéj-adó;
Most mint egy Isten titkos temploma,
Kicsin, de gazdag, s boldog, mint az ég,
Nyilik meg rég zarándok vágyaimnak,
Felfödve a megáldó rejteményt,
Hol leplezetlen hófehér szoborként
Áll istenarczczal a szent üdv maga.
Enyém vagy, és ily szép tartalmu szót
A földön ember nem mondhat, csak én.
Oh szólj, hogy érzed ezt a változást?
Kivánatiddal nálam honn vagy-e?
Vagy még maradt-e, a mit megtegyek,
Hogy kedvedet ne sértse meg hiány?
Mindennek, a mit látsz s még látni fogsz,
Váramnak és magamnak asszonya,
Csak szólj, kivántod teljesítve van.
LENKE. Bocsásd meg hallgatásomat, s hogy ennyi szépért
Még csak köszönni sem tudok. Nagyon
Uj még előttem minden, és magam
Magamnak ösmeretlen állok itt.
És hallgatózom, s mint tündérrege,

Beszéded édes hallgatásra csal.
De kész vagyok tanulni. Meg fogom
Jegyezni, a mit mondasz és belőle
Kitudni, mint lehet tetszésedet
Megnyernem és soká megtartanom.
A mily tudatlan s egyszerű vagyok,
Oly hű tanítvány s oly serény leszek,
Csak tűrödelmes légy az oktatásban.

TELEGDI. Mi szépen és mi elmésen beszélsz te!
Bölcsebben, mint hogy oktatód lehetnék.
Nem, arra nem szorultál; a virágnak
Hogy illatozzék, nem kell oktató:
Az illatozni és virítni fog,
On indultából szép természetének.
Azért mit elméd gondol, mondd ki bátran,
Kellőbb az minden eltanulhatónál.
De egyben mégis mestered leszek,
Tanítni foglak, hogy becsülni tudd,
Mi által engem boldoggá teszesz.
Tanítni foglak, mint tekints tiédnek,
Mind avval, a mi itt körül veszen.
Először is cselédim lássanak,
Hogy mindenik, ki hozzám tartozik,
Tisztelje benned a ház asszonyát.
Gerő! Gerő! (Kivül csatazaj hallik. Gerő ijedve.)
Nos agg szolgám, mi baj?

GERŐ. Veszély fenyít bennünket oh uram.
Az árkokon kül fegyveres csapat van,
Mely felkivánja büszkén váradat.

TELEGDI. Mi ez? menyekzőm napján háború!
Oly szerfölött hosszú-e nyúgodalmam,
És új szerencsém oly fölösleg-e,
Hogy már irígye támadt? Istenemre!
Véres boszúval állom útjokat.
Kik ők? mifélék e veszett hadak,
Melyek rabolni jőnek békekor?

GERŐ. Gábor király s a szép lány jelszavok,
S Gábor nevében kérik váradat,

És mindent, a mi benne birtokod van,
Tüzzel s kegyetlen vassal elveendők,
Ha megtagadnád, a mit kértenek.

TELEGDI. A martalóczok! várat nem, de sírt
S halált, ha kérnek, azt adok nekik.
Fegyvert elő! vagy nem! magam megyek,
Te asszonyodnál légy és bátorítsd (Lenkéhez).
Ne rémülj, Lenke! sorsunk hozza ugy,
Hogy baj szövődjék kedveink közé.
Itt termek én azonnal.

LENKE. Ah Telegdi!
Én félek itt!

TELEGDI Ne csüggedj, édesem.
Nem birja senki, mit megvédni nem tud!
Eddig szerencse álda meg veled,
De most kivílak a bal sors kezéből,
S megváltalak, ha kell, véremmel is,
Hogy annál biztosabban bírjalak.
Becsülj meg avval Lenke, hogy ne félj;
Legitten látni foglak; légy nyugott. (El).

LENKE. Ah mely veszélyes, mily bal kezdet ez?
Alant nem ére baj, s hogy feljövék,
Már a dulónak érzem ostromát.
Oh légy kegyelmes, ég, ha ez nekem
Nagyokra vágyó lánynak büntetés!

Remete jő csendesen s megáll.

GERŐ. Ne légy magad gyötrője, asszonyom,
Ne bántsd meg a végző hatalmakat,
Melyek közünkbe kedvezőn adának.
Rég ismerem már e vár kőfalát,
De még vivóját nem tudok, kinek
Szégyen nem érte volna lépteit.

REMETE. Ő nincsen itt! ha elvész, annyival jobb,
De a leányt megmentem.

LENKE (a remetét látva megijed). Jaj nekem!
Kit látok itt?

REMETE. Hah érzed bűnödet?
Te háladatlan, elpártolt leány!
De Isten adja, hogy, mint kereséd,
Oly szörnyűkép ne bűnhődjél miatta.
GERŐ. Ki ez, ki itt ily gőgösen tanít?
REMETE. S gyarló öreg te, mit szólasz bohón
Megvíhatatlan várról? nézz alá,
Lásd e hadat, mely vesztetekre jött.
A férfi harczczal állja meg helyét,
De gyenge hölgyet gyámolítni kell.
S én mint baráttok jöttem; még egy út van,
Mely a szabadra biztosan viszen:
A titkos út az, add át kulcsait. (Gerő menni akar.)
Nem, meg ne mozdúlj s tedd parancsomat;
Mert megteszem, hogy egy nyommá se menj.
(Ruhái alatt egy kardot mutat.)
Tudod, mi ez?
GERŐ Tudom s nem rettegem!
Juhöltözetben farkas körmei;
De ősz hajam ne hozzon tévedésbe.
Jer, álbarát, és nyeld el e vasat,
Vagy ölj, ha tudsz; én tisztemben halok meg.
LENKE. Szent Istenem, mit kell megérni még.
Ha szívetek van! ah ne küzdjetek.
REMETE. Agg bűnös, állj meg; olvasót emelj,
Az jobban illik hozzád, mint a kard.
Ösmersz-e még? Nézz jól ezen szemekbe!
Rettegj ha ösmersz; én tudom, ki vagy.
GERŐ (megösmeri). Irgalmas ég!
REMETE (félrevonja, s egy jelt húz elő ruhájából).
S most nézd meg e jelet! (Gerő nézi s megdöbben.)
S ez a te asszonyod, te bűn fia.
És most ha még reményled üdvödet,
Ha lelki nyúgalommal vágysz kimúlni,
Nyiss útat, nyisd meg titkos zárodat.
GERŐ (félre). Mindentudó! ez büntető kezed.
LENKE. Mit súgnak ők oly érthetetlenül,
S gyanús ijesztő arczczal ellenem?

Imént dühöktől s harcztól rettegék,
Most békülésök hoz rám aggodalmat.
REMETE. Jöj, Lenke, jöj leányom, a veszély
Pillantatonként nő, nem késhetünk.
S Gerő, te menj és nyiss utat nekünk.
LENKE. Hogyan Gerő! te alkuszol fölöttem?
Nem vagyok-e én uradnak hitvese
És asszonyod? s ily hűség illik-e
Ez ősz hajak- s e sírközel korodhoz? (A remetéhez.)
Megengedj jó atyám és ápolóm,
Én háladattal tartozom neked,
De esküvésem tartja, hogy maradjak
Jó, rossz napokban férjem hitvese.
Én élni halni tartozom vele,
S azért ne kérd, hogy most elhagyjam őt.
REMETE. Oh balga lány! te rosszúl bölcs magadnak,
Halld a dörömbölést, a harczi zajt,
Képzeld belőle sorsodat. S velem
Atalsz-e jőni inkább, mint zsiványok
Kezébe jutni? károdat mikor
Kivántam én, hogy biztalankodol?
Jöj, és ha visszajőni vágysz, jelentsd.
Mihelyt kivánod, megtérhetsz velem,
Bántatlanúl, az égre esküszöm!
De most kell jőnöd, okvetetlenűl,
Vesztedre téged itt hagynom gonoszság
És gyávaság is volna; jöj, siess.
LENKE. Nem szívesen, de ám ha kell, megyek.
S uramnak add te hírűl, jó Gerő,
Hogy avval a ki régi jótevőm
S atyám helyett atyám volt, mentem el,
S hogy visszatérni kész vagyok, mihelyt
Azt biztosan merészlenem lehet.
GERŐ (a remetéhez). Én engedek. Vedd át a kulcsokat.
De oh uram, ha benned irgalom van,
Légy ápolója, el ne hagyd az árvát.
Korán, nagyon korán boldogtalan,
Boldogtalanb, mint szóval mondható.

REMETE. Arról ne aggj. Több ok von engem arra,
Mint hinni képes vagy. De mondd uradnak,
Ha élve visszatér, hogy itt valék,
S hogy számot adni kész vagyok, ha kell.
(Remete, Lenke el.)
GERŐ. Soha! soha! nem mondom azt neki.
Az őt megölné tőrnél gyilkosabban.
Oh, oh, hogy én nem halhaték meg eddig!
Siromba szállok s nem lesz nyúgodalmam,
Mert én valék e gyásznak eszköze! (El.)
BANÓ (jő). Itt sincs s ez már a legbelső terem.
Későn jövék! a gyöngyház itt maradt,
De gyöngytelen, hajh, azt más szedte ki.
Szerelem, szerelem! ha bűnbe iktatál,
Miért nem adtad érnem czélomat?
Ah! jőnek, és aligha társaim.
A latrok, úgy harczolnak, mint az eb:
Leghathatósb csatájok ugatás.
De őket is kerülnöm kell; tudom,
Vesztő dühökben ízre rontanának.
Csak most ki tudjak jutni sértelen,
Erdőmbe térek vissza álmadozni,
Mert engem a való nem boldogít. (El.)
TELEGDI (künn). Hozzátok őt, a vakmerő latort,
Hadd lássam és hadd büntessem meg őt! (Bejő Gerővel.)
Mi ez Gerő? hol a te asszonyod?
Öreg, miért e köny kihamvadott
Szemedben? mért nyögsz, mért vonaglol így?
Hová tevéd őt, szólj; ne tétovázz.
GERŐ (térdepelve). Oh ölj meg engem, ölj meg e helyen.
TELEGDI. Vér háború! mit kell még hallanom.
Ne mászsz előttem, féreg; válaszolj.
Vagy czimborává lettél, agg, te is?
Ha istened van, mondd meg, hol van ő?
GERŐ. Oh én igen boldogtalan vagyok.
TELEGDI. Öreg, ne ingerelj! azt várod-e,
Hogy átkaimmal mennyet s poklokat
Felzúgjak ellened? szólj, hol van ő?

Ne tégy fenébbé mint a fenevad;
Hová tevéd, hová rejtetted őt?

GERŐ. Oh mért maradtam hírmondónak én!
Nincs asszonyunk, szép hölgyed oda van.

TELEGDI. A régi gyászdal zendül újra meg!
Hát meglopák a rablók váramat?
S te gyáva élsz, hogy ezt elmondd nekem?

GERŐ. Élek, hogy ölj meg, rajtam állj boszút.

(Katonák jőnek egy kötözöttel.)

TELEGDI. Hé lóra! lóra! férfiak s utánok!
A rablók elragadták hölgyemet.
Száz telket annak, a ki visszahozza.
Utánok, a ki hívem és vitéz! (Katonák el.)
S öreg, te itt e foglyot vidd alá,
S a felső börtönökbe zárd; de úgy
Vigyázz, mint ősz fejedre; mert az ég
Nagy Istenére mondom, meg nem élsz,
Ha visszajőve nem találom őt.

(Mindnyájan el. A megkötött Kolta s Gerő hátra maradnak.)

GERŐ. Ez megleszen; de hölgyed elmarad.
Boldogtalan, ha nem találhatod,
Boldogtalan, ha megtalálod őt;
Számodra földön több szerencse nincs. (Koltához.)
Mily gyermek ez! s már rabló és gonosz,
A rosszra ember mily korán megérik,
S jóban hiányos holta napjaig.
Jőj ifju társ! setét tömlöczbe most,
S a még setétebb sírba nem sokára.

KOLTA. A sír nyugalma háboríthatatlan. (El.)

(Erdő).

(Bokrok között remetelak s vasrostély ajtajú kápolna látszik, mellette egy mély vizárok megy el; rajta keskeny bürü van, a remete s Lenke általjőnek. A remete a bürüt áthúzza, s leereszti)

LENKE. Te félelembe ejtesz, jó atyám,
A jótevő bürüt mért rontod el,
Mely a riasztó mélyen átemelt?

REMETE. Jobb elszakadni, lányom, a vidéktől,
Melyből jövénk. Itt most már honn vagyunk.
LENKE. Ah! itt a borzadás hazája van.
REMETE. Nem! itt az eszmélet hazája van,
És a magába térő bánaté.
LENKE. Mi bűnt követtem el, hogy így beszélsz?
REMETE. Mind bűnösek vagyunk. Nézz jól körül,
Nézd e szelíden zárt völgy ajtaját,
Mely a kiesre messze nézni hagy,
Hol a nagy ég a síkkal összefoly,
Hol mintegy végtelenbe vész a szem;
S nézd itt ez elszakasztott völgykebelt,
Ezt a vadonba fojtott tartományt,
Melyet hegy, erdő zordonan kerít,
Melynek tövissel rakvák útai;
Hol mély mederben kis patak csörög,
S hulló virágok a rövid tavaszt
Hamar jövendő télnek jegyzik el.
Ez itt az élet; ott a túlvilág,
Szép és kies; de ösmeretlen új hon,
Melynek határinál megáll az ész,
S a visszadöbbent szívtől kér tanácsot.
Örök hazánk az mégis, ez tanya.
LENKE. Jégborzadásba hoznak szózatid,
Oh jótevőm, bár puszta hangjokat
Hallom csak, s értésökre nincs erőm;
Vagy inkább rettegek megérteni,
Mi engem érdekel. Való tehát,
Hogy földi jónak oly rövid birása,
Hogy a szerencsét én csak álmodám?
S nincs visszatéret távozás után?
Ah! félni kezdek, hogy bal óra volt,
Melyben kiléptem al sorsom köréből.
REMETE. Bal óra volt, de nem, ha visszatérsz
Kivánatiddal csendbe és magányba.
Ha fényes vágyaidtól elszakadsz,
S elégled azt, mit Isten rendelend.

Oh lányom, a világi fény hiú,
Valódi üdvöt szívalázat ád.
LENKE. Te ollyat kívánsz, a mi nem lehet.
Hitem kötött le férjem sorsfokához,
Követnem illik, nem kerülnöm azt.
REMETE. De késznek illik lenned veszteségre,
Mert férjed, a kit említsz, halhat is.
LENKE. Az ég ne adja érnem azt soha!
S ha él, s veszélyes napja elmulik,
Magad mondád, hogy visszaadsz neki.
REMETE. Igen, ha azt kívánni is fogod.
LENKE. Bűn volna nem kívánnom, mert hitem
Kötött le hozzá, s ahhoz hű leszek.
REMETE. Szegény leány, te nem tudod, ki vagy.
LENKE. Mi ez? Miért szólsz így rejtélyesen?
Ez engem elrémít. Nem ösmerém
Atyámat, az való; de tisztelem,
S korán kimúltát sokszor síratám.
REMETE. Én ösmerém, hajh jól ösmertem őt.
LENKE. Igérted többször, hogy felőle szólsz,
S hiába vártam eddig, hallgatál.
REMETE. Oh! a titok sem mindig rejtve jó.
Én azt hivém, és megcsalatkozám.
De végy erőt, leányom, s kérd az Istent,
Hogy a ki sorsot mére rád, az adjon
Hozzá türelmet és vigasztalást.
LENKE. Oly bús az, a mit készülsz mondani?
Én, míg beszélsz, e kőre hajlom itt. (Leül.)
REMETE. S a kő nagyon jól illik gyámodúl,
Kemény az, mint atyádnak szíve volt.
S minden termék közt a kő legsajátabb
Betűje sorsod zordonságinak.
De halld, kevés szóm adja tudtodúl:
Elég rövid hír a bús nem lehet.
LENKE. Légy irgalommal — oh, vagy csak beszélj,
Készen vagyok, bevárom a csapást.
REMETE. Nem úgy, leányom! még nyugott lehetsz,
Csak bízd az égre lelkedet. De halld:

Én s egy vitéz szerettünk egy leányt,
Nem mondom el, mily szép volt, s mennyire
Szerettem őt. Mind ennek vége van.
Amaz szerencsésb, mert gazdag vala,
Elvitte őt várába; én az erdők
Barátja lettem, gyászos remete,
En férfi akkor és most csaknem agg!
De nem tön engem kor s az év öreggé;
Bú, gond alatt hajlott meg termetem,
S idő előtti tél hervaszta el.
Ám boldog ő sem volt. Harcz vonta ki
Szerelmi életéből s én a hölgyet
Még egyszer látni vágytam, láttam őt:
Nem volt boldogtalan; mert jó vala,
S változhatatlan sorsán megnyugott.
S én erdeimbe mélyebben vonultam,
Nem eléggé mélyen lelki búm elől;
Az ott is üldözött és üldözend,
Míg sirba nem megyek. —
Te sírsz, leányom? hála könnyedért!
De halld tovább. Amaz rabúl esék,
Majd megszökött és jött — örömre nem!
Avval nem áldá őt meg Istene;
Jött, hogy megejtse őt a rágalom.
Hogy hölgye hűtelen, hogy titkosan
Tiltott szerelmet élt velem, — velem!
Gonosz nyelv súgta, és ő hitt neki.
Nem méltó bízni angyal hitvesében,
Hitetlenül megrontá ön magát.
Két gyermekét, kit az szült, elveté,
Erdőbe hányta vadnak ételül;
A hölgy buvában elhalt nyomorún.

LENKE. S a férj, ki ezt tehette?

REMETE. Volt atyád.

LENKE. Oh szörnyü, szörnyü! mért van illy atya!
Én árva! most anyátlan is vagyok.

REMETE. Halljad tovább. Az ikreket, midőn
A szolga hozná, úgy akarta Isten,

Hogy észrevenném. Jól ismertem őt,
S mert a gonosz hír hozzám is hatott,
Gyanítám, a minek történni kell.
Reszketve vártam távoztát s mene.
De nem magam valék erdőlakó.
Haramja jött, egy durva férfiú,
S vassal kiváná a két gyermeket.
Harczoltam értök; rejtett kardomat,
Melyet vadakra tarték, ember ellen
Villogtatám még egyszer, s a lator
Nem győzhetett; de elfogyott erőm,
S osztályra kelle állnom: a fiút
Vivé el ő, én a lányt, tégedet
Mentettelek. S hogy az vagy, a kinek
Tartálak, e kicsin jel győze meg,
(A Gerőnek mutatott jelet előveszi.)
Anyád nyakán sokszor szemléltem ezt;
De ott egész volt, itt csak fél, felét
S testvéredet haramja vitte el.

LENKE. Oh, mért előbb nem mondottad meg ezt!
Hivalkodólag éltem s könnyüden,
Holott a földön búra s gyötrelemre
Több tárgya senkinek sincs, mint nekem:
De add, atyám, add általad a jelet,
Szivem fölött fogom viselni azt.
Szivemben oh! anyám gyászképe lesz.

REMETE (általadja a jelet). Jó helyre tedd: ez minden örökös!

LENKE (nyakába akasztja). Oh drága jel! mely gyászos oktatás
Van érczesítve a te fél szivedben!
Ércz s fél szivű volt, — ah nem, — szívtelen,
Ki engem illy inségre juttatott.
De nem, nem — megbocsássatok nekem
Anyámnak hamvai, s te drága jel!
Ti engem csak jóságra intetek.
Bocsánat annak, a ki vétkezett!

REMETE. Bocsánatot csak ég kegyelme ád.

LENKE. S nem méltó arra, a ki megbukott?
Kit rágalomnak tőre ejte meg?

REMETE. Itélje azt meg fenn a nagy biró.
LENKE. Itélje bár, de én sajnálom őt.
Bizonynyal ő a legboldogtalanb
Halandó mindenek közt. Harczba ment,
Kemény rabéltet élt, a megszökés
Félelmeit kiállta, és mikor jött,
Szilaj gyanú kigyói mardosák.
Ah! ő a bűnre ingerelve volt.
Atyám! remegve kérdem, él-e ő?
REMETE. Neked, leányom, ő már meghala.
LENKE. Nekem? Tehát él! mondd, atyám, ki az?
Én nem menendek háborgatni őt,
Hogy lássa, a kit egykor elvetett:
De hosszu boldog éltet s tettiért
Bocsánatot fog esdekelni szívem.
Megadja Isten szent kegyelme azt.
REMETE. Ég szent kegyelme adjon, jó leányom,
Erőt neked, hogy eltűrd hallani
A legszörnyebbet, a mi mondható:
Telegdi férjed —
LENKE. Oh ne mondd, ne mondd!
REMETE. Atyád, vagy inkább eskütt férjed, ő!
LENKE. Irtózatos! (Aléltan a kőre rogy.)
REMETE. Irtózatos! s mi fájdalom nekem,
Hogy fenn maradtam kínodat nevelni.
Vidám s bajoktól ment napokra vártam
Felhajnalodni ifjuságodat,
S ím az viharba sűlyed s éjjelét
Villám ijesztő fénye nyitja meg.
Jer, jer leányom. — Ah boldogtalan
Kemény a sziklaágy, jer onnan el.
De nem csodálom, hogy nem birsz magaddal,
Ilyen csapás erősbnek, mint te vagy,
Viselhetetlen volna, téged elzúz.
Eszmélj, leányom; Lenke, szólj, miként vagy,
Még nem veszett el minden, nyugtodat
Még visszahozza távolság s idő.
Bűnt nem követtél, bal szerencse ért,

S ezért adózni nem te fogsz. Jere,
Pihenj, leányom, jőj, pihenj meg itt.
Klastromba viszlek aztán, míg ügyed
Szakad, hogy ott élj békén, s biztosan.
Eljősz-e Lenke?

LENKE. El.

REMETE. Szegény leány!
Nem tudja, mit beszél. Jer Lenke, jer,
Pihenj ki itt, én tüstént megjövök. (A kápolnába vezeti.)
Itt ülj, leányom, ez nem szikla már.
Szűz asszonyunk ójon meg; én megyek.
Hogy megjöhessek annál hamarább.
(Kijő s a rostélyajtót bezárja.)
Lelkem remeg, hogy itt kell hagynom őt;
De ily törötten nem jöhet velem:
Nem biztos a hegy, fárasztó az út.
Jó Isten, ódd meg őt, az elhagyottat,
Kivűled égen földön gyáma nincs. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Vár.)

TELEGDI (szolgáihoz). Hozzátok őt a pártütőt elé! (A szolgák el.)
Megkémlem őt a legkisebb jelig,
Kinézem egyszer végre, s megtudom,
Mily arczon, mily szemekben rejtezik
Az ellenem esküt sors intézete.
Kifejtem e balsággal terhes írást
Rejtélyiből, s zarándokúl megyek
A nagy világba, hogy kiirtsam azt,
Kit a kajánúl kérlelhetlen átok
Megrontásomra felhatalmazott.
Vad állatokhoz járok iskolába,
És megtanúlom, mint kell ártani,
Ádáz leszek, mint a párduczfiú.
Kegyetlen, mint a vért szagolt oroszlán,
Agyarkodó a fára kelt hiúzként;
Nyilván és lesben, mint az ál kigyó,
Utána járok, hogy megejtsem azt,
Kitől nyugalmam nincs az életen.
De mind hiába, hölgyem oda van;
Haszontalan volt minden fáradásom,
S utána jártam távol és közel:
Erdő, berek nem adják vissza őt.
Eldúlt szerencsém romján egyedűl
A kárörömnek égő áldozatja
Táplálja bennem még ez életet,
S ez ünnepnél az áldozó pap, én,
Gyönyör helyett véráldomást iszom. (Kolta elévezettetik.)
Jön s mintha ismerősöm volna: az!

E rossz fiú jött szemközt a helyen,
Hol Lenke állt s először láthatám.
Átok, halál, hogy el nem zúztam őt!
KOLTA. Ki itt az úr? ki hívat engemet?
TELEGDI. Rossz gyermek, azt még jókor megtudod,
Korábban, mint szeretnéd; jöjj közelb.
Hozzátok őt.
KOLTA. Ne hidd, hogy rettegek,
Ha még sötétebb volnál is, noha
Elég sötét vagy, hogy bakóm lehess.
TELEGDI. Lator, te még daczolsz? kevesled-e
Gaz tettidet, melyekkel ember Isten
Megbántva és te kárhoztatva vagy?
KOLTA. Nincs hatalom, melly, a mi téve van,
Nem-tettre változtassa. Légy rövid;
Akaszsz vagy üss agyon, csak czenket ölsz.
Kit számba nem kér még az Isten is:
Én egy kihányt hitvány fattyú vagyok.
TELEGDI. Mind oly nevek, melyek rád illenek,
De meg se gondold, hogy halálodat
Eléglem egyszerűn. Te élni fogsz,
S gyötörtetel, mig kedvem telhetik,
Vagy a mit elraboltál, megkerűl.
Tanítni foglak, mint az iskolást,
Hogy érezd azt a lelki kíntehert,
Melyet reám hozál, hogy tudd, azért
Mily háladattal tartozom neked.
Menyegzőm áldva volt az égiektől,
S rablóvezér! te lettél ördöge!
KOLTA. Én váradat kivántam.
TELEGDI. S hölgyemet?
KOLTA. Asszonyra nincs szükségem. Asszonyom
A szent szabadság, mellyért harczolok.
TELEGDI. Szabadság! millyen a vad farkasé,
Szabadság, melylyel a vad állat él,
A kánya, holló, a setét bagoly,
S mind, a ki lopni és rabolni tud.
A szent szabadság és ti! oh lator,

Ez a szabadság ront el engemet,
Ez tölt nekem most olly ürömpohárt,
Melynek fanyarja el nem vész izemből,
Míg lelkem hosszadalmas léte tart.
Mosolygasz, gyermek? sírj, én megteszem,
Hogy sírni fogsz és enyhet nem találsz.
Én meg nem öllek, élni fogsz, fiú.
Az égnek hála, hogy még ifju vagy!
Alig hogy éltél, s legszebb napjaid
Még hátra volnának; de megteszem,
Hogy e napok borzasztók légyenek,
Hogy átkozódjál hosszuságokon.

KOLTA (magában). Ez ember rémitő kezd lenni. Szív!
Ne ingadozz, vagy asszonynak nevezlek.

TELEGDI. Kellők az első kornak álmai:
Hír és szerencse-pálya nyitja meg
Szép templomát az ifjuság előtt,
S hév lelke tettel vágy elérni azt.
Én téged ettől visszarántalak:
Gyalázat és nyomor tengessenek,
S kilátásod kétségb'esés legyen.
Az ifjunak szivében ég lakik,
S abban szerelmi boldogság az üdv,
S barátkozás ön nyájabéliekkel:
Neked barátod nem lesz e világon,
S ne láss szivedhez hajló nőt soha.
Örvendetes fiúnak, a ki megtér,
Baj és veszély után az ősz atyát
Meglátni egyszer még a sír előtt!
Ha illy atyád van, őt te nem fogod
Meglátni többé, nem testvéridet;
Még a ki fájdalommal szült s nevelt,
Ha él egy aggodalmas jó anyád,
Ő sem fog látni visszatért fiát,
Te vissza nem térsz hozzá, nem soha.
Vagy elhalának már szülőid? oh
Még is szeretnél látni ember-arczot,
S derűt borút a szállt kelt nap után,

S az évszakasznak változásait,
De mind ezekben részed ne legyen:
Semmit ne láss gyász falnál egyebet,
Semmit ne hallj, mint sóhajtásodat,
Semmit ne érezz, mint inségedet,
És még se tudj meghalni! Szándokom
Volt, hogy megöljelek; de légy rabom,
A legsetétebb tömlöczöm lakója,
Hol sem barát, sem ellen nem talál fel,
S te veszve vagy, ha én meghaltam is. —
Mint tetszik ez? Még puszta kedvcsapongás,
S oly tréfaság, mint vélted, ártani,
S másokra bút, kárt hozni oktalan?
Mutasd meg gúnymosolygó arczodat!
Hadd lássam azt a könnyelmű vitézt,
Ki a halálról oly megvetve szól?
Meg! megkisértem bátorságodat. (Szolgáinak int.)

KOLTA. Megállj, megállj!

TELEGDI. Hah! sírsz-e hát fiú?

KOLTA. Igen! te szörnyü vagy, s irtózatosb,
Mint képzelém, mint arczod jósolá.
S ha sírnom érdem, tengerkönny leszek,
S feláradok, míg szíved sziklavárát
Ki nem vivandják bús hullámaim:
Ne tégy le engem szörnyü foghelyedbe.

TELEGDI. Vigyétek őt! nem hallgatok reá.

KOLTA. Ím, lábaidhoz omlom s itt veszek,
Míg össze nem törsz, mint egy pormüvet,
Melyet magának pajzán kényü sors
Hitvány, veszendő játékúl teremtett.
Halált és nem kegyelmet kérek én;
Bár ifju még, megszoktam a halált
Felemnek nézni s egygyel tartozom.
De szörnyü tömlöczödtől borzadok;
Ha ember és nem ördög malma vagy,
Ölj meg, ne tégy már élve is halottá.

TELEGDI. Mi bátorít, hogy alkudozni merj?
Nem alkhatál-e addig, mig szegény,

Mig koldus nem valék? Országokat
Kész lettem volna érted felkutatni,
Ha tudjam e jövendőt, hogy betöltsem
A feltalált kincsekkel szomjadat.
Most semmim, semmim a boszún kivül
Nincs, a minek becsülném értekét,
S ez alku tárgya nem lehet. Lemégy,
De nem maradsz ott, a hová jutandsz;
Mélyebbre teszlek, mint a kútfenék;
Hol mint az óra, négy szűk fal között,
Magadnak kínt és hervadást jelentve,
Fogsz ványolódni, míg időd lejár,
S megismered még élve a halált.
Ne késsetek, tüstént vigyétek őt.

KOLTA. Megálljatok! s te hallgass meg, kegyetlen,
Avagy legitt atyámnak mondalak,
S rád esküszöm; mert minden emberek közt
Hozzád, ha él, csak az lehet hasonló.
Igen! te benned sok van, a mit én
Atyámnak mondanék; az én atyám
Lehete csak oly kegyetlen, mint te vagy.
De halld meg, a mit ten javadra mondok!
Bocsáss el engem menten, szabadon,
S én visszaszerzem hölgyedet, ha él.

TELEGDI. Mit szólsz fiú? vagy jól hallottam-e?

KOLTA. Igen; de tartsd meg nyájasb arczodat,
Azt, mely reád jobb órákból maradt.
Ne nézz reám ez öldöklő szemekkel,
Ezekben börtönt látok és halált.
Dölyfös valék és délczeg, s ez ha bánta,
Ím gyáva most és esdeklő vagyok.
Mi hasznod abban, engem gyötrened?
Atyát, anyát én nem látok soha:
Egész Erdélyben nincs atyám nekem,
S itt e hazában hontalan vagyok.
S a puszta fájaként, ha elveszék,
Nem fogja senki szánni vesztemet,
Örülni nem fog senki éltemen;

De ifju lelkem örvend élni még,
S a szép világot látni gyönyöre.
Igen! te jól gyanítád, ifjunak
Hír és szerencse nyitnak szép mezőt;
S hírt és szerencsét álmodoztam én is,
S nem rettegém útálló vészeit.
Hagyj élni még, s én szolgád maradok,
Mig tartozásom mind leróva nem lesz.
Bocsáss el s én hölgyeddel megjövök.
Bajtársim, őt ha elvivék, bizonnyal
Rám várni fognak. Felhajhászom őket,
Ha a világnak végén vannak is.
Én útjokat tudom s bár délczegek,
De nő iránt nem fognak véteni,
S én visszaszerzem őt bántatlanúl.

TELEGDI. S ha vissza nem szereznéd?

KOLTA. Megjövök,
S te állj boszút, mint tőled telhetik.

TELEGDI. Nem rosszakat beszélsz. De mit teszek,
Ha vissza nem térsz?

KOLTA. Értlek, én lator
S rabló gyanánt rohantam váradat meg,
S te nem hiszesz szavamnak. Átkokat
Fogadhatnék fejemre, őröket
Adhatnál mellém. Úgy de őreidtől
Megrémülendők elszórt társaim,
S gyanús lehetne esküm s átkaim.
Nem átkozódom hát, nem esküszöm;
De él az Isten és az hallja meg:
Megszerzem őt, és megjövök, ha nem. [tova.

TELEGDI (gondolkodva). Oldjátok őt. Szabad vagy. Menj
Magadra hagylak s ten ajánlatodra.
De halld s jegyezd meg, a mit végre mondok:
Légy hű szavadhoz, töltsd be s tartsd meg azt,
Mert úgy hiszem, tehetségedben áll.
Nem mondom, mit teszek, ha teljesíted;
De szörnyeteggé változom, ha csalsz,

És rád találok még a földben is.
Siess; és hű maradj.

KOLTA. Nem szólhatok;
De tetteim mutassák, mily vagyok. (El.)

TELEGDI. Távozzatok, te Andor itt maradj.

(Szolgák el Kuvikon kívül.)

Nem volt szokásom és nem tettem eddig,
Hogy a mi jót adék, felhányjam azt.
Dús gazdaként, ki nagyban tudja csak
Jószágait, kicsinre nem vala
S aprókra gondom. Most szorulni kezdve,
Számon veszek minden kis tartozást.
Téged magam neveltelek, kicsin,
De fürge gyermek jöttél hajlakomba,
S most már vitéz és bátor szolga vagy.
Ha élek, nem lészsz elfeledve; menj most
S kisérd ezen fiút, kit elbocsáték,
De titkon, észrevétlen, útain.
Nézd, mit teszen, hol jár és mit talál.
Az erdőszéleken várandlak én,
Ott elfogadni híredet, ha lesz.
Ne nézd, mikor van nap, mikor van éj,
Kapcsoljad egybe a két fél időt,
S szolgálatomra fordítsd hasznosan,
Nem szükség mondanom, hogy asszonyod,
Kit feltalálni s visszahozni kell.
De légy okos, ravasz, ne vakmerő.
Ha a fiu magán lesz, s szökni készül,
A mit te utaiból fogsz észrevenni,
Hozd halva is, de inkább élve meg.
Adj hírt, ha feltalálta társait.
Utánad én még kémeket fogok
Rendelni mindenütt, hogy el ne légy
Szakadva őrtanyámtól. Most eredj,
S szemesnek a világ! — járj boldogúl.
Te késel?

KUVIK. Nem akarnék szó nélkül elmenni, uram; de nem tudom, mit mondjak. Én elmegyek s ha hárman

nem jövünk vissza, nem az én hibám lesz. Egy szó mint száz, és semmivel nem leszek jámborabb, mint egy kutyafejü tatár, csak hogy neked híven szolgálhassak. Ha ő rókává készül lenni, én kopója leszek, ha nyúllábakat ölt, én bizonyosan agara leszek; ha ördöggé változik, én még ördögebb leszek s minden ábrázatban addig üldözöm, míg lihegve vissza nem tér oda, honnan szökni akart. Különben pedig itt leszek, mikor nem is vélnéd, ha Isten is úgy akarja.

TELEGDI. Menj jó fiú, menj, s tedd, a mit fogadsz.

(Kuvik el.)

Ha lelke jobb nem volna, mint szava,
Nem küldeném; de jól ismérem őt.
Nem rossz madár, bár rosszul énekel.
A fülmilével nem vetélkedik,
De harczos, mint a sólyom s gyors kapó.
Szerencsel kísérd őt és hozd haza
Avval, ki szívem vérétől szakadt el.
De nem bizom rá végkép dolgomat.
Én is vigyázok s örvénypont gyanánt
Magamhoz szívok minden tudhatót,
Hogy a hol tenni kell majd, ott teremjek,
Miként a sors hozandja, új örömre,
Vagy vérontással rettentő boszúra.

(Erdő.)

(Egy felől a kápolna látszik, Lenke rostélyába fogózva s fejét arra támasztva, térdepel, más felől Banó gondolkozva áll.)

BANÓ. Ismét szabad vagyok; szabad? csak lábam az,
De lelkem nyűgözött; bús szárnyain
Szerelem az oldhatatlan vasbilincs,
Ha fölveszem sír, sír ha fektetem:
Akármiképen kín és fájdalom.
Gábor! te nem vagy pártütő; de én,
Én az kivánnék lenni a világ
S természet ellen, s hajh már az valék,
Mert bűnt követtem s nem hasznomra el.

Őrült vagyok, csak hogy még nem tudom.
S most makkal éljek itt? oh Jupiter,
Tégy vad galambok társává, ha élsz,
Hadd búgjam el siralmas éltemet.
De hol vagyok? nem a jó remete
Tanyája ez, ki Lenke jótevője?

LENKE. Atyám!

BANÓ. Mi ez? van még boldogtalan
Kivűlem itt?

LENKE. Atyám, az Istenért,
Ha itt vagy, szólj, ne hagyj ily védtelen
Bús martalékká lennem. Oh nagyon
Keservesen lakoltam vétkemért,
Megvallom azt: hívságos lengeség
És fényre vágyás birták lelkemet!
De szerfölötti, a mit szenvedék.
Éj volt szivemben, a mint elhagyál,
Éj és ború, hogy ébredék, szememben.
Álmom kietlen s borzasztó vala,
S az éj körűlem kézzel fogható:
Sürű sötétség mindenütt s iszony.
Oh illyen éj, ha még egy ér, megöl!
Nem láthaték; de hallék szörnyeket:
Vad állatok hurczoltak véresen
A szomszéd ormokon; s mindig közelb
S közelb hatának vad jajgásaik.
A farkas orditott, a róka nyítt,
És a vadmacska borzasztó rivása
Végig hatott az éjen s lelkemen.
Ajtómra túrt a gyilkos erdei,
Hallám fogának csattogásait,
S mély horkantása öldöklő zaját.
Nem éltem többé; éltem rémület
S kín összesége volt. — Ah, jó atyám,
Atyám és jótevőm, nem hallasz-e?
Oh légy kegyelmes, vígy akárhová,
Csak itt ne hagyj meghalnom, vígy legott
Klastromba s én áhítatos leszek,

Lemondok a világról mindörökre,
Hogy megbocsásson Isten bűnömért.
Ah! senki sincs itt s esdeklő szavam
Vadonban hangzik el!

BANÓ (közelít). Hatalmas ég!
Kit hallok, mely szívszaggató panaszt?
Oh Lenke, Lenke! így talállak itt!

LENKE. Szent Isten! nem Banónak hangja ez?

BANÓ. Ösméred azt még? oh boldogtalan,
Mi vész hozott e helyre tégedet?

LENKE. Ne kérdd, ha benned irgalom lakik.
Banó! én téged megbántottalak,
Csak téged a világon. Ah Banó,
Légy embereknél jobb, légy angyalom:
Bocsáss meg, s ments ki rémitő helyemből.

BANÓ. Megyek, megyek. — De hol van olly erő,
Mely e kajánúl összevert reteszt
Fel birja törni? Oh mért óriás,
Mért Sámson nem vagyok! De várj, jövök.

(Megy s egy kődarabbal visszatér, s a zárt több ízben, de sikertelenül, letörni iparkodik.)

Hiába! nincs erőm. — De, Lenke, várj,
Én tüstént megjövök s te mentve lészsz.

LENKE. Ne menj, ne menj! Így nem vagyok magam,
S rabságom tűrhetőbb, ha társ maradsz.

BANÓ. A mint kivánod. Itt ülök veled,
És itt halok meg. Vagy nem! azt az ég
Nem fogja hagyni. Oh e vas rekesz
Nem oly erős gát köztünk, mint amaz,
Mely tőlem elválasztja szívedet.
De nem fogok szerelmet emlegetni,
Sok kínomat szerezte már is az!
És téged nem gyötörlek. Légy nyugott.
Leülök és tünödöm, mint lehessen
Felnyitnom e zárt. (Hirtelen.) S úgy lesz, úgy teszek!

LENKE. Félek, Banó, hogy itt veszünk s nekem
Csak hálaszóm sincs sok jóságodért.
Hagyj engem itt!

BANÓ. Nem minden kincsekért!
Csak egy kis tűrést! Ez feszítse ki
Kegyetlen zárodat. (Egy heverő doronggal kifeszíti az ajtót.)
És légy szabad; zárad feltörve már.
(Lenke Banó előtt letérdepel, Banó fölemeli.)
Ne térdepelj! vagy én elsűlyedek,
Hagyd megcsókolnom ezt a kezedet,
Mely nem lehet s enyém nem lesz soha.
Oh Lenke! Lenke!

LENKE. Hagyj engem, Banó,
Hagyj lábaidhoz esnem, vagy tapodj el,
Mint eltapodtam hívságos szeszélyben
Szived szerelmét, háladatlan én.
Minden sebek közt, mellyek értenek,
Ez a leginkább vérző.

BANÓ. Hagyd el ezt,
Ha nem kivánod távozásomat.
Nem látod Lenke, mily boldog vagyok?
Bohó valék, hiú, és oktalan
Mind szólva, mind cselekve; s nem csoda,
Hogy megvetél; csak megvetőm lehettél:
Olyan csodává tőn a szerelem,
S a mit kivántam, őrület vala.
Most ép vagyok; kigyógyult szellemem
Hívságiból. Szeretlek, oh igen,
Szeretendelek, míg lelkem élte tart,
De nem vadúl, nem durva földileg.
Szerelmem tiszta lesz s gyönyörteli,
S oly bűntelen, mint angyalé lehet.
Szeretni foglak s arra áldozom
E szenvedélyt, hogy szolgáljon neked.
Világ előtt légy másnak birtoka,
De a nemesb, a szellemibb szerelm,
Az engem illet. Ő csak a jelent
Bírhatja tőled; engem távol is,
Helytől, időtől menten üdvözít
Érzelmem, és te emlékezni fogsz
Barátodról, ha tőled elszakadt.

Ne sírj, ne sírj! hová vezesselek?
Ne bontsa meg siralmad üdvömet:
Szolgád vagyok, parancsolj, s elmegyek
A leghalálosb ellenséghez is.
Jöj és vigasztald váró férjedet.
Én elvezetlek hozzá. Jösz-e Lenke?

LENKE. Oh vigy klastromba engemet, Banó.

BANÓ. Klastromba? hát te nem vagy boldog ott,
A fényes úrnál, s gazdag őslakon?
Csalatkozál? vagy mely balság, mi baj
Az, a mi tőle téged számkivet?
De nem gyötörlek. Hallgasd el, ha fáj
Megmondanod. Szerencséd felboszonta:
Azt gondolám, te kéjben s boldogúl élsz:
Mig elvetett én, mint a kárhozott
Angyal csikorgék kín és bú miatt.
S te még szerencsés sem vagy! Oh ez engem
Örökre meggyógyíta; megbocsáss
E szózatért: megbünhödöm, ha kell.
Szerencsét én már el nem fogadok,
Az nem lehet jó, nem kivánatos,
Mert téged elhagyott. Balsors legyen
Barátom, mert az a te társad is.
Frigyébe állok bajnak és nyomornak,
Mert ízleléd te azt, s én boldogabb
Lehetni nem kivánok, mint te vagy.
Hová megyünk? hová vezesselek?

LENKE. Vígy a hol nem lát ismerőst szemem,
Hol a rideg monostor szűzei
Elzártan élik szent magányokat.
Oh vígy el engem, s rejts el ott örökre.
S ha elhagyott Lenkének gondolatja,
Mely háladatból áll még egyedűl,
Neked díjúl lehet, közel leszek
Hű gondolattal hozzád szüntelen,
S e hála gondolatja nem szakad meg,
Míg lelkem, elmém gondolkodni tud.

BANÓ. Áldjon meg Isten e szép szavakért:

Lelkembe zárom tiszta hangjokat,
S az visszazeng ott még sok év után,
Mikor már elszakadtak útaink.
De mely veszély jön újolag reánk?
Zajt s durva szókat hallok. Jer, siessünk,
Vagy rejtekezzünk itt e fák megé,
Mig általmennek. (Vid s társai messziről látszanak.)
Ah késő! azok,
Kiket leginkább rettegek. Jere,
Ha még nem láttak, elhaladhatunk. (Vid s társai berohannak.)

VID. Hohó! fiú, add azt a lányt ide.
Utána társak, el kell fogni őt.

HAJDU. Az asszonyt add vagy bőrödet, fiú,
Vagy mind a kettőt. Dörgő karabély!
Hisz' ez volt, a ki minket jégre vitt,
Hol hadnagyunk vagy halt, vagy elveszett.

VID. Megállj fiú, hagyd itten a leányt,
Ha kedves életed.

LENKE. Ah elveszünk.

BANÓ. Távozzatok! nincs hozzá jogotok.
Mig élek, őt én el nem hagyhatom.

HAJDU. De elhagyod, ha én megfojtalak.
Jer áruló! én irgalmaskodom:
Lemetszelek, hogy fel ne kössenek.

VID. Hátrább pirók! te nem vagy itt az úr,
Hogy életet szíj és halált lehelj,
Mint a bozóti sárkány. Hátra, mondom,
Pünkösdi rózsa! Itt vitézkedel,
De hadnagyunkat gyáván elhagyád.
Igen, pirók, te hagytad őt oda.
De félre most, és hadnagyunk nevében
Hallgassa szómat minden, a ki hű.

TÖBBEN. Halljuk Vidot!

VID. Először is mind hátrább álljatok.
S te asszonyom, szüntesd félelmedet.
Itt senki sem bánt, míg parancsolok.

BANÓ. Légy áldva e kegyelmes szózatért.

VID. Oh az leszek, ha nem kivánod is,

De még is egy kérdésem van, felelj:
Ez a megtámadt várnak asszonya?
BANÓ. Igen!
LENKE (ijedve). Nem, oh nem az! Banó,
Miért felelted azt!
VID. Mi a veszély!
Ti összesúgtok? nyilván szóljatok,
Vagy a barátság köztünk megszünik.
Igen vagy nem?
BANÓ (Lenkéhez). Oh Lenke, mondj igent!
Különben elveszünk.
LENKE. Nem mondhatom.
Ah így is, úgy is már elvesztem én.
VID. Hogyan? meguntad férjedet talán?
Megengedj, ifju hölgy! ez nem segít.
Te itt maradsz, de hadnagyunk helyett
Válságban ismét visszatérsz uradhoz.
S e hírt a várba társad megvigye.
KOLTA (jő). Megálljatok hé! én is itt vagyok.
VID. Hah Kolta, Kolta! a mi hadnagyunk.
(Zúgás a csapat között.)
Isten hozott, hol késtél ily soká?
KOLTA. Ott, a hol késni kellett, jó fiú!
De sok dolog van, a mit elbeszélek,
Ha megpihentem. Nyújts kezet Vidom,
Te is Pető, bár elhagyál; de ott
Nagyobb erő volt, mint te győzhetéd.
Örülök, hogy talállak társaim,
Sokat hiába jártam értetek.
VID. Mi rejtve voltunk, mig te elvalál,
Csak kémeink kutatták a cserét.
Sok aggodalmunk volt, hogy ott rekedsz.
KOLTA. Vegyétek hálámat; de társaim,
A régi dévaj Kolta ott maradt,
Hol rá pokolnyi tömlöcz öble várt,
S itt annak csak kisértő lelke van.
Kit látok itt? nem a mi várvivónk ez?
S a hölgy nem a vitt várnak asszonya?

VID. Az ő; s ez ifjuval találtuk itt,
S letartóztattuk fejváltságodúl.
KOLTA. Váltságomúl, Vid! oh több mint fejem,
Több mint mi embernyelven mondható,
Függött azon, hogy megtaláljam őt.
Mi boldog óra! még csak most vagyok
Tiétek, társaim, csak most tudom,
Hogy élek, és nem kínoz életem.
De menni kell, egy út vár még reám.
Szép asszony, bátorodjál; nincs okod
Rettegni tőlünk, megtérsz nem sokára
A házba, hol rád áldás s béke vár.
LENKE (magában). Hajh kín, pokol; de áldás, béke nem.
KOLTA. S te rossz madár, bukásunk eszköze,
Köszönd szerencse kedvezésinek,
Hogy most megélsz; de bűnös szándokod
Itt véget érjen. Menj, a merre tetszik.
LENKE. Légy irgalommal. Hagyd meg őt; neki
Többel mint életemmel tartozom.
KOLTA. Ne mondhassad, hogy zordonak vagyunk.
Kisérjen ő is és legyen tanúm,
Hogy jól viseltem gondodat. Jerünk. (El.)
KUVIK (elöjő). Többet tanultam, mint tán kellene.
A hölgy a várba nem kivánkozik,
Hol rá epedve aggó férje vár.
De elbeszélem, a mit tudni illik,
A többit fergeteg fütyölje el. (El.)

(Banó visszajő.)

BANÓ. Nem szívesen megyek; de Lenke küld,
Hogy fölkeressem anyját s jótevőjét.
A vár haláli borzadásba hozza,
S attól kiván megmenni általok.
Okát kitudnom még nem eshetett,
De a mit ő mond, annak lenni kell.
Halálba is, ha ő küld, elmegyek.
Itt gyáva annyi ellen védni őt,
Javára ott munkálok, hol lehet.
Az ég fogadja addig ótalomba! (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Remetelak tája.)

REMETE. Későn jövök. Csapongó bajnokok
Tarták fel útamat s feltörve van,
S megfosztva bús foglyától zárt lakom.
A bűnösül elszerzett hölgyet én
Az égnek vágytam visszajegyzeni,
S a szent monostor szűz főasszonya
Uton van férfi őrcsapattal erre,
Hogy elfogadja új menyasszonyát.
S ő nincsen itt! Oh mért jár a nyomor
A bajnak annyi gyászkiséretében,
Mig gyér s rideg majd minden, a mi jó?
Miért a büntetés csak bűnt nem ér,
Mért sujt s gyötör feláldozott erényt?
Hová lőn a boldogtalan leány?
Talán Telegdi lelte őt fel itt?
Oh ez megölné elroncsolt szivét!
Talán gonoszb, tán rabló kézbe jött?
Oh akkor a föld nincs az ég alatt,
S pokol! te lettél úr az emberen.
Föl kell találnom őt, ha bár
Zarándokúl menendek is tova.
De mintha emberléptet hallanék!
Lassú dobajnak hangja közelít,
Remény és félelem közt várom azt;
De elvonúlok, hogy ne lássanak,
S talán segít kilesnem utjokat.

(Elvonúl, Kolta és Lenke jönnek.)

KOLTA. Helyen vagyunk; de látod asszonyom,

Hogy a kit vársz, az még nem érkezik.
Fáj mondanom, de kell, hogy itt tovább
Nem késhetünk, s bár kedved ellenére,
Férjed lakába viszlek. Márig is
Tovább mulattam, mint szabad vala.

LENKE. Megáldjon Isten e jóságodért!
Inségeim közt nagy vigasztalásom
Nemes szivednek pártfogó hatalma.
Oh légy kegyes tovább is; egy napért,
Csak egy rövid nap, a miért könyörgök,
Ha nem kivánod szívhalálomat.
Kimondhatatlan, a mi engem ért,
Kimondhatatlan, a mit szenvedék.
De egy napot várj, még csak egy napot.
S mentőm bizonynyal eljövend, ha él!

KOLTA. Mentőd? s nekem halál! nem, ifju hölgy,
Ez áldozatra nincs erőm, s ha volna,
Adott szavammal játszni nem fogok.
Férjed dühében rettentő vala:
Halálomig négy szűk falak között
Sorvadni volt kimérve sorsomúl,
Több mint halál és borzasztóbb nekem.
Akkor fogadtam végső küzdetimben,
Hogy visszaszerzem elrabolt nejét.
S ezt meg kell tartanom, vagy visszatérnem,
Hol tömlöczének pokla vár reám.

LENKE. Ah, mindenütt oly kérlelhetlen ő!
De téged, ifju bajnok, még soká
Öröm, szerencse, hordjon útidon.
Én elmegyek, ha kell; de halld
Utolsó kértemet. Vígy engem el
A szent szüzek monostorába s hagyj,
Míg visszatérsz a várból, őr alatt.
De hogy hitelt nyerj, vidd ezen jelet,
Kínnal veszem le szívemről, de vidd
S mutasd Telegdinek. (Átadja a jelet.)
Mondjad neki,
Hogy ezt nejétől hoztad.

KOLTA (félre). Ezt s nejétől? (Magában.)
Megfoghatatlan! Vagy te játszol így
Csalárd szerencse, s titkos vágyaim
Csúfjára bűvöléd fel e jelet,
Melyet hiába kértem annyiszor?
Oh e jelen törik meg életem
Minden bajának üldöző hatalma.
LENKE. Határozatlan állasz szellemed
Küzdésiben, s szelíd nemes tanács
Látszik ragyogni lángzó arczodon!
Te szánsz bizonynyal és kímélni fogsz.
Oh mondd, mi az, mit rólam végezél?
KOLTA (magában). Bajtársakat szerencse hoz s viszen,
S a hű kebel meghitt barátot ád;
De a kit vérrokonság nem csatol,
Az árva lesz, mig él. Reménysugár!
Oh hozd nekem fel a rég várt napot.
LENKE. Tünődve várok szót, s te elmerülsz.
Mi az, mi ily nagy álmélatba hoz?
KOLTA. Bocsáss meg, drága hölgy; eltévedék
Ábrándozásim tündér képi közt.
De szólj, kitől van e kicsin jeled,
Hogy birtokától válnod oly nehéz?
LENKE. Ah, bús jel az, de drága énnekem:
Egyetlen emlék haldokló anyámtól.
Kit szégyen és bú ölt méltatlanúl.
KOLTA. Boldogtalan, ha ollyan anya volt!
De látod, e jel csak felet mutat.
S félszívet annak, kit szeret, soha
Szülő nem adhat emlékűl, ha jó.
LENKE. Ne mondj reá ily vádat: jó szivén
Én és egy bátya, ketten osztozánk.
KOLTA. Atyád után nincs semmid?
LENKE. Semmi sincs:
Gyanúból veszni a vadonba hányt.
KOLTA. De bátyád, a ki e jelt bírja, él?
LENKE. Ha él is, én őt nem láttam soha,

És látni nem fogom. Mint kisdedet
Rabló vivé, s tán elveszette őt.
KOLTA. S haramja volt, kitől én megszökém!
Oh jöj szivemre, kedves, drága húg,
Te édes, édes lány! A durva férfi,
Ki tőled elszakaszta, mondta gyakran,
Hogy húgom él. És gyakran láttalak
Föltünni képzelődő lelkemen,
Majd könnyen és derülten, majd borúban,
Mint napjaimnak színe változott.
Most bírlak és e nem remélt öröm
Gyönyörbe andalítva rezgi át
A rég sovárgó lélek húrjait. (Meg akarja ölelni.)
Te elvonúlsz és idegenkedel?
Nincs érzetidben, a mi mondaná,
Hogy elveszett bátyád előtted áll?
(Egy jelet tár fel kebelén.)
Nézd, én is őrzöm a kis fél szivet,
Bús származásom titkos képjelét,
S ez minden, a mit rablómtól hozék.
Ne félj ölelni és add csókodat:
Testvéri csókért e szív rég eped,
Régen sohajtoz testvérszív után. (Megöleli.)
Oh! édes a te ajkad énnekem,
Mint tiszta forrás hűs viránytanyán,
Mely a homok pusztákon útazónak
Erője fogytán végre feltünik.
Te szépen felsugárzál kis hugom,
Szép és szelíd vagy és sok száz között
Választanom ha kéne, nem vehetnék
Testvéremül kedvesbet, mint te vagy.
LENKE (rá borúlva). Oh bátya, édes bátyám!
KOLTA. Szólj hugom,
Miként elégszel bátyáddal? szegény te!
Jelesb rokont s jobb sorsot várhatál,
S most egy csavargó karja fog körül.
LENKE. Oh, azt ne mondd! te több vagy, mint király,
Több, mint akármely gazdagság nekem!

KOLTA. Szeretsz-e így, mint most vagyok? szilaj
S zordon valék; de már szelíd leszek,
Nyájas, szerény és csendes, mint te vagy.
LENKE. Te jó, szives vagy, mint testvérhez illik;
De ah, nagyon, nagyon boldogtalan
Hugod nem képes viszonozni azt.
KOLTA. Ha egy világ nagy súlya nyomna is,
Felejteném e nem remélt örömben.
Felejts te is, ha, mint én, úgy örülsz.
LENKE. Ah! minden boldogság, az üdv maga
Nem édesíti meg keservemet.
Mint nő s leány szerencsétlen vagyok.
KOLTA. Többször, mióta látnom enged a sors,
Hallottam e mély, elfojtott panaszt;
De mindezig csak félig érdekelt.
Most keblemet mint láng s tőr járja meg.
Nem nyughatom, míg nem tudom, mi bánt.
Mint húgomat jogom van védni téged,
S minden bajoktól óva tartanom.
Szólj, melly veszély az, melly úgy retteget?
Vagy tán a házban, melyhez tartozol,
Nincsen nyugalmad, nincsen örömed:
Tán zordon a férj és mogorva, bús?
LENKE. Lett volna bár az, most nem sinlenék.
KOLTA. Vagy megcsalódál s bánod a kötést?
Oldhatlan az; de ketté vágható.
Vagy mért uradhoz visszatérni félsz?
LENKE. Oh bátya, szánj meg, mindennél nagyobb,
Lélekzuzóbb az, a mi engem üld:
Nekem Telegdi férjem és atyám.
(Arczát Kolta keblébe rejti.)
KOLTA. Boldogtalan s te most tudád meg azt?
LENKE. Csak most, midőn már késő! Esküvőm
Megvolt, mikor a hír fülembe jött.
KOLTA. Oh ez fanyar hír a nem várt örömre!
Ő hát az a jó, a szelíd atya,
Ki minket elhányt mint rossz czenkeket,
S vadakra bízta, hogy neveljenek?

Igen! ki engem falba zárni készült,
Ki a halálnál szörnyebb kínokat
Oly kedvteléssel tudta mérni rám,
E szíves ember hát az én atyám,
S atyád, szegény, feláldozott leány?
Ismérem én őt, ezt a jó szivet,
Láttam szerelme villogó tüzében,
Mint oszta szánakozva életet,
Mely sokkal inkább gyötrő mint halál!
Érzém ölelgő karja súlyait:
Hogy összetörjön, már kinyujtva volt.
S szent a te szód, természet! azt kiáltád:
Ha él atyád és elvetőd, ez az!
De látni akarom szemtől szembe őt,
Még egyszer látni, aztán nem, soha.
Elébe nyujtom ezt a kis jelet,
Fiúi háladatból megteszem!
Hogy lássa nagyra felserdült fiát,
S ha hölgyét kéri tőlem, lássa ezt,
Ez a kis jel felelni fog neki.

REMETE (jő). Ifjú megállj, vesztedbe ne rohanj!
Nem ösmered te még atyád dühét,
Nem azt az elpusztító háborút,
Melyet magadra mégy lázítani.
Ki megdühödt, az néma és siket,
Csak karja s gyilka van, mely ölni kész,
Mihelyt talál, miben megütközik.
S mi természetlen volna gyilkosúl
Fiúnak és atyának vad csatában
Egymás szivébe kardot mártani,
Hogy a nyomor s bűn poklokig lehúzza
Bús élet-sorsotok bal mérlegét!
Maradj te, ifju védtelen hugodnál,
Őrizd, vigasztald; én atyátokat
Tudósitandom arról, a mi történt,
S a mit ti nem tudhattok, én tudok.
A büszke, a hiú, letörve lesz,
Ha látni fogja tettiben magát,

És ez lesz a legrettentőbb boszú;
Mert szívre, nem csak bőrre s csontra hat.
KOLTA. Ki vagy te jámbor férfiú, kinek
Szelíd és bölcs tanács jő ajkiról?
LENKE. Tiszteljed őtet, bátya, jótevőm,
Ki engem a vadaktól mente meg,
S ápolni meg nem szűnt mindekkorig.
KOLTA. S ki a latorral harczolt értem is?
Mert úgy beszélte rablóm, hogy kemény
Bajt vitt miattam egy nagy rengetegben.
REMETE. Én voltam az, de bú-sanyarta kézzel
Nem győzhették, s így osztakozni kelle.
KOLTA. Ég áldjon érte, hogy kettőnk közül
A gyenge lánykát vetted s ápolád.
Te légy tovább is atyja, atyja ellen;
S mondd meg, mi férj ő és minő atya!
Én látni nem kivánom, nem fogom.
Félek magamtól s tőle: karjaink
Olyat tennének, a mi nem szabad.
(Banó félénken jő s megáll.)
De téged a kor s bölcseséged ó
Erőszaktól, s ha tennél, idegen
S nem vérrokonság bűne. Menj azért
Helyettem el s te végezd dolgomat.
Kisérjen Isten s béke mindenütt!
Hugommal én itt várlak a tanyán.
REMETE. Maradjon égi áldás rajtatok!
Én nemsokára itt leszek. (Kolta, Lenke el.)
S ha nem?
Dühös vad ő! majd nem hiszen talán,
S mint csalfa hírvivőt, mint árulót,
S első szerelme vélt megbuktatóját
Megtámadand? De fegyverrel megyek.
Ingyen ne bántson! Mind egy szótagig
Elmondom, a mit meg kell tudnia.
Megért ő már, mint fáján a gyümölcs,
S mely őt leszedje, a kéz én vagyok. (El.)
BANÓ (elöjön). Most mondhatom hajh! hogy szegény vagy

Férj vette őt imént el, férj után
A bal szerencse. S én örvendhetém,
Testvére lenni búra szállt ügyében.
Most bátyja jött s én elmellőztetem.
Fordítsa Isten jobbra dolgait:
Én nem busítom itt-létemmel őt.
Mint árnya, távol észrevétlenül
Kisérni fogja sorsát szellemem.
El innen, el! hol szükség nincs reánk!
Szív iskolája, tündér szerelem,
Hamar tanultam által évidet,
S a mit tudok, hajh, gyötrelmemre van! (El.)

(Vár.)

Telegdi, Gerő.

TELEGDI. Távozz' öreg! hüséged szállni kezd,
S természet ellen egy természetű
Gyarló inaddal, mely már roskadoz.
Azt mondod: Lenkét egy jó remete
Mentette meg, s hogy számot ád, ha kérek.
Ki ő? s ha jó, mért számot adni nem jön?
S hogyan lehet, hogy kémem híreként
Nőm mégis a pártos kezébe jött?
Mondod, hogy Lenke anyja itt vala,
Elkésve a harcz s ostromzaj miatt,
S lélekszakadva titkos hírt hoza,
Hogy Lenke nem leánya, hogy felőle
Tudósitást adand a remete!
Ki e titokba burkolt lény? s miért,
Ha ösmer Istent és hisz, nem jön el?
Eredj, eredj te félre, jó öreg,
Regélj magadnak s várd halálodat:
Itt tenni most és nem mesélni kell.
Egy szót se többé illyet, érted-e? (Gerő el, Kuvik jő.)
Andor megint! mit hoztál karvalyom?
Te fáradatlan vagy, mint gondolat,

S hű mint a leghűbb érzemény. Mi hír?
Jó már a pártos? hozza hölgyemet?

KUVIK. Biz' uram, szó a mi szó, de itt aligha jól megy a dolog.

TELEGDI. Nos?

KUVIK. Asszonyunk, úgy látszik, nem akar visszajőni, s a fogoly úrfi sem igen biztatja, a mint messzünnen kivehettem. Már igen kételkedem, hogy szép szerével megjő.

TELEGDI. Te vakmerőn szólsz. Mért nem jőne meg?

KUVIK. Igaz, vakmerőség meglátni, a mi tilos; de én parancsodban jártam, s most már nem tehetek róla, ha olyat tudok, a mit nem kellene. Első megindúláskor erősen föltevém, hogy hallgatok; azonban visszatértemkor többet láttam messziről, mint először közelről hallottam.

TELEGDI. S mi volna az, ha nem hazudsz, fiú?

KUVIK. Ha hűségemben kételkedel uram, inkább hallgatok.

TELEGDI. Még alkuszol, rossz szolga? szólj, ha mondom.

KUVIK. A mint parancsolod. Csak hogy azután ne gondold, hogy én vagyok, a ki hölgyeddel összeölelkezett —

TELEGDI (Kuvik nyakát dühösen megragadja).
Fattyú! — de szólj, ki volt a szemtelen,
Ki azt meré?

KUVIK. Ha tudnám, hogy —

TELEGDI. Szajkó fecsegsz? szólj, vagy megfojtalak.

KUVIK (magában). Már most úgy vagyok, mint a mese mondja: ha fölveszed is megbánod, ha föl nem veszed is megbánod, azaz: ha szólok is, ha nem szólok is baj, s így mindenesetre szólni kell.

(Telegdihez.)

Bocsánatot uram. Rajta leszek, hogy mindent kedved szerint tegyek, s noha nem örömest keserítlek, elmondok mindent, mivel parancsolod. Azt mondják, hogy ügyetlen beszélő vagyok; de veszszek el, ha hétszer

fel nem fogtam a tőrt, hogy szivébe döfjem annak a csavargó pártos fiúnak, kit te elbocsátál. Asszonyunk egy pázsitos dombon ült magányosan, s épen ki akartam bokraimból fejtőzni, hogy hozzá csuszszak, midőn a fiú melléje szövetkezett s nyájasan megölelte.

TELEGDI (magában). Érezni kezdem, hogy napom lejárt,
S nincs hátra éjnél s átoknál egyéb.
Ez nem hazudhat. (Kuvikhoz.)
Hogy' mondád, fiú?
A pártos ifju átölelte őt?

KUVIK. Igen.

TELEGDI. De asszonyod nem gyáván tűrte azt?
Érezteté, hogy illetlenkedik.
Mit szóla, hogy megszégyenítse őt?

KUVIK. Mi tagadás benne, uram, épen oly nyájasan visszaölelte, mint megöleltetett. Kissé messze voltam, de úgy tetszik, mintha meg is csókolták volna egymást.

TELEGDI. Ha nem valót beszélsz!

KUVIK. Akkor fojts meg, mint az ürgét, átkozz meg, mint az ördögöt, s üss agyon, mint egy veszett ebet. Én szóval nem kereskedem.

TELEGDI. Oh ő is asszony! asszony és hiú,
És állhatatlan, mint a lenge pelyh;
Nem! bűnre hajló, mint az ős anya,
S minden gonosznak fészke. S én botor!
Másodszor áldozom fel hű szivét. (Kuvikhoz.)
De még is, Andor, nem biztatta-e
Az áruló, hogy készüljön haza?

KUVIK. Sőt, a mennyire érthettem, azt igérte neki, hogy messze elviszi innen, hogy együtt fognak élni, s akkor fogám fel a tőrt; de társai hátam megett zajogtak s okosabbnak véltem meghúzni magamat s hírét hozni, mihelyt szabadulhatok.

TELEGDI. A czinkos! hah, mért át nem döfted őt?
De gyáva ember, s csak bérszolga vagy,
Különben a lator nem élne most.
Pokol! te súgtad, hogy hígyek neki,

Most ő szivemben dúl és megkaczag,
Hogy martalékát ingyen elviszi.
KUVIK. Uram, kívánod, hogy ledöfjem őt?
TELEGDI. Még kérdezed, kárhirdető madár?
Mi jót hozál, mióta lesni jársz?
Itt állok szomjan, mint az áldozat
Égő oltára, kínom lángi közt,
S csak egy csep vér sincs, melly enyhítene!
KUVIK. Hallottam, a mit tudni s tenni kell. (El.)
TELEGDI. Az áruló, hogy elhitethetett,
S én balgatag! még visszavártam őt,
Holott hadammal útját állhatám:
Most nem tiporna boldogságomon!
De a mit elmulattam, megteszem.
Közelg az éj, de annál jobb: az éjhez
Illő az, a mit tenni készülök.
Csak még ez egyszer add kezemre, sors.
(Indúl, a remete jő.)
REMETE. Telegdi, állj meg! óránk érkezett,
Hogy számot adjunk és vegyünk viszont.
TELEGDI. Ki tart föl engem? itt vagy, remete?
Hölgyáruló, csak téged vártalak.
REMETE. Igen! te az vagy, kit keresni jöttem,
Dühödből sejtem, hogy Telegdi vagy.
TELEGDI. Te csúfolódol, félbarát? vigyázz,
Ez a düh még károddá is lehet.
Vagy nem te vitted innen nőmet el?
REMETE. Én vittem el, de jó kézben hagyám.
TELEGDI. Rabló kezekben, szemtelen!
REMETE. Nem úgy!
Csak vess határt az indulat hevének.
Vagyon neked még oly mit mondanom,
Mitől dühödni és szaladni fogsz.
TELEGDI. Pokol s halál! s te szólsz ily vakmerőn?
Nem hölgyemet rablád-e tőlem el?
Őt add elő, vagy —
REMETE. A többit hagyd, Telegdi.
Nem újak előttem gondolatjaid,

Mint a hiúznak kölyki, mind hasonlók
Egymáshoz: ádázak, vérszomjazók.
De mindezektől én nem rettegek.
TELEGDI. Te! és ki vagy te, álnok ismerős?
Ne ingerelj; mert elfelejthetem,
Hogy kímélettel tartozom ruhádnak.
REMETE. Ruhámnak? az sok egy Telegditől!
S kímélsz-e embert? lelket? életet?
De úgy van! e ruhát kimélheted,
Mert tennen adtad gyász ajándokúl,
Mindaz nyomornak s kínnak érzetével,
Mely eskütársúl hozzá kötve van.
Igen, Telegdi! Tőled bírom azt,
Ezen koporsóját a szívörömnek,
E szemfedélt az elhalt kedv fölött.
Hozzam csak ezt fel vádúl ellened,
S te kárhozol, ha égrokon vagy is.
TELEGDI. Hah tolvaj! s ezt szemembe mondhatod!
REMETE. Tolvaj! s ki vagy te? nézd meg magadat.
Magadat tekintsd meg jól; de nem tükörben,
S nem e szemekkel; mert hivalkodó,
Mint tükröd, úgy szemed: nagy és deli,
Hős termetet szemlélsz te így; nemes,
Erénytől eltanúlt ábrázatot
Főúri kénytől fennkölt homlokával,
Mely mindent elfeled, csak nem soha
A büszkeséget, mely rá irva van.
Ne ezt tekintsd: kebled mélyébe nézz;
S azon szemeddel, mellyet lélek ád,
Tekints magadba s nézd meg ott, ki vagy.
Vallasd meg és hallgasd ki magadat;
De nem megint e dörgő szózatoddal,
Melylyel parancsolsz jobbnak, mint te vagy,
S ne fületeddel, mely hizelkedést vár,
S igaz- s valónak rég bezárva van;
Beszélj magaddal csendben, mint a sír,
Midőn magad vagy, puszták éjeként,
S midőn a lélek titkos húrjait

Az öntudatnak ujja illeté,
Hallgasd ki akkor valló lelkedet,
S egy oly sugalmat halland, mely neked
A fergetegnél borzasztóbb leend:
Te veszni hánytad tennen véridet.

TELEGDI (megdöbbenve). Ember, hazudsz! Ki mondta azt neke(

REMETE. Elölted a jó, angyalszívű nőt!

TELEGDI (dühhel). Hah álbarát! ha az vagy, a kinek
Gyanítlak.

REMETE (kibontakozva felruhájából.) És ha az vagyok?

TELEGDI. Tanár!
Hah! szállj pokolra, honnan származál!

(Hirtelen átdöfi, a remete lerogy.)

Nem fogsz te több nőt tőlem elrabolni.
Nem fogsz szivemben dúlni, csalfa gyík.
Hálám neked, boszúnak Istene!
Hogy megrontómat végre föllelém.
Ezt volt a féreg, mely emészte rajtam,
Mely rágta titkon boldogságomat.

REMETE (fölemelkedve). Alávaló és gyáva vagy, Telegdi.
Sziklákba fentem régi kardomat,
Hogy mint vitézzel megvíjak, ha kell;
S te orgyilokkal ejtesz el. De ez
Nem a legszörnyebb vétked ellenem,
Jobbik felemnek rég halált adál,
S e félhalál nem fáj úgy, mint amaz.
De halljad, a mit mondok; a haló
Nem fog hazudni: hölgyed tiszta volt,
S kiket kihánytál, tennen gyermekid.

TELEGDI. Ember, ne kísérts Istent. A világ
Örökletére! mely felé sietsz,
Vond vissza szódat: ím én megbocsátok.
Jaj jaj nekem! ha mind e bal szerencsét,
En bűneimnek súlya tette rám!
Tanár, az üdv és kárhozat nevében!
Én megbocsátok, csak beszélj valót.

REMETE. Kevés az, a mit én még mondhatok,
És a mit mondtam vissza nem vonom.

Te bűnös ember s lélekgyilkoló vagy.
És megbocsátasz? én is; élve nem;
Ha halni jösz, igen. Mondd esküdet,
Hogy élve innen el nem mégy, s bocsánat,
Bocsánat még az égtől is neked!

TELEGDI. Szivetlen ember! mért kivánod azt?

REMETE. Nem esküszöl? (Erőlködéssel fölemelkedik.)
Hát élj meg átkaid közt,
Mennél tovább és mennél kínosabban!
Nincs halni kedved? élj, de tudd meg ezt:
Ki rád ütött a várban, ten fiad,
S Lenkének apja, s bűnös férje vagy.
Telegdi, a te gyilkod jól talált:
Meglátogatlak éjfélkor, ha élsz. (Meghal.)

TELEGDI. Mit zúgsz te fel, haldokló szörnyeteg?
Te halva rettentőbb, mint élve voltál!
Ha még csak egy sohajtatod van is,
Mondd meg nekem — de több hír kell-e még?
Világ hat, a legborzasztóbb világ,
Lelkemre, s mint az éjbe tévedett,
Kit égő háza lángja hí haza,
Látok; de nyilt ösvényem kárhozat.
Oh elveszett én, most értem Gerőt,
S az özvegy kába suttogásait.
(Székbe veti magát, szünet után fölkel.)
De hátha csalt? mert ördög ember is van,
S ez mindeneknél ördögebb lehet.
Rég gyűlölöm és esküt ellenem:
Költötte a hírt? nem, hajh! nem lehet!
Oh mért pogánynyá lenni nem tudok,
Hogy megtagadnám e szörnyű hitet;
Nem hinni mért most egyszer nem tudok,
Csak egy kis perczig, csak mig élhetek —
S az nem soká tart. Mondjátok, nem úgy van,
S én élni nem fogok. Te halld, Tanár,
Az ég urára esküszöm neked,
Hogy itt döfendem által e szivet,
Csak mondjad, ints, csak jelt adj, hogy nem úgy van.

Nem hallja hajh! de hűlt vonásain
Ott áll az engem rémitő igen!
Tanár, te megtoroltad sérvidet!
Te nyugszol, s bennem egy pokol lobog;
Halálnak híják, a mi téged ért.
Nevezhetetlen kín az én bajom. (Szünet.)
De egy fiam van, nem mondotta-e?
S úgy rémlik, szolgám őt megölni ment.
Ha megteendi, én porrá töröm!
De ez már képtelenség. — Elmegyek,
Megmentem őt. — Bár ennek, a ki itt
Nyújtózva fekszik, nem hiszem szavát;
De meg ne haljon a fiú azért.
Délczeg; de ifju még s ez nem hiba;
Nem! ő halálra nem méltó; noha
Én a halottól nem hiszem fiamnak,
De szánom őt, mert ál utakra tért,
S nemes tüzéből szép erény ragyog ki.
Fiammá vészem őt, bár ennek itt
Szót sem hiszek, nem semmit is; de ő
Ne haljon! addig járok, míg nyomát
Fel nem találom. Andor, meg ne öld:
Irtóztató lesz érte haragom.
Irtóztató! (Elrohan.)

(Erdő.)

(Remetelak tája. Szabad téren egy új sírhalom, melynél egyfelől Lenke térdepel leborulva, mögötte Brigitta áll társnéival, másfelől Vid gyászlobogós kopjára támaszkodva; hátrább mindkét felől fegyveres nép, távolabb Brigitta.)

Brigitta. Kelj bú leánya, hagyd a bánatot:
Hitünk tanácsa, mérsékelni bút,
Mint vígadalmat. Ég menyasszonya,
A földiektől vond el szívedet,

S fordítsd az égre, melyhez esküvél.
Fogjátok karra jámbor húgok őt,
Egészen el van bújában merülve.
LENKE (a sírt ölelve). Ne tépjetek fel, ah ne bántsátok,
Bátyám kiontott vérén nőttem én,
Én gyászvirág; itt hagyjatok meg engem:
Legjobban illem sírhoz és halálhoz.
BRIGITTA. Jer, jer leányom, már borúl az éj,
S még messze út vár bennünket. Hiszen
Te telhetetlen vagy búgondjaidban,
Önként ölébe dőlsz a fájdalomnak,
Mely úgy is felkeres. (Fölemeli.)
Most hű karunkra jer,
Nem oly kemény az, mint a bánaté,
S el nem hagyand, bár mily bajodban is.
LENKE. Hát menni kell? ah! szívem itt marad,
S mint a keserves földbe tett gyökér,
Nem fanyar kínt és bánatot teremve,
Mind mélyen és mélyebben száll alá,
Míg el nem éri, a kivel rokon.
Oh bátya, bátya, minket ikrekűl
Haragja napján alkotott az ég! (Elvezettetik.)
VID (utánok nézve). Inséges asszony, tenger a te búd!
Kivetted a gonoszból részedet,
Ha élned század évig jutna is.
S te itt alant, meggyilkolt ifju társ,
Pihenj porodban; nem siratlak én,
És nem fohászkodom: de gyilkosod
Ezen kezemtől vette a halált.
(A sírhalomra tűzi a kopját.)
Szobor nem álland a te sírodon,
Nem épül rajta gyászos ravatal;
Dísz rosszul illnék bal történetidhez;
De álljon itt a zászlós kopjaszál,
S jelentse bajnok ifjuságodat;
Függjön le róla a kis néma jel,
E mostohán fél s fösvény érczü szív:

Ki megtalálja, sejtse meg, hogy itt
Egy elvetett fiúnak sírja van. (A csapathoz.)
Megtettük, a mit bús tisztünk hagya,
És a barátság indulatja kért:
Széledjetek nyugonni társaim.
Sírt hagyva, s bús emléket víve el,
Hajnal derültével megindulunk,
S itt hagyjuk a tájt, mely kárunkra volt.

(A katonák szétmennek s elvonúlnak, Vid egy darabig utánok, majd a szín végén köpönyegébe burkolva egy törzsökre leül s kardjára támaszkodván, elszúnyad. Telegdi, ki a sír körüli jelenet végét távolról nézte, előlép.)

TELEGDI. Ez hát a sír, hol áldozottaimnak
Parancsom által elhúnyt egyike?
Ez a mohó gödör, mely életem
Reménye vég sugárát elnyelé?
S megérnem adták azt a végzetek,
Hogy kétszer összegázolt vérimen
Én tartsam a gyászt és halotti tort.
Megtartom azt ím, és e kardomat,
Melylyel szivemre sujtandok, letűzöm
A föld porába, hol megölt fiam
Engeszteletlen nyugszik vériben.
Nem czifra szókkal mondok én panaszt:
Körűlem e vadon s e rémes éj
Nem hallgatók, kik ollyat várjanak.
Mégis beszélni vágyok és fogok,
Hogy visszazengjen a kőkeblü szirt,
S kétszerte halljam a panaszt magam:
Gyötrő panaszban van még örömem!
De mind ezekre a sír nem felel,
Csak azt jelenti némán, hogy hasonló
Gyász nincs a földön s nincs több kárhozat,
Mint melynek súlya fekszik lelkemen.
Miért, szerencse, nem hagyál szegénynek
Születni, mért az angyalnő helyett
Gonoszt nem adtál, kínzót, éktelent?

Ajándokod mért voltak ikreim,
Hogy mind ezekből égi kéj helyett
Pokolkeservet alkossak magamnak?
Én gyilkolám mind s rontám őket el!
De hallom, rémes éjfél, jöttödet,
S most rajtam a sor menni, mint lementek,
Kik jobbak voltak százszor, mint magam.

(Tanár szelleme elhuzódik Telegdi előtt, azt maga után intve s a mélység közelében megáll. Telegdi ijedve fölugrik a sír mellől. Vid a csörrenésre fölébred s felkél.)

VID. Ki az, ki a borongó éjszakában
E puszta síron tart rideg tanyát?
TELEGDI (az intő szellem után eredve).
Ki vagy te, éjfél bolygó gyermeke,
Ki rám kitárod véres kebledet?
Hah! szellemek legrettentőbbike,
Te vagy, kitől reszketnek izmaim,
Te vagy, kitől felborzadoz hajam.
Élet-halállal tartozom neked.
Szólj, mit kivánsz, mi tölti kedvedet?
(A szellem maga után inti s folyvást a mélységhez húzódik.)
VID. Ez ember őrült, a gödörre tart,
Hol rá halálos mélység tátogat.
TELEGDI. Megállj! megállj! ha bajvivásra hísz,
Egy bajvivással tartozom. Ne öltsd,
Ne nyújtogasd ki száraz jobbodat
Hiába, s gúnynyal fel ne ingerelj.
Ím, én megyek, ha poklon által is.
(A szellem a mélység fölött elhuzódik, Telegdi utána.)
VID. Ember megállj, ha lelked s lstened van!
Száz ölnyi mélység, melly előtted áll.
TELEGDI. Hah! gyáva, hívogatsz, s megállni félsz?
Mért villogatsz orgyilkot kard helyett?
Menj, menj, ne híj úgy; csak vezess, megyek.
VID. Hiába szólok, nem hall, nem figyel.
S már a riasztó örvényszélen áll!
Ember megállj, vagy szörnyet halni mégy.

TELEGDI. Nem nézhetem fenyítő jobbodat.
Megyek, megyek; csak járj elől, megyek.
(Még egyet lép s a mélységbe zuhan.)
VID. Bocsáss meg ég, ha vétkezett, neki!
Lement, a honnan fel nem jő soha.

A FÁTYOL TITKAI

Vígjáték öt felvonásban

1834

SZEMÉLYEK.

Ligeti, gazdag földesúr.
Vilma, leánya.
Hangai.
Rigó,
Guta,
Kaczor,
} távolról jött ifjak.
Katicza, Ligeti testvére.
Lidi, Vilma szobaleánya.
Csiszár.
Egy inas.
Parasztok, nép.

Történethely: Pest és környéke.

ELSŐ FELVONÁS.

(Városligeti halom.)

HANGAI (olvasva jő). «Ki látta, hogy pók ön hálóival
Magát kötötte volna meg? de a
Szegény bogár, mely drága selymet ad,
Sírt sző magának s halni elbuvik,
Eléjövendő mint gubó s utóbb is
Csak pille lesz belőle! hogy megint
Meghaljon, — annyiszor egy kis életért!
Ilyen szegény bogár az ember is,
Midőn szerelmes. Oh a szerelem
Édes, de bódít; ront szivet, fejet
És részegítőbb, mint a bor hatalma.
Azért, ki józan s boldog lenni vágy,
Az álmadozzék inkább, mint szeressen;
Mert a mi szépet álmodott, magáé,
De a szerelmen kettő osztozik.»
Bölcsen, dicsőn! oh könyv, én tégedet
Aranyba kötlek jó tanácsodért.
Alunni inkább, mint szeretve élni,
Ez a titok, melyet most felfödék.
És mintha már is bűvét érzeném,
Pillámon önként súlyos szender ül.
Mindenható álom veszen körül.
Fogadjatok be lombok árnyai,
Virító pázsit, vesd meg ágyamat,
S jó éjszakát bohóság — szerelem! (El.)

Vilma, Lidi (jőnek violát szedegetve).

VILMA. Hogy' tetszik az neked, Lidi, hogy mi, mint valami falusi leánykák, itt ennek a hires-neves Pest városának erdejében violát szedegetünk?

LIDI. Hogy' tetszik! Az nekem igen is jól tetszik, addig legalább nem teszünk egyebet; nem halljuk az öreg bácsi oktatását; nem a jó Katicza rágalmazó szavát.

VILMA. Nem valami pásztori élet-e ez?

LIDI (nevetve). Pásztori? No de mivel a kisasszonynak úgy tetszik, legyen pásztori: hanem az bizonyos, ha valami finom úr meglátna bennünket, azt mondaná: kegyetlenek vagyunk, mert testvéreinket tépjük.

VILMA. Oh oh!

LIDI. Talán nem? Hiszen mi ép oly gyengék s ártatlanok vagyunk, mint ez a kis ibolya, mely ide a bokor megé bújt s melyet én tüstént leszakasztok.

VILMA. Úgy hát inkább ne is szakaszd le, Lidi.

LIDI. Miért ne szakasztanám? Ihol ni, mely szép, mily gyönyörűen csillog benne a harmat, mint egy kis drága gyöngy.

VILMA. Lásd, lásd, most egy ártatlanságot téptél el s a mit te elég együgyű valál harmatnak mondani, az nem egyéb könyűnél, melylyel romlását siratja. Valóban, Lidi, ez nekünk szomorú dicséret. Gyenge és ártatlan, igen gyarló társak. Ekként csak addig tarthat ártatlanságunk, míg gyengeségünk védelmezheti, vagyis míg azt valaki nem méltóztatik leszakasztani, hogy azután mint ideig-óráig virító bokréta ablakán, vagy ha igen nagy a szerencse, kebelén hervadjunk. S épen a viola! még tövise sincs, hogy a durva-mohón közelítőt illendőségre szoktassa. Nem, nem, Lidi! ha már virágról van szó, hasonlítsunk inkább a kevély tövises rózsához, annak illataihoz legalább fegyverei vannak. De íme! megszedtük a sok szép virágot, Lidi s most nincs, kinek adjuk. A láthatár igen szomorú, csak egy férfialak sem mutatkozik rajta.

LIDI. Istenem! már a nagy szerencsétlenség.

VILMA. A mi büszke hóditóinkat ma valamely szigorú foglalatosság tartja honn, hogy csak egyet sem látni közülök.

LIDI. Ah! oda vagyunk!

VILMA. Mi lelt, Lidi?

LIDI. Hát nem látja a kisasszony, hogy onnan a tó felől egy ifjú jön?

VILMA. Az már rettenetes volna.

LIDI. Hogy innen jobbról is bukkanik ki egy.

VILMA. Mit mondasz!

LIDI. Igazán! mi egy kicsit ok nélkül is panaszkodunk a férfiak távolléte ellen. Most már annyi lesz, mint a fűszál. Még szerencse, ha menekedhetünk.

VILMA. Jer, Lidi, jer, rejtezzünk a bokrok közé; szemközt jön egy deli úr s már ez a harmadik. S mintha összebeszéltek volna, mindnyájan e kis dombhoz tartanak. Jer, lessük ki őket s a legérdemesbik jutalmat nyer tőlünk.

LIDI. Édes uraim, ne gondolják aztán, hogy ezt kíváncsiságból teszszük, épen nem; csak egy kicsint hallgatózni akarunk.

VILMA. Jer, jer, ne csevegj: mert itt érnek. (El.)

Guta, Rigó, Kaczor (jőnek egymás után).

RIGÓ (felkiáltva). Kit látnak szemeim?

GUTA. Rigó barátom! háromszáz hatvanöt napja, hogy nem láttalak.

KACZOR (jő s megáll). Fergeteg és zápor!

RIGÓ. Servus, Kaczor.

GUTA. Milliom! hisz ez Kaczor.

RIGÓ. Kaczor, Isten hozott!

KACZOR. De titeket hozott Isten.

GUTA. Ohó! hiszen csak te sem ördög lábán jöttél.

KACZOR. Mikor azt mondom, titeket hozott Isten, azt akarom mondani, hogy én már két hét óta pesti lakos vagyok.

GUTA. A mennykőbe is! hisz én már több mint három hete vagyok Pesten.

RIGÓ. S én csaknem egy hónapja.

KACZOR. Csodálatos! annyi idő óta most találko-

zunk először s épen mintha fergeteget jőnénk támasztani, itt e puszta dombon.

GUTA. Haha! te most is csak a régi vagy, Kaczor, furcsa és jókedvű; de, Rigó pajtás, téged egy kicsint megszürt az idő, talán a szent házasság igájában izzadsz?

RIGÓ. Mi jut eszedbe! s aztán oly hájfejű csak nem lehetek, mint te.

GUTA. Oh, barátim, azt a jó levegő teszi; semmi egyéb, mint a jó levegő. Nekünk a felföldön, tudjátok, excellens levegőnk van, de semmi egyebünk. Hanem a mi első és fő dolog, meddig mulattok Pesten?

RIGÓ. Én vagy egy hónapot kénytelen vagyok itt tölteni.

GUTA. Én itt mulatok, míg a lóverseny tart.

KACZOR. És az állatmutatás —

GUTA. Reménylem, téged is ott találllak?

KACZOR. Igen, hogy lássalak. Hanem halljátok-e, ez nagyon fölségesen van: mert én is itt mulatok vagy egy hónapig s mivel mint Macbeth boszorkányai itt e puszta dombon oly véletlenül találkozánk, nem volna-e méltó tervről gondolkodni, melylyel találkozásunkat örökre nevezetessé tegyük?

GUTA. Mennyei gondolat!

RIGÓ. Hát mitevők legyünk?

KACZOR. Legelőször is nevezzük ezen halmot szerencsedombnak, mivel merényeink terve itt született s itt is fog, ha javaljátok, kifejleni.

GUTA. Az nem volna rossz ötlet.

RIGÓ. Tovább! tovább!

KACZOR. Tovább? Hisz a többiben bölcseségtek után reménylenék. Gondoljatok ki valamit, mi a mondott czélnak megfelel.

GUTA. Én még eddig mit sem gondolék s általában a mennyire lehet, őrizkedem a gondolkodástól; mert fejfájást okoz. Hanem végezzetek s én nem mondok ellent.

RIGÓ. Nem, nem! úgy nem szabad; te csak a köny-

nyebb végét fognád. Ha jól értem Kaczor barátunkat, azt akarja, hogy mindenikünk mondjon egy tervet s a három közül azt kövessük, mely legczélravezetőbb.

KACZOR. Mindenesetre. S hogy a dolognak módját s alakját is megadjuk, legelőbb is, Rigó barátom, állj fel erre a törzsökre s onnan szavald el érzeményidet.

GUTA. Igen, igen, Rigó! te valaha hangosan mondtad el leczkédet; hágj fel és halljuk!

RIGÓ (vonakodva). Ne bohózzatok.

GUTA és KACZOR (megfogják s felemelik). Meg kell lenni!

RIGÓ. Már mivel ilyen szépen kértek, Isten neki! (Félre.) Várjatok, majd lelketekre szólok.

KACZOR. Valóságos útmutató! Csak ujját kellene kinyujtani.

GUTA. S hogy mosolyog, mint felfordult szekerénél a fazekas.

KACZOR. Gondolkodik.

GUTA. Szinte elfeketül bele.

KACZOR. Bizonyosan igen fekete gondolatokkal küzködik.

RIGÓ. Nos hallotok?

KACZOR. Nyilt fülek vagyunk.

RIGÓ. Vastag füleknek szólok és azért
Jó vastagon. Ha tervet kérdetek,
Hogyan lehessen jobban élnetek,
S híressé tenni a találkozást:
Jobbuljatok meg. Nemcsak a pohár
S leányszáj csókja, melyben vétni szoktok;
Nem a zabálás s koczka s kártya mellett
Atvirrogatva töltött drága éj
Csupán hibátok; ez mind türhető.
Ti bűnösök valátok, már mikor
Apátok először iskolába küldött:
Kószák, henyék s azért tudatlanok
Mind e napig s haszonvehetlenek;
Miért is tervem: újra kezdnetek
A rosszúl végzett iskolák sorát,
Én mint a vessző hátul kullogok majd,

S ütlek, javítlak, míg csak bennetek tart.
Hogy' tetszik? Mondjon jobbat, a ki tud.

KACZOR. Ki hitte volna, hogy sovány pók ily vastag szálat ereszt?

GUTA. Ha nyakába kerítenők, bizonyosan megfúlna rajta. No ez nekünk szépen befizetett.

KACZOR. Halljuk, halljuk!

RIGÓ. De tréfa, a mi tréfa! terv ha kell:
Szép halni a hazáért, s én hadi
Életre állanunk tanácslanám.
Víg a vitéznek vándor élete,
S a harczi szellemet, mely tűnni kezd,
Magyarhoz illik visszaszerzeni,
Különben bírni nem méltó hazáját.

GUTA. Elég, elég!

KACZOR. Le onnan, Rigó! Az a te setét páthoszod egészen elfanyarít bennünket. Mi jut eszedbe? most katonává lenni! holott a világ azon töri a fejét, hogyan lehessen el katona nélkül.

GUTA. Szegény fiú, egészen kihevült belé!

RIGÓ (leszáll). Oha! ne igen csúfolódjatok. Most rajtatok a sor.

KACZOR. Fel, Guta, fel!

RIGÓ. Fel veled, apróság!

Guta (fellép),

RIGÓ. «Felszállott a páva vármegye házára.»

GUTA. Szeretném, ha figyelmeznétek.

RIGÓ. Szeretnők, ha olyat mondanál, mi figyelemre méltó.

GUTA. Majd, majd! csak egy kis tűrödelmet. —
Szép halni a hazáért? élni jobb,
És szinte szép, ha úgy intézzük el.
Azért is én nem a hős életet,
Nem a halállal frígyes hadmezőt
Ajánlom választandó pályaúl;
Különben is most bék van mindenütt,

Es a magyarnak ellensége nincs,
Magán kivűl. Magával küzdeni,
Megvíni benne, a mi rossz s kivetni,
Ez a magas czél, melyre törni kell.
Azért is —

RIGÓ. Hagyd el, hagyd el!

KACZOR. Igazad van, Rigó, ez is szörnyű melancholikus dolgokat beszél. Ki fogja most azon törni fejét, hogy még a hazának is szolgáljon? örüljön, ha magának élhet.

GUTA. No ha nem akartok hallgatni, lássátok. Én ezt a tanácsot kivántam adni: legyünk magyar irókká, s csak egy időre is váltsuk fel azon buzgó hazánkfiait, kik a literatura sovány asztala mellett régóta éheznek és szomjuhoznak, s részesüljünk a magas dicsőségben, melyet legújabban Ignácz úr magáévá tett, a nélkül, hogy akár eszét, akár itélő tehetségét legkisebbé is megerőltette, sőt a nélkül, hogy az irói pályára csak valamennyire is elkészült volna. De ha nem tetszik —

KACZOR. Bizvást leszállhatsz, Guta pajtás; terved még szerencsétlenebb, mint amaz, s épen tőled könyv- s olvasás-gyülölőtől a legváratlanabb. Mit gondolsz? Magyar iróvá, nyelv katonájává lenni könnyű dolog ugyan kezdetnek, de igen kétes kimenetelű. Ha már egész velőapadásig olvastál és irtál, s jó híred illatja, mint a kakukvirágé, körüled elterjedt, mi könnyen akadhat valami dühös recensensed, ki ezen jó illatú légkört halálos leheletével megrontja, s téged, minden irói dicsőségeddel semmivé tesz, vagy, mint a *Jelenkor* szereti mondani, tönkre silányít.

GUTA. Mi a manó! hát te azért lovaltál fel, hogy rajtunk nyargalóztasd elménczségedet? Fel veled a polczra! ott halljuk, mit tudsz.

RIGÓ. Fel, Kaczor, fel! lássuk, hány zsákkal telik.

KACZOR. Megálljatok. Ti azon a tudós emeleten oly magasan álltatok, hogy az élet alant homályba tűnt szemeitek előtt, s mi csoda, hogy javaslattok felette bölcs ugyan, de épen azért haszonvehetlen. Azért ne-

hogy végzetlenül menjünk tova, engedjétek meg, hogy mint föld fia az anyaföldön maradjak s bukásaim után ismét erőre jöhessek. Legelőször is tehát ezt kérdem tőletek: házasok vagytok-e?

RIGÓ. Mit tartozik ez a dologhoz?

GUTA. Haha! átkozott Kaczorja, bizony eltalálta a bibét. Én nőtelen vagyok, s Rigó már megvallotta, hogy még szabad ember.

KACZOR. Így tehát én minden hosszú tanakodás helyett azt mondom: Házasodjunk!

RIGÓ. Ha valót akarok szólni, elmém régen vajudik ilyféle gondolattal.

KACZOR. Ha vajudik, hozd el neki az akarás bábáját s azonnal meg is fog születni.

GUTA. A mi engem illet, épen semmi vonzódásom sincs a házas élethez; de barátságból s kedvetekért, Isten neki! én is megházasodom.

KACZOR. Ez iránt tehát semmi ellenvetés —

GUTA. Csak az, hogy a házasság, gondolatom szerint, igen mindennapi s alrendű dolog, s az által találkozásunkat nevezetessé aligha tehetjük.

KACZOR. Igen! ha mi is úgy házasodnánk, mint közlélek szokott; de a mi házasságunknak bizonyos rend s határnapok szerint kell véghez menni, s ha javaljátok, irott szerződés mellett.

GUTA. Halljuk.

KACZOR. Ma alkalmasint sok nép fog jőni a város erdejébe, s azért is tegyük meg az első lépést, az az, álljunk el, mindenik külön, bizonyos helyekre lánynézni.

GUTA. Ezt különben is tettük volna; ez helyes.

KACZOR. Felteszem, hogy, fogadott munka lévén, mindenik fog még ma szeretőt választani. Egy hét elég, hogy utána járjon, megismerkedjék, kedvét keresse, s így mához egy hétre azt fogjuk egymásnak jelenteni tartozni, hogy választottunk kegyeiben némi előmenetelt tettünk.

GUTA. Jó.

RIGÓ. Az idő egy kissé rövid; de Isten neki.

KACZOR. A választott leányt egy hét alatt reá kell vennünk, hogy jegyet váltson, s így mához két hétre hármas eljegyzés lesz.

RIGÓ. Ez magában igen szép dolog; de kivihetetlennek látszik.

KACZOR. Oh gyávaság! hát én tanítsalak-e meg, hogy kell az asszonyok szívét ostrommal bevenni? De halljátok tovább. Más két hetet nászkészületekre fordíthatunk, s mához négy hétre úgy kell íntéznünk a dolgot, hogy a hármas menyekzőt együtt tánczolhassuk el.

RIGÓ. Igen! de hátha a két első hétben eljegyzett szép a másik két hét alatt el talál pártolni?

GUTA. Ez nem megvetendő észrevétel.

KACZOR. Kicsiny hitűek! akkor hirtelenében másikat fogtok választani.

GUTA. Kaczor! te felséges fiú vagy. Dictum factum! most nincs egyéb hátra, mint hogy mindezeket irásba foglald, aztán aláirjuk; most pedig egyenesen leány-lesre menjünk. De egy kérdésem van: az csak nem fog kivántatni, hogy leendő hitvesünkbe szerelmesek is legyünk?

RIGÓ. Mentsen Isten!

KACZOR. Az örök gyalázat volna!

GUTA. No már ezt szeretem, így már lesz belőlünk valami; de ezt is irásba kell foglalni.

KACZOR. Igen! felírom, hogy a szerződők kötelezik magokat, a szerelmet, hogy az annál tovább tarthasson, törvényes idejére, az az a házasság kezdetére halasztani. Továbbá, hogy tanácskozni ezen szerencsedombra gyülünk össze.

RIGÓ. Az jó.

KACZOR. S hogy egymást kölcsönösen segíteni fogjuk.

GUTA. Mindent, mindent! de most szót se többet. Én a lánczhídhoz állok, s minden szépség, mely rajta át és visszamegy, vámot fog adni szemeimnek. (El.)

KACZOR. Én a fogadó csarnokába ülök s egy pohár ártatlan tej mellett szerződésünket irásba foglalom s leányokat nézek. (El.)

RIGÓ. Én pedig oda megyek, hol ti nem lesztek. (El.)

Vilma s Lidi (előjönek).

VILMA. Lidi! ez iszonyú megbántás. Hallottad-e valaha, hogy asszonyt íly olcsón áruljanak? Ezek a férfiak, ha lovat, de csak egy együgyű birkát akarnak is vásárlani, mi nagy előkészülettel s mi hosszas tanácskozással fognak hozzá, mennyire kutatják eredetét, nemzetsége faját, s uramfia, feleséget hármával is négy hét alatt akarnak szerezni.

LIDI. Jaj! lássa kisasszony, olyan lesz ám a feleség is, a mint utána járnak.

VILMA. Hallgass.

LIDI. Ah! azt csak nem fogja kívánni, hogy nemem dolgában elhallgassak?

VILMA. Hát úgy szólj, mint nemedhez illik.

LIDI. Azok a csúnya, fertelmes emberek!

VILMA. Igazad van, Lidi. Ha még is valami különös, válogatott ifjak lettek volna.

LIDI. Az egyiknek olyan fekete szeme volt, mint a bogár.

VILMA. Mondd inkább, mint a bor.

LIDI. Hát bizony bor! mert mi is vihette volna a bornál egyéb ily vakmerőségre. — S a másiknak oly karcsú termete volt.

VILMA. Karcsú, de vékony, minden arány nélkül.

LIDI. Gyertyaszál! Nem kár volna karácson böjtén dió mellett elégetni. — S mit mond a kisasszony a harmadikhoz, kinek oly szép, vagy akarom mondani, nem szép szőke fürtei voltak?

VILMA. S fürtöknek mondod te azokat?

LIDI. No bizony! lehetne is lenszövetből fürtöket csinálni. Szerettem volna hajából madzagot sodorni s egy pár seregélyt akasztani reá. — (Félre.) Ah Istenem! csak az enyém volna, megsimogatnám azt a szőke haját, s azt mondanám, selymet illettem meg.

VILMA. S aztán ha a világ szépségei volnának is, Lidi, nekünk haragudnunk illik.

LIDI. Ah! biz' azt kellene ám; de tudja kisasszony, hogy a harag a szépségnek árt.

VILMA. Mit hallok? Rossz, hűségtelen leány! hát te is ellenem esküdtél?

LIDI. Mentsen Isten! Hisz' én haragszom, úgy haragszom, hogy — (Félre.) Nem szánnám őket sorra csókolni; mert van-e a földön szeretetre méltóbb férfi, mint a ki házasodni akar?

VILMA. Lidi, én egészen el vagyok keserítve, gondolj ki valamit, a mi felvidítson.

LIDI. Válaszszon a kisasszony a három közűl egyet, s kettő büntetve lesz.

VILMA. Balgatag!

LIDI. Igen! mert mind a hármat csak nem választhatjuk.

VILMA (nehezteive). Lidi!

LIDI. Tudja mit, kisasszony? Azt mondják, a boszú édes, s mi fehérnépekűl szeretjük az édest: álljon rajtok boszút.

VILMA. Igen, Lidi, én boszút fogok, boszút akarok állani. Vigyázni fogok minden leánykára, ki útjokba esik s megmondom nekik, micsoda pártütést esküdtek gyenge nemünk ellen, s ezennel indulok, hogy őket szemmel tarthassam.

LIDI. Ah! kedves kisasszony, félek, hogy gyenge nemünkből igen sokan a pártütők részére állanak. S ha én a gazdag, a szép Ligeti Vilma kisasszony volnék, mást gondoltam volna.

VILMA. Te ma felette bölcs s oly hizelkedő vagy, mintha férfi volnál. Nos mit gondoltál volna?

LIDI. Nem épen rosszat; de azt könnyebb gondolni, mint mondani. Ha én a kisasszonynak volnék, azon ügyekezném, hogy mind a hárman belém szeressenek.

VILMA. Lidi! Lidi! szerencse, hogy csak ketten vagyunk. Ha tükreimmel még eddig szép frigyben állok is, de ennyi hiúságot egy hajszállal sem tartok kisebb bűnnek, mint épen azon vakmerő elbizottságot, mely imént megbántott.

LIDI. S ez lesz épen az igazi mérték, melylyel visszamérni kell. Hallja csak kisasszony, ma borús idő van, úgy látszik, kevés nép lesz. A kisasszony mindenik hős leshelyénél elmegy, s ha szemök s izlésök van s csekély személyem sejditései meg nem csalnak, a kisasszony lesz szivök királynéja.

VILMA. Félek, igen magasra rovod bájaimat.

LIDI. Hagyja rám a kisasszony. Én mindenütt nyomában fogok járni, s ha szükség lesz reá, el is maradozok, hogy a kérdésekre, melyeket bizonyosan tenni fognak, annak rende s módja szerint, kényesen és rátartósan, sőt vonakodva — de tudni való, hogy szívesörömest — feleletet adjak. Én leszek a czímer, vagy a felirás az aranymíves boltja felett s a kisasszony —

VILMA (nevetve). Természetesen maga az aranymív. Már ez igen is sok szivesség tőled, Lidi, s rút hálátlanság volna ily szép tanácsodat nem követnem. De ha végre is nem úgy üt ki, mint reménylettük?

LIDI. Ej! ki látta, ütközet előtt a diadal felől kétségbe esni? Menjünk, mert eljár az idő. — Ah!

VILMA. Mi az Lidi, tán kigyóra hágtál?

LIDI. Nem, itt egy nyitott könyv hever a fűben.

VILMA. Valóban, s amott hűs árnyékban fekszik a szegény bűnös, ki olvasása mellett elaludott. Ezt a szerző ugyan szépen megköszönné.

LIDI. No már ez szép tűz fiatal emberben. Itt egész világ láttára fényes nappal alunni; hagyjuk itt ez álomfészket, hisz úgy megalszik, mint a juhászbunda.

VILMA. Mint a tej, Lidi. Nézd csak, mily jól illenek setét fürtei fehér arczához.

LIDI (félre). Bizony még bele szeret. — Kisasszony, ha nem sietünk, egész plánumunk oda lesz.

VILMA. Szeretném tudni, mit olvasott. Hozd ide a könyvet, Lidi.

LIDI. Igen ám; de ha fölébred.

VILMA (fölveszi a könyvet s olvas). Szent Isten! újabb árulás.

LIDI (félre). No már látom, itt veszünk. Pedig nekem az a szőke jobban tetszett volna.

VILMA. Halld csak, Lidi, mi szivbántó könyv ez, s minden sora kétszer aláhúzva. (Olvas.)

«Azért, ki józan s boldog lenni vágy,
Az álmadozzék inkább, mint szeressen.»

Leány maradjak, ha ennél valaki halálosabb árulást követett el. Szinte szeretném, ha felébredne. Add ide a virágokat, Lidi.

LIDI. Kisasszony! egészen elfeledi tervünket,

VILMA. Ne beszélj.

LIDI (félre). Különös. Előbb az nem tetszett a kisasszonynak, hogy amazok házasodni akarnak; most meg az nem tetszik, hogy ez még csak szeretni sem akar. (Szünet után.) Kisasszonykám! megyünk?

VILMA. Itt fognak elszórva heverni virágaink. Mit nem képzel majd, ha szemébe tűnnek? De ezt a könyvet szeretném megégetni. Nem úgy! egy ötletem van. Add ide Himfy szerelmeit, Lidi. (Átveszi a könyvet.) Külsejökre hasonlítanak egymáshoz. Ezt találja itt a magáé helyett. Oh ez felséges dolog lesz, ha komoly, szívfagyasztó oktatások helyett egyszerre szerelmi ábrándozások tengerét találja.

LIDI (félre.) Már látom, csinyt kell tennem, különben itt veszünk. (Elsikoltja magát.) Ah! átkozott tüskéje! jaj lábam. (Hangai felébred, Vilma s Lidi ijedve távoznak.)

HANGAI. Mely lágy sikoltás ébreszt álmaimból?
Ugy tetszik, egy pityergő asszonyé,
Kinek parányi lábát tüske szúrja
Mért hág belé. — De Isten! mily zavar!
(Fölveszi a könyvet.)
A drága könyv, e villám-elszedője
Minden szerelmes égi háborúnak,
Ez a szerelmi koppantó, imez
Bölcs mesteremtől rám maradt örök,
A földre sujtva, mint hitvány papucs,
A gaz között hevert. (Körültekint.) Jól látok-e?
Fektem körül virágok hulltak el,
Tán gyenge kézből, érző szív megől,
Hogy ébredésem nyájasabb legyen!

Mit! gyenge kéz? igen: de párka-kéz,
Mely elszakasztja éltünk fonalát;
Érző kebel, hol fúriák dühödnek;
Szelid virág, melyben kigyó sziszeg.
Óh! könyvem azt rég megmondá nekem!
Isten kezéből tisztán jött ki Éva,
S már csalfa volt. A tenger árjai
Azóta oly keserűk sok köny miatt,
És a világnak minden czukrai
Nem édesítik vissza a fanyar kínt,
Melyet nemünkbe asszonybűn kevert.
El, el! tovább itt nem mulathatok.
Inkább alunni, mint szeretve élni,
Ez a tudás, a bölcsek titka ez!

(Vilma s Lidi sietve átmennek a szín egyik felén, s az induló Hangsival találkoznak. Hangai visszadöbben, Vilma s Lidi el.)

HANGAI (egyedül). Szent bölcseség! ha illyen asszony is van!
De mit beszélek? Nem nézett-e rám,
Mint a ki gúnynyal hí fel bajvivásra,
Hogy megbüntessen asszonygyűlölőt?
Nevetség! engem megbüntetni s ő!
És még is, a szem nem volt bájtalan.
Nem, mint akárhol látni milliót.
Egy kis világ volt abban, egy kis ég,
Hol a dicsőség tartja ünnepét.
De mért lebegdél oly negédesen?
És még is termetében nincs hiba.
Úgy nyúlik az fel, mint szelíd imádság,
Mely ég felé megy tisztán s egyenest.
De mire juték! most könyvem, el ne hagyj!
Add vissza ismét csendes véremet,
S elmémnek békes andalgásait.
Csak most ne hagyj! s aranyba mártalak.

(Felnyitja a könyvet s tovább olvas.)

Téged látlak az egeknek
Magas tiszta kékjében,
Téged látlak a vizeknek
Folydogáló tükrében.

Tégedl de kit? mi képtelen beszéd ez?
Úgy tetszik, e részt még nem olvasám;
Pedig különben mindenik szavát,
Minden betűjét ismerem. (Tovább olvas.)
A szerelem indulatját
Minden érzi s táplálja,
Tevegeti áldozatját
S gyönyörködve szolgálja.
Szent érzéketlenség! mily árulás!
Vagy mely varázs váltotta könyvemet?
Visszások minden oktatásai,
S nem várt tanácsa kétkedésbe sujt.
(Össze visszaforgatja a könyvet s ismét olvas.)
Megláttam őt s kebelemben
Egy tűzforrás fakadott,
S csak hirtelen tetemében
Egészen eláradott.
Nem jártam így életemben —
Az már való! így nem jártam soha! (Tovább olvas.)
Minden ér megdagadott;
És testemben és lelkemben
Zenebona támadott.
Elvesztem, úgy van! könyvem pártot üt,
És a helyett, hogy csillapítana,
Szerelmet gyújt s lángjával elborít.
Utána! a szép tolvajon boszút
Kell állnom: adja vissza könyvemet,
Vagy adjon vissza engemet magamnak. (El.)

(Városligeti tér.)

HANGAI (gondolkodva). Nem, már tovább utána nem megyek.
Kétszer találkozám s oh gyávaság!
Nem volt csak annyi szívem is, vele
Szót váltanom, vagy hogy köszöntsem őt.
Pedig mi kéj, beszélve látni őt!
Mosolyra nyíló rózsák ajkai,
S beszéde rengő illat árjai,

A szívnek tenger és örvény az észnek,
Melyből szabadulni többé nem lehet.
Hallottam őt, azt mondta: fájdalom!
S a szó fulánkját méz váltotta fel.
S mi édes e szó «fájdalom» nekem,
Mert ő sohajtá, ő lehelte ki.
De nem, nem! én még győzve nem vagyok,
Még rajtam áll többé nem látnom őt,
S a sorshatározó kérdés csak ez:
Őt látni vagy nem látni, s ez legyen
Elmélkedésem tárgya e helyen.

LIDI (jő). Már látom, jobban megy dolgunk, mint hittem volna. Urfiaink oly mozgásba jöttek, mint nagy szélkor az érett gabona; egyiknek sem áll helyén feje. Még evvel a gondolkodó úrral kellene valamit szólanom, de nem férhetek hozzá, mert az a három úr is szüntelen sarkamon van, pedig nem akarnám, hogy körülöttem találkozzanak. Ah! ismét jő valaki!

RIGÓ (jő). Szép hugocskám, megálljon egy kicsint.

LIDI. Bocsásson, én nem vagyok magának huga.

RIGÓ. Igen, de bánnám is, ha az volna,

LIDI. Mennem kell.

RIGÓ. A többek közt: ki az a szép kisasszony?

LIDI. A többek közt azt nem szabad tudni. S asszonyom a többek közt is igen gyönyörű kisasszony. (Elszalad.)

RIGÓ. Lássa meg az ember, még elméskedik, és nem felel. (Hangaihoz.) Bocsánatot uram! ki az a szép kisasszony, kit előbb kisérni méltóztatott?

HANGAI. Én?

RIGÓ. Igen, imént.

HANGAI. Imént?

RIGÓ. Szerencsétlen ember! (Elsiet. Lidi más felől visszajő.)

LIDI. No most talán beszélhetek vele. — Ihol la! megint egy a jó madarak közűl. (Megy. Guta jő.)

GUTA (Lidi után siet). Megállj, te kis fecske! beszédem van veled.

LIDI. Repülnöm kell. (El.)

GUTA. Átkozott hamis jószág ez a leányféle; utól nem érhetni, ha csak lépre nem száll. De talán ez a savanyú úr mondhatna valamit. (Hangaihoz.) Uram!

HANGAI. Nos?

GUTA (félre). Mondom, evvel gyalog nem lehet beszélni. Már csak utána megyek annak a bőregérnek. (Hangaihoz.) Jó egészséget, uram! (El).

HANGAI. A mennyi kell, hogy megfúlhass belé.
Már látom, itt sem nyughatom miattok.

KACZOR (jő). Nem akarnám egyenesen megrohanni, s megvallom, noha fogadott munkára indulok, még sem örömest tennék valami bal lépést. Csak az a lepke lábú szobaleány állana szót, hogy megtudhatnám kicsoda, hol lakik. Al ihol jön.

LIDI (jő). Ismét hiába jövök. Micsoda mohóság!

KACZOR (utána). Angyalom!

LIDI. Nem hallok. (El.)

KACZOR. Hát legalább várjon meg. — Oda van, mint a jó gondolat, melyet le nem írnak. De hát ez micsoda bankócsináló itt? Ugy áll, mintha az utolsó betűnél rajta kapták volna. Az ifjú különben csinos; de képtelenül komor. S úgy látszik, mintha messziről szépem után láttam volna kullogni. Ha valami jó szerrel kivehetném belőle a titkot.

HANGAI (magában). Mi kémlelődő s untató had ez!

KACZOR. Városi úr, valami finomúl kellene megszólítani. Kegyed-e vagy Ön? mert mivelt magyarnak igy illik szólnia; vagy épen önkegyed? de ez már felette sok volna. Igaz, hogy most kegyére igen nagy szükségem van; de az ön függetlenebb, szabad emberhez illő s férfiasabb.

HANGAI (félre). Már látom, itt kell hagynom a kamaszt.

KACZOR (Hangaihoz). Ön nem lenne szives megmondani, ki az a gyönyörü kisasszony, ki (óráját kihúzza) mintegy 8—10 minutum előtt erre általment. Tudja ön, az a setétkék szemű, az a szép?

HANGAI (félre). Oh! szép vagy angyal! szép a rútnak is,
S rád jónak rossznak kívánsága gyúl.

KACZOR (félre). Én kérdezem, és a fának felel. Csak már el ne vesztettem volna szemem elől; de az a lator komorna egészen kizavart útamból. (Hangaihoz.) Ön jobban láthatta; úgy tetszik, erre ment?

HANGAI. Nem, amarra.

KACZOR. Mennykőbe is! a víznek, a tó közepébe? (Félre.) Már csak magamnak kell végére járnom. (Hangaihoz.) Uram, kalapja ferdén áll; igazitsa meg! (El.)

HANGAI. S ilyen majomhad űzi, hajtja őt!
Fűszált s virágot, mellyet lába ért,
S mely büszke lőn, hogy őt emelheté,
Ezen gorombák ólom lábai
Tipornak el; mely léget ajka szí,
S melytől pihegnek keble halmai,
Ugyan avval él e csélcsap fajzat is,
Azt szíja vulkán melle hámorába,
Hogy rossz dohányfüst- s még rosszabb szavakkal
Megvesztegetve adja vissza majd.
S tán végre őt még birni is reménylik?
Oh! kár a rózsa vad tövisbokornak,
Hitvány csehkőnek drága foglalat,
Gyöngy vak csibének, vércsének galamb,
Hitlennek egyház, bűnösöknek üdv,
Szarvas bohóknak angyal arczu lány!
Kell látnom őt; ez vég határzatom. (El.)

Vilma utóbb *Lidi.*

VILMA. Itt végre bátorságban vagyok. Lidi, Lidi! hála Isten, hogy jösz. Hát hogy vagy, hol jártál, mit végeztél?

LIDI (pihegve jő). Ah! kisasszony, alig piheghetek!

VILMA. Mi bajod?

LIDI. Bajom? oh az elég volt. Azt gondolja kisasszony, oly könnyű a férfiakat rászedni? Dejszen azoknak is van ám eszök.

VILMA. Ki milyen, Lidi. Némelyikét tűhegyen be

lehetne adni egy fiatal szúnyognak s könnyen elszállana vele.

LIDI. Igaz. Ezeknél az nem nagy bőségben van, de mesterség volt úgy szólnom velök, hogy egymást észre ne vegyék. Látott volna csak kisasszony, olyan voltam, mint a horogra tűzött légy, melyet minden felől halfiak rángatnak. Egyik egy bokornál fogott el, másik csaknem vizbe gázolt utánam, mikor a szigetben jártam, a harmadik meg is akart csókolni; lélek, angyal, fecske, kincs, gyöngy, arany, gyémánt, minden voltam egy negyed óra alatt, s legalább is hat jókora fülemnek kellett volna lenni, hogy mind meghalljam, a mit mondanak, s tizenkét szapora nyelvemnek, hogy arra választ is adhassak.

VILMA. S mi volt sikere nagy vesződésidnek?

LIDI. A legjobb, a mi csak gondolható. Nem akarnék hizelkedni; de mindnyájan el vannak ragadtatva.

VILMA. Bohóságoktól.

LIDI. Fülig szerelmesek a kisasszonyba.

VILMA. Az nem jó volna, Lidi. A fül nem ritkán ostobaságot jelent, s nekem nem nagy dicséret, ha csak fülökig, az az ostobaságokig szeretnének belém. Miért nem inkább fejtetőig?

LIDI. Sőt azon is túl. A szerelem lángja összecsapott fejeik fölött s ők egészen el vannak merülve.

VILMA. Az már veszedelem! De még is mit kérdeztek mindent tőled?

LIDI. Hát, hogy hol lakik a kisasszony, kicsoda, hogy' híják, mi neve?

VILMA. Hisz a két végső egyet jelent.

LIDI. Igen bizony! én is azt hittem; de ők másképp tudják ám azt. Hogy' híják? annyit tesz nálok: polgár-e, nemes-e, gróf-e, vagy báró? Mi neve? no tudja kisasszony, az annyit tesz tulajdonképen mi neve, azaz hogy Ligeti Vilma.

VILMA. Ez finom különböztetés, Lidi; de nem gondolnám, hogy nagy okosságodban mind ezeket megfejtetted nekik?

LIDI. Mentsen Isten! Azt is kérdezték: él-e még atyja a kisasszonynak?

VILMA. S vannak-e férfi testvéreim, osztozom-e velök? nemde?

LIDI. Oh igen! ilyet is kérdeztek.

VILMA. S még is oly mód nélkül szerelmesek belém! igazán mód nélkül! De minek e fanyar tépelődés? Megmaradok első gondolatomnál. Sokat adnék érette boldogságomból, ha csak valamennyire is tudnám érezteti velök, mit tesz a gyengébb nemmel megvetőleg bánni. — Lakásomat megmondtad nekik?

LIDI. Meg.

VILMA. Azt talán nem kellett volna.

LIDI. Jaj! hiszen nem is úgy mondtam ám meg, a mint van, hanem úgy, amint nincs.

VILMA. Az az fillentettél.

LIDI. Félig-meddig. Tudja kisasszony, mi a bal szegleten lakunk, s én a jobb szegletet mondtam nekik.

VILMA. Az öreg Katicza kisasszonyét? Ha nem volna bűn másnak baján örülni, szinte szeretném furcsa ötletedet. Bohó Lidi, hogy jöttél erre a lator gondolatra?

LIDI. Csak úgy, hogy valamit kellett mondanom, s mivel Katicza kisasszony úgy is mindig könyvekből beszél szerelemről, halálról és házasságról; szereti a furcsa historiákat, s ezen kívül egész nap egyebet nem tesz, hanem sohajt, embereket szól, a férfiakat dicséri, az asszonyok öltözeteit rágalmazza: gondoltam, jó lesz neki egy kis mulatságot szerezni.

VILMA. Isten neki! már most meg kell rendelésiden nyugodnom. De minden esetre szemmel tartsuk őket; a többiről majd otthon tanácskozunk. Nincs egyéb újságod?

LIDI (hamisan). Nincs.

VILMA. Épen semmi?

LIDI (csmélést tettetve). Volna; de elfeledtem.

VILMA (félre). Szeretném tudni, mit csinál könyvemmel az a barna ifjú.

LIDI (félre). Csak azt várom, hogy arról az alvó ifjúról kérdezősködjék.

VILMA (félre). Ha Lidit megszólítom iránta, azt fogja hinni, hogy belé szerettem.

LIDI (félre). A világért nem mondok egy szót is, míg elő nem hozza.

VILMA. Lidi!

LIDI. Kisasszony!

VILMA (kedvetlenül). Menjünk, Lidi.

LIDI (félre). Ez már mégis sok! Hallgatnék; de kifúrja az oldalamat! Már csak megszánom.

VILMA. Igaz, te Lidi.

LIDI. Igen ő —

VILMA. Az a —

LIDI. Barna ifjú.

VILMA. Láttad őt?

LIDI. Igen, de melyiket gondolja a kisasszony?

VILMA. Oktalan! — (Félre). Azt súgja valami, hogy még látni fogom. — Jer utánam! (El.)

LIDI. Oktalan? dejszen! tudom én, mit teszek. Kisasszonyom — még ugyan nem merem bizonyosan állitani — de aligha mélyen nem pillantott a barna ifjú szemeibe. Én pedig úgy viseltem magamat, mint illik. Neki nem a jobb sarkot mondtam ám; megmondtam a hogy van; mert oly szomorún, de oly igen szomorún állt magában a fa alatt, mintha csak a szélvész törte volna le onnan gyümölcsös ág képében. De most Vilma kisasszony után sietek, s hogy megengeszteljem, egész úton a barna ifjúról beszélgetek neki. (El).

(Halom.)

RIGÓ (gondolkozva jő). A választás megvolna; csak az a baj, hogy kettőn áll a vásár, s nekem, köztünk maradjon, nem igen nagy reménységem van. A leány szép, igen szép és csalogató, de valami van magaviseletében, a mi a legszelídebb reménységet is visszadöbbenti, s mintha homlokára óriás betűkkel az volna irva: Nem!

Átkozott dolog! diák korom óta irtózom a leczkétől s s kiszabott munkától. Íme mire juték! Ezen fölül, amint hamarjában megeshetett, egy kicsit belé is szerettem, s már most olyan vagyok, mint varjú a száraz ágon: énekem is, magam is szomorú. S ha észre veszik rajtam, ments' Isten! a világból is kicsúfolnak. Mi mennykőt tegyek már most! De ím jőnek. Nem fog ártani, ha egy kissé megvigyázom őket. Legalább lesz mihez tartanom magamat. (Elrejtőzik).

GUTA (jő s körülnéz). Senki sincs! szinte szeretem; mert egy kicsit rendbe kell szednem magamat. Én azt hittem, hogy a házasságnak elébb-utóbb meg kellvén lenni, mint a halálnak, majd társaság kedveért a legnagyobb kéjelemmel, minden szívháborító szenvedély nélkül általesem az egész tréfán, s ím a dolog egészen máskép üt ki. Ha most tizedszer nem volnék halálosan szerelmes, azt kellene hinnem, hogy elveszek belé. De jó reménynyel Guta! Róma sem épült fel egy nap, s még minden jól mehet. Lakását már tudjuk, a többi következik. Azonban értődik, hogy társaim előtt jó arczot kell mutatnom, valami olyfélét, mint ki játékban ezeret veszt, de kilencz ezer még zsebében maradt: tehát a tépelődésnek, gondnak, szerelemnek stb. mindössze úgy kell állani a jó kedvhez, mint egy áll a kilenczhez. Hah! Kaczor! jó hogy előbb jöttem, kikémlem, menynyire tartja meg egykedvűségét. Nevetném, ha úgy járt volna, mint én. (El.)

RIGÓ (kitekintve). Ez is meg van lőve.

KACZOR (jő). Felséges, isteni! s merre asszony él,
Nincs a nagy földön hozzá fogható.
Szent gondolat, hogy házasodni kell!
S oh! boldog én, hogy feltaláltam őt,
Kivel dicsőség volna lenni a
Homok pusztán s a fagynak bérczein.

GUTA (kitekintve). Uram Isten! még bizony poétává is lesz. Pedig ezelőtt csak annyit értett a költéshez, mint az, ki venni akar, és sem pénze nincs, sem hitele hozzá. Diák korában tollkésével a padszélen metélt be magá-

nak mértéket, hogy ahhoz szabja verseit, hosszabbat vagy rövidebbet, a mint kivántatott, s gondolatjai olyanok voltak mint a medvebocs, melyet anyja még ki nem nyalogatott; de ideje, hogy csúffá tegyem elpuhulásáért. Nem! még szólni akar. Oh Múzsák! (Visszavonúl).

RIGÓ (félre). Még ő csúfolódik!

KACZOR. Mi szép az angyal! s mily kéj, mily öröm,
Olvasni szép szeméből biztatást,
Mely azt jelenti, hogy Kaczor Dezsőnek
Hét vármegyében legszebb hölgye lesz.
Bizonynyal ő szeret, s engem szeret,
Csak engem, a legboldogabb Dezsőt!
S ki lépteit felém igazgatá,
Jó gondolat, vagy Isten lehetett.

GUTA (előlép). Talán háborgatom édes andalgásaiban a boldog, a legboldogabb Dezsőt?

KACZOR. A! Guta.

GUTA. Igen! a férfias, a meg nem tántorodott Guta, a ki eszének most is sértetlen birtokában van, s a ki felette szégyenli —

RIGÓ. (kilép). Hogy maga is épen olyan árulást követett el, milyet most elég vakmerőn társának szemére akart vetni.

GUTA. Mi a villám!

KACZOR. No ez bennünket szépen rajta kapott.

RIGÓ. Oh! ti igen becses fiúk vagytok; állhatatosak mind a nádszál, kemény szivüek, mint a csirkeölő asszony.

KACZOR. Elég, Rigó, elég! már megesett. S ez nem is tartozik a főfeltételek közé.

GUTA. De ha oda tartozott is, magában csekély hiba s azért kár volna a dolgot abban hagynunk.

RIGÓ. Érdemes is veletek valamihez fogni! Tudjátok meg, én most egyenesen a *Jelenkor*hoz megyek, s vasárnap aztán elolvashatjátok az ujságot. (Indúl).

Guta és *Kaczor* egymásra néznek.

GUTA. Már most mit csináljunk?

KACZOR. Ez az ember egészen bőszült. De mintha valami maradványt látnék itt a fű közt. — Naplója! (Fölveszi.) «26. April. A város erdejében délután 4 óra 9 minutumkor erősen megszerettem egy fekete, vagy setét-kék szemű leányt.»

GUTA. Haha! No ez már szép érzéketlenség!

KACZOR (utána megy). Hejh Rigó!

RIGÓ (visszajő). No mi kell?

KACZOR. Már mivel épen útban vagy a *Jelenkor*hoz, igen szép volna tőled, ha egy fáradsággal ezt is belé iktatnád; vasárnap aztán majd elolvasnók, a mi benne lesz.

RIGÓ (megijedve tapogatja zsebeit). Menydörgő! hisz ez az én naplóm!

GUTA. Mit mondasz? Ebből egy igen érdekes elbeszélés fog kerekedni.

KACZOR. Kétség kivül és gyönyörködtető.

GUTA. És furcsa.

KACZOR. Nem kevésbbé mulatságos, mint nevetséges.

GUTA. S épen oly különös, mint meglepőleg új.

KACZOR. Igen! és váratlan.

RIGÓ (zavarban, félre). Átkozom! erre épen nem voltam elkészülve. Már nem szabadulhatok. Velök kell czimborálnom, vagy akarok, vagy nem. (Kaczor, Guta nevetnek.)

GUTA. Szó a mi szó, Rigó pajtás, mi sem vagyunk derekabb emberek, mint te; de ne vedd rossz néven, ha a fegyverrel, melylyel megtámadtál, egy kicsint viszszasujtogatunk. De a dologra most. Annyi bizonyos, hogy mindeniknek választott magának, s így az első lépés téve van. Hogy reménységen kivül már egy kissé szerelmesek is vagyunk, az fogadásunk ellen látszik ugyan lenni, de mivel a dolog természetével még sem egészen ellenkezik, megbocsátható, sőt szabad volna mondanom, örvendetes,

KACZOR. Ebben igazad van, Guta. Szerződésünk ezen

czikkelyét hirtelenkedés alkotta; mert nemde a ki csak dohányzik is, szeretni kell neki a dohányt, hogy jó izűt dohányozhassék? A ki tormás húst akar enni, szeretnie kell azt, hogy jó izűn ehesse; még a sírásónak is néminemüképen szeretnie kell a sírt, hogy jó kedvvel ássa meg. S ezeknél fogva a ki házasodni akar —

GUTA. Szeretni kell a leányt, kit el akar venni, hogy benne gyönyörködhessék. Rigó barátom, úgy van-e?

RIGÓ. Kétség kívül. Ti most egy olyan mélyen rejtett valóságot hoztatok napvilágra, melyen mind e mai napig senki sem kételkedett.

KACZOR. Oh! barátom, azt nem lehet mondani. Azonban mi ketten vagyunk s így ezen pontnak a szerződésből ki kell maradni.

RIGÓ. Miattam bízvást kimaradhat.

GUTA. Olvasd fel, Kaczor.

KACZOR (irást vesz elő s olvas). «Minthogy minden dolog s így a szerelem is csak bizonyos időig tarthat, s e szerint azon szerelem, melyet az ifjú leendő nője iránt a házasság előtt érez, valóságos vesztegetés, jónak találták a szerződők határozni, hogy nem szerelemből, nem szívből, hanem egyenesen a világos és nyugott ész tanácsa után fognak házasodni, a szerelmi indulatok kifejlődését pedig azon időre halasztani, melyre az a gazdálkodás helyes szabályai szerint tartozik, tudniillik a szent házasság idejére.»

GUTA. Szinte kár ezekért az épületes sorokért; de mivel az ezredes tapasztalást egy másik tapasztalás legújabban megszégyenítette, ki kell törölni.

RIGÓ. Töröltessék ki.

KACZOR. E szerint már ismét jó renden volnánk. — Szerelmesek is lehetünk; házasodhatunk is, a nélkül, hogy hitet szegjünk. Mi engem illet, érzem, hogy a legboldogabb halandó leszek. Kedvesem java és szépe mind annak, a mi asszony néven ismeretes.

GUTA. Tagadom. Az a dicsekedés inkább hozzám illenék; de én nem dicsekszem.

KACZOR. Oh barátom! az én szépemnek oly gyönyörű kék szemei vannak; de oly gyönyörű!

GUTA. Kérem, az enyéméi még kékebbek.

RIGÓ (félre). Ha enyémnek mondhatnám, minden szem csak pislogó mécs az övéhez képest; de jobb ha hallgatok.

KACZOR. S az a selyem haj! ah!

GUTA. Kender, kender, Kaczor! ha az enyémet látnád. De ideje, hogy oszoljunk. Ne feledjétek, mához egy hétre itt gyűlünk össze. (Indúl, meg visszajő.) Még egy szót hozzád, Kaczor. Te diák korodban nagy mestere voltál az esti zenéknek, minden a ki szivet akart megindítani kegyetlen imádottjában, hozzád folyamodott, légy oly szives, ma este tiz órára szeretném szépemet meglepni; különben is a szerződés szerint tartozol segíteni.

KACZOR. Szent gondolat, mi hódítóbb a jól szerkesztetett esti muzsikánál? Az éj csende önként hallgatásra híja fel a lelket, akkor megzendülnek az isteni hangok, annak idejében elé áll a hős, s érző szívre talál. — Hanem mi a tartozást illeti, tudod, legelőször magamnak tartozom; a szívességet légy oly szives most egyszer nem kivánni. Kiki magáért! Guta pajtás; mához egy hétre bizonyosan lásjuk egymást. (El.)

GUTA. Ez menydörgős mohón neki vágtat! De igaza van; legelőbb is magunknak tartozunk. Hanem a többek közt, Rigó pajtás, neked, mint afféle merengő embernek, jó gondolataid vannak; igen lekötelezné, ha néhányat belőlök valami szívrehatóképen versekbe foglalnál számomra.

RIGÓ. Sajnálom; gondolataimra most magamnak is szükségem van; a mi a verseket illeti, azokat valaha igen sokat irtam, ha egyszer otthon meglátogatnál —

GUTA. Menykőt? azt akarnád, hogy hó után szánkázzam? Érdemes is rossz verseidért annyira fáradni!

RIGÓ. Már nem tehetek róla, az úgy van.

GUTA. Semmi! még azért megélünk. Isten veled Rigó! jó szerencsét a gondolatokhoz.

RIGÓ. Köszönjük.

GUTA (mentében). Ilyen a barátság! addig tart, míg szükségünk nincs reá. Se baj Guta! audaces fortuna juvat! (El.)

RIGÓ. Az esti zene nem rossz gondolat. Utána kell látnom, míg az időben tart. (Tárczáját kiveszi s ir.) «Ma tiz órakor muzsikával fogok tisztelkedni Nro .... a jobb sarkon. NB. a muzsika szivreható legyen!» (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Ligeti háza.)

Vilma, Katicza, Lidi.

KATICZA (fölkel). Ajánlom magamat, édes szép kis barátném.

LIDI. Irgalom! még csak most kezdi a bucsúzást.

KATICZA (megfordulva). Jó éjszakát. Ne fáraszsza magát, angyalom.

VILMA. Szivesen teszem.

KATICZA (megáll). Ah! hisz azt tudom, hogy szivesen teszi, maga kis angyal. De hiszen mi mindig jó szomszédok voltunk.

VILMA. Soha sem bántottuk egymást. — Lidi! itt maradj.

LIDI (szomorún). Istenem!

KATICZA. Soha sem gyűlölködtünk, mint szomszédok szoktak.

VILMA. Még csak nem is szóltuk meg egymást.

KATICZA. Megszólni? ah lelkem! ki szólhatna magáról egyebet jónál és kedvesnél? Pedig — (súgva) lássa, angyalom, az az ármányos rossz világ azt tartja, hogy emberszóló vagyok, hogy reggeltől estig folyvást rágalmazok, hogy éjtszaka, mikor más jámbor csendesen aluszik, én álmomban a holdvilágot is kiperlem szobámból, hogy még az idő sincs békében miattam, hogy az ellen is szüntelen kifogásom van. Ah édesem! pedig én olyan vagyok, mint a bárány.

VILMA. Arról csak a gonosz kételkedhetik.

KATICZA. No lássa, édesem, minő méltatlanság! Múlt héten, csak képzeljék, egész ártatlanságomban

megyek a váczi-utczán, s ki jön szemközt? az a nagy debella, Tormádiné, az a felemás szemű; mert tudja, gyöngyöm, egyik szeme egészen fekete, a másik barna.

VILMA. Kinek az a derék kapitány férje van?

KATICZA. Volt angyalom, volt! Szörnyüség! Magok azt sem tudják? Pedig már harmad napja, hogy el is temették. Ah édesem! ha tudnák, a mit én tudok: az a derék úr szomorúságában halt meg. Szegény ember azt hitte, hogy kedvese, a híres Czenczi kisasszonyka, csak tizennyolcz esztendős, azonban a keresztlevélben huszonnyolcz volt.

VILMA. Ah! hiszen igen fiatalnak látszott.

KATICZA. Huszonnyolcz, olyan igaz, mint hogy itt állok.

VILMA. Lidi!

LIDI (ki azalatt el akart távozni). Hiszen itt vagyok.

KATICZA. S a mi nevezetes, mikor legelőször megcsókolták egymást, a kedves asszonyság egyik fogát férje szájában hagyta.

VILMA. Hogy lehetne az!

KATICZA. Hát ezüstből volt. Az ezüst drága jószág ugyan, de már fognak még is csak jobb a csont. Lássák, édesim, senki sem hinné, nekem még minden fogaim megvannak.

VILMA. Az nagy szerencse.

KATICZA. Igaz, hogy még korán is volna; de a dicsekedés nem illik. Hát jó éjszakát édesem, magának is Lidi. Hanem még egyet; azt akarom mondani, hogy mikor az a szerencsétlen szép úr megtudta, hogy felesége huszonnyolcz esztendős, mindjárt őszülni kezdett; mikor pedig az ezüst fog szájában veszett, azt mondják, egészen elhalt s azóta szavát sem igen vehették. Azt beszélik, hogy megbolondult volna; de azt már nem hiszem, nem hihetem. Ah lelkem, az az úr engem igen tisztelt, mindig cziczájának nevezett. De hogy el ne feledjem, hát képzelje, édes barátném, a temetés után más napon találkozom evvel a drága asszonysággal; oly kevélyen járt, de oly kevélyen, hogy húsz

lépésnyire semmit sem látott maga előtt. Történetből egy taliga volt útjában, s abban azokkal a hosszú póklábakkal megbotlott. Én megsajnálom, minden ismerőseimnél elpanaszlom, hogy Tormádiné a váczi-utczában elesett; (mert, lelkem, bizonyosan elesett volna, ha a taligás meg nem fogja) s uramfia, hogy meghallotta, mindenfelé azt beszélte rólam, hogy rágalmazó vagyok. De semmi. Az Isten megbünteti érte. Jól alugyék édesem, ajánlom magamat.

VILMA. Köszönjük a látogatást.

KATICZA. Ah lelkem, higye meg, többször jönék, de lehetetlen. Jó éjszakát angyalkám. Aztán el ne feledje, lelkem, elolvasni az új könyveket. Mind régi história van bennök. Ah! akkor volt a világ. Egymást ölték a férfiak az asszonyokért; leányokat ragadtak el, tengeren útaztak, vízbe fúltak, meg kiszabadultak. Meglátja, hogy olyat életében nem hallott.

VILMA. Még ma hozzá fogok az olvasáshoz.

KATICZA. Tegye meg lelkem, tudom nem bánja meg. Mondom —

VILMA (Lidihez titkon). Lidi, segíts.

LIDI. Katicza kisasszony! kocsi áll a ház előtt.

KATICZA. Jaj! mennem kell. Alig lép ki az ember a házból, már keresik. Nem sokára látjuk egymást.

VILMA. Csendes jó éjszakát kivánok.

KATICZA. Szolgája édes szép barátném. (El.)

VILMA (visszajő). Hát téged mi lelt ma, hogy ilyen álmos vagy?

LIDI. Ah édes kisasszony, inkább két álló hétig kenyér és víz mellett tollat fosztanék.

VILMA. Nézze meg az ember! Hát te jobb vagy, mint asszonyod?

LIDI. Valóban a kisasszony tűrödelme, ha nem országokat, legalább is egy igen jó férjet érdemel.

VILMA. Szép jutalom. A mely férjhez tűrödelem kell, az igen jó nem lehet. De már sötétedik, ideje, hogy esti sétánkhoz készüljünk. Úgy mondod, hogy éjjeli [illegible] akarnak megtisztelni.

LIDI. Okvetetlenül.

VILMA. Ezen nevezetes látományt érdemes lesz közelebbről megtekinteni. Mi le fogunk menni, Lidi; készíts valami oly öltözetet, hogy ránk ne ismerjenek.

LIDI. Ezer örömmel. Oh ez királyi mulatság lesz. (Indúl, meg visszajő.) Igen, kisasszony; de hát ha az a könyves úr eljő s nem leszünk itthon.

VILMA. Ne legyen rá gondod.

LIDI (félre). Ne legyen rá gondod? ez azt jelenti, hogy egy valakinek annál nagyobb gondja lesz reá. (El.)

VILMA. Szeretném tudni, ki irta ezt a könyvet. Szerencse, hogy még nyomtatva nincs, könnyen bepókhálózhatná a világot s légy helyett emberszívet fogna. De a veszedelem talán nem is oly nagy. Hősöm, úgy látszik, az első ostromot már igen érzékenyen vette, s hála Himfy lelkes irójának! hajlandó pogányból kereszténynyé lenni. Azonban furcsa lenne, ha végre a térítő téríttetnék meg! Nem! nem! még annak ideje van. A leány szabadsága különben is csak egy-két évből áll, s a férfiak bálványa, a függetlenség, gyenge nemünknek kis időre s csak azért adatik, hogy azalatt megtanuljuk, mint lehessen a ránk jövendő rabság óráit tűrhetővé vagy kedvessé tenni. Azonban a könyvcserét valahogy jóvá kell tennem; de most le a szerencsevitézekhez.

(Utcza.)

Guta, Kaczor és Rigó

(három felől egy időben közelítenek muzsikusokkal.)

KACZOR. Csitt! hadd oszoljon szét e csürhe nép.
Várjuk be, míg az éjnek ünnepe
Felváltja a dologtevő napot,
S a szenderítő csend és tiszta bék
Beállanak, hogy meglepessenek
Szelíd zenének múló hangitól.
Vonuljunk félre, még korán jövünk. (Elvonúl.)

RIGÓ. Vásár van itt, hogy ennyi nép tolong?

Hátrább barátom, várjunk jobb időt,
Utálom a sok bámuló tanút. (El.)

GUTA. Oh Pontius! mely háborgó vidék.
Mit vár ez a sok kétlábú teremtés,
Ez a gizgazból összefoltozott had?
Tán csak nem itt a földnek közepe?
De vissza, társak! el ne vesztegessük
Paraszt fülekre a szép zengeményt.
Lesz még idő: hadd menjenek tova. (Elvonúl.)

KACZOR (jó). Hiába! várni nem hagy ösztönöm.
S bár várjuk, nem tágúl a gyülevész.
Zendíts fiú! a jó remény nevében.

RIGÓ (jó). Már hasztalan, hozzá kell kezdenünk.
Elé! elé! a kisded ablak ott,
Kit hangotoknak üdvözölni kell.

GUTA (jó). Pendítsetek! nem várhatok tovább,
S ha majd az ablak táját éritek,
Megállapodjunk; mert ott van, kiért
E hódolásnak áldozatja kél.

(Egyszerre megszendül a háromféle muzsikai kar. Kaczor, Guta, Rigó haraggal a közre rohannak.)

KACZOR. Ezer villám! ki csúfolódik itt?

RIGÓ. Alább a húrt! Én kérdem azt, uram,
Ki az, ki engem háborítni mer?

GUTA. Ki kezdte itt e hitvány czinczogást?

RIGÓ. Menjen tovább, kinek más dolga van;
Ne rontsa itt a tiszta levegőt.
Itt én tisztelkedem.

GUTA. Meg én.

KACZOR. Meg én.
Én e helyet nem olcsón engedem.

GUTA. Menjen tovább, ki békeszerető!
En durvaságot tűrni nem szokom.

RIGÓ. S ez durvaság, uram.

GUTA. S ez bántalom,
Melyért ön egykor véres számot ád.

KACZOR. S még véresebbet mindketten nekem.
Csúfságokat csak vas törölhet el.

KATICZA (kinyitja ablakát). Szent Isten! oh a drága férfivér
Ne folyjon itt e boldog ház előtt.
Ah! lelkeim, ne küzdjetek miattam.
Ezer szivem ha volna, s mind arany,
Nem tartanék csak egyet is magamnak.
Felosztanám mind hármotok között
Oly szent egyenlőn, mint a mérleg oszt,
Midőn középen csillapatban áll.
De ah! ez egy szív vérzik hallani,
Hogy évek által megkimélt erényét
Egyszerre három kérő ostromolja.
Béküljenek! mi szép a békeség!
Ah én elájulok, ha küzdenek.

(Szilaj kacagás alant.)

GUTA. Huh, mely Sibylla!
KACZOR. Mennyből hulltam-e,
Vagy a nehéz föld szállt alább velem?
Angyalt kerestem, és banyát lelek.
RIGÓ. Mi átkozottúl bal történet ez!
KATICZA. Ah édesim! szünjék e háború.
Én rendkivül elfúltem, olvadok.
Sorsozzanak! s a nyertesé vagyok.

(Ismét kacsaj. Lidi egy lámpával átmegy a színen, s azt az egymáshoz közel álló vágytársak szemébe tartja.)

GUTA. Kaczor!
KACZOR. Te vagy, Guta?
RIGÓ. S ti mit kerestek itt?
GUTA. Haha! Rigó! hisz ez már románnak is sok. Mi a magas villám hozott ide benneteket?
KACZOR. De téged is, Guta! hisz itt az én választottam lakik.
RIGÓ. Ne dévajkodjatok. Tán tréfa volt,
De annak már elég, vagy tán sok is.
Itt én vagyok honn.
GUTA. Nem különben én.
Im itt a gyémánt, mellyet én, ha élek,
Gyürümbe foglalandok.

RIGÓ. Itt az ág,
Melynek virága csak nekem virít.
KACZOR. És itt a tündér, mely leányra vált,
Hogy boldogítson minden más fölött.
De mely nyögés az ott az ablakon?
KATICZA. Nem hallanak, hajh a kegyetlenek.
Folyvást szilaj per hangzik fel fülemhez.
Nincs nyugtom, míg közöttük nem leszek;
Különben a vér tengermódra foly. (Behuzódik.)
GUTA. Hallátok őt? a sárkány mit beszél.
Oh mily soká él nőben a kivánság!
KACZOR. Oh vén Saturnus, a te lányod ez,
Fiúk helyett mért el nem nyelted őt?
RIGÓ. Jerünk, jerünk. A nép körülveszen.
Mi vagy csalattunk, vagy megtévedénk.
De most el innen! nincs tanácsra hely.
KACZOR. Menjünk!
GUTA. Sibylla néném! szép jó éjszakát. (El.)

Vilma, Lidi (nevetve jőnek).

LIDI. Ah! kisasszony, nem angyali mulatság volt-e ez?

VILMA. Igen jól megy, Lidi; hála érte a sorsnak és furfangos eszednek. De még nincs vége, s mivel ily jól kezdődik, kedvem jön végig játszani. A szerencsétlenek csaknem egymás hajába kaptak, s muzsikájok épen oly zavart volt, mint fejők, mely azt kigondolta.

LIDI. Nem hallotta kisasszony Katicza sóhajtásait?

VILMA. Azt nem hallani! szélmalmot lehetett volna velők hajtani. De, Lidi, tudod mit? neked velők találkoznod kell.

LIDI. Kétségkivül.

VILMA. S megmondanod igazi szállásomat. Szeretném őket közelebbről látni.

LIDI. Félek, hogy veszedelmesek találnak lenni; mert a férfi közelről mindig veszedelmesebb. A szép szemek csábító forgásai, a még csábítóbb szavak, a szívreható esdeklés, hizelgő mondások.

VILMA. S hozzá az üres, elbízott szív. Nem, Lidi, ezektől nem tartok. Szavaik méze keserű, mint a vad méheké, melyek mérges füvekből szedik élelmöket. De mintha jönének.

LIDI. Katicza kiasszony.

VILMA. Szegény! darvait keresi, melyek álmából felverték. Menjünk utjából; mert most halálra beszélne. (El.)

KATICZA (jő). Megálljatok; jövök, már itt vagyok.
Ah! senki sincs. Vagy álom volt-e ez?
Nem, a világért! nem. Merő valóság,
Mind a mit láttam, hallék és tudok.
Oh szerelem, mely indulat lehetsz te,
Hogy három ifjat felversz ágyaikból,
S tészsz bujdosóvá éjnek éjszakáján,
Haragra egymás ellen ingerelsz,
S kiért? ah értem, boldogért!
Oh csillagok! ne nézzetek reám,
Én egy szemérmes félénk lány vagyok.
Vajh! kik lehetnek ők, az édesek?
Az értem égők, értem küzködők?
Ha tudnák szenvedésimet! De fel! gonosz
S rágalmazó az ember. Jaj nekem,
Ha itt találnak, hírem oda lesz.
Fel, álmodozni édes álmokat,
Kiről s miről! ne tudja senki is.
Jó éjszakát ti éj, ti csillagok. (El.)

Vilma, Lidi (jönek).

VILMA. Elment. Most már szabadon lélekzhetünk. Szent Isten! mi nagy mester az a hiúság! letörli az évszámokat az emlékezet asztaláról s helyettök az ifjú kor bohó képeit rajzolja rá. — De mi ez? nem ablakom alatt zengnek e szelíd esti hangok?

LIDI (félre). Sőt igen; mert azt mi rendeltük úgy.

VILMA. Lidi! ha ezt a te árulásod szülte.

LIDI. Mentsen Isten! Hát oda mindjárt árulás kell,

ha valaki szerelmes lesz a kisasszonyba, s lakására talál?

VILMA (félre).

Ő az! közelebb megyek, hogy kihallgassam őt.

(Vilma, Lidi a szín belsejébe vonulnak.)

Hangai (guitárral, énekel).

Ébren van-e, vagy lenyúgott
Az én kedvesem?
S szép álmokba elmerülve
Szúnyad édesen?

Ah! helyette virrogatva
Ébren vagyok én
Bolygva, lángban és bilincsen,
Új szerelmemén.

Hajh az elveszett idő! mig
Nem dúlt szerelem;
Hajh keserves nap! mióta
Lángol kebelem.

Az fagy, ez láng; az halál volt
S néma dermedés:
Ez sohajból, gyötrelemből
Forró szenvedés.

Szebb, mint érző, ah ki békén
Alszod álmomat,
Párnáidba eltemetve
Boldogságomat;

Ébredj, add meg életemnek,
Mellyet már adál,
A reményt is, díjt vehetném
Szűd irgalminál.

Hiába! zárt az ablak és siket,
S kietlenül setét. Csak egy sugár,
Csak egy kis nesz sem adja híremül,
Hogy hódolásom elfogadtatik.
Kegyetlen ablak! és te jéghideg,
Forró homokból olvadott üveg,

Mi bűnért vagytok ellenségeim,
Hogy jelt nem adtok esdeklő szavamra?
De innen többé nem távozhatom:
Lekötve tart őrgondu szerelem. —
Mi édes itt az éjet tölteni,
Hol ő vagyon; mi édes lenni itt,
Hol ő alig túl egy két öl határán,
Dicsőségében minden bájinak,
Ártatlan álmok karján szendereg!
Nem távozom, míg hajnal itt nem ér,
Leűlök e padon, kit jótevő kéz
Építe, sejtve tán, hogy eljövend
Az éji vándor rajta megpihenni
Az édes kínnak fáradalmitól. (Leül.)

Vilma s *Lidi* jőnek.

VILMA. Lidi te! ki lehet az a nyájas ifjú! ki ablakom alatt énekelt, s most ott a padon oly szomorún ül?

LIDI. Ah a szerencsétlen! Azt inkább a kisasszony szivének kellett volna megjelenteni.

VILMA. S mi jogod van neked arra, hogy szivem kötelességeit fejtegesd előttem, vagy általában, hogy szivemről csak beszélj is?

LIDI. Hát nem vagyok-e én a kisasszony titoknoka, s belső dolgainak ministere?

VILMA. Semmi titoknok s ministerségről nem akarok hallani.

LIDI. De az Istenért; hiszen szive csak van a kisasszonynak.

VILMA. Ahhoz neked semmi közöd. Hanem halld, egy tréfa jut eszembe. Mi el fogunk menni azon pad előtt.

LIDI. Hol amaz úrfi szomorkodik?

VILMA. S beszélni fogunk Ligeti Vilmáról.

LIDI. Az a kisasszony maga volna.

VILMA. Mentsen Isten! úgy fogunk beszélni, mintha nem én volnék.

LIDI. Ah értem! Felette sok szépet és jót fogunk magunkról elmondani, a nélkül, hogy dicsekedők volnánk.

VILMA. Mi haszontalan csevegés ez megint!

LIDI. Istenem! hát rosszat beszéljünk?

VILMA. Épen azt. Szívetlen, érzéketlen, rögzött keménységemről fogunk beszélni.

LIDI. Ah kisasszony! hisz az nem igaz.

VILMA. Vakmerő!

LIDI. S aztán az a szép úrfi kétségbe fog esni.

VILMA. Hallgass. Úgy akarom.

LIDI. Oh ha méltóztatik parancsolni, én oly kegyetlen dolgokat mondok a kisasszonyról, hogy magunk is elijedünk tőlök.

VILMA. Reménylem azonban, hogy okosan választod szavadat, mert a tréfa is csak úgy érdekes, ha némi komolysággal vitetik.

LIDI. Minden erőmmel rajta leszek, hogy oly szépen hazudjak, a mint csak lehet.

HANGAI (fölkel). Mi vándor nép közelg? ah asszonyok!
Ezektől nincs mit tartanom.

VILMA (mintha beszédet folytatna). Valóban,
Ha a derék ifjú, ki érzetit
Imént oly meghatólag zengte el,
Kinek vonásin, még az éjen át is,
Felírva látszik bágyadt szerelem,
Ha sejtené, mily szikla szívre lelt,
S kérlelhetetlen, megbántó negédre,
Ha csak gyanítaná, mily czéltalan
Minden törődés s fáradalmi gond,
Lebontogatná felvont húrjait,
S a vájt fa keblét, melly oly édesen
Zengő panasznak adta hangjait,
Ezer darabra zúzná, vagy legott a
Mindent emésztő tűzbe hajtaná,
Hogy égjen össze mind azon nyomorral,
Mely a nem kedvelt szeretőre vár.

LIDI. Igazán, az a Ligeti Vilma kisasszony oly ke-

gyetlen, hogy a cselédek sem állják. Minden héten más szobalányt fogad. Most egy Lidi nevezetű van nála, serény, tisztességes jó leány; de alig hiszem, hogy egy hétig megmaradhasson.

VILMA (Lidihez halkan). Hallgass, bohó! ne olyakat beszélj. Nézd jön-e?

LIDI. Oh igen! mozgásban van, mint az úrnapi harang.

HANGAI (utánok indulva).

Mit hallok, Vilma, Vilma hát neve?
Oh angyali Vilma, mind a többiek
A bűnös Éva lányitól születtek;
De téged Isten újan alkotott,
Hogy lennél szebb, dicsőbb, mint minden, a mit
Nőnéven ismer s tisztel a világ.
De kik lehetnek ők? Vagy ismerősei,
Vagy tán kajánok és rágalmazók?
Utánok! lelkem szomju hallani
A rosszat is, csak róla szóljanak.

VILMA. Sajnálom őt. Úgy látszik nem hasonlít
A többi férfiakhoz. Csapodár
És állhatatlan mind a férfihad,
S az oldalt, melyből a nő véve van,
Még most is úgy tekinti mint jogot
Uralkodásra hű nemünk felett.
De ő szelíd s szerelme érzemény,
Nem álombolygás s forró véri láz.
Oh bár tudná, hogy minden indulattal
Búnak vet ágyat, s hosszu gyötrelemnek,
Melyekben ifjusága elmulik,
S nem fogja tudni, mit tesz a gyönyör.

HANGAI (magában). Oh hála! tiszta lélek! szántodért,
Mert én valóban szánandó vagyok.

LIDI. Ah Istenem! igazán sajnálatra méltó! Bezzeg nem olyan Vilma kisasszony. Haragos, durczás, mérges; az idő nem változóbb, mint szeszélyei. Képzelje csak, kisasszony, tegnap egy kedves kanári madarának mérgében eltörte jobb lábát, mert ruhájával a szabó elkésett.

VILMA (Lidihez bosszúsan). Hazudsz!

LIDI (halkan). Az Istenért! el ne felejtse kisasszony, hogy most nem Ligeti Vilmáék vagyunk.

VILMA. Igen! de hogy tudsz szólni oly vadat,
Oly képtelent. Nézz vissza, jő-e még?

LIDI. Úgy látszik, szólni akarna a kisasszonynyal.

VILMA. Maradj el egy kevéssé. (El.)

HANGAI. Nem hagyhatom! Beszélnem kell vele.
A jégszivűhöz ő legyen vezérem!
S hogy lesz, reményt nyújt érzékeny beszéde. (El.)

LIDI (félre). Jön, itt van. Egy kissé hátra kell maradnom; de értetődik, csak annyira, hogy mindent kihallgathassak. Mentsen Isten! hogy valami tudtom nélkül essék, az égbe kiáltana. — De íme Péter jő. Mit keres ez itt? Vajon észre vesz-e?

CSÍSZÁR (jő). Uraim ide parancsoltak, hogy a muzsika körül holmi szolgálatokat tegyek; s mivel mind a háromnak nem szolgálhatok, legjobb lesz, ha egyiknek sem fogadom szavát. Hogyan is? mindenik azt kivánja, hogy sarkában legyek. De íme az én tücsköm, az én cicádám! Hol mászkál ez itt? épen jó! Utamban legalább egy csókot kérek tőle, különben is tartozik a titokért, melyeket tőlem megtudott. — Kegyed itt, szép Lidi?

LIDI (mintha megreszketne). Ah Péter! majd elijesztettél!

CSÍSZÁR. Ne! meg ne ijedjen kegyed. Én vagyok, Péter, a kegyed s minden jó szívek Pétere, a ki különösen örvend, hogy kegyedet nem annyira színről-színre láthatja, mint inkább a kegyed puha kis kacsóit tapinthatja; mert lássa kegyed, a setétben inkább tapint az ember, mint lát. Hát hogy' van kegyed, angyalkám? Mi járatban van kegyed itt a szabad ég alatt, ha szabad kérdenem kegyedet?

LIDI. Oh te majom! hol tanultad már megint ezeket a bohó beszédeket? Ha nem akarod, hogy itt hagyjalak, szólj Isten igazában.

CSÍSZÁR. Mit hallok? hát te nem akarsz «kegyed» lenni? Lelked rajta! Aztán, angyalkám, én azt nagy

emberektől tanultam ám. Egyik uramhoz egy selyemszavú fiatal ember, meg egy tetemes úr jár látogatóba; öröm hallani, mi finomúl beszélnek egymással. (Utánozva.) «Ah kegyed olyan mint a makk! kegyed kimondhatatlanúl hízik!» Igaz, hogy néha azután ők is szint úgy összevesznek, mint más becsületes ember; de a kegyed azért pontosan kijár, mint a fizetés. «Kegyed igen goromba!» mondá egyszer a selyemszavú; «kegyed barom!» felele a tetemes; «ha valamit nem néznék — monda viszont a selyemszavú — kihengeríteném innen kegyedet, mint egy gömböcöt!» Látod, Lidikém, így van ám az, mikor a világ finomodik.

LIDI. No nekem elmaradhatsz ilyen finomságokkal.

(Kívül kiáltás: Péter!)

CSÍSZÁR. Hallom; de nem megyek.

LIDI. Hallod? hínak. Mondd el hamar, mi dolgod velem; mert én sietek.

CSÍSZÁR. Hát Lidikém! én bizony csak egy kis csókért esedezném. (Kívül: Péter!)

CSÍSZÁR. Mordózom! már nem maradhatok. Nos Lidikém, kapok?

LIDI (mintha nem hallaná). Holnap látogass meg, beszédem lesz veled.

CSÍSZÁR. Igen, lelkem, de én csókolhatnálak ám!

LIDI (mint fölebb). Aztán, te Péter, el ne árulj uraidnak, hogy ismersz bennünket; mert úgy barátságunknak örökre vége lesz.

CSÍSZÁR. Én árulnálak el? mit gondolsz! De már most nem állhatom, hogy meg ne csókoljalak.

(Kívül közel kiáltás hallik: Péter!)

CSÍSZÁR. Üvölts, üvölts! hogy megfakadj belé! Már menni kell. Lidikém, holnapig Isten veled. (El.)

LIDI. Jó éjszakát. — Szegény Péter, ennek is meggyűlt a baja. De épen jól hozta a sors, hogy ő szolgál mind a három úrnál; tőle kitudom minden mozgásaikat. De most kisasszonyom után kell sietnem. (Menni akar.)

Kaczor, Guta, Rigó (jőnek).

KACZOR. Megállj, ha azt a csirke-életedet szereted, megállj. (Lidi futni akar, Rigóval találkozik.)

RIGÓ. Megállj! (Lidi másfelé akar szabadúlni s Guta áll elébe.)

GUTA. Megállj! ne motszanj.

LIDI. Ah az úrfiak! bizony majd megijedtem.

KACZOR. Hát, pipiske! így kellett bennünket rászedned?

LIDI. Én rászedni!

GUTA. Így kellett bennünket ahhoz a süvöltő vén sárkányhoz bolondítanod?

LIDI. Én bolondítani!

RIGÓ. Felelj meg érte, hogy mertél bennünket jégre vinni?

LIDI. Én jégre vinni!

KACZOR. Úgy úgy! adj számot, ne tátogasd azt a harcsa-szádat.

LIDI (boszankodva). Harcsa-számat! Kövesse meg magát az úrfi, nékem csak épen akkora szám van, a mekkora kell, tudja? sem kisebb, sem nagyobb. Még harcsa-számat! ha az úrfi szebbet nem tanult az iskolában, evvel jobb el sem kezdette volna. Lássa meg az ember! (Sirni kezd.) Harcsa-száj! Nekem azt férfi még soha sem mondotta. (Menni akar.)

GUTA. Hohó! nem oda Buda. Itt marad a leány-asszony. Adjon nekünk számot, mért tett bennünket lóvá.

LIDI (sírva). Hát mért lettek lóvá? én tündér nem vagyok, s aztán nekem nincs harcsa-szám!

RIGÓ. Nem arról van a szó.

LIDI. De arról van.

KACZOR. No nem arról van szó. Én pontyot akartam mondani, annak elég kis szája van. Hanem most az a kérdés, miért igazítottál bennünket ide a jobb sarokhoz, hol ez a vén Sibylla lakik?

LIDI. Hát én a jobb sarokhoz igazítottam magokat?

GUTA és RIGÓ. Igen! igen!

LIDI. Aztán igazán a jobb sarkot mondtam volna!

MINDNYÁJAN. Minden bizonynyal.

LIDI No úgy véghetetlen nagyot hibáztam, vagy az úrfiak értettek rosszúl. Hiszen a bal sarokra kellett volna menni.

RIGÓ. Úgy rémlik, mintha csakugyan a bal sarkot mondta volna.

GUTA (gondolkodva). Harczháború! aligha nem a bal sarkot mondta ám.

KACZOR. Már bizonyos! a bal sarkot mondta. Oh én birka!

RIGÓ. Oh én ló!

GUTA. Oh én szamár!

LIDI. No lássák! (Sírva.) Aztán még is nekem van harcsaszám, úgy-e? Ez a köszönet, hogy az ember igazat beszél.

KACZOR. No no! hiszen mondtam már, hogy az nem úgy volt gondolva. Hiszen te oly csinos egy darab vászoncseléd vagy, a milyen csak lehet; hanem azok a szemeid átkozott hamisak. Azért is mielőtt megválnánk, igen szeretnék meggyőződni őszinteségedről. Először is tehát, hogy' híják a kisasszonyodat?

LIDI (durczásan). Ligeti Vilma.

GUTA. Gyönyörű név.

RIGÓ. Szegről-végről tán atyafiság.

KACZOR. A név oly szép, mint asszonya. Hanem mint győződhetünk meg arról, hogy itt a bal sarkon lakik? hé!

LIDI. Hát csak úgy, hogy kérdezzék meg a házmestert. Épen most nyit kaput valakinek.

KACZOR. Jól van; megkérdezem, de addig el ne bocsássátok. (El.)

GUTA, RIGÓ. Megfogjuk. (Két felől karon fogják.)

RIGÓ (súgva). Hát magát hogy' híják, angyalom?

LIDI. Lidi, szolgálatjára.

GUTA (súgva). Mi neved, babám?

LIDI. Lidi.

RIGÓ (pénzt nyom a markába, súgva). Aztán lelkecském, segítségemre legyen.

LIDI. Minden bizonynyal. (A pénzt megtekintve.) Ez fösvény úr; csak egy pár rossz czipőre való.

GUTA (szinte úgy). Ha hiven szolgálsz, ezután is jó barátok leszünk.

LIDI. Lekötelezett szolgálója. — Ez már szebben hangzik.

KACZOR (jó). Minden úgy van! Hanem leány —

LIDI. Ah bocsássanak! hisz már mennem kell. A kisasszonynak orvosságot viszek.

RIGÓ. Mit mondasz?

GUTA. Hát beteg?

KACZOR. Orvosságot?

RIGÓ. Oh hogy én az a betegség lehetnék!

GUTA. Oh hogy én az a gyógyszer lehetnék!

KACZOR. S hogy én mindkettőtöket pokolba verhetnélek.

GUTA, RIGÓ Hóh frater! ez nem a szerződés szerint volna.

KACZOR. Sőt inkább! Csak nem kivánjátok, hogy örökké beteg legyen s orvosságot igyék?

LIDI (magában). Most tán szabadulhatok.

KACZOR. De megállj! mi baja asszonyodnak?

LIDI. Ah azt nehéz megmondani! A kőszivűség ellen akar bevenni.

MINDNYÁJAN. Kőszivűség ellen!

LIDI. Igen! de ha nem bocsátanak, úgy soha meg nem gyógyúl.

GUTA. Hát mért nem szóltál mindjárt?

LIDI. Megijedtem!

KACZOR. Szegény liba te! Hanem, leány, mikor beszélhetünk veled? Mondd meg, különben nem szabadúlsz.

RIGÓ, GUTA. Nem! addig nem szabadúlsz.

LIDI. Mikor? hadd lássuk, holnap a város erdejében.

KACZOR. Délután?

LIDI. Igen.

KACZOR. Jó, felséges, mink is ott leszünk.

LIDI. Ajánlom magamat az úrfiaknak.

GUTA. Aztán el ne maradj!

KACZOR. Ne ám! (Titkon.) S ha részemre dolgozol, én jó urad leszek.

LIDI. Arany! — kész szolgálója. — Ez hamis egy úr! (El.)

RIGÓ (Gutához). Az átkozott, meg akarja vesztegetni.

GUTA. Valósággal! az nem igazság.

RIGÓ. Épen nem!

KACZOR. Nos? úgy tetszik, tisztában volnánk.

GUTA. Átkozott tisztában! Mindhárman egyet szeretünk.

RIGÓ. S mi több, egyik sem reménylhet!

KACZOR. Oh az még ezután válik el. Hanem mitevők legyünk most?

GUTA. Azt senki voltaképen meg nem mondhatja.

KACZOR. Valóságos öregbirói felelet.

RIGÓ. Nem szinte; mert ez annyit tesz, hogy a dolog igen nyomós, s mivel az, azt itt el nem végezhetjük, hanem a szerencse-dombra vele s holnap ott vitassuk meg.

GUTA. Bölcsen. A szerencse-dombra!

KACZOR. Abban maradjunk hát! holnap délután a szerencse-dombra gyülekezünk.

S te addig, alvóm! szépet álmodozzál!
Kaczor szerelme olthatatlan ég!

RIGÓ. Jó éjszakát, szelíd felvirradást,
Oh vajha álmod képemet mutassa,
S szoktassa hozzá kegyre szívedet.

GUTA. Jó éjszakát s jó álmokat neked.
Ah ágyamon holtként fekvendem én,
Mert lelkem ott úl lágy párnáidon,
S szép lábaidnál tölti éjjelét. (El.)

Hangai, Vilma (jőnek).

HANGAI. Ne mondja, oh, csak azt ne mondja ön!
Ha már kegyes volt szánni szenvedőt,
S részvéttel szóra bátorítani,

Ne tegye pártütővé ellene
Az egy reményt, melytől még élte függ.
Mely földeríti a setét jövendőt.
VILMA. Sajnálom önt. E forró szenvedély,
A hű ragaszkodás, mely nem szokott
Betegség férfiaknál, szebb jutalmat,
Szelídebb gyógyszert érdemelne, mint
Én nyujthatok. S bár elsőbb szavaim
Nem voltak mondva önt busítani,
Sőt nem, hogy azokat még csak hallja is;
De már megesve, mit nem óhaték,
Tudtára jutva, hogy reménye füst,
Mely égnek indult, s végre is csak a
Nehéz s kietlen föld szinén enyészik.
Mind ezt kimondva egyszer, mint valót,
Bocsásson meg, ha vissza nem vonom,
Nem vonhatom.
HANGAI. S én még sem csüggedek.
Bocsássa meg nagyon hű érzetimnek,
Hogy kétkedem, s természet-ellenit
Felőle még most hinni nem tudok.
Mert hátha mind ez tévedt puszta hír,
Mely a világot csalni költetett?
S tán a hidegség csak külső palást,
De melly alatt jó s érző szív dobog?
Ijesztő lám ha zajg a tenger is,
De csendes mélyén drága gyöngy terem.
VILMA. Hiú remény! Hisz én ismérem őt,
Az érzéketlent. Egykorú velem.
Együtt aludtuk pólyánk éveit,
Együtt a bölcső biztos szenderét;
Együtt szivók az éltető tejet;
Együtt játsztunk, együtt tanulgatánk.
Úgy ismerem, mint szinte magamat.
Nekem legelső gondolatjai,
Legtitkosb érzeménye nem titok:
Lelkében mint tükörben olvasok;
De ott remény nincs, nincsen szenvedély,

A férfigyűlölést kivéve, mely
Márvány szivébe véste fel magát,
Hogy visszaintsen minden hódolót.
HANGAI. Óh, mért oroz hát annyi bájt magára!
De meg ne sértse őtet semmi szóm,
Még szíve most érzéktelen lehet,
De mind ez nagy szerencse tán nekem.
Még nem szeret, s így hátra van szeretnie,
Szeretni engem, tán hív hódolót.
Oh semmi nincs, mit meg nem győz idő.
Lassan de folyvást folydogál az ér,
S végtére messze tengerekbe jut.
Lassan, de folyvást lenge szél ha fú,
Nehéz hajókat új világba hajt.
Lassan, de folyvást csep ha hull alá,
Kivájja még a rögzött szirtet is.
Magát az égnek ajtaját kinyitják,
Ha tartós buzgalommal zörgetünk.
Ily díjat várok én hűségemért.
Legyen negéde jég, haragja tőr,
A jég felolvad tűz sugárinál,
S tőr állandóság pajzsán megtörik;
S kiszenvedett én győzök végre is,
S hosszas de édes kínu szomj után
Az égi kéjnek kelyhéből iszom.
Ön kétli azt? oh szóljon, mit tanácsol?
VILMA. Ha álom boldogítja, álmodozzék.
HANGAI. S ez mind csak álom volna hát?
VILMA. Merő
És puszta álom, pusztább semminél
S ártalmasabb; mert vért, velőt apaszt,
Viharban kétség tengerén vitorláz,
És őrülés a rév, a hol kiköt.
HANGAI. Mit hallok? már is félőrült vagyok.
Oh angyal, a ki részvevő kegyelmét
Mint ismeretlen árasztotta rám,
Szánjon meg, mondja, szóljon mit tegyek.
VILMA (félre). Ha nem szeretném, szánnom kellene:

De oh a férfi csalfa, míg mozog:
Álljon tüzet, ha szíve színarany. (Hangaihoz.)
Mondjon le róla!
HANGAI. Én lemondani?
Jól értem önt? én és lemondani,
S ő róla? oh e három gondolat
Megsemmisíti még a létet is.
Hideg lemondás! tégedet heted nap
A nagy teremtés ellensége gondolt,
Miattad agg és romlik a világ;
S ha végre összehamvadand, lemondás
A rettentő szó, melly a puszta ürben
Végetlen végig mennydörögni fog.
Ön, szép kisasszony, volt-e már szerelmes?
VILMA. S ha voltam és ha volnék?
HANGAI. Ah, nem úgy!
Bocsánatot, fejem, keblem zavart.
Azt kérdezém, nem szenvedett-e már
Balúl viszonzott szerelem miatt?
VILMA. Nem látom a czélt, melyre ön vadász.
HANGAI. Csak az, hogy a ki képzelhet lemondást,
Az a szerelmet még nem ismeré.
VILMA. Jobb, illetetlen hagynók ezt a húrt,
Mert rezzenése fájdalomra peng.
De már ha ennyit mondék, hulljon el
Érzelmeimről a titoklepel.
Én is szerettem s boldog nem valék.
HANGAI (magában). Hát ő is szenved? oh szelíd kebel,
Mi kéj benézni fájó titkaidba.
VILMA. Szerelmem, mint vadonnak csermelye,
Köny és panasznak néma árja, folyt,
Nem látva és nem szánva senkitől,
Míg a keservek tengerébe fúlt.
HANGAI. Oh angyal! áldva légy e vallomásért,
Mely bár busító, tűrni megtanít.
Oh mért az ádáz, a ki kellemeivel
Lekötve tart, nem ily nemes szivű.
Oh, mért alakját rád nem adhatom,

Dús lelkedet fel nem ruházhatom
A tündér bájjal, melynek rabja lettem,
Hogy bírhatnálak százszor boldog én,
Mint lelki s testi díszek összeségét!

VILMA. Uram, feledi, hogy én is nő vagyok.
S ki mondta azt, hogy nálam Vilma szebb,
Hogy a cserére rá is állanék?
Ez gúny, uram, s nem vártam volna öntől,
Kinek lesújtott lelkén szánakoztam,
Hogy kellemimben kételkedni mer.
De tudja meg, Vilmája bár minő is,
Ha szép, csak oly szép, milyen én vagyok.

HANGAI. Bocsánat, ah bocsánat, szép kisasszony,
Ha szenvedélyem bántót mondatott;
Az nem szivemből, nem jött érzetemből,
Mely háladatnál nem tud egyebet.
Ki kétlené, hogy a kit ennyi jóság
S léleknemesség kincse gazdagít,
Az testi kellemekben szinte dús?
Ki kétlené vonzónak a szemet,
S kedvesnek a virító arczokat,
Melyekben ifju s nyájas lélek úl?
Ön, bátor arczát fátyol s éj födi,
Hitem szerint a nők dicsőbbike.
De ah! nekem nincs több szép, mint csak ő,
Csak az becses, mi ő hozzá hasonlít;
A kellemek mértékét róla vettem,
És avval mérek, ahhoz illetem
Mind azt, mi kellő, drága és imádott.
Ah! hozzá nincs hasonló, párja nincs;
Sok volna kettő oly magas remekből:
Az a világot ketté osztaná,
És pártharagban ölné el fajját.

VILMA (félre). Irígyleném, ha másnak mondaná,
De lelkem! állj őrt, ellenséged űz,
Hatalmasabb, mint hittem, hogy lehet. (Hangaihoz.)
E hév, uram, bár bántó is lehetne,
Becsületére s mentségére van.

Én megbocsátok a dicséretért,
Bár azt csapongó túlságnak hiszem,
(Ennél kevesbet asszony nem tehet,
Midőn előtte más szépet dicsérnek).
De már ha szenvedélye ily konok
És változatlan, számoljon reám.
A mit barátság, régi ismeretség
Foghatnak Vilmán, szívből megteszem.
S bár nincs reményem meglágyítni őt,
El nem mulasztom tenni, mit fogadtam.
És most —

HANGAI. Ne még, ne hagyjon engem el;
Most kezdek élni, most születtem újra;
Oh hagyja zengni még e szózatot,
Melynek hitemmé váltak hangjai.

VILMA. Nem késhetem. Társakkal indulék,
S már eddig várakoznak; menni kell.

HANGAI. Ah! hagyja hát csak azt az egy reményt,
Hogy egykor még ez arczot láthatom,
Ezt a legtisztább lélek tűkörét,
Melyet kajánúl most az éj föd el.

VILMA. Csekély dolog, de meg nem adhatom.
Mit szólna Vilma hozzá? s kell-e az,
Hogy testiképen lássuk jótevőnket,
Kit lelke művén már megismerénk?
Jaj annak, a ki lelki szép után
Indúlva, testi bájra nem talált.
Az kincset veszt el, lelke jobb hitét,
S aztán, uram, mi már megalkuvánk,
Azt mondta ön, hogy Vilma pártalan,
Hogy oly remek szép nincs több a világon,
S másodszor ezt nem illik hallanom.

HANGAI. Oh hát nevét, csak azt a szép nevet,
Hogy hű szivembe zárjam, mondja meg,
Hogy annyi közt egy kedves szóm legyen,
Melyhez remény és hálám kötve van,
A mely kimondva némává teend
Minden nehéz és bús tartalmu szót.

VILMA. Ismét csekélység s meg nem adhatom.
Tanácsom az: kémlelje Vilma szívét,
Ismerje meg, s ha lassanként szelídül,
Ha engedékeny hódolásinak,
S ha végre tán, miről én kétkedem,
Kivánt czéljához jutna, tudja meg,
Hogy mind azokban munkás én valék;
Megemlékezzék akkor rólam is,
S ez minden a mit elfogadhatok.
De most, ha kérnem biztosan szabad,
Hagyjon magamra s kérdezetlenül.
De még egyet. Ha ön véletlenül
Vilmával összejönni vágyna, holnap
Együtt fogunk sétálni délután
A város erdejében. Én leszek
Ismeretőjök. S ott kivánatát
Tán teljesítem. Isten áldja önt. (El.)
HANGAI. Oh tiszta lélek, áldott női szív! —
Most mit tegyek? határozatlanúl
E pártütő szív két szép közt haboz.
Ott áll amaz, bálványúl a világnak,
Gyönyörre jegyzett, csábító alakban,
De lelke képét fátyol leplezi;
Itt áll e másik, lelke tündökölve,
Mint a dicső nap, ah, de földi szemnek
Fátyol borítja külső díszeit.
S én balgatag, ki nem tanultam át
Szerelmek iskoláját, most bolyongva,
Csüggedve járok tömkelegjein.
De nem! tanácsa légyen a vezér.
Legelső gondom Vilmához bejutni,
S kikémlenem, szép külsejébe mily
Lélek szorúlt; a második, kitudni
E fátyolok titkának bájszövőjét,
S látnom, mi testet vőn szép lelke fel.
Erő, ne hagyj el, légy kalauz! remény!

HARMADIK FELVONÁS.

(Halom.)

Kaczor, Guta, Rigó (gondolkodva járnak föl s alá).

RIGÓ. Az nem volna rossz gondolat.

GUTA. Kitaláltam! Abban maradok.

(Guta és Rigó merengésök közben összeütköznek s egymás kalapját leverik.)

GUTA. Hohó, mennykőbe is! a kalapom.

RIGÓ (hőkölve). Milliom! ez rossz jel. A kalap az enyém.

GUTA. Igen! de hol van hát?

(Midőn mindketten körül bámulnak, Kaczor jő a két kalappal.)

KACZOR. No ti szépen elméláztatok. Leverik uram fia egymás kalapját s lábam elébe gördül mind a kettő; mi azt jelenti, szerencsétek az enyémnek meghajol.

GUTA. Igaz! ez egy kjs ügyetlenség volt; de te kalapjainkat fölemelted.

RIGÓ. S ez szolgálatot jelent.

KACZOR. Vegyétek, vagy tököt ültetek belé.

GUTA. Haneha fejedbe tennéd. Ide vele. (Fölteszi.) Huh beh ferde jószág! ez tudós fejre való.

RIGÓ (fölteszi a másikat, melybe feje elmerül). Segítség! (Nagy nehezen kihúzza fejéből). Átkozott czinkefogója!

GUTA. Nono! csak nem lehet mindennek olyan cseresnyemag feje, mint neked! Add ide! (Elcserélik a kalapot.)

RIGÓ. Soha! embernek akkora fej!

KACZOR. Ne kötődjetek. Az idő eljár, a hét muldogál s még úgy szólván, mire sem mentünk.

GUTA. Sőt kevesebbre a semminél.

RIGÓ. Jól mondod; ha azt a fatális szépséget meg nem látjuk, sokkal jobban állnának dolgaink.

KACZOR. Se baj! minek ide a sopánkodás! Nem kezdhetjük-e az egész dolgot újra?

GUTA *és* RIGÓ. Miért ne?

KACZOR (bizodalmasan). Különben is, köztünk maradjon, az a mi Dianánk nem valami ritka madár.

RIGÓ (hamisan). Épen nem.

GUTA. Csakhogy épen leány. Mindennapi jószág.

KACZOR. S úgy vettem észre, festi magát. (Félre.) Vajha elhinnék, hogy őket nyakamról lerázhatnám.

RIGÓ. Az könnyen meglehet. De mi több, egyik válla magasabb, mint a másik. (Félre.) Oh bár elhinnék!

GUTA. Mit mondasz? (Magában.) Oh a szamarak! ha tyúkszemeikkel néznének, nem lehetne rosszabbúl látniok. Festi magát! válla emeltebb! De jól van, egy húrt kell velök pendítenem. (Fenn.) Szó a mi szó, barátim! én is vettem hibáját észre; bal szeme, úgy látszik, tetemesen kisebb a másiknál.

KACZOR. Tudod mit, Guta pajtás! te e szerint lemondhatnál róla s mást kereshetnél.

RIGÓ. Igen, igen! mondj le róla, Guta.

GUTA. Én?! oh, úgy nem játszunk.

KACZOR. Igen! de egyik szeme kisebb, mint a másik.

GUTA. Oh, az nem baj! sőt épen úgy kell lennie. Nagyobb szemével szép tulajdonaimat fogja látni, a kisebbel gyengeségeimet s így erényeim és hibáim mindenkor kedvező arányban fognak előtte állani. De mivel úgy sürgetsz, nem látom át, miért te le nem mondasz róla, Kaczor?

RIGÓ. Igazság! Kaczor, illő, hogy te mondj le róla.

GUTA. Mondj le s kettőnknek könnyebbé teszed az alkut.

KACZOR. Én?

RIGÓ. Igen, igen! hiszen mondád, festi magát.

KACZOR. Oh, halljátok, a festés magában a nemesb művészetekhez tartozik; különben pedig asszonyoknál sem rossz találmány a festék. Ha király volnék, mind

krétával iratnám be arczaikat, hogy a férj az idegen száj csókját rajtok megismerné.

RIGÓ (félre). Ez szilaj bolond.

GUTA (félre). Valóságos őrült!

RIGÓ. De lásd, Kaczor! ha a barátság szent volna előtted —

KACZOR. Nem akarok barátságról hallani. S ha merem kérdezni a barátság ügyvédét, miért te le nem mondasz kedvünkért? Mi ketten a dolgot könnyen tisztába hoznók.

GUTA. Úgy van, Rigó! ha igazi bajtárs vagy, le kell róla mondanod. Különben is egyik válla magasabb, mint észrevevéd.

RIGÓ. Csekélység! az alacsonyabb vállat banknótákkal fel lehet csapatni.

KACZOR. Tehát csak nem mondasz le róla?

RIGÓ. Semmi esetre!

KACZOR (Gutához). S te sem?

GUTA. Eszemben sincs.

KACZOR. S én természetes hogy nem. Ki is mondhatna le a dicső — (félre) de nem árulom el magamat.

GUTA. Oh a kis tündér! Dehogy hagynám őt el akárki barátságáért, nem egy monostor barátért!

RIGÓ. Én őt soha, de soha el nem hagyom.

KACZOR. E szerint tanácskozásunk nem igen messze haladt.

GUTA. Sőt igen! nyilvánosságra jött, hogy —

RIGÓ. Mind hárman szerelmesek vagyunk belé, következőleg —

KACZOR. Hogy mind a hármunké lesz.

GUTA. Úgy van! Vagy a tatárba is! nem úgy van.

RIGÓ. Ohó! annak ellene mondanék.

KACZOR. No én hát nem értelek, vagy rosszúl tanultam a logikát. Hát ha egyik sem akar róla lemondani?

GUTA. Akkor —

KACZOR. Nos?

RIGÓ. Tehát?

GUTA. Tehát azé legyen, a ki a leánynak leginkább

megtetszik. Ostromoljuk mind hárman s a ki szerencsésebb, azé a diadal.

KACZOR. Ez mind igen szépen és okosan van mondva; de a szerződés?

GUTA. Már szerződés ide, szerződés amoda! én nem látok más menekedést. (Félre.) Hiszen ezek közül csak nem fog választani, ha szeme van!

RIGÓ (félre). Hát ha én tetszem meg neki?

KACZOR (félre). A leány bizonyosan engem választ. (Fenn.) Tudjátok mit? Általlátom, hogy egyéb kigázolás nincs, mint ha a dolgot szerencsére hagyjuk; a mi a szerződést illeti, már egyik pontjában módosítást szenvedett, miért ne a többiben is?

RIGÓ, GUTA. Igazság! ide vele!

KACZOR. Itt van, 4. pont: Négy hét mulva hármas menyekző lesz. Ez tehát újabb végzésünk szerint kimarad.

RIGÓ. Töröld ki.

GUTA. Ki kell törölni.

KACZOR. A törlés megvolna. De egy aggodalom bánt. Minél tovább haladunk az időben, szerződésünk mindinkább fogy és vékonyodik. Tartok tőle, hogy utóbb úgy összezsugorodik, mint a szalonna bőrke a tüzön.

GUTA. Igaz! az kurucz dolog. Lelkemre mondom; épen nem tudom, mit kellene ezen veszedelmes zsugorodás ellen elkövetni.

RIGÓ. Azon könnyű segíteni. Tegyünk helyébe egy új czikkelyt, tudniillik ezt: a három menyekző helyett, úgy hozván magával a sors, egy fog tartatni.

KACZOR. Értődvén, hogy kinek a szerencse kedvezend, azt a más kettő szóval és tettel segíteni köteles.

GUTA. Jó. Föl kell jegyezni.

KACZOR. E szerint a mai gyülésnek vége. Tudniillik kiki lásson dolgához.

GUTA. Vígan barátim! Ha mindnyájan feleséget nem viszünk is haza; de egy lakodalmat olyat ütünk, hogy hét ország látta mását.

RIGÓ (félre). Én jót reménylek, mert igaz szivem
Jót érdemel; szerencse! el ne hagyj!
GUTA (félre). E két bivalt én rászedem bizonynyal,
S aztán busúljon, a ki rá szorult.
KACZOR (félre). Csak rajta! majd az epret én szedem,
S koplalni fogtok vendégségimen. (El.)

Vilma és *Lidi* jönek.

LIDI. Már elmentek. Bízvást kijöhet kisasszony.

VILMA. Elmentek? Hála Isten! ha tovább maradnak, végtére egy porczikám sem maradt volna ép. Még hajam szálai is görbébbek lennének, mint egyéb leányokéi.

LIDI. Igazán! ezek goromba úrfiak. Már én is kezdek haragunni rájok.

VILMA. Csak most? Azt előbb illik vala kezdened. De tréfa nélkül, Lidi, nézz meg engem jól.

LIDI. Mi jut eszébe a kisasszonynak?

VILMA. No csak te nézz.

LIDI. Istenem! hisz én már annyiszor megnéztem a kisasszonyt.

VILMA. De nem úgy! most neked birói szemmel kell rám tekintened. (Megfordul előtte.) S hogy találsz? Hát egyik vállam csakugyan magasabb volna?

LIDI. Ah! hogy' ügyelhet olyanra. Csúfság férfinak olyat kigondolni.

VILMA. S egyik szemem kisebb?

LIDI. Azért boszút kell állani.

VILMA. S festem magamat!

LIDI. Igen! de saját s oly becsületes vérével, milyen nekik egész nemzetségökben sincs.

VILMA. Hagyján! Lidi. Minthogy szépségem ellen voltak vakmerők pártot ütni s e szerint asszonyfelségbántás bűnébe estek, úgy hiszem, van jogom elégtételt venni. S azt venni fogok.

LIDI. Vegyünk is! már ez kiállhatatlan. Az én kisasszonyomat így meggyalázni!

VILMA. Szándékok, mint hallók, házunkkal ismeret-

ségbe jőni. S ezt nekik könnyítenünk kell. Gondolj ki valamit, Lidi.

LIDI. Igen! de hát mindig csak én gondoljak a kisasszony helyett?

VILMA. Hát miért volnál komorna? De most egyszer csak bölcs itéletedet kérem ki; mert plánumom félig meddig kész. Bátyám örökké szemrehányásokat tesz, hogy magamat a férfiak iránt igen rá tartom, hogy nem csak kérő, de még csak vendég sem mer házunkhoz közelíteni. Mit szólsz hozzá, ha most e három szilaj úrfit egyszerre nyakára csődíteném?

LIDI. A gondolat, csekély komornai véleményem szerint, igen jó; de módját még nem igen látom.

VILMA. Meg fogod hallani, csakhogy itt már igen sok ügyességedtől függ.

LIDI. Nagy becsület! Számoljon reám, kisasszony.

VILMA. A mily merészeknek látszanak a mi szép uraink, meglehet, hogy az ismeretséghez nem igen tekervényes útat fognak választani; ha mind e mellett városban nem lennének oly bátrak, mint mezőn, nehogy a tréfa későre haladjon, mindeneknek külön egy bátyámhoz szóló levelet kellene kezébe játszanod.

LIDI. Értem; igen helyes! s abban a levélben csintalan dolgok fognának lenni.

VILMA. Kétség kivül. De tartalmokat még ezután kellene kifőznünk s egy biztos hallgató férfiú által leiratnunk. Hiszen, Lidi, neked szép ismeretségeid vannak.

LIDI. Lesz szerencsém egy oly férfiúról gondoskodni.

VILMA. Másodszor —

LIDI. Ah! az alvó úrfi jön.

VILMA (fátyolát lebocsátja). Mit gondolsz, meg fog-e így fátyolon által ismerni?

LIDI. Nem hinném. Azonban, hogy annál biztosabban legyen a kisasszony, engedje fürteit egy kissé más alakba szednem. (Fürteit igazítva). Így ni! Ez epedő bánatot, igen igen nagy szomorúságot fog jelenteni.

VILMA. Most vonulj el, Lidi; én itt e padon fogom

őt várni epedő bánattal; mert hajművészi számolataidat csak nem akarnám szégyenben hagyni. (Lidi el.)

HANGAI (jő). Itt láttam őt! itt lettem általa
Rögzött pogányból ájtatos keresztény.
De ah! mi haszna változott hitemnek,
Csak szenvedést ad üdvösség helyett.
Kegyetlen ő! és megvető kevély,
Minden szavával egy reményt öl el.
De ím, ki űl befátyolozva ott,
Gondolkodólag s ollyan egyedűl?
Nem ő, az édes ismeretlen az?
Ah! fátyolának titka bájerővel
Hódít magához, s mintha egy világot,
Sőt a világok mennyét rejtené,
Nem hágy nyugonnom, míg fel nem födöm.

(Vilmához.)

Bocsánatot, ha tán csalatkozám —

VILMA. Ah, engedelmet! el valék merülve.
De jó, hogy eljött, régen várom önt,
Azt bánva csak, hogy kedvesb társaságot
Nem hozhaték; mert Vilma nem jön el.

HANGAI. Tudom, gyanítám. — S mégis kedvesebb
Alig lehetne társaság akárhol,
Mint melyben most vagyok.

VILMA. S mégis lehetne hát?

HANGAI. Nem, Istenemre mondom, nem lehetne.
Imént csak elmém lomhasága szólt.

VILMA. Miért e túlság? Avval én elégszem,
Ha Vilma mellett engem tűrni fog.
De most az egyszer tartozás hozott.
Igértem és barátném e fölött
Egy bízománynyal tisztelt meg. Talán
Ismerni fogja e kis könyvet ön?

(Egy kis könyvet mutat elő.)

HANGAI. Oh fájdalom! nagyon jól. Vajha míg enyém
Hűbben követtem volna oktatásait!
Késő tanácsa most már nem segít.

VILMA. Barátném, mint mondá, véletlenűl

Cserélte azt fel Himfy bús dalaival,
S im visszaküldi, és bocsánatot kér.
HANGAI. Bocsánatot, midőn már ég a ház!
VILMA. És visszakéri érte Himfyét.
HANGAI. Oh szívesen! hisz, a mit Himfy érzett,
Azt én is érzem, én is szenvedem,
Csakhogy dühösben s gyógyulhatlanúl.
Szeretni, hajh! már könyv nélkül tudok.
VILMA. Barátném tartozásnak vélte mindezt
Személy szerint átadni, s tette volna,
De hirtelen rosszúl lett.
HANGAI (gúnynyal). S lóra ült!
VILMA. Uram, csalódik —
HANGAI. Nyargalózni ment!
S egy pár csapongó vágtatott vele!
VILMA. Kímélni vágytam önt, de mint gyanítom,
Már nincs okom titkolni —
HANGAI. Oh miért is!
Hisz én annál még többet is tudok.
Társnéja, jó kisasszony, nagy kaczér.
VILMA. Ez igazán több, mint mit én tudok.
Ön látta őt? és hogy fogadtatott?
HANGAI. Nem szinte rosszúl. Egy kevély mosolygás,
S szép illedelmes főhajtás után,
Vén únodalmas bátyjával hagyott.
VILMA (félre). Bátyám uramnak szép hizelkedés!
(Hangaihoz.)
S eltávozott?
HANGAI (keserűvésen). Mondom, hogy lóra ült,
S kószálni ment két nyargaló vitézzel.
VILMA (félre). Féltékeny! S oh, ez nem csekély hiba,
De mellyet minden asszony megbocsát.
Csakhogy nevelni, jónak, nem szabad. (Hangaihoz.)
Szeszély, uram! s ha Vilmát kedveli,
Ez egy hibáját nagyba nem veendi.
HANGAI. Ez egy hibáját! már csak a mit ön,
Tisztelt barátném, (hagyja hinnem ezt)

Csak a mit ön beszélt el, mennyi az,
S mennyit fogok még látni ezután.
VILMA (félre). Ez szép kilátás! (Hangaihoz.) Sajnálom nagyon,
Hogy illyen tévedésbe vittem önt.
Mit én beszéltem Vilmáról, az inkább
Intés gyanánt volt mondva, és neki
Jobban diszűl, mint szégyenére válik.
Én őt keménynek mondám.
HANGAI. És kevély!
VILMA. Nem mindenekhez hajló.
HANGAI. S mégis tetszni vágy.
VILMA (hamisan meghajtja magát.)
Az Éva anyánkról szállt ránk örökül.
HANGAI. Oh, ön nem ollyan! Ily nő, mint kegyed,
Díjúl lehetne mennylakónak is.
VILMA (félre). Sok tisztelet!
HANGAI. De Vilma —
VILMA. Őt bizonnyal
Most már pokolra kárhoztatja? nem?
HANGAI. Ne értse félre szenvedélyemet.
Ő, meglehet, jó, csakhogy csapodár,
Hiú s kevély: a férfi báb neki,
Ugy vettem észre. Szíve szép üvegház,
De melyben jégvirágok termenek:
Nincs benne élet s éltető meleg.
VILMA. Nem! már ez több, mint elhallgatható.
Bocsásson meg, de egy látás után
Nincs önnek így itélni még joga.
Én Vilmát jobban ismerem, s ha ő
Még nem szeretne, arról ki tehet?
De azt tudom, hogy egykor majd szeret,
Szerelme, mint az éjszakmutató,
Rendűlni nem fog tűz és vész között,
Az egyhez híven, kit szivébe vőn.
HANGAI (félre). Nemes, nemes szív! Oh, a lelki dísz
Mi százszorozva több a testinél!
Ki más szerelmét így lefestheti,
Az tud szeretni, oh az boldogít. (Vilmához.)

Ön, jó szelíd egy orvos, s gyógyszere
Már jótevőn hat. Vilma nem hibás,
Sőt jó és hű lehet, de boldog is,
Mert ily barátnét bírni nagy szerencse.
De én Vilmától már kigyógyulék.
VILMA (félre). Azt nem szeretném! (Hangaihoz.) Hogy lehetne az?
Hát ebből állna minden szerelem!
Ma szikra tűz, és holnap jég? Uram,
Ezt ön felől feltennem oly nehéz,
Hogy szinte fáj: mert mellyik férfi hű,
Ha még egy illy is, mint ön, ingadoz?
HANGAI. S van bizodalma hozzám? — Oh igen,
Oh higyje, én hű s állandó vagyok.
De ahhoz csak, ki engem is szeret.
VILMA. Azt érdemelni kell; mint tartozást,
Egyszerre elfoglalni nem lehet.
Keresse kedvét: tán megnyerheti.
HANGAI. Nem, érte többé lépést nem teszek.
VILMA (félre). Már csak dicsérnem kell szépségemet,
Különben pártot indit ellene. (Hangaihoz.)
Pedig barátném csínos egy leány.
HANGAI. Óh szép, igen szép, nem tagadhatom.
VILMA (félre.) Kifogytam; mit tegyek most? Ah igen!
Egy hódolóm volt, a ki egykoron
Tetőtől talpig versbe foglalá
Szépségimet. Most majd hasznát veszem.
(Hangaihoz.)
Hajának fürti holló-feketék.
HANGAI. Mit ér a haj hívságos agy felett,
S azonkivül a holló rossz madár.
VILMA. Mint déli nap tündöklik két szeme,
S csodálatos, hogy bennök ég nyilik.
HANGAI. Egy jó, nemes szív annál többet ér.
VILMA. Szép ajki rózsák.
HANGAI. Hervadók igen,
Mert csak ledérség hangját rezgetik.
VILMA. S mint a sugár, felnyúlik termete.
HANGAI. De lelke nem sugár. — Oh, hagyjuk el!

Léleknemesség nélkül testi báj
Oltár, minél a hívságok fia
Csalfényü bálványoknak áldozik.
VILMA. S ezek szerint ön nem szerette Vilmát?
HANGAI. Szeretni véltem őt, de most tudom,
Hogy az csak vad láng s bolygó tűz vala.
De nem! nagyon, nagyon szerettem őt,
Szeretni tudtam volna, mint soha
Szeretve asszony nem volt férfitól;
De hála, hogy szeretni megtanított.
Fogok szeretni, sőt ha illenék
Ily hirtelen változni férfinak,
Megvallanám, hogy már is szeretek;
De szenvedélyem tárgya nemesebb,
Dicsőbb; s azon lesz minden fáradásom,
Hogy, mint ohajtok szívkegyébe jutni,
Úgy birtokára méltó is legyek.
VILMA. S Vilmát ön többé nem kívánja látni?
HANGAI. Oh, sőt fogom! Bátyáink ismerik
Egymást igen rég, iskolás időkből,
S ezek kifőzték, hogy családaink
Egy régi híres köz tőből szakadtak.
Rokon vagyunk s már bátya s húg. Jogom
Van látni őt s az el nem lesz mulatva:
De abból semmi sincs, hogy oly fanyar
S ábrándos képpel álljak ellenében.
Vigan leszünk, sőt lóra is kelünk,
Versent futandunk tüskön bokron át,
S ha majd kifárad és panaszkodik,
A nem szerelmes bátya jót kaczag.
VILMA (félre). Szép változás! Oh, ő is férfi-szív,
Míg kér, szerény s jó; büszke lesz, ha nyert.
De mit tegyünk? Ha Isten elvevé
Baloldalunknak legjobb csontdarabját:
Érjük be avval, a mi megmaradt.
HANGAI. Ön elmerült? vagy nem javalja tán,
VILMA (meglepetve). Nem — én — vagy ugy — igen...
HANGAI. Nem és igen! (Félre.) Jól értem! Oh igen,

A jó, nemes szív érez és szeret
És én — de nem! még szólni nem szabad,
Míg érzelmimmel számot nem vetek. (Vilmához.)
Tehát ne lássam Vilmát, ne soha?

VILMA (tettetve). Olyat kívánni öntől nincs jogom.

HANGAI. S ha volna mégis, sőt mondom, ha van,
Kívánja, hogy többé ne lássam őt?

VILMA. Igen! (Mintha megbánná, hogy elfeledé magát).
De nem, nem, én azt nem kívánhatom: (Töredezve.)
Menjen hozzá, és boldogítsa őt.

HANGAI (félre). Oh szerelem! a te vallomásod ez.
S én boldog ily nemes szivet nyerék. (Vilmához.)
Kedves kisasszony! most ohajtanék csak
Dús lenni minden jóban és erényben,
Most érezem csak, mily szegény vagyok;
Mégis, ha volna bennem annyi becs,
Hogy avval boldogítsak valakit,
Az Vilma nem lesz. S most engedje meg,
Hogy egy kegyelmét kérjem, szép kisasszony.
Irántam már is sok jót tűntetett ki,
Adósa még, már is bátor vagyok
Ujonta kérni, oly remény fejében,
Hogy egykoron tán megszolgálhatom.

VILMA (félre.) Itt a kelepcze! már nincs menedék.

HANGAI. Ha mint vagyok, csekély portéka bár,
De a minek látszom, valóban az,
Ha bennem ön, sok gyengéim között,
Talált becsesb és jobb tulajdonokra,
S olyanra, melyből egy szeretni képes,
Szelíd, nemes hölgy még erényt csinálhat,
Engedje meg, hogy egyszer biztosabban
Szólhassak önnek. Rendeljen napot
S helyet, hogy a mit meggondolt ügyemből
Itéletére bízni szándokom,
Elmondjam akkor. Teljesítse ezt.
Ez egy s utósó kértemet.

VILMA (félre.) Oh hála Isten! szinte megszorult
Lélekzetem; hát még szabad vagyok.

Leányszabadság nem tarthat soká. (Hangaihoz.)
Kérése nem nagy, s még is félni kell,
Ha teljesítem, megszól a világ.
Azonban a világ ne tudja azt.
Én május elsején korán jövök ki
Egy társasággal, és ha akkor ön
E domb körül vár, egy pillanatatig
Megszökhetem tán.

HANGAI. Hála, köszönet!
Dicső leányka, e jóságodért. —
S most lássa Vilma, hogy vidéki bátyja
Más arczot is mutathat, mint szerelmest. (El.)

VILMA (fátyolát félrehajtván).
Ő még sem ollyan, mint a többiek!
Nem, nem; legalább ezt hinni akarom,
Míg ellen nem mond a tapasztalás —
De mint rokon, mint bátya eljövend,
Vilmának megmutatni, millyen ő,
Ha nem szerelmes? Oh, az nem megyen
Oly könnyen, mint hivé; mert Vilma is
Őrt áll magáért! — Bájoló leszek,
S tündérkedem, hogy visszacsaljam őt.
S ha végre Vilma nyer, s a fátyolos lány
Ismét feledve? Az sem veszteség,
Akkor megint csak birtokomba jő,
De nem! ha Vilmához tér újolag.
S kétélű nyelve szenvedélyt hazud,
S állandóságot, mely csak puszta hang,
A fátyol akkor megbántott hevében
Oly titkokat fog felfödözni, hogy
A bátya is megrettenik belé.
Azonban várjuk el; ha ezt kiállja,
Én boldog akkor és övé vagyok.

LIDI (jő, félre). Meg kell adni kisasszonyomnak, hogy amúgy finomul rá tudja a férfiakat szedni. Ez a tanácskozás egy kissé húzamosan tartott. Végére köll járnom; mert az csak szégyen, gyalázat volna, ha közbenjárásom nélkül találna férjhez menni.

VILMA. Szegény Lidi! meguntad magadat.

LIDI. Épen nem. Én a kisasszony boldogságáért imádkoztam.

VILMA. Boldogságomért? Hogy' érted azt?

LIDI (félre). Bizony nem akarja elérteni. (Fenn.) Hát tudja kisasszony, csak úgy imádkoztam, mivel semmi dolgom sem volt.

VILMA. Azt jól tetted, legalább addig nem estél kisértetbe. Hanem, Lidi, gondolkoztál-e a levelek kézhez juttatása felől?

LIDI. Igen; de micsoda jutalmat szánt érte a kisasszony?

VILMA. Hogy te oly haszonleső vagy! De ne búsulj, a jutalom nem marad el. Ha minden jól megy, Péterreddel kiházasítalak.

LIDI. Péteremmel! Annyi mint az; Péter magában nem rossz legény; de a házasság —

VILMA. Ahhoz talán nem volna kedved?

LIDI. Nem olyan igen nagy, kivált ha a kisasszony hajadon maradna; mert mi így hajadonokúl igen mulatságos életet élünk; de mivel hihetőleg a kisasszony el fog pártolni —

VILMA (erőltetett nehezteléssel). Lidi! Te ma igen találmányos vagy.

LIDI. Hiszen csak valamikor férjhez fog menni a kisasszony.

VILMA. Az nem épen lehetetlen.

LIDI. No lássa kisasszony! Mit csinálnék már én akkor a hajadon világban egyedül? Azért köszönettel elfogadom az igéretet s részemről, mi a három vitéz házasulandókat illeti, eligazításokat jövendő kiházasításom fejében magamra vállalom.

VILMA. S én erre neked teljes hatalmat adok; de valamit mégis szeretnék hallani terved főbb vonásairól.

LIDI. Legelőször is a leveleket, melyet a kisasszony saját bölcs belátása szerint szerkeztetni fog, leiratom s gondom lesz rá, hogy külön mindeniknek kezéhez jusson.

VILMA. S azután?

LIDI. S azután, hogy veszódéseinknek vége szakadjon, mindeniknek más és más tanácsot fogok adni. Egyik mint egy poros tudós, másik czipősen és harisnyásan, pápaszemmel, a harmadik épen mint valami falusi agarász urfi fog jönni pipásan és tűzszerszámosan.

VILMA. Mind oly túlságok, melyeket bátyám ki nem állhat.

LIDI. Épen azért legalább nem fogja a kisasszonyt unszolni, hogy iránt barátságos legyen.

VILMA. Mind igen jó; de elfogadják-e bohókás tanácsodat?

LIDI. Oh, az az én gondom! mindeniknek azt fogom mondani, hogy a más kettőt megcsaltam, s ez elég óvószer lesz, hogy a csalást észre ne vegyék.

VILMA. Felségesen, Lidi! de szegény Péter nem tudom hogy' jár, ha felesége olyan ravasz s elmés lesz a házasságban is, mint a pártában volt.

LIDI. Péter úgy jár, a mint megérdemli. De ne méltóztassék elfelejteni, hogy ezt mind a kisasszonyért teszem.

VILMA. Igen, igen: de ég alatti tanácskozásainknak már véget vethetünk. Honn is elég tenni való van.

LIDI. Ehhez a negyedik úrhoz nincs valami üzenete a kisasszonynak?

VILMA (félre). Ez a leány bizonyosan gyanít valamit. Valóban ezek a komornák a mi hévmérőink, mindent elárúlnak. (Lidihez) Semmi sincs.

LIDI (félre) Értem, azt maga végezte el. (Vilmához.) Mondhatom, hogy az az úr nekem igen tetszik.

VILMA. Tréfaság! nekem épen nem tetszik.

LIDI (félre). De Lidi azt el nem hiszi ám!

VILMA. Egyébiránt pedig, reménylem, lesz annyi eszed, hogy hallgatni fogsz.

LIDI. Mint a hal.

VILMA (félre). Vigyáznom kell magamra; mert különben
Idő előtt elárúl s vége lesz
Játékomnak, mely hasznosan mulat. (El.)

LIDI. Vigyáznom kell, különben hírem, tudtom s közbenjárásom nélkül belé szeret valakibe. Ez pedig komornának iszonyú gyalázat. (El.)

(Kaczor szállása).

KACZOR. Csak gonosz egy leány az a komorna: annyira tudja a szerelmeskedés minden tekervényeit, hogy akár setétben elvezessen rajtok. Igen szeretem, hogy zsoldomba vettem. Azok az én együgyű társaim alkalmasint fukarúl viselték magokat; mert a ház titkait egészen kitárta előttem, a nélkül, hogy nekik valamit szólt volna. Tehát egy öreg atya-bátya van a háznál, kiről a különben is gazdag leányra örökség néz, s ez az öreg bátya erősen magyar ember, szereti az úgynevezett magyart; értem, valami olyan Mokány félét, olyan jó pipagyújtogató, agarász, szántóvető nemes embert. No ez nem is csoda, az ember öreg, s az ízlés sokféle. Én ugyan a betyárságot nem igen szeretem, s ha annyi jó példányait nem láttam volna, alig hiszem, hogy utánozni tudnám, azonban egyszer nem a világ. Társaim nevetni fognak, ha észre veszik, de én őket visszanevetem, s természetes, hogy arra igen nagy okaim lesznek.

Egy paraszt nagy dörömböléssel bebotlik az ajtón.

PARASZT. Szerencsés jó reggelt kivánok a tekintetes úrnak, az Isten sok testi lelki jókkal áldja meg, kivánom.

KACZOR. Elég. Elég. Mit akar, honnan jön kend?

PARASZT. Én bizony túl a Dunáról gyüvök, bárányokat hoztam eladni.

KACZOR. Kár volt; birka itt is elég van. S aztán — én semmit sem veszek.

PARASZT. Megkövetem, hiszen nem is azért gyüttem; hanem lássa tekintetes uram, hogy onnan hazúl elindultam, keresztapám uram a bíró ő kigyelme épen akkor ment haza a csárdából.

KACZOR. No nektek szép birótok van.

PARASZT. Megkövetem, nem! Este nyolcz órakor ment a csárdába, hogy onnan a részegeskedőket haza parancsolja.

KACZOR. S maga részegedett le helyettök.

PARASZT. Megkövetem, már akkor ki is alutta.

KACZOR. Igen, de hát mi közöm nekem a te keresztapád urad, biró ő kegyelméhez?

PARASZT. Úgy bizony. Csak ostoba ez a falusi ember. Hát hallja a tekintetes úr! a bárányok bégtek már a kocsin, lovaim be voltak fogva, én ültem s épen az ostorhoz fogék, — mert lássa tens uram, lovaim egy kissé hajtósak — keresztapám uram épen akkor ért oda, s egyik lábát a kerékagyra tette, a másik kezével pedig botjára támaszkodott.

KACZOR. Az valóságos négykézláb ember lehet. Nos mit szólt?

PARASZT. Úgy van, szólt és azt mondta: Hallod-e Jankó öcsém, ha Pestre mégy, nézz körül a Sebestyén piaczán, majd ott egy kőszentet látsz. Hát én körülnéztem, tekintetes uram, s a kőszentet meg is láttam. Azután azt is mondá keresztapám uram, hogy ha megláttam a kőszentet, vessem neki a hátamat, s ne nézzek se jobbra, se balra, hanem menjek egyenesen magam előtt. Hát én meg is vetettem a hátamat a kőszentnél, nem néztem se jobbra, sem balra, hanem mentem egyenest magam előtt.

KACZOR. S utánad ki maradt?

PARASZT. Hát ki maradt volna más, mint az árnyékom? (Félre.) Most ugyan megfeleltem magamért! (Fenn.) Azt is mondta aztán keresztapám uram, hogy menjek valami húsz lépést, aztán forduljak jobbra, s addig menjek, míg valami ajtón be nem botlom. Hát én mentem is húsz lépésnyire, azután jobbra fordultam, s utoljára csak bebotlottam itt az ajtón, tens uram engedelmével.

KACZOR. Azt vettem észre.

PARASZT. Má' most pedig Isten kegyelmébe ajánlom tekintetes urat.

KACZOR. Hát, akasztófára való, te engem bolonddá akarsz tartani? (Botot vesz.) Valld meg, mit akartál itt!

PARASZT. Ne bántson a tekintetes úr. Ismerjük mi már ezt a botfélét a falun, aztán nem is igen nagyon tartunk tőle: megszoktuk. Keresztapám, a biró, azt is mondta, hogy ha az ajtón bebotlottam, s ott talán megpüfölnek, föl se vegyem, hanem mikor már elvégezték, vegyem elő a tarisznyám fenekéről a levelet, s kérdezzem meg, merre lakik az az úr, a ki a levélen föl van írva?

KACZOR. Levél? Mindenesetre jó lesz megnézni. Add ide.

PARASZT. Megkövetem, itt van.

KACZOR. Ligeti Sándor! Diadal, diadal! ezt magam fogom általadni. — No földi, elmehet kend Isten hírével.

PARASZT. Igen, de megkövetem —

KACZOR. Kell bot? — De most lehetetlen haragunnom, midőn szerencsém ily kedvezőn szolgál. Tudod mit, jó barátom? én a levelet majd magam adom át.

(Pénzt ád neki.)

PARASZT. Értem, tekintetes uram. (Félre.) A levélhordásért itt jól megfizetnek, pedig ezt s még más kettőt csak itt Pesten kaptam; keresztapám uramé most is a tarisznya fenekén van; de hiszen annak is emberére akadok én, már most tudom, hogy' kell a leveleket általadni. Keresztapám uram szava egész egy szálig beteljesedett, csakhogy a hátamat meg nem csiklandották. Nojszen! az még mind meglehet. — Mást nem üzen a tekintetes úr?

KACZOR. Köszöntöm a biró gazdát.

PARASZT. Köszönöm igen szépen. Isten áldja meg a tekintetes urat. (El.)

KACZOR. Isten hirével járj. — Már szerencsésebb napra nem is virradhattam volna. Ki tudja a levél minő fontos lehet? és én annyira ki fogom tűntetni elvesztheteségét, hogy ez a magában csekély szolgálat igen nagy érdemül fog tekintetni. (Olvas.) «T. ns. nemz. és vit. Li-

geti Sándor úr, több t. ns. várm. előkelő» — még pedig előkelő és több; hohó! ez nem csekélység! — «előkelő táblabirájának; nagy, nagyobb, legnagyobb sietséggel.» Már nincs benne kétség, s én a levéllel tüstént, de tüstént útra kelek. (Kopognak.) Szabad, is nem is. Ki mennykő háborgat? — Ah! Guta pajtás, Rigó barátom. Hozott Isten; de megengedjetek, soká nem mulathatok.

GUTA. Ne legyen aggodalmad, mi is mindjárt megyünk. Itt a sarkon találkozván Rigóval, egy pillanatra bejöttünk hozzád, meglátni, élsz-e még, mert sehol sem mutatod magad.

KACZOR. Dolgaim voltak. — Többek közt, hogy tetszik neked ez a tajték? (Guta felé.)

RIGÓ (félre.) Ettől leginkább tartottam, mert mindig a legújabb divat szerint öltözött, hanem mint látom, most egészen magyar formába önti magát.

GUTA. Szép.

KACZOR. S ez a kostök?

GUTA. Hatalmas; de Kaczor öcsém, te ma igen különösnek tetszel; feszes nadrág, rojtos bakancs.

KACZOR. Juratus koromra emlékeztet, a mi, ugy hiszem, mindnyájunknak kedves emlékezet. S én eddig is magyar ember voltam.

GUTA. Az, az, hiszen mindnyájan az vagyunk; de ez még is különös.

RIGÓ (félre). Szegény! alkalmasint nem tudja, hogy az öreg nagybátya, ki sokat a külföldön s nagy társaságokban élt, a czipőt és harisnyát kedveli. Igaz, hogy nekem ez soha sem volt mesterségem, mert gyermekkoromban hallottam, hogy a czipő és harisnya egyszer már igen rosszúl járt Magyarországon; de mit meg nem tesz az ember jó remény fejében?

KACZOR (öntetszéssel mosolyogva). Hát csak csodálkoztok ezen magyaros öltözetemen?

RIGÓ. Biz' az furcsa.

GUTA. Igen feltünő.

KACZOR (félre). A boldogtalanok semmit sem tudnak,

nem tudják, mi varázsereje van ennek a magyar öltözetnek már csak magában, hát még ha az öreg bátya izlését oda gondolom. — Oh felséges! Nem szánnám azt a hamis kis szobaleányt össze-visszacsókolni, hogy semmit sem szólt nekik. — De mit látok? Rigó, te igen csinos kezdesz lenni.

GUTA. Egészen az új divat szerint öltözik.

RIGÓ. Csodálkozom rajtatok. Hát a falusi embernek nem az utolsó divat szerint kell a városban felöltözni?

GUTA (félre). Szegény feje! Én majd csak egy poros tudós kabátot veszek a zsibárosnál, s őket minden divatjaikkal s rojtos magyarságokkal semmivé teszem. Oh, az a Lidi angyali teremtés! — No hiszen, Rigó barátom, az igen szép, hogy te divat szerint öltözöl, hehehe!

KACZOR. Igaz, úgy illik, hehehe!

RIGÓ (hasonló jelentéssel). Hehehe! (Félre). Egy szikrát sem tudnak a dologról. Hátha még azt tudnák, hogy itt zsebemben egy levél van, cito citius, citissime! De arról a világért sem szólok.

GUTA. Hát hogy' álltok a Ligeti házzal?

KACZOR. Nekem már egy távol ismerősem megigérte, hogy holnap bevezet; holnap teszem ismerkedésemet. — (Félre). Még ma, most mindjárt elmegyek.

RIGÓ. Én tán holnapután kezdem látogatásomat. (Félre.) Egyszeribe futok, csak felöltözöm.

GUTA (félre). Holnap, holnapután! rákmenetel. Nekem egy kis papirosom van, melyet a világ levélnek nevez, s avval én még ma, de minél előbb bekopogtatok. (Fenn.) Én nem sietek, némely dolgaimat végzem; de jó ajánlásaim vannak. Hanem az idő eljár. Isten áldjon, Kaczor. (El).

RIGÓ. Megállj, én is megyek. Kaczor, viszontlátásig! (El.)

KACZOR. Isten veletek. Jó szerencsét a halászathoz. Csak hogy elmentek! Szegény árva ficzkók. De ki tehet róla, hogy a szerencse engem különösen kedvelt? Most még csak széles lobogó szalagú kalapot veszek, s fölteszem új öltözetemnek mintegy koronáját; azután Ligeti Vilma kisasszony tős-gyökeres magyar bátyjának udvarlására megyek. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Ligeti háza.)

Vilma, Lidi.

LIDI. Jelentem, hogy a levelek szerencsésen kézhez vannak adva.

VILMA. De bizonyos is vagy benne?

LIDI. Mint Péterem hűségében. Épen egy levélvivő parasztra botlottam, a ki sokkal ügyetlenebb, hogysem gyanút ébreszszen. Azonkívül rábeszéltem, úgy adja által, mint a hazunnan hozottat, mely, mint mondá, tarisznyája fenekén volt. Egy kis borravaló bátorrá s elevenné tette. A mint az elsőtől kijött, meglestem, s átadattam vele a másodikat, s ezután a harmadikat is. S képzelje kisasszony, a szerencsétlen ember még csak rám sem ismert. Először ifiasszonynak, azután leányasszonynak, végre pedig hugának nevezett. A harmadiktól kijöttében mindjárt egy csapszékbe láttam menni, miből azt gyanítom, hogy úrfiaink örömeikben jól megajándékozták.

VILMA. S ennek hihetőleg szapora látogatás lesz a vége. Előre mulat, mint fognak elbámulni levelök tartalmán; de meg is érdemlik. A ki örökös frigy kötéséhez ily hideg szívvel járúl, az nem méltó semmi kiméletre. De a tréfát mi csak innen a mellékszobából fogjuk meghallgatni: únom a rosszúl pengő ízetlen hízelgéseket, melyekkel hihetőleg ostromlanának. Azonban siessünk el, bátyám épen reggeli újságait jő ide olvasni. Boszús lesz, ha háborgatni fogják, különben is, mint beszéli, rosszúl áll a világ dolga. El velünk, Lidi. (El.)

LIGETI (jó olvasva). Ismét új gőzerőmű, hajó és kocsi

egyszersmind, mely szárazon, vízen egyaránt sebesen jár. Felséges találmány, mely népet néppel, országot országgal, s világrészt világrészszel összeköt, (keserűn) s nekünk rossz útaink, nyomorú lovaink, féktelen, hídatlan Dunánk. Vajha minden ártalmas párát és gőzt, mely nálunk egész vidéket dögleletessé, mely sok ember fejét kevélységtől és butaságtól kába-tompává tesz, vajha mind e gőzöket ilyféle erőművek hajtására kényszeríthetnők; akkor — de nem! bocsáss meg nagy hazafi lélek, ki napszámosává szegődél hazádnak, bocsáss meg a megrögzött panaszkodónak! gyors hajóid, mint jobb jövőnek hirdetői, már szegdelik Dunánkat, s a korán elkiáltott hajnal tán már hasadni fog. (Kopognak.) Szabad!

KACZOR (betyárosan öltözve belép, s körülnéz, félre). Uram, ne hagyj el! hisz ez igen is tisztes öreg úr. De már csak szerepemben kell maradnom.

LIGETI (magában). Ez is egy példány azon eredetinek vélt magyarokból, kik nyakok hajthatatlanságában tartanak minden dicsőséget, noha még az a legártatlanabb faj, mert elég ép, hogy belőle faragni lehessen.

KACZÓR (közelítve, ügyetlen bókolással). Alázatos szolgája.

LIGETI. Szolgája az úrnak.

KACZOR. Ott künn azt mondották, hogy Ligeti Sándor táblabiró úr itt lakik.

LIGETI. Ligeti Sándor én vagyok.

KACZOR. Több vármegyék táblabirája?

LIGETI (félre). Szegény fiú. (Kaczorhoz). Igen, igen.

KACZOR. No úgy hát igen örvendek, hogy táblabíró úrhoz szerencsém van.

LIGETI. Minden hímezés nélkül, uram, mivel szolgálhatok?

KACZOR. Oh kérem! én ily tisztes férfiúnak, mint táblabiró úr, csak engedelmeskedni akarok.

LIGETI (félre). No ez legalább nem rossz szívre mutat. (Fenn.) De mégis valami dolga van uraságodnak velem.

KACZOR. Kétségkívül, különben nem háborgatnám

táblabiró urat. Hanem ne vegye rossz néven táblabiró úr, én, ha fáradt vagyok, le szoktam ülni.

LIGETI. Tessék, tessék! (Rejtett gúnynyal.) Én szeretem a nyíltszívűséget.

KACZOR (félre). Jó helyen vagyok. (Ligetihez.) Ezek az átkozott hegyes pesti kövek egészen megrontják az ember lábát, de azt is csak a becsületest, mert ez a sok sehonnai úgy megmegy rajtok, mint a hangya, majd elsodorják az embert.

LIGETI. Igaz, kövezetünk nem mindenütt jó.

KACZOR. Oh uram! falura, mezőre kell jőni, hogy az ember jó ízűt sétálhasson. A kő kemény, de az az Isten adta gyep csakúgy emeli az embert, ha rajta megy.

LIGETI (félre). Mit tegyek? még utóbb a falusi élet gyönyörűségeiről fog leczkét tartani.

KACZOR. De majd el is felejtem. (Felkel.) Én Kaczor Dezső vagyok, szolgálatjára.

LIGETI. Örülök.

KACZOR. Táblabiró ugyan még nem, de lehettem volna.

LIGETI. Hisz uraságod még fiatal ember.

KACZOR. De kérem, még kölyök koromban meg akartak egy felső vármegyében tenni, hanem az esküvéstől megijedtem s elillanék.

LIGETI (félre). Kár, hogy kötélen nem vitték vissza.

KACZOR (félre). Átkozott szótalan ember ez. Már ketté kell vágnom a csomót; mert leczkémnek szinte végén vagyok. Rút volna, ha hangomból ki találnék esni. Táblabiró úrnak én egy levelet hoztam.

LIGETI (félre). Ugy! ez a többi hát csak bevezetés volt. (Kaczorhoz.) Szabad kérnem.

KACZOR. Nem! hallja meg előbb a históriáját.

LIGETI (félre). Kiváncsivá akar tenni. Ez mindenesetre eredeti egy ember. S hát a história, uram?

KACZOR. Igen! milliom a lelke! hát a hogy' járok a külső városban, nagy verekedés volt egy kurta csapszék előtt. Én az ilyen verekedéseket nézni halálba szeretem.

LIGETI. Szép mulatság.

KACZOR. Hallja csak táblabiró úr, mindjárt vége lesz. Két ember czibálta egymást elébb tovább, végre az egyik tarisznyájához fogott, úgy vágta azt a másiknak fejéhez, hogy az mindjárt orra bukott; de bezzeg a tarisznyából hullott a holmi; szalonna, kenyér, kulacs, apró pénz, a mit a körülálló gyülevész hamar fölkapdosott, én ehhez a levélhez jutottam, s mivel a paraszt részeg is volt, jobbnak gondoltam, ha magam ballagok el vele, s ím itt kezéhez adom táblabiró úrnak.

LIGETI. Igen le vagyok kötelezve. (Félre.) No ez még sem egészen vadja az embereknek. Sajnálom, ha miattam valami bajba is keveredett uraságod.

KACZOR. Csekélység! tyúkszememet ugyan apróra tiporták; de majd kiheverem, ha hazajutok. (Félre.) Arcza derülni kezd; de leányt nem látok.

LIGETI. Uram, a levél sietősnek látszik, engedelmével.

KACZOR. Oh kérem! táblabiró úr itthon van. Hanem viszont engedelmével én rágyújtanék; mert még ma pipa sem volt számban.

LIGETI (félre). Már nem gátolhatom. Tessék, tessék, mindjárt tüzet parancsolok.

KACZOR. Köszönöm, az magamtól is kitelik. Rossz pipás az, a ki tűzszerszámot nem hordoz magával.

(Kiüt és rágyújt.)

LIGETI (félre). Hallatlan ügyetlenség! Már mit csináljak vele? Ezen levélben uraságod igen meg van dicsérve.

KACZOR (félre). Mit hallok? Ez már valóban váratlan szerencse.

LIGETI. Senkit sem bánt.

KACZOR. Ha engem nem bántanak.

LIGETI. Jó gazda.

KACZOR (félre). Hogy' tudhatja azt? Nem vagyok adós, de más sem adós nekem; én az egész világgal békességben élek.

LIGETI. S hogy uraságod igen jó, becsületes magyar ficzkó.

KACZOR (félre). Mi ez? — Mi tagadás benne, magam is azt hiszem.

LIGETI. S nekem hinnem illik, mert igen hiteles kútfőből tudom.

KACZOR. S az volna?

LIGETI (olvas). Alázatos szolgája, Kaczor Dezső.

KACZOR (félre). Átkozott! ebben csalás fekszik. Tisztúlnom kell. Táblabiró úr!

LIGETI. Kérem, még a levél egyébről is szól. (Kopogás.) Szabad!

KACZOR (félre). Oh, hogy a sárkány el nem repült avval az átkozott levéllel! Mit látok? Rigó! Még csak ez hibázott. Hová legyek! már csak végét várom.

(Rigó nagy szelesen, hajlongások közt bejő, majd hüledezve elál.)

RIGÓ (félre). Mennydörgő dolog! szinte kettőzik a szemem ez alatt a veszett üveg alatt, már most azt sem tudom, a kettő közül melyik micsoda, fiú-e vagy leány?

LIGETI (félre). Hát ez micsoda pille már megint?

RIGÓ (Kaczorhoz közeledve). Ligeti táblabiró úrhoz van szerencsém?

KACZOR. Kérem, amoda tessék. (Félre.) No ez is furcsa bogárrá lett.

RIGÓ (félre). Oda vagyok. Ez Kaczor szava. (Leveszi pápaszemét). S mint látom, egész kéjelmében van. Még rá mer gyújtani. Veszedelmes találkozás; már most kivett minden készületeimből, mozdulni sem merek miatta, mert kinevet. Legjobb lesz, ha átadom a levelet s máskor jövök. Ligeti táblabiró úr?

LIGETI. Én vagyok.

KACZOR (félre). Mit akarhat ez avval a pilleöltözettel?

RIGÓ. Bocsánatot, ha tán zavarom.

LIGETI. Épen nem.

RIGÓ. Nekem egy pár pillanatra különös beszédem volna táblabiró úrral.

KACZOR. Én tehát távozom.

LIGETI. Kérem, tessék maradni.

KACZOR (félre). Meg nem szabadulhatok!

LIGETI (Rigóhoz). Nekem ezen úr előtt nincsenek titkaim.

KACZOR. Nagy tisztelet. (Félre.) Még csúfolódik is.

RIGÓ (félre). Mit hallok? Hát már ennyire vannak? Titka sincs előtte. Oh én nyomorú!

LIGETI (félre). Bizonyos vagyok benne, hogy ez is valami szélkergető.

RIGÓ (félre). Már nincs hova lennem. (Ligetihez.) Egy levelet hoztam táblabiró úrnak. Hozzájutásom igen különös, de abból csak annyit akarok mondani, hogy veszendőben volt annál, kitől általvettem.

KACZOR (félre). Mennyköt! úgy beszél, mintha csak én tanítottam volna rá.

RIGÓ. Ezen véletlenség nekem alkalomúl szolgál azon szerencséhez, hogy érdemes házával ismeretségbe juthassak. (Átadja a levelet.)

LIGETI. Igen lekötelez uraságod. Tessék helyet fogni.

RIGÓ (félre). Csak ez az irgalmatlan Kaczor ne volna nyakamon; egy, de csak egyetlen egy szó sem jut eszembe azokból, melyekre otthon elkészültem.

KACZOR (félre). Hogy a tatárba jutott ez ahhoz a levélhez!

LIGETI (félre). Ez különös! Bolondot járnak ezek, vagy engem akarnak azzá tenni? (Olvas.)

RIGÓ (Kaczorhoz haragosan). Hát téged mi a veszedelem hozott ide, s épen most?

KACZOR. De téged mi hozott ide? Nem látod, hogy én már régebben itt vagyok? (Félre.) Bár mehetnék!

LIGETI. Tehát Rigó Jónás úrhoz van szerencsém?

RIGÓ (megütközve). Mi ez? (Ligetihez.) Részemről a szerencse. De, engedelemmel, honnan méltóztatik nevemet tudni?

LIGETI. Saját leveléből, «legalázatosabb szolgája Rigó Jónás.»

RIGÓ (félre). Ez árulás!

LIGETI. Uraságod engem tudósít ezen levélben, melynek minden esetre kár lett volna elveszni, hogy uraságod sok országot világot látott.

RIGÓ. Igen, én sokat láttam. (Félre.) Oh, hogy a szél el nem hordta azt a levelet!

LIGETI. S hogy uraságod igen finom úr.

RIGÓ (félre). Ki nem állhatom.

KACZOR (súgva Rigóhoz). Kicsinség! már én ezen régen általestem.

RIGÓ. Engedelmet! nekem egy pillanatra távoznom kell.

LIGETI. Kérem, tessék leülni. Nekünk még végzeni valónk van.

RIGÓ (félre). Kínpadon ülök.

KACZOR (félre). Már én csak kaczagom az egész dolgot.

(Kopogás. Guta bejő. Kaczor és Rigó ijedve felszöknek s félre fordúlnak. Guta egyenesen Ligetinek megy.)

GUTA. Ligeti Sándor urat, a tudományok buvárát, tudósok barátját és a tudatlanok megvetőjét, kinek híre, mint az olajfák virágainak illatjok, minden könyvszagismerő orrnak czimpáját oly kellemesen illeti, üdvözli a Muzsáknak legkisebb szolgája, törvények doktora, s a bölcselkedés és szépművészetek baka . . . (Meglátván Kaczort s Rigót, meghökkenve) . . . laureusa. (Csökkent hangon.) Mi a villám!

LIGETI (félre). Már ez még is sok egy napra. Alig hiszem, hogy valamelyik bolondház nem rebellált, különben hogy' lehetnének itt?

GUTA (bámulva, félre). Hisz az Rigó és Kaczor, még pedig mi vad öltözetekben. Már végem van, vége minden tudósságomnak. Mi a lánczos gutát kerestek ti itt?

KACZOR (félre). Haha! Guta. No te szépen felöltöztél.

GUTA. Táguljatok legalább, nekem dolgom van itt.

RIGÓ. S ebben az ágról szedett kanúsban?

GUTA. Nekem evvel czéljaim vannak. De menjetek hát.

KACZOR (Gutához). Hiszen mi mennénk, szegény ember.

LIGETI. Uram, én várom beszéde folytatását.

GUTA. Ezerszer bocsánatot. Ezen urak bucsúzni akarnának.

LIGETI. Még dolgaink vannak.

GUTA. Igen, de nekem titkos beszédem van.

LIGETI. Mind férfiak vagyunk. S ezen barátim . . .

GUTA (félre). Oh, hát úgy vagyunk!

LIGETI. Nem olyanok, hogy a házból híreket hordjanak ki. Nemde?

RIGÓ (félre). Átkozott ember! (Fenn.) Oh, épen nem.

KACZOR. Oh, azt nem! (Félre.) Csak magam szabadulhatnék becsülettel!

GUTA (félre). Már csak átadom a levelet, aztán tágulok; mert ez a két majom tudom, hogy kinevet, ha tudóskodni akarok. (Ligetihez.) Én igen szivesen gyönyörködném a táblabiró úr tudós társaságában, de azon szerencsémet máskorra tartom. Hanem — (Körülnéz, halkan.) Ezen levél nem uraságodhoz szól?

LIGETI. De igen! S hogy' jutott kezeibe önnek?

GUTA. Igen különösen. (Félre.) De nem szólhatok ezektől a vad emberektől.

(Ligeti olvas, azalatt Guta társaihoz megy, s titkon perel velök, mintha őket ki akarná hajtani.)

LIGETI (félre). Szakasztott mása a két előbbinek, csak aláírása más. Itt valami titok lappang. (Gutához.) Guta úr tehát igen tudós úri ember.

KACZOR (félre). Mi rútúl meg vagyunk csalva.

RIGÓ (félre). El vagyunk árulva. Hogy' bámúl a mi szövetséges társunk!

KACZOR. Most jön a hadd el hadd.

LIGETI. Mondok, Guta úr igen tudós egy férfiú.

GUTA (félre). Ördög és halál!

LIGETI. Most tizenkettedikszer olvassa a Bibliát.

(Kaczor és Rigó majd nevetkeznek, majd boszankodni látszanak.)

GUTA. Mit hallok?

LIGETI. Tiszta papirost nem szenved maga előtt. Párizpápait könyv nélkül tudja.

GUTA (félre). Csúffá lettem!

LIGETI. S huszonöt lábú rímes verseket ír.

GUTA (félre). Megpukkadok. (Rigóhoz és Kaczorhoz.) Megöllek, ha kinevettek.

LIGETI. Rejtett szavakat küldöz a *Hasznos Mulatságok*ba. Nemde?

GUTA. Igen, igen! (Félre). Csak ezek ne hallanák! (Fenn.)

De, ha szabad kérdenem, honnan méltóztatik mind ezen szép dolgokat tudni?

LIGETI. Igen hiteles embertől, Guta Pongrácz úrtól.

GUTA (félre). Ez árulás. (Ligetihez.) Én nem vagyok Guta.

LIGETI. Az különös volna. A levél így szól: «Tudós szerénységem miatt, mely szólani tilt, magam vagyok bátor levelemet általadni, tisztelő szolgája, Guta Pongrácz.»

GUTA (félre). Megfoghatatlan! (Fern.) Uram, engem a guta kerülget, távoznom kell: különben még meg is üthet.

LIGETI. Ej! maga magát csak meg nem üti az úr. Azután a levél szerint nekünk még egy igen nagy dolgunk van. Tessék leülni, üljenek le uraságtok is. (Leülnek egymást bámulva.) Mi, úgy hiszem, ezentúl is jó barátok leszünk. (Bekiált.) Vilma, Vilma! (Mindnyájan ijedve felszöknek üléseikből.)

KACZOR (félre). Oh Jupiter!

GUTA (félre). Még csak ez kellett!

RIGÓ (félre.) Oda vagyunk! (Lidi jő.)

LIGETI (Lidihez). Küldd ide Vilma kisasszonyt. Hugomat fogom bemutatni az uraknak. A dolog különben is őt illeti, ő határozzon.

KACZOR (félre). Most, merevenség! ne hagyj el bennünket.

(Ligeti fel s alá elmerülten jár, azalatt ajtó nyílik, s Katicza belép, de meglepetve némán megállapodik, s meghajtja magát.)

LIGETI (mintha Vilmához szólna). Édes húgom, a te szerencséd hármával is jár. Ezen érdemes urak, kiket itt előtted látsz, hozzám egy levelet írtak. (Katicza örömbámulástól hajtogatja magát.) S hogy az legbiztosabban kézhez is jusson, magok adták által.

GUTA, RIGÓ, KACZOR (magokban). Ördög és halál!

LIGETI. Ezen leveleikben Kaczor úr (rámutat), Rigó úr s Guta úr, szép kezedet kérik. (A vélt Vilmához fordulva, midőn Katiczát látja, visszahökken.) Ah Katicza kisasszony! (félre.) Mi a veszedelem hozza most ezt ide?

GUTA, RIGÓ, KACZOR. Oh szégyen!

KATICZA. Ah! maga hamis, szomszéd úr, milyen kisértetbe hozza a jámbor szívét. Alázatos szolgálója, kedves szomszéd úr, alázatos szolgálójok. Én Vilma barátnémat keresem.

LIGETI (félre). Hogy ezt is most hozza a sárkány! (Katiczához.) Tessék leülni, Vilmát mindjárt idehozom. (Félre.) Bizony még zavarba hoznak; de hol is marad az a leány oly soká! (El.)

KACZOR. Ez hallatlan árulás, erről beszélnünk kell.

RIGÓ. És boszút állanunk.

GUTA. Hallatlan boszút kell állanom.

KATICZA (magában). Gyönyörű társaság. Ah Istenem! tán ezek voltak szívem háborgatói. De mily szomorúk a lelkem, nem is mernek rám nézni, bátortalanok. (Guta, Rigó, Kaczor kisuhannak.) Már csak meg kell őket szólítanom. (Fenn.) Különös szerencsémnek tartom — — Uram segíts! hát hova lettek oly hamar? hova mentek? mért mentek el? Ah, egy idő óta csak úgy enyésznek előlem a férfiak!

Ligeti s Vilma jőnek.

LIGETI. De csak te jőj elő, látnod kell őket. — Mi a halál! kisasszony, hová tette vendégeimet?

KATICZA. Én hova tettem? — Ah, tehettem volna csak őket a hova szeretném! Virágcserépbe ültettem volna, hogy ott nekem örökre, de örökre virágozzanak.

VILMA. Hiszen, édes bácsi, itt senki sincs.

LIGETI (félre). Ez még is különös. Szőrén-szálán oda vannak, ez meg itt ábrándoz szegényke. (Katiczához.) De szomszéd asszony itt volt, csak tudhatja hova lettek?

KATICZA. Lelkemre mondom, nem tudom. — Jó reggelt magának, édesem. — Hát hallja csak szomszéd úr, mikor engem azon három ifjúval itt hagyott, természetes, hogy rájok sem mertem nézni szégyenletemben...

LIGETI (félre). Azt még eddig nem vettem észre.

KATICZA: De mivel láttam, hogy ők is mód nélkül szemérmesek, utóbb csak erőt vettem magamon, hogy rájok pillantsak, s uram ne hagyj! mit kelle látnom!

LIGETI s VILMA. Ugyan mit?

KATICZA. S hát semmit, lelkeim. Már akkor nem volt mit látni, mert a három tündér ifju eltűnt, elenyészett, oda volt.

VILMA. Ej, édes bácsim, maga engem kizavar dolgaimból, hogy kérőimnek bemutasson, s most üres helyöket találom.

LIGETI. Szép kérők, nem merik bevárni a menyasszonyt. De ne búsúlj húgom, épen nem vesztesz, hogy nem látod őket; oly ferdére csigázott három majmot ritkán láthatni együtt.

KATICZA (félre). Minő rágalmazás!

VILMA. Már édes bácsi megbocsásson, de azt nekem illenék megitélnem. Bácsi mindig avval gyötör, hogy a kérőket elijesztem a háztól, s most maga idegeníti el őket szigorúságával. Pedig ki tudja, mily szerencsémtől fosztott meg ez által? Jövendőre kikérem, hogy kérőimmel legalább magam is beszélhessek.

LIGETI. Leány, leány, te aligha nem hamiskodol. De hiszen majd végére járok dolgaitoknak. Azonban kérőid leveleit általadom, mulasd magad velök. S most Isten veletek! nekem szórakozásra van szükségem; mert ez a bohó társaság egészen megzavart. Még egyszer mondom, ilyen kérők ne jőjenek többé, mert klastromba viszlek. (El.)

KATICZA. Édes kis szomszédném, én is ajánlom magamat.

VILMA. Hát ily hamar?

KATICZA. Ah kincsem! tudja, hogy én szivesen mulatok magánál; de — (félre) meg kell néznem, merre mentek — most már nem maradhatok.

VILMA. Igen sajnálom, beszédem lett volna.

KATICZA. Beszéde? miből áll, angyalom? ah, hiszen tudja, hogy örömest hallgatok. (Félre.) De nem maradhatok, hát ha hozzám mentek, ide csak tévedésből jöhettek; mert különben mért futottak volna el Vilma elől? (Fenn.) Tüstént jövök, angyalom; de tüstént; csak egy pillanatra haza tekintek. Ajánlom magamat.

VILMA. Elvárom önt.

KATICZA. Várjon is, mert azonnal itt termek. De, kedvesem, vigyázzon magára, ezen ifjak nem úgy mentek el, mint más ember szokott. Az ilyek el is szokták ragadni a fehérszemélyt, ha máskép nem férhetnek hozzá. Ah gyöngyöm! ne hagyja magát elragadni; de ha aztán még is elragadják, ájuljon el, mert ez a könyvekben is így van. Ah! ha engem ragadnának el, én karjaik között ájulnék el. Pá angyalom, mindjárt visszajövök. (EL.)

VILMA. Szegény Katicza; mivé lett a könyvek olvasása által! Egy gondolatom ötlik, melylyel tán magamon is segitenék, őt is kigyógyítanám veszedelmes képzelgéseiből. Ha őt általok el tudnám ragadtatni! (LIDI jő.) Hah Lidi! láttad őket?

LIDI. Soha oly iszonyú dühben, mint most. Szegény házmesterné, most is a kapu alatt jajgat; lerohantokban agyon gázolták szerecsendiós kappanát. Én, hogy úgy ne járjak, mint a szegény megboldogúlt kappan, a kapu megé vontam magamat, s ugyan hallottam ám, a mit nem kivántam volna. Boszút, háromszoros boszút esküttek a kisasszony fejére, nyilvánosan meg akarják szégyeniteni; mert, köztünk maradjon, a csalást aligha észre nem vették.

VILMA. Vak, a ki azt észre nem veszi, de hogy nyilván megbántani merjenek, nem hiszem. Csapodároknak hiszem őket, de oly alávalóknak nem. Azonban híred még is nyugtalanít, szinte jobb lett volna a játékba nem elegyednünk.

LIDI. Igen! de ha belénk szerettek, azaz a kisasszonyba, ki tehet arról?

VILMA. Igazad van, nemünk ellen árulást koholtak. De én már únom ezen dévajkodásokat. Egy csapással szeretném végét vetni.

LIDI. Az igen bajos lesz. Én tudnék egy hathatós módot.

VILMA. S az?

LIDI. Ha a kisasszony most hamarjában férjhez menne, úgy vége szakadna minden bajainak.

VILMA. No ez már igazán hathatós mód, Lidi; épen olyan, mintha az, a ki didereg, tűzbe ölné magát.

LIDI. Hogy a kisasszony annyira irtózik a házasságtól!

VILMA. Hagyjuk azt abban, Lidi. Nekem egy más gondolatom van. Katicza kisasszony ismét a leányrablásról sohajtozott előttem.

LIDI. Abból lehetne valami.

VILMA. Bizonyosan. Én egy hamis levelet írnék szeretőmhöz.

LIDI. Ah, hisz a kisasszonynak nincsen szeretője!

VILMA. Az nem is szükséges; vedd úgy, mintha volna.

LIDI (félre). Hogy titkát semmi módon ki nem csalhatom!

VILMA. Én ezen vélt szeretőhöz azt írnám, hogy végre rá szántam magamat, bátyám szigorúsága miatt, a szökésre, s időt, helyet szabnék, hol az a kocsival várhasson.

LIDI. S ezt a levelet ismét nekem kellene ezen urak valamelyikének kezébe játszanom?

VILMA. Kétség kivül.

LIDI. Köszönöm szépen. Utóbb az egész veszedelem nyakamba szakad. S aztán ők már félni fognak a levéltől.

VILMA. Az csak a módtól függ, melylyel kezökbe játszatik. Oh! boszúból bizonyosan ügyekezni fognak titkaimhoz férni; a levelet hihetőleg elolvassák, s tartalma szerint vagy méltatlannak tartanak további keresésökre, vagy ők jelennek meg a kirendelt helyen.

LIDI. A hova aztán jól bebongyolva Katicza kisasszonyt fogjuk állítani.

VILMA. Az nem sok gondunkba kerül. De most lássunk a dologhoz, Lidi; mert ha ez a kalandozás tovább tart, kénytelenek lészünk egy időre Pestet elhagyni. (El.)

LIDI. Attól az Isten mentsen meg. Inkább mindent elkövetek. Én ezt a szép tarka várost, a sok czifra boltot, csinos népet, meg Pétert, meg mindent, itt

hagyjam? nem, nem, abból semmi sem lesz; inkább mind megcsalom, valamennyi férfi s leánykérő van a világon. (El.)

(Guta szállása).

Kaczor, Guta, Rigó.

KACZOR. Az még is különös. Hisz én épen úgy jutottam a levélhez. Egy pimasz pór bebotlott hozzám, összehadart egy sereg bohóságot, s midőn már épen ki akartam botozni, akkor mondta, hogy tarisznyája fenekén egy levele van.

RIGÓ. Átkozom! velem épen úgy bánt.

GUTA. Velem nem különben. S én fajankó még jól megajándékoztam!

KACZOR s RIGÓ. Hisz én is.

GUTA. Feltennék akármit, hogy meg volt fogadva.

RIGÓ. Ugy kell lenni, mi rútúl ki vagyunk játszva.

GUTA. Megcsúfolva! S mi több, én még a szobaleányt is megvesztegettem, csakhogy nekem szolgáljon igazán.

RIGÓ, KACZOR. Te?

GUTA. Én, én! mi csodálni való van abban?

RIGÓ. Ne beszélj: hisz én adtam neki tán három ízben is egy-egy pengőt.

GUTA. Tőlem három tallért kapott.

KACZOR. Szegénység! Tőlem három aranyat.

RIGÓ. Hahaha! s ő egyenként rá szedett bennünket.

KACZOR. Rendkívüli költségekbe vert.

GUTA. Én tudós!

KACZOR. Én betyár!

RIGÓ. S én harisnyás majom!

GUTA. S ő a kulcslikon nézgélt bennünket.

KACZOR. S a gyermekek utánunk hajigáltak az utczán.

RIGÓ. A kutyák megugattak.

KACZOR. Ezt meg kell torlani.

GUTA. Országos boszút fogok rajta állani.

RIGÓ. Én irgalmatlan leszek, mint tatár.

Csiszár (jő). Engedelmet kérek, a tens úr nincs itthon?

Guta. Szamár! hát nem látsz? Mi bajod?

Csiszár. Ejnye! majd meg nem ismertem volna a tens urakat ebben a liberiájokban. — Hát a csizmákat hoztam el.

Guta. Tedd le, aztán lódulj.

Csiszár (Kaczorhoz). A tens úrnál is most voltam. Épen a szabó kereste.

Kaczor. Ki bízta rád?

Csiszár. Hiszen csak mondom.

Kaczor. Neked azt mondanod sem szükség. Takarodj'.

Csiszár (Rigóhoz.) A tens úrnál is most tettem be a csizmákat. Egy német varga is volt ott, ki a czipőket csinálta. S talán egy kis hibát követtem el. Nem akartam hinni, hogy tens uram harisnyát s czipőt is visel; csaknem összeverekedtünk.

Rigó. Bár megverted volna. Elmehetsz.

(Rigó és Kaczor félre titkon beszélnek egymással.)

Csiszár (félre). Itt furcsán megy a dolog. (Fenn.) Mást nem parancsolnak a tens urak?

Guta. Mi haszontalan fecsegések ezek? Takarodj', ha mondjuk.

Csiszár. Hiszen megyek. (Majd visszatér, Gutát kefélni kezdi.)

Guta (elleöki). Ezer villám!

Csiszár. Hiszen poros a ruhája.

Guta. Nyelvednek ura légy; mert kitekerem.

Csiszár. Igen is tens uram. (Félre.) Hogy ezek a falusi urak olyan parancsolók! S egyátalában nem válogatják a szót. (A csizmákat lerakja, s a mint lehajol, kebeléből egy levél hull ki.)

Guta. Micsoda levél az ott megint?

Csiszár. Kérem azt nem szabad mutatnom.

Guta. Ide vele!

Csiszár. Uram, nem lehet. Meg van tiltva, hogy valakinek mutassam.

Guta. Ne ingerelj, látni akarom.

Rigó, Kaczor. Mi baj, mi baj?

Csiszár. De ha nem szabad.

GUTA. Már most csak azért is kell látnom. E pillantatban elkergetlek, ha ide nem adod.

CSÍSZÁR. Már megengedjen a tens úr, itt városban nem szokták elkergetni az embert. De ha elkerget is, én oda nem adom.

KACZOR. Hah, pártütő gazember! ide a levelet. (Elragadja.)

CSÍSZÁR (félre). Hála Istennek! csakhogy elvették. (Fenn.) Ez nem szép, nem úrhoz illő cselekedet. Most én régi szolgálatomból kimaradok, az urak csak egy hónapra vettek föl, aztán itt maradhatok a faképnél.

RIGÓ (Kaczorhoz). Te, ez aszonyírás!

KACZOR. Kétség kivül. Olyan tántorgók betüi, mint az ő hüségök.

GUTA. Vizéri Lajos úrnak. Ki az a Vizéri? (Császár vállat vont.)

KACZOR. Ki irta a levelet? (Császár vállat vont.)

RIGÓ. Kitől hozod a levelet? (Császár vállat vont.)

GUTA. Szólj, ha jót akarsz, ne vonogasd vállaidat, mert úgy megrakom őket, hogy leroskadsz belé.

CSÍSZÁR. Én ha agyon ütnek sem szólok.

KACZOR (félre). Evvel a csökönyös lóval szőr mentében kell bánni. (Pénzt ád neki.) Tudod, Császár, mi nem kívánjuk károdat, el nem árulunk. Előttünk bizvást szólhatsz. Te bejáratos vagy Ligetiékhez?

CSÍSZÁR. Ott szolgáltam három esztendeig.

KACZOR. Ezt a levelet nem a kisasszony irta? Nos?

CSÍSZÁR (gyanúsan mosolyogva). Nem tudom.

GUTA (pénzt ád). Szólj igazat.

RIGÓ (pénzt ád). Semmit el ne titkolj.

CSÍSZÁR (körülnéz). Ha meg nem hallanák. — Hát biz azt a kisasszony irta saját szépséges kezeivel.

KACZOR. S kinek?

CSÍSZÁR. Hiszen az rajta van.

GUTA. Igen; de ki az a Vizéri?

CSÍSZÁR (hamisan óvakozva). Az a — szeretője.

GUTA, RIGÓ, KACZOR. Hah!

CSÍSZÁR (félre). Már nyelik a legyet, pedig horgostúl.

KACZOR. Tehát szeretője van!

GUTA. De hogy is lehetne leány szerető nélkül?

RIGÓ. Kezünkben a boszú eszköze; ebből oly ellenjátékot készíthetünk, hogy megemlegeti.

KACZOR (félre). A levelet okvetetlen meg kell tartanunk.

CSÍSZÁR. Már most kérem a tens urakat, adják ide a levelet; mert igen sietős.

GUTA. Abból semmi sincs. A levél nálunk marad.

CSÍSZÁR (ijedve). Hisz én akkor tönkre vagyok téve, megbukott, nyomorék ember vagyok. A tens urak nem tudják, hogy én attól a háztól egész jövendő boldogságomat várom.

KACZOR. Ne szaporíts szót. A mit ott igértek, mi is megadjuk. A levél itt marad, te pedig takarodj' Isten hírével dolgod után, s hallgass, mint a ponty, különben jaj életednek.

CSISZÁR. Igen, de —

GUTA, RIGÓ. Ki vele! ki vele!

CSÍSZÁR. Az Istenért! hát el ne áruljanak.

KACZOR. Szót se többet.

GUTA, RIGÓ (kitolják). Takarodj' és hallgass.

KACZOR. Most tehát lássuk ezen épületes oklevelet. (Olvas.) «Édes Sándor!»

GUTA. A kezdet nem rossz.

RIGÓ. Igen bizodalmas. De csak halljuk tovább.

KACZOR (olvas). «Ha látnád, mily rettegéssel és pironsággal írom e soraimat, bizonyosan szánnál, s más útat keresnél szabadításomra. Igen, Sándor, el vagyok tökélve, ha holnap reggel 6 óra előtt barátok piaczán lészsz kocsiddal, s ha gyötrődésem addig meg nem betegít, elmegyek veled, hogy féltő unszolásaidnak engedjek, hajthatatlan bátyám vas igája alól —»

GUTA, RIGÓ. Ah, hát így vagyunk!

KACZOR. «Vas igája alól kimenekedjem. Isten látja, mily erős küzdésembe került ez áldozat: de bizom characteredben, hogy hibás lépésemmel, melyre magad késztél, visszaélni nem fogsz, s hogy nem csak fogadásból, hanem igazán szeretője maradsz örökké hű

Vilmádnak.» U. i. «Hogy pirongásomat, mely a világnak elárulna, eltakarjam, sűrű piros fátyollal fogok megjelenni, s ne itélj meg, ha szavamat nem hallod, míg túl nem leszünk minden veszedelmen. A jelszó: «ah és oh!»

Ez tehát az a ritka madár, melyért mi oly dühösen futostunk!

RIGÓ. Mi ugyan emberül megjártuk volna.

GUTA. Átkozott kakuk-házasság kerekedett volna belőle.

KACZOR. Mind e mellett is a leány büntetésre méltó, nem ugyan azért, hogy bennünket nem szeret, mert az szabadságában áll; hanem...

GUTA. Azért, mert mást szeret.

RIGÓ. Igen! ott van a bökkenő!

KACZOR. Különösebben pedig azért is büntetésre méltó, mert mind ezeket szelídebben is tudtunkra adhatá.

GUTA. Igaz.

RIGÓ. Úgy van!

KACZOR. Azért is tehát halljátok tervemet. Az idő rövidsége nem engedvén, hogy a szerencse-dombra kimenjünk, de azért is, mert az már ránk nézve inkább bal-, mint jó szerencse dombja, itt fogjuk dolgainkat röviden elintézni. S legelőször olvassátok a szerződést. (Általadja Gutának.)

GUTA. Oh barátom! itt nem igen sok olvasni való van.

KACZOR. Olvasd a mi van.

RIGÓ. Halljuk.

GUTA (olvas). «A három menyegző helyett, úgy hozván magával a sors, egy fog tartatni, s a kinek a szerencse kedvezend —»

KACZOR. Elég, elég! ezt ki kell törölni.

GUTA. Igen, de akkor egy szó sem marad az egész szerződésből.

RIGÓ. Ki kell törölni, gyalázatunkra az meg nem maradhat ott.

GUTA (töröl). Itt van; nem tiszta papiros ugyan, de bizonyosan nem hazud. Olyan, mint a pénzváltónak megürült asztala, melyen a világigazgató ércznek csak szennye maradott fenn.

KACZOR. Nem úgy, barátom! A kitörlött helyébe újat fogunk írni; vagy nem akartok-e a bántalmakért boszút állani?

RIGÓ. Sőt igen!

GUTA. Azt akarunk, épen az kell nekünk.

KACZOR. Ha tehát boszú kell, fogjunk arra is kezet, s emlékezetül maradjon fenn szerződéslevelünkben, hogy ily fiúkkal, mint mi, akármely gőgös szép is torlatlan nem játszhatik.

GUTA. Félek, hogy majd ezt is ki kell törölnünk. Azonban ha kívánjátok.

RIGÓ. Igen! ha már eddig mentünk, jegyezd fel, hogy tervünk a választottnak kaczérkodása miatt dugába dőlvén, azon, több rendbeli ámításáért illő boszút állani magunkat kötelezzük.

GUTA. De hogy' intézzük el a dolgot?

KACZOR. Az már csaknem el van intézve. A kirendelt helyen kész kocsival meg fogunk annak idejében jelenni; mert az a Sándor úr, a kinek játékát minden esetre meg kell zavarnunk, levelet nem vevén, az egész dologról mit sem fog tudni, s úgy meg nem jelenthetik. Mi tehát ott leszünk, s egyikünk, ki arczát szorgalmatosan eltakarni fogja, az aszonykát zárt kocsiba veszi.

GUTA. Az én leszek.

RIGÓ. Kérem! te tüzes vagy, elárulod magad.

GUTA. Kövesd meg magadat. Ha én egyszer valamire ajánltam magamat, azt becsülettel el tudom végezni.

RIGÓ. Nem, én azt nem engedem.

KACZOR. Csillapodjatok. Úgy hiszem, a leányról mindnyájan lemondunk, s így igen mindegy, akármelyik ül hozzá a zárt kocsiba, csak tartsa meg, mint a levél is kívánja, a hallgatást; de ha ez nem tetszik, sorsozhatunk reá.

RIGÓ. Igen!

GUTA. Sorsozni fogunk.

KACZOR. A más kettő ugyanakkor egy más kocsira ül s mindnyájan a dombnak tartunk, hol legelőször találkozánk. A többi önkényt következik. Ha szabadra érünk, minden illendőséggel ki fogjuk fejteni fátyolából, szemére vetjük csínyeit; hozzá vetjük végre hamis szánakozással, hogy kedves Sándorával most az egyszer össze nem jöhetett, s hogy abból ezentúl is alig lehet valami; mert, köztünk maradjon, bátyjának indulásunkkor Péter által egy levelet kell kezébe juttatnunk, mely az egész szökési tervet felfödözze.

GUTA. Remekül, igen jól. Előre örvendek azon édes keserű szavaknak, melyeket tőlem kell lenyelnie.

RIGÓ. Még egyet. Nem jobb volna-e, ha Péter vezetné a leányt a zárt kocsiba? Úgy kevesebbé fog ránk ismerhetni.

KACZOR. Ez minden esetre elfogadható. Rajta barátim! ha merényeink fonákul estek is ki, de legalább az a vigasztalásunk lesz, hogy az utolsót mi nevetjük el. (El.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Ligeti háza).

Vilma egyedül ül s rajzolaton látszik dolgozni, később *Hangai.*

HANGAI. Az én szép húgom ilyen egyedül?
VILMA (felugrik). Ah! Hangai bácsi! nemde?
HANGAI. Sok szerencse,
Hogy még is végkép nem felejte el.
Igen! én vagyok, kit multkor itt hagyott.
VILMA. Ne szemrehányást, azt nem szeretem.
Oh lássa, én oly szeles lány vagyok;
Szeles, de semmi más és jó szivű.
És tudja, bácsi! maga tetszik nekem.
HANGAI. Oh! én hasonlót mondhatok magáról.
VILMA. Üres beszéd! S én azt nem is hiszem:
Mert mondva van csak, megmutatva nincs.
HANGAI. Egy bátyai csókkal megmutathatom.
VILMA. Szabad, ha kell; de az nem ér sokat,
És nincs is arra szükség: hagyjuk azt
Akkora majd, ha unalom kerülget.
Most hallja inkább, mért tetszik nekem.
HANGAI. Valóban, azt kivánnám érteni.
VILMA. No hallja hát! — de már nem is tudom,
Valóban elfeledtem.
HANGAI. Szép dolog!
Nem tudja, mért tetszem meg, és talán már
Csekélységem meg is szünt tetszeni?
Ej! ej! hugom, te álnokocska vagy,
VILMA. Az Istenért, ne értsen balra mindent,
Megmondom inkább, mért tetszik nekem:
Többek között azért is, mert okosb

A többi férfiaknál; gyűlöli
A nőnemet, s ez már nagy ritkaság,
S a ritkaságok kedvelője én
Ezért becsülni kénytelen vagyok.
És hígye meg, nem is nagyon sokat
Érünk mi asszonyfélék. Lássa, engem
Neveltek is, két híres bécsiné
Kifáradt rajtam; jó bátyám naponként
Oktat, pirongat, mint illik; magam,
A mint csak asszonykéztől telhetik,
Iparkodom kitépni a gyomot
Természetemből, s mit nyerek? mi lett
Belőlem ennyi fáradás után?
Asszonyka szinte, mint a többiek;
Mert asszonyok közt nem nagy a különbség:
Egyik hiúbb a másiknál: hamis,
Szeszélyes, csalfa és könnyelmü nép.
Valóban én a nagy természetet
Vádolni tudnám, s mérges-keserűn,
Hogy minket ily gyarlónak alkotott.

HANGAI. De már ez több a soknál; Vilma húgom
Oly tűzzel ostromolja szép nemét,
S oly rábeszélő szépek ajkai,
Hogy szinte hinnem kell, a mit beszélt.
De még is egyben az én csinos hugom
Különböző a többi asszonyoktól:
Őszinte, nyílt beszédü, nyílt szivü,
S ezért, bocsásson meg, ha vádait
Legalább magáról el nem hihetem.

VILMA. Oh hígye, kérem, hígye kedvemért,
S köztünk maradjon, én a férfiakról
Sem tartok annyit, mint tán kellene.
Már férfi s férfi közt ugyan
Több a különbség, mint nő s nő között;
Mert pályatérök sokkal tágasabb,
S félistenekké válnak jobbjaik;
De mennyi van mellettök közlegény!
S mi gyengeség! még ők szeretnek is,

S bálványok asszony, gyáva, gyenge asszony!
De hagyjuk ezt; én még szabad vagyok,
És bácsi szinte asszonygyűlölő.
Valóban, bácsikám, én oly sokat,
Oly sok jelest hallottam már magáról,
Hogy várva vártam, s úgy hiszem, mi ketten
Sok szép napot fogunk majd tölteni,
Sok édes órát.

HANGAI. Azt én is hiszem;
Mert ily valólag édes társaságban,
Hol a vidáman elmés Vilma szól,
S szépsége rám sugárol, mint a nap,
Nem is lehet más, mint hogy édesen
Múljék az óra. S mégis, szép hugom,
Nem állhatom meg, hogy mely vádakat
Rólam s a nőnem ellen felhozott,
Megczáfolatlan hagyjam —

VILMA. Istenért!
Csak azt ne most, ne semmi czáfolást.
Az ellenmondást én nem tűrhetem,
Bár mint afféle asszony, én magam
Ellenmondásra mindig kész vagyok.
És, bácsikám, ha kérnem még szabad,
Ne is dicsérjen engem; lássa, az
Oly unodalmas, oly mindennapi,
Ha szép leánykát férfiak dicsérnek,
Hogy szinte szédülök, ha rám jön a sor.
S aztán beszélő sokkal jobb vagyok,
Mint hallgatója más beszédinek.
De bácsikám, mivel már itt vagyunk,
S nincs semmi dolgunk, légyen oly szives,
Üljön meg itt nekem; de csendesen!
S nézzen felém, amúgy szerelmesen,

HANGAI (félre). Mi furcsa olvadék ez a leány
Jóból s gonoszból? szól és szólni nem hagy,
Parancsol és ő semmiben nem enged;
Kényes, makacs, bár szíve jó lehet.
Kár ennyi kellemért! (Leül.) Im itt ülök,

Te csintalan kis jószág; mert ezentúl
Már tézni foglak, mint rokonhoz illik.
VILMA (asztalhoz tl.) Oh kérem, híjon úgy, azt szeretem.
HANGAI. Nos? mit kivánsz hát? csendesen vagyok.
Rossz képemet tán csak le nem veszed?
VILMA. Sőt épen azt teszem; de bácsikám,
Szerelmesebben nézzen egy kicsint.
HANGAI. Bohó leány! hogy nézzen az szerelmesen,
Ki nem szerelmes?
VILMA. Nézzen hát szemembe.
HANGAI. Vagy úgy? valóban az nem tréfaság;
Már úgy szerelmesebben nézhetek.
Te dévaj csalfa lány! Nos jól lesz így?
(Közelebb vonul s Vilma szemébe néz.)
VILMA (rajzol). Felséges! oh igen jól, így, csak így!
Nem szánnám megcsókolni bácsikát.
HANGAI. És én akár meg is csókoljalak.
VILMA. Oh kérem, csak maradjon ülve még.
HANGAI. De lásd, hisz egy csók nem mind a világ.
S ha már beszélünk csókról, adni is kell.
S aztán ha megcsókolnál szép hugom,
Mindjárt szerelmesb arczot is mutatnék.
VILMA. Ha azt bizonynyal tudnám! Annyi mint az!
De aztán veszteg üljön s vissza nem szabad
Csókolni, tudja?
HANGAI. Nem, nem, csak jere.
VILMA (hirtelen megcsókolja).
Nem! föl ne keljen; mert én elfutok.
HANGAI (fölkelve). De már hugocskám, ilyen csók után
Ülőhelyemben nem maradhatok.
Ez a te csókod ollyan égető,
Hogy okvetetlen el kell oltanom. (Vilmát kerülgetve.)
Nem, nem, hugom, már itt nem engedek.
VILMA (távozva). Nem, bácsi, az nem illik férfihoz,
Ily szószegőnek lenni! üljön ott,
Vagy én az ajtón tüstént megszököm.
HANGAI. Gonosz, makacs leány! Ő csókolódik,
S csókolni nem hágy. — Jőj, nem bántalak hát;

De azt igérd meg, hogy mit elmulaszték,
Azt másszor megnyerem.
VILMA. Ha szót fogad
S ha dolgainknak vége lesz.
HANGAI. Kezet rá!
VILMA. Itt a kezem. De üljön csendesen.
HANGAI (leül). Ha nem soká tart; mert már únni kezdem.
VILMA. Az volna még szép! Hát azt oly csekély
Dolognak tartja, hogy leányi kéz
Rajzolja képét? hallja, bácsikám,
Nem köz szerencse ám az férfinak.
HANGAI. Már az valóság, a szerencse nagy,
Elösmerem s ím csendesen vagyok.
VILMA. Nem sok hibázik, mindjárt oldva lesz,
És tudja bácsi, mit jelent ez a kép?
Vagy úgy! ne szóljon, elmondom magam.
(Szünet után.)
Napokban, a mint künn sétálni voltam,
Egy pár szerelmes szívre bukkanék,
Kis lomb alatt, egy kis halom körül,
Beszélgetének bizodalmasan.
Beszédök tárgya vonzó lehetett,
Mert észre sem vevének, annyira
El volt merülve mindenik.
HANGAI (magában). Mi ez?
Tán csak kileste titkos útamat? (Vilmához).
Nem gondolom, hogy ezt rajzolja most?
VILMA (folyvást rajzolatával foglalkozva).
Sőt épen ezt. Mi érdekes tekintet
Ifjút s leányt meglepni árny alatt,
Midőn szivöknek álmait regélik,
S csak ketten, kedvesen.
HANGAI (nyughatatlanul). S hogy' tartozom
Én e meséhez?
VILMA. Csendesen! minek
E lázadás? a párhoz férfi kell,
S én bácsikámat rajzolám ide.

HANGAI. Mi joggal engem? Mért nem azt magát,
Kit a szerelmi csínyeken kapott?
VILMA. Nem láthatám jól, messze s árnyban állt.
HANGAI. Ah értem, értem! én tehát csak úgy
Pótlék gyanánt, csak szükségből vagyok
Szerelmes, és az is rajzolva csak!
És erre kellett a szerelmes arcz?
No ez derék, már ez nagyon mulat.
VILMA. Oh engem is. Nevessünk bácsikám!
De nézze immár, kész vagyok vele. (Átadja a képet.)
Hogy' tetszik a kép?
HANGAI (félre). Átkozott eset!
Hisz ez szakasztott én vagyok s velem
A fátyolos hölgy. Honnan tudja ezt?
De nem, talán még nem tud semmit is.
VILMA. Nos bácsikám? egészen elmerült.
Hogy' tetszik a kép?
HANGAI. Oh igen nagyon! (Félre.)
Megfoghatatlan.
VILMA. Nemde jól talált kép?
HANGAI. Tökéletes. (Félre.) Nem szánnám összetépni.
Idő előtt feltárja titkomat.
VILMA. Ej, Hangai bácsi, hát nem is dicsér?
HANGAI. Hiszen dicsérem. (Magában.) Mennydörgő dolog!
(Vilmához.)
A kép igen jó.
VILMA. És a gondolat?
HANGAI. A gondolat? — mit szóljak? — gondolatnak
Nem volna rossz; de mért a fátyol itt,
Miért födözve a tán kedves arcz?
VILMA. Kíváncsiság nem illik férfihoz.
És lássa bácsi, én úgy rajzolám,
A mint találtam.
HANGAI. Mit? vagy úgy! (Magában.) Világos,
Nyilván való, hogy engem láta meg. (Vilmához.)
Mégis, ki itt e fátyol-fedte hölgy?
VILMA. Arról feleljen a fátyol maga.

HANGAI. Igen! de ím a fátyol nem felel.
VILMA. Úgy én sem.
HANGAI. És ez, ez tán ismerősebb?
Ki ő?
VILMA. Ez ifju? Megmondjam ki ez?
HANGAI (félre). Már benn vagyok, már csak fejemre vall.
VILMA (folytatva). Ez, drága kedves bácsikám, maga,
S a fátyolos hölgy leghivebb barátném.
HANGAI (magában bosszúsan).
Mondom, de mindent, mindent megtudott.
VILMA (feddőleg). Szép tettetés! a leghivebb barátné,
S egy nem szerelmes bátya múlatoznak,
Mig én busongva járom a mezőt.
HANGAI. És Vilma tréfál ily komoly dolognál?
VILMA. Nem tréfa hát? és bácsikám valóban
Szerelmes volna?
HANGAI. Oh igen! szerelmes,
A legvalódibb értelemben az!
De Vilma, kedves édes jó hugom,
Ő nemde a leglelkesebb teremtés,
S méltó, hogy férfi bálványozza őt?
VILMA. Mit hallok, mily példátlan árulás!
Mind illyen hát az asszonygyülölő?
(Neheztelést szinlelve.)
És bácsikám, ha majd megint egy új
Rokont talál, ily ifjút, szabadot,
Mint íme szegről végről jó magam,
Úgy tartom, illő lesz, kérdezze meg,
Nem hajlandó-e szívet váltani?
Hogy már ha végképen szeretni kell,
Ne menjünk messze, s hogy költőileg
Szólván, míg távol ábrándoz szemünk,
Vigyáztalan lábbal ne dúljuk el
A tán előttünk nyílt virágokat.
HANGAI. Ah! Vilma ollyan könnyelmün csevég,
S nem tudja, hogy szavának tőre van.
VILMA. Hogy? nem valók tán, a miket beszélek?
Nem vált-e volna csinos pár belőlünk?

Én már előre éltem a dicsőség
Azon hitében, hogy nekem jutand
A szép szerencse, megtéríteni
Egy asszonygyűlölőt — és bácsikám
Az egész játékot semmivé teszi.
HANGAI. Igen! de Vilma — átkozott zavar!
VILMA. Menjen! haragszom. Hát én nem vagyok
Elég takaros, hogy nő váljék belőlem?
Nézzen meg bizvást! hol talál magának
Épebb menyasszonyt, sőt tán szebbet is?
HANGAI. Nem, Vilma, már ezt nem hallgathatom.
Tudjon meg mindent: a szerelmet én
Nem ismerém, nem vágytam érzeni,
Míg e ledér, e csábító szemek
Meg nem nyitották elzárt lelkemet.
Igen, te dévaj, kedves, furcsa lány,
Te vagy, ki békerontó képedet
Legelső szőtted álmaim közé.
De sziklamelltől irgalmat ki vár?
Mit várjak a szép Vilmától, kinek
Minden van adva, tán fölösleg is,
Csak, a mi fő, a szív kegyelme nincs.
VILMA. Szép dolgokat kell hallanom. S kitől
Vevé e hírt, ha kérdenem szabad?
HANGAI. A leghivebb barátné ajkiról.
VILMA (hirtelen). Az árulás volt.
HANGAI. Vilma!
VILMA. Árulás,
Mondom, de semmi, ő derék leány.
HANGAI. Ha engem megcsal, akkor ő is egy
A leghitetlenb asszonyok közül.
VILMA. Nem úgy! nem úgy! ez ismét túlcsapongás.
Hogy Hangait megcsalták, az való.
De annyit meg kell vallanom, hogy attól,
Ki engem választ, és bizik hideg
Nyugalmamat részvétre váltani,
Sokat kivánok, tudniillik azt,
Hogy más leányszív birtokát ne kérje,

Főkép pedig, hogy minden fátyolos
Barátkozással felhagyjon. S azért is,
Hogy frigyesek maradjunk, bácsikám,
Kerülni kell a fátyolt, és jelül,
Hogy még szabad, hogy semmi ösmeretség
Nem tartja kötve, jöjön holnap el:
Együtt töltendjük május reggelét.
S aztán siessen, én korán kelek.

HANGAI (félre).
Ez kelle még csak! már most mit tegyek? (Vilmához.)
Az nem lehet.

VILMA. Hogyan? Talán megint
Egy új találkozás? Az nem szabad,
Vagy a szövetség köztünk bontva van.

HANGAI. Oh Vilma! s ő is megcsalt volna engem?
Ő csalfa volna? és az orkigyó,
Rágalmazás, lakná-e kebelét?

VILMA. Ne, szót se róla többé; én vagy ő!
Ámbár barátném, nem kimélhetem;
Szerelmi ügyben nincs barátra gond.

HANGAI. Csak holnapot, csak azt engedje el.

VILMA. Pillantatot sem; én határozott
Választ kivánok; vagy jön, vagy mi többé
Nem látjuk egymást; érti? nem soha!
Tán kétli ezt? im én hát esküszöm.

HANGAI. De, Vilma, mit beszél, az Istenért?

VILMA. Nos jő, vagy nem jő? (Szivesen). Jöjön Hangai,
De jöjön el bizonynyal. És ha nem jő,
Ha nem jöhetne, kérem, hagyjon el
Végképen s többé meg ne látogasson:
Látása engem csak busítana.
De bácsi eljön, és én víg leszek.
Viszonlátásra! jókor jöjön el. (Elmet.)

HANGAI (utána). Csak egy szót Vilma, Vilma — Elsuhant.
Ledér, hamis, de kedves egy leány,
S ah szép! minőt még nem látott szemem,
És még is holnap el nem jöhetek:
Föl kell derítnem a fátyol homályát,

Szemébe néznem a vonzó titoknak.
S ha ő is, a kinek szivében én
Oly szép erények országát találtam,
S kinek nemes, szelíd, dús szelleme
Megnyílt előttem mint egy túlvilág
Az üdvözülők boldogságival;
Ha az oly dicsőnek látszó némber is
Csak látszanék úgy, és nem volna az,
Mit érhet akkor Vilma is nekem?
Mit a világnak minden asszonya?
Játékra méltók, tiszteletre nem. (El.)

(Ligeti háza).

KATICZA (csendesen kémlelődve jő).
Bucsúzni jöttem; búcsuzatlanul
El nem mehetnék. S mégis is menni kell,
Mert ah! alusznak, a kik oly szelíden
Fogadtak el hű szomszédnéjokat.
Alusznak? ah ébren csak az lehet,
Kit messze út vár, mint most engemet.
(Egyik oldalajtó felé fordülva.)
Jó Vilma, éljen boldogúl, barátném,
Ki mindig oly békével hallgatott!
Kinél a várás minden titkait
És minden hírt oly biztosan leraktam.
S hamis komorna, a ki annyiszor
Tréfáival megcsalt, s te kis madár,
Te kis boszontó, a ki énekeddel
Beszédimet gyakorta megszegéd;
(A második oldalajtóhoz fordulva.)
És nyájas szomszéd, a ki érdekes
Közléseimnél oly jól szundikált,
Mindnyájan, ah mindnyájan éljenek
S megemlegessék a hű Katiczát!
De ah mi vég vár engem? mely világ
Részébe hí el sorsa kedvesemnek?
S ki ő, kit én, bár tudtomon kivül,

Oly lázadásig hő érzésre bírtam?
Ifjú-e? szép-e? jó-e? s oly-e, hogy
Ártatlanságom benne bízhatik?

(Óraütés hallik, melyre megrezzen.)

Az óra üt, hah! menni kell. (Elsiet.)

VILMA (kijő). Szegény Katicza! mely örömmel rohan a legszomorúbb csalódás elébe; de tán tanulni fog belőle, noha éveiben már a tanulás is keserű gyümölcsöket terem. De nem játszom-e én is veszedelmes játékot? Szerencse, hogy a fonal vége a kezemben, s nem másében van. — S vajon eljön-e ő? de nem okoskodom; jót rosszat csak idő hozhat, s elhozza azt, ha nem sürgetjük is. (Beszól.) Lidi, jőj, ha készen vagy. (El.)

LIDI (belül). Tüstént megyek. (Kijő.) Akármi legyek, ha kisasszonyom jóban töri fejét. Az a bizonyos Hangai nagyon sok bajt okoz neki. De ha ő, mitől Isten soha meg ne mentse, férjhez talál menni, én egy pillanatig sem maradok hajadon. Péter szép legény, vagy ha szép nem is, derék; és ha nem fölötte derék is, de jó; ha pedig nem mód nélkül jó is, legalább férfi, s én hamis leányból még hamisabb asszony leszek s meggyötröm azt a Pétert, de úgy, hogy ha én találok előbb meghalni, soha életében több feleséget nem vesz. Meg kell gyötrenem, miért csábított el; de értődik, hogy azt csupa szerelemből teszem.

CSÍSZÁR (jő szaporán). Lidi lelkem, itt vagyok. A leveleket átadtam, az úrfiakat megcsaltam, a kocsik elindultak, Katicza úton van, s ha mind ezért uraim megdöngetnek, legelőbb is a te nyakadat tekerem ki, most pedig megcsókollak. (Hirtelen megcsókolja, Lidi perelni akar, Péter befogja száját, s kifelé tolja.) Siess, te lúd, te kácsa, Vilma kisasszony várakozik reád. (Elszalad.)

LIDI. Nézze el az ember! ha most rá érnék, szívemből boszankodhatnám. — No hiszen várj! (El.)

LIGETI (jő). Szép májusi reggel! ritkaság a mostani években, holott sem hideg, sem meleg nem tartja meg sorát, mintha még az idő is kifordult volna sarkaiból. (Körülhallgatódzik.) Cselédeim még alusznak; fel kell őket za-

várnom. Szokás tartja az első május reggelét megünnepelni, s ebből nem szabad kimaradniok. (Szolga levelet hoz s távozik.) Levél, ilyen korán! Annyira kitanultam a babonákból s minden jósolásból, hogy azt sem tudom, mit jelent, ha az ember korán reggel levelet kap. De lássuk a levelet, az legbizonyosabban kimondja, a mit jelenteni akar. (Olvas.) «Uram! nem érdemli ugyan tőlünk, hogy kiméletlen bánásmódja általunk jótéttel viszonoztassék; de megteszszük azt magunkért inkább és a becsületért, melynek hívei vagyunk.» — Mi lesz ebből? — Jelentjük tehát, hogy az oly makacsnak s ártatlannak vélt Vilma kisasszony ma reggel hat órakor szeretőjével a város ligete felé megszökött.» — Megszökött? Hol az a rágalmazó, ki ezt meri mondani? (Olvas.) «Jóakarói Kaczor, Guta, Rigó.» Ah! Vilma szerencsétlen kérői boszút akarnak állani egy megbántó levéllel. De semmi! ez ügyetlen és alacson boszú; az ilyen fegyverek nem bántanak. Vilma hihetőleg még jó ízűn szendereg, s tán épen idomtalan kérőit neveti álmában. Lássuk, mi a vége. (Olvas.) «Mi most egyszer megmentjük hugát a bal lépéstől» — köszönöm szépen! — «annak akarásától csak a jobb nevelés menthette volna meg, melyet neki uraságod, úgy látszik, adni elmulasztott.» Ez engem illet. Semmi! róka gazdának is éretlen volt a szőlő, mert nem érte el. Hejh Vilma, Lidi, keljetek fel! De itt utóirat is van. (Olvas.) «Hogy szegény Vilma kisasszony ne legyen kénytelen reggeli kalandjából gyalog és egyedül haza sétálni, jó lesz, ha uraságod őt a városligeti tó körül fölkeresi.» (Összehajtja a levelet.) Ej! ez már még is lator dolog volna. Vilma, Lidi, jertek csak elő! (Benyit az egyik oldalszobába.) Mi ez? a szoba üres. Hova mehettek egyedül s ily korán? Ha azoknak a ficzkóknak még is igazok volna? (Csenget.) Atkozott gondolat! de lassan, a cselédnek ilyesmit nem szabad gyanítani. (Inas jő.) Hol a kisasszony?

INAS. Sétálni van Lidivel.

LIGETI. Melyik kocsis vitte?

INAS. Gyalog mentek.

LIGETI. Gyalog? kocsisom tüstént fogjon. (Inas el.) Ha még is igazok volna! Nem bántam-e én atyailag vele? tiltottam-e a társalkodást, hogy azt tikokban legyen kénytelen keresni? De az lehetetlen! Oly okos, oly szelíd leány, mint Vilma s elszökni, az nem lehet, az gúny volna ész, erény s természet ellen.

INAS (jő). A kocsis előjárt. (El.)

LIGETI. Megyek. — Utána kell mennem; mert akármi, de van a dologban. Átkozott ficzkók, hogy ezek miatt nekem nyugtom nem lehet. (El.)

(Városligeti tér.)

Kaczor, Guta, Rigó és Katicza (fátyolosan).

KACZOR. Szépséges kisasszony!

GUTA. Drágalátos gyöngy!

RIGÓ. Imádandó hölgy! (Katicza minden megszólításra mélyen meghajtja magát.)

KACZOR. Minthogy magát irántunk oly rendkivül keményszívünek mutatta —

GUTA. Sőt bennünket a legkimagyarázhatlanabb kegyetlenséggel üldözött

RIGÓ. Holott mások iránt annál szelídebb s illendőségen túl is engedékeny volt — (Katicza mozdulataival folyvást bámulásának jelelt adja.)

KACZOR. S minthogy minden tettetés csak bizonyos határig mehet —

GUTA. S az aranyborjú istensége végre kétségbe hozatik —

RIGÓ. S az imádott drága bálványnak cserép lábai összetöretnek —

KATICZA (magában). Isten áldja meg jó kedvöket! mily szépen tréfálnak a lelkeim!

KACZOR. Azért is mindenek előtt veszem magamnak a szabadságot, hogy ezen megátalkodott szépségnek szemébe tekintsek. (A gyengén vonakodó Katiczának fátyola alá te-

kint.) Irgalom! mit láttam. No, mi ismét megjártuk. Legjobb lesz szép csendesen elillanni. (Elvonul.)

GUTA (közelítve). Engedelemmel, irígy fátyol, ezen ritkaságot nekem is meg kell pillantanom. (A fátyol alá pillant s félre fordúl.) Oh Ábrahám! hisz ez a te Sárád! (Rigóhoz.) Rigó barátom, tied legyen a dicsőség, hogy ezen ritka érzéketlenségű kellemeket a világnak megmutasd. (Félre.) Én pedig iszonyodom s futok! (El. Rigó Katicza felé közelit, s az felveti fátyolát.)

KATICZA. Itt vagyok lelkeim.

RIGÓ (visszajedi). Huh! mi rengeteg óság! Uram ne hagyj. (El.)

KATICZA. De hát hova futnak, hova rohannak? Maradjanak! Hah! én meg vagyok csalva, elárulva, megcsúfolva! Segítség! tolvaj, rabló, gyilkos, tűz van! Segítség! Ah én elájulok. (Ájuldoz.) De nem! most nem ájulok el! utánok megyek s kiásom hitetlen szemeiket. Hah! hogy az egész férfinemnek csak egy szeme volna, hogy azt egyszerre elolthatnám, mint a mécset, hogy soha többé az asszonyok éveit szemmel ne láthatnák, hogy vakon lennének szeretni kénytelenek, vakon, vakon, vakon! Nem! el nem ájulok, most nem! Segitség! meg kell fogni, fogd meg! tolvaj! rabló! gyilkos! tűz van! Segítség! (A kiáltásra nép jő ásóval, kapával.)

EGY A NÉP KÖZÜL. Mi baj néném asszony? Hol a gyilkos?

KATICZA. Még néném asszony! oda vagyok! De jól van fiaim, én anyátok akarok lenni. Engem megcsaltak, megloptak, kiraboltak minden földi boldogságomból. Jőjetek utánam, fogjátok meg, vagdaljátok össze! Ah szívem! — utánam fiaim! (El a néppel.)

(Városligeti halom.)

HANGAI (egyedül). Háromszor a szép Vilma ajtajához
Hódolni vittek pártos lábaim,
Háromszor visszarántott szellemem,
Melyet lekötve ismeretlen arcz,

S a rejteményes fátyol titka tart.
Most itt vagyok szerelmet vallani,
De úgy, hogy visszavonjam azt, mihelyt
Viszonti vallást ád a felfedett szép;
Szivét, szerelmét esdeklem ki tőle,
Hogy visszavessem azt oly pénz gyanánt,
Melynek hamis pengésű érczeit
Világcsalásra álkéz verte volt.
Nem mondhatom, mint fáj megtennem ezt,
És még is kell! csak így tanúlhatom ki
Minden redőit tündér szellemének,
Mely kétes fényben áll elmém előtt.
Mért kelle Vilmát meggyaláznia,
Mért bélyegezni szívtelen negéddel
S rút megvetéssel a világ iránt,
Holott Vilmában érző szív dobog.
De ím közelget.

VILMA (félre). Itt van s jó korán.
Alig tudom, mit kelljen érzenem:
A fátyolatlan Vilma e ragadmányt
A fátyolosnak megbocsássa-e?
Aggódni kezdek vég játékomon;
De végzenem kell, mert már kezdve van.

HANGAI. Ismét fedezve arcza, mint szive,
Melyet csalódva már ismerni véltem;
Azon leszek most, hogy belé tekintsek.

VILMA (Hangaihoz).
Kivánta ön, hogy még egyszer beszéljünk.
Eljöttem és ohajtom érteni,
Mi az, minek meghallására engem
Méltónak ítélt?

HANGAI (félre). Mily szerény beszéd!
De hajh! alatta ármány rejtezik. (Vilmához.)
Hálám, kissaszony, e kegyelmeért,
Mely rám talán már vesztegetve is van.
S még is mielőtt kimondanám a szót,
Mely mind a kettőnk sorsát illeti,
Engedje kérdenem: miért van az,

Hogy fátyol őrzi tőlem arczait,
S jogával élni tiltja kellemét?
Mit véthetett a szánandó világ,
Hogy csillagát e szem megvonja tőle?
Vagy én vagyok csak a kizárt? nekem
Mért kell titokként fedve látnom önt?

VILMA. Ezen hizelgve ostromló szavakra
Hallgatnom illenék; de ön nekem
Oly sok figyelmet áldozott, hogy érte
Őszinteséggel tartozom. Rövid
Történetem nem víg természetű,
Azért temetni inkább mint ragyogni
Hozom ki azt most néma rejtekéből,
Hol eddig halva volt. — Gyermek valék,
Alig tizennégy évü még, s egy ifjú
Közelge hozzám, s mondá, hogy szemem
Hatalma őt eloldhatatlanúl
Lekötte hozzám. Tetszett a beszéd:
Mert új s legelső volt, s a megdicsért
Szemek jutalmul arczán vesztenek.
Sokszor valánk együtt, s ő halni készült,
Ha megvetem, s nem mondanék igent.
Mint hagyhatám őt halni? szánakoztam,
S kimondva lőn a forrón kért igen.
E vallomásra ő magánkivül, s én
Őrülve őt ily boldoggá tehetni,
Egy szép napot töltöttünk, egy napot csak,
Mert más nap úgy találta szeretőm,
Hogy szép szemeimnek lelkem nem felel meg.
És hogy — de mit beszéljem? elhagyott.

HANGAI (tűzzel). Az hűtelenség! az rút árulás volt.

VILMA. Akkor legelsőbb a dicsért szemek
Örömsugárból könypatakra válva,
Megöntözék az elhalt arczokat.

HANGAI (félre). Ez még is több, mint tettetés; akármi
Egyéb, de tettetés ez nem lehet,
S úgy tetszik, mintha sírna is. De hisz

Az asszony sírni és nevetni ért.
Nem, nem hiszek még; hátha csak regélt?
VILMA. Ép ifjuságom ezt a terhes álmot
Eloszlatá és én kigyógyulék;
De felfogadtam megbántott szemeimre,
Hogy jobbomat csak ollyan férfi bírja,
Ki fátyolomnak esküszik hitet,
S a fátyol addig bontatlan marad,
Míg a hiteskü végig mondva nincs.
HANGAI (félre). Hogyan jutok ki most e tömkelegből?
Hitet fogadjak, míg nem látom őt?
Oh, ez ravaszság, itt vigyázni kell. (Vilmához.)
S hogy volna az, ha én megváltanám
Eskümmel e letiltott bájakat,
Ha a világnak ismét visszaadnék
Egy pár mosolygó ajkat és szemet?
Jutalmam nem leend-e megvetés?
VILMA. Én önt becsülöm és —
HANGAI. Oh, mondja ki,
Oh mondja, hogy szeret.
VILMA. Ne kényszerítsen:
Az érező szív hallgat —
HANGAI. És szeret. (Magában.)
Ő hallgat és szeret! De nem, nem indulok
Szavakra, mellyek már megcsaltanak.
Avagy csak egyszer emlité-e Vilmát?
Czélhoz jutottnak véli már magát,
S a hű barátné elfeledve van.
De jól van, én megesküszöm neki,
Megesküszöm, s majd megkisértem őt.
VILMA (félre). Soká tünödik; mit jelenthet ez?
HANGAI (letérdepel). Itt lábaidnál, bájos ismeretlen,
Hüséget és szerelmet esküszöm,
Szerelmet még nem látott bájaidnak,
Erényeidnek hűséget, magadnak
Ez összeségért állandó hitet,
Hitet, szerelmet, hűséget, minőt
Még férfitól nem váltott nő soha.

A szívnek édes földi kéjire,
S a lélek halhatatlan életére,
Az üdvre esküszöm, hogy esküvésem (Felkeltében.)
Csak tréfa volt!

VILMA (azalatt fátyolát félre veti).
Csak tréfa volt?

HANGAI. Hah, Vilma! — oh én balgatag teremtmény!
(Vilmához hidegen.)
S szép Vilma játszik illyen ügyesen?
Jó, szép, igen szép, rendkivül jeles! (Vilmától elvonúlva.)
Oh szégyen! oh én képtelen vakandok.

LIGETI (jő és megáll). Mit kell találnom! ő és Hangai
Egy meghasonlott párként állanak,
Ez itt, az ott! s hogy' jőnek ők ide?

VILMA (magában). Mi ez? magamra hágy, és ollyan arczczal,
Mint a ki visszatérni nem kiván.
A férfigőgöt bántám meg! szivemre
Gyujtám a házat, melyben ünnepet várt,
S most azt könyemmel olthatom csak el.
Tapasztalás, de ritka drága gyöngy,
A szenvedésnek kínszülötte vagy.
De úgy is a szív szenvedésre van.

HANGAI. Hogy azt a hangot, mely őrszó gyanánt
Fülembe rezgett, meg nem ismerém!
Hogy bábja lettem kémjátékinak!
Oh szégyen!
Eltávozom, hol asszony nem terem!
El még ma, most! — De mért ez a sietség?
Hozzá megyek, s enyelgve mondom el,
Hogy minden, a mi történt, tréfa volt,
Még egyszer azt mondom, hogy tréfa volt.
Úgy van, csupán és puszta tréfa volt. (Közelít.)
De Vilma sír? — Oh Vilma, mért e köny,
E fájdalom harmatja szép szemében?

VILMA (felszmélve). Én sírtam volna? s jött szemembe köny?
Haszontalan víz! Hallja Hangai,
Úgy tetszik, a sors zsarnokos szeszélye
Nem akarja, hogy mi egymásé legyünk.

HANGAI. Valóban a sors úgy látszott akarni;
De a barátság még is szent marad.
LIGETI. Megfoghatatlan! Mit mesélnek ők
Egymásnak? Ez bohó dolog lehet.
VILMA. Remélhetem hát annál biztosabban,
Hogy megteendi vég kérelmemet.
A mit beszéltem én történetimből,
Minthogy valóság —
HANGAI. Mit kell hallanom!
VILMA. Fő része az, s azért is kérem önt,
Igérje, hogy felőle hallgatand;
S mind a felől, mit tán idő előtt
Vigyáztalan valék kimondani,
Felejtse el. Felejtsen engem is,
S ne lássuk egymást többé.
HANGAI (meglepetve). Oh igen!
A mint kívánja ön. — De még sem, az,
Az nem lehet! hogy hallgató leszek,
Igérem és megtartom. A mi illeti
Az elfelejtést, abból semmi sem lesz.
Mert bárha szívünk nem találkozott is
Az érzemények legbelsőbb körén,
Azért haragnak köztünk nincs helye.
Hát nem vagyunk-e mink rokon s barát?
(Nevekedő tűzzel.)
Oh a rokonság szent kötél; atyáink
A hír szerint, két testvérlányfiak
Együtt vezettek népet a törökre,
Az ősz Hunyadnak fényes harczain.
LIGETI (magában). Hisz az való: de már régecske volt.
HANGAI. Családaink azóta, mint patak,
Mely egy magas kútfőből származott,
Elágazának idegen messzeségre,
De a rokonság még is fenn maradt.
Igen! mi most is vérrokon vagyunk,
És a barátság illetetlen áll.
S én mint rokon legitt lecsókolom
E kis könyűt, mely vétkemért fakadt,

S mint hű barát e jobbot felfogom,
S baráti csókjaimmal illetem;
(Vilma kezét folyvást tüzesen csókolja.)
De csak baráti tiszta csókjaimmal,
S ugy összecsókolom, hogy végre asszonyától
Hozzám szegődik és enyém marad. —
Oh Vilma, Vilma! én boldog vagyok;
Mert legnagyobb üdv tégedet szeretni.

VILMA (tartózkodva). S ha esküvése mégis tréfa volt?

HANGAI. Igen! csak tréfa volt; mert én csupán
A fátyolatlan Vilmát szeretem,
Téged, te kedves, tündér, csalfa lány,
S nem adlak a királyok székiért,
Nem mindenért a végtelen világon.
S hogy ez való, e csókkal esküszöm,

VILMA. S e csókkal én viszontag esküszöm,
Hogy a mit tettem, szív sugalma volt.

(Egymást hosszasan ölelik, az alatt Kaczor, Guta, Rigó fellépnek s bámúlva elállanak).

LIGETI. Ez már eléggé értelmes beszéd.
De várjatok, mert még itt vége nincs:
Adózni fogtok bujkálástokért.

KACZOR (társaihoz). Barátim, mi eleget láttunk.

(Kaczor, Guta, Rigó távozni akarnak, azalatt Katicza jő a néppel, mely Gyilkos! zsivány! (kiáltások közt a dombnak rohan; de a jelenlevőktől visszajed. — Hangai és Vilma felrettenve távoznak egymástól.)

KATICZA. Fogjátok meg! kötözzétek meg!
(Vilmát s Hangait meglátva, egy közel álló pór karjába rogy.)
Ah, oda vagyok!

PÓR. Nagyságos asszonyom! hiszen elesik.

LIGETI (előlép). Katicza kisasszony! mi lelte, az Istenért szóljon.

VILMA (félre). Ah Istenem! mint bánom tettemet.
S hogy én tevém, még meg nem vallhatom.

LIGETI. Vezessétek a kisasszonyt kocsimhoz, jó emberek, itt áll az árnyékban. (Katicza elvezettetik.) Hanem, Vilma hugom asszony, nekünk komoly beszédünk lesz egymással. És Hangai öcsém, nekem öreg jó bátyád azt

írta, hogy az asszonyokat nem szívelheted, s örökké könyvek olvasásában buvárkodol.

HANGAI. Ezentúl Vilma szemei lesznek a könyv, melyből boldogságomat fogom kiolvasni.

VILMA (Ligeti kezét megcsókolva). Édes bácsi, nem haragszik reám, ha megjobbítom magamat?

LIGETI. Eredj, hamis vagy.

VILMA. De ha minden léptemről legutolsó mozdulatomig számot tudok adni?

LIGETI. Oh azt el is várom.

VILMA. Számot adok még gondolatimról is. Én a világon senki ellen sem vétettem, mint ezen urak ellen, kiknek titkos szerződésöket kihallgatám; s az indíta fel, hogy velök vakmerő játékomat üzzem.

KACZOR. Kedves kisasszony, ha titkos szerződésünket hallotta, az magában oly gonosz árulást foglal a nőnem ellen, hogy mi minden viszontagságainkat feledve, boldognak tartandjuk magunkat, ha azon megnyugtatással távozhatunk, hogy a kisasszony nekünk megbocsátott.

GUTA. Örökké jó emlékezettel leszünk ezen kegyelemért.

RIGÓ. S a mennyire gyönge erőnktől telik, megjobbítjuk magunkat.

LIGETI. Uraim, gyanítani kezdem, hogy eddig találkozásink nem a magok rendén történtek, azért is meghívom uraságtokat házamhoz, hogy azon törvényszéknek birái legyenek, melyet ezen két bűnös felett tartani akarok. — Elfogadják baráti jobbomat?

KACZOR, GUTA, RIGÓ. Ezer örömmel.

HANGAI. És az enyémet? ismeretlenét ugyan, de a ki törekedni fog, hogy barátságokat s bocsánatokat megérdemelje.

KACZOR. Barátságunkat igen örömest, de bocsánatunkat nem igérhetjük; mert oly kincset ragadott el tőlünk, mely pótolhatatlan. Azonban engesztelődésünk jeléül íme semmivé teszszük azon sorsintéző irományt, mely annyi bajt s fárasztó csalódást okozott.

(Széttépi a szerződést, azalatt a kárpit legördül.)

ÁRPÁD ÉBREDÉSE

Előjáték a pesti magyar szinház megnyitásának ünnepére

1837

SZEMÉLYEK.

Árpád.
Sirszellem.
Irigység,
Részvétlenség,
Megvetés,
Gúny,
Rágalom,
Csáb,
Kajánság,
Ébhalál,
} rémalakok.
Költő.
Színésznő.
Apa.
Fiú.
Napszámos.
Öreg.
Első
Második
} hölgy.
Egy ifjú.

Több ifjak, hölgyek, s mindenféle nép.
A játék helye Budapest.

(Budapest legszebb része a Dunaparton.)

Sirszellem jő, s a mint a téren végig megy, körülette mindenütt sírhalmok emelkednek s többek közt egy nagy, félig omladozott hadi sír, mely a Sirszellem háromszori jeladására megnyilván, Árpádot tünteti elő.

ÁRPÁD (lassan fölemelkedve).
Ki kelt föl engem? gyász fiú, ki vagy te,
Kinek felforditott szövétnekén
Elhunyt világnak hamva szendereg?
SIRSZELLEM. Ős bajnok! én a Sirszellem vagyok.
ÁRPÁD. Rád ismerek! kemény csatáimon
Százszorta látám halvány arczodat;
Kerestelek vérengző karjaimmal,
S te nem jövél; az agg kor napjain
Lepél meg ágyamon; de légy köszöntve!
Kezed szelíden nyúgott e szemen,
S nagyok, dicsőek voltak álmaim.
Szólj, mit kivánsz?
SIRSZELLEM. Hazádba hoztalak,
Hogy népedet lásd ezred év után.
ÁRPÁD. Mit szólasz? ezred év után!
SIRSZELLEM. Igen, vezér;
Már annyi éve, hogy szemed lehunyt.
ÁRPÁD. Egy ezred év, mint pillanat repült el!
De honn vagyok hát s nemzetem között;
S te, a ki kérlelhetlen vagy, kinek
Adózik minden a mi létre jött,
Szólj, mint lehet, hogy hozzám engedékeny,
Még egyszer látnom hagytad e hazát?
SIRSZELLEM. Te a csatákon villámkard valál:
Sok ezernyi lelket küldél birtokomba.
ÁRPÁD. Ezt nem tagadják ellenségeim.

SIRSZELLEM. S én háladattal tartozám ezért,
Mit úgy reméltem legjobban leróni,
Ha hosszadalmas, síri éj után
Néped körébe hozlak, ébredőt.
ÁRPÁD. És melly időt mérsz, hogy mulassak itt?
Mert nem szeretnék művet kezdeni,
Mit abba kéne hagynom félszegül:
Éltemben én országot alkoték.
SIRSZELLEM. Mulass, míg lelked itt gyönyört talál;
De ha visszavágyol hamvad sátorába,
Szólíts nevemről, és én eljövök.
(Távoztával a sirok egymás után süllyedeznek.)
ARPÁD. Sirszellem! áldalak jóságodért.
(Kijő a sirból, mely lesüllyed.)
Oh nemzet! oh hon! ismét látlak-e?
A századoknak hosszu éjjelén,
Mely fogva tartá alvó lelkemet,
Csak rólad és nevedről álmodám. —
Temetve voltunk a föld egy szögébe,
Töméntelen nép, egymásnak teher,
S im elszakadt a jobb rész és dicsőn
Végig csatázva terhes útjait,
Hont szerze, melynek hóditó nevére
Elsápadott a megrettent világ. —
Oh élsz-e még hazám és nemzetem.
Dicső-e még, mint hajdan volt, neved?
És tetteidnek híre hangzik-e,
A merre nap van és ember lakik?
Udvözlek oh hon! népem, üdvözöllek.
De mely komor csend vészen itt körül?
Mindenfelé a roppant kőhalom,
Felhőbe nyúló házak, szálasabbak,
Mint nagy Magyarvár fényes tornyai.
Csak embert nem találok! senki nem jó,
Csak egy magyar sem, a ki elfogadjon!
Vagy tán csalódom? nem vagyok hazámban?
Nem a Dunának árja harsog itt?
S az nem Kelemföld, és az ős Buda?

Vagy oh! — Hadúr ne adja érnem azt!
Balvégzet fordult ellened, hazám,
S te nem vagy többé magyarok hazája?
Minek születtem akkor én s miért
Lettem jelessé nemzetem között?
Mért életemnek minden napjai,
E hő kebelnek minden dobbanása,
Eremnek vére végső csepjeig,
Mért áldozának érted, oh hazám,
Ha elmulál és eltöröltetél!
Oh sír fogadj el s többé meg ne nyíljy.

(A sír felé megy: a költő jön, elragadtatással rohan feléje és leborúl.)

KÖLTŐ. Felséges Árpád, oh dicső vezér!

ÁRPÁD. Mi szózat ez, mely engem visszatart?

KÖLTŐ. Oh hős apánk, országunk alkotója,
Engedd, hogy lábaidnál leborulva
Hódoljon e szív, melly ohajtva várt.

ÁRPÁD. Nem visszatetszők e szavak nekem,
Mert hű kebelből buzgón hangzanak.
De szólj, mióta bókol így, mióta
Lett csúszó-mászó állat a magyar?
Időmben állva s szemtől szembe szólt.

KÖLTŐ (felkel). Te félre ismersz engem, oh dicső;
Nem embereknek hajlik térdem itt.
Előtted oh hon s nemzet ős vezére,
Lelkem hajolt meg s szívem üdvözölt.
Oh mely sok gyászév óta vártalak!
Gúny, megvetés és fagylaló hidegség
Voltak jutalmam; inség és keserv
Vártak reám, s én kértem éltemet,
Oly kínosat bár s oly örömtelent,
Hosszúra nyúlni, csak hogy lássalak.
Most látlak ím, és annyi sérv után
Örömkönyűvel ázik el szemem.

ÁRPÁD. A halhatatlan istenekre mondom,
Ez a fiú nem hívság gyermeke.

KÖLTŐ. Oh drága ős, mióta elhagyál,
Mi véghetetlen, a mit szenvedénk!

Nem szólok ellenségről; mert mi nemzet
Kerülte még el ellenség vasát,
És lett dicsővé ellenségtelen?
Nem mondom a belvillongás dühét,
A meghasonlás ádáz szörnyeit:
Vér foly, mióta földön ember él,
S a népek átka: drága honfivér
Fürdője által ifjodhatni meg.
Mi elpazarlók vérünk biborát,
Szivünkbe vertünk öngyilkos vasat,
Hallatlanúl — ön ellenségeinkért!
S a véren árult ifjodás helyett
Lassú halálnak mérge szállt reánk!

ÁRPÁD. A legszörnyebbet várom hallani:
Te nemzetemből írmagúl maradtál.

KÖLTŐ. Több, mint gyanítod: mink elaljasodtunk.

ÁRPÁD. Oh végtelenség, mért nem rejtesz el!
Igen fiú! te eltaláltad a szót:
Elaljasodni több, mint a halál.
S ha volna szó, mely szellemet megöl,
Ez gyilkosabban, mint az ég haragja,
Megsemmisítné létem elmeit.
De szólj, nyugodtan végig hallgatom
A gyászregét, hogy tudjam, szánnom-e,
Vagy megtagadni kelljen véremet.

KÖLTŐ. Elaljasodtunk test s lélek szerint.
Mi, nem hasonlók harczos őseinkhez,
Kik durva észszel bár, a kor nyomától
El nem maradtak: mink levetkezénk
A harcz fiát s fegyvertelen kezünk
Nem nyúla műhöz, könyvhöz; zsibbadott
Munkátlanúl, miglen más nemzetek,
A harczot sem feledve, béke által
S istenfiakhoz illő műveikkel
Lettek dicsővé a világ felett.
S a szellem, oh a mindig éber őr,
Mely bal szerencsén nőtt fel s lőn erőssé,
Mely csüggedetlen látta volt Nikápolyt,

Melyet le nem vert Várna és Rigó-tér,
Az végre megtört túnyaság miatt;
S nem tudva, mit bűn merni, mit szabad,
Veszélybe vitte vakmerő fejét,
Vagy félt, egyenlőn nagytól és kicsinytől,
S mindent egy hitvány életért adott!

ÁRPÁD. Nem, ezt a népet én nem ismerem!

KÖLTŐ. S ez élet álom volt, melyben silány,
Rossz nemzedék kérődzék ősei
Nagy tettein s fő érdemül bitorlá
Mások felett, hogy, kiktől származott,
S oly mélyen elfajúlt, dicsőek voltanak!
S e nép hivé, hogy még van Istene,
Ki érte őrt áll, míg ő vétkezik.
S az Isten büntető haragra gyúlt:
Alunni hagyta őt egy századig.
S ott állt a bálvány, szív- s lélektelen,
Az ősiségek álorczáiban,
Nem látva, nem sejdítve a csapást,
Mely nemzet-irtó kézből várt reá.
S ím a hatalmas jött és rá ütött:
Súlyos csapása megrázkodtatá
A tompa bálványt; az feléledett,
Érezni kezdé elholt ízeit,
És fájt az élet a zsibbadt tagoknak
S a fájdalomban feljajdult a száj,
Mely annyi évek óta néma volt;
De a fájdalomban élet hangja kelt,
S az élet visszakérte szellemét,
Azon merészt, mely a gyász múlt után
A rém jövővel szembe szállni kész.
Oh fejdelem, mi újra éledünk,
Buzogva küzdünk egy jobb életért,
Nem látva, nem segítve senkitől,
S bár kis sikerrel, még sem csüggedezve;
De hőseink nem vérben fürdenek:
Ölelni készek embertársokat,
És tűrni mindent szent hazájokért.

Köztünk is fenn van még Prometheus,
Kinek szivét az üldöző kajánság
Kányái marják, mert szelíd vala
Embernek nézni embertársait
S ő óriási fájdalmában is
Oly törhetetlen most, mint valaha.
Oh hála, szent ős, hogy közénk jövél:
Felbátorodva új pályát nyitunk,
Élet- s halálban hívek nagy nevedhez.

ÁRPÁD. Kevés szavakkal nagy dolgot beszélsz:
Élet s halál mint küzd egy nemzetért,
S mint száll alá dicsőség, hatalom.
De te századokról adsz számot nekem,
S a századoknak hosszu évsorán
Jóból, gonoszból csak nagy eshetik.
Ti a gonoszból nagy részt vettetek,
És a jövendő kétes hajnalán
Sötét ború áll még a nap felett.
De szólj, egyet még vágyok érteni:
Ki vagy te, a ki nemzetem viszályit
Ily szívemésztő lánggal rajzolod?

KÖLTŐ. Egy ingyenélő! így nevez sok ember;
Ki dalba önti búját, örömét,
Melyet hazája s élte nyujtanak;
Ki félve érez minden örömet,
De százszorozva minden bú nyilát;
Egy szenvedélytől égetett kebel,
Mely életének csak felére jut,
S annak felével sem magának él.

ÁRPÁD. S ily áldozattal, melly országot ér,
Fonnyadt szegénynek látszol s dísztelennek:
S Magyarország oly nagy s gazdag tartomány.

KÖLTŐ. Fonnyadt, szegény és dísztelen vagyok:
Fonnyadt, szegény és dísztelen hazám is.
De felvirágzik egykor a haza,
S akkor magas kéj lángja foly körűl,
S öröm virítand e bús arczokon.

Akkor dicső, boldog, gazdag leszek:
Most a hazának színét hordozom.
ÁRPÁD. Hah! mért születtél e leszállt napokban.
Időmben, míg a harcz-szerencse vitt,
Hol szűd- s szemednek legjobban mosolyg
E kéjruhába öltözött világ,
Egy édent adtam volna birtokúl.
De szűd erős: te nem vagy gyáva tűrő.
S ha visszatérek híres őseimhez
És őseidhez, méltó unoka,
A halhatatlanságnak elbeszélem,
Hogy ezred mulva egy magyart találtam,
Ki szíve lángján nemzetének élt.
Most jer, kövess; korodnak embereit
Kivánom látni. Még egyszer, hazám,
Még egyszer oh nép! hévvel üdvözöllek.
Küzdéseidhez vedd áldásomat!
S ha néha bal-szerencséd megkeres,
Jegyezd föl, a mit a világ tanít:
Nem mindig pártol a szerencse jót,
S a csüggedetlen, bukjék bár, dicső. (El.)

(Magyar szinház tája.)

(Mindenféle rendű emberek jőnek, s részint egyenesen a szinházba mennek, részint kisebb nagyobb csoportokban egy ideig állonganak.)
(Egy apa vezeti fiát a szinház felé.)

FIÚ. Apám, mi ház ez, melybe most megyünk?
APA. Megemlékezzél, kis fiam, mig élsz,
Hogy nyolczad évű gyermek láthatád,
Mit sok megaggott ősz hiába várt.
Ez a magyar játékszín, a legelső,
Mely Pesten épűlt sok küzdés után.
FIÚ. Magyar játékszín? Oh apám, be szép!
Itt laknak úgy-e a sok herczegek,
És a hol sírni és nevetni kell?
És a szegények rongyos öltözetben?

Apám, oh vígy be engem is; szeretnék
Már látni egy parányi herczeget.
APA. Te többet is fogsz látni, mint csak azt.
De csendesen légy; itt hallgatni kell. (Bemennek.)

(Egy csapat ifjú közelb jő.)

ELSŐ IFJÚ. Ifjú barátim! vád van a magyarra,
Hogy durva s társaságba nem való,
S e vád leginkább minket érdekel.
Czáfoljuk azt meg s esküdjünk reá;
Hogy a ki durva, szemtelen, garázda,
Ki illedelmet készakarva sért,
Az nem barátunk, az betyár.
IFJAK. Az nem barátunk, esküszünk reá! (Bemennek.)

(Egy sereg csinos asszony jő.)

ELSŐ HÖLGY. Nők és leánykák, kedves társaim:
A férfiak szemünkre hányogatják,
Hogy a hazától szívünk idegen,
Hogy a magyar szó útált hang előttünk.
Az Isten látja: ők a bűnösök!
De nézzük őket; lássuk, hány van itt,
S ha nem hiú-e kérkedő szavok?
Részemről én egy lelkes férfinak
Példája által kész vagyok javulni.
MÁSODIK HÖLGY. Bár mint s hogyan, panasz van ellenünk,
Akarni kell csak s tüstént megszünik.
S valóban mink nem volnánk asszonyok,
Ha még akarni sem tudnánk! akarjuk,
S megszégyenül a büszke férfi vád. (Bemennek.)

(Egy napszámos, ki régóta félre állva nézegetett, most előlép.)

NAPSZÁMOS. Hah mennyi csínos nép! Csak menjetek,
Ti kényes asszonykák és úrfiak:
Én nem irigylem szép ruhátokat,
Örüljetek vagy sírjatok, ha tetszik;
Mert ugy segéljen! én is azt teszem.
Van még zsebemben egy redves garas.

(Mig zsebéből nagy bajjal vájja a garasokat, a körülállók jóízűn nevetnek.)

Ho! hó! nevettek? csak nevessetek.
Ti pénzt adátok tán az épülethez;

De én a millyen czifrátlan vagyok,
Ezen kezemmel, melly élelmet ád,
Két álló hétig hordtam a követ,
S magam fizettem érte — örömet.
S nézzétek! a ház szép magasra nőtt. (Bemegy.)

(A nevetők bámulva néznek utána, majd felkiáltanak.)

TÖBBEN. Éljen a derék napszámos, éljen!

ÖREG. (Kopott régi mentében jő botra támaszkodva.)
Ifjú valék, midőn e ház falát
Épülni vártam s biztak mindenek.
Azóta elhagyott az ifjuság,
Hiú reményben mult el jobb korom,
S már a koporsó zárja útamat.
De áll a ház im s jobb időkre vár.
Óh hála nektek, a kik ezt rakátok,
Hogy a mit oly sok év nem adhatott,
A sír előtt azt végre láthatom. (Bemegy.)

(Midőn a tér megürül, Árpád és a költő jőnek.)

ÁRPÁD. Sok, szép, jeles, nagy dolgokat mutattál,
Mind ész művét, az új világ csodáit.
S ha lelkemet nem nyomná sorsotok,
Bámúlatomhoz szent öröm szegődnék.
Hová vezetsz most? Szólj, mi épület,
Mi büszke hajlék ez, mely parragán
És porba sűlyedt törpe társain
Díszes fejével túlemelkedik?

KÖLTŐ. Ez a világ kicsinben, fejdelem.
Itt láthatod meg, a mint volt, vagyon;
A mint csatában s békén, házi körben,
Vagy köz helyen, tréfák és gond között,
Erényben, bűnben él, hal és mozog.
Feltűnnek itt a jámbor és csalárd;
A gyáva s bátor; aljas és nemes,
Ezer bohónak bősz csordáival;
Itt újra fellép a holt dalia,
A rég csatázott harczok hősei;
Bölcsek, vezérek és világbirók,
S kiket tapodnak, és kik eltapodnak,

Gazdag, szegény, a koldus és király,
Itt ujra élnek kínban és gyönyörben.
De itt igazság ül a trónuson,
S mit ember és sors véte zsarnokúl,
Az szent-egyenlőn visszatorlatik.
Kudarczot vall itt a fondor s csalárd;
Arany borjú itt nem talál imádót;
Repkényt az ész, kaczajt nyer a bohó!
Útálat éri a bűn győzödelmét
S a szenvedő és megbukott erénynek
Örök művészet nyujt fel koronát. —
S e ház, az élet zajló iskolája,
Ez annyi hő érzelmek temploma,
Csak kis valóság nagy remény után,
Virágbokor virágos kert helyett,
Zálog, jövendő fénylőbb birtokért.
És még is annyi kínos év során,
Oly sok beteg vágy s csalt várás után
Birt létre jőni, kétlett sikerű
Még akkor is, midőn emelkedék.
Most áll, szerényen bár, de díszesen,
A honfi szívek áldozatjain,
És honfi kéznek fáradalmiból,
S minden magyarnak tárja kebelét:
Kész elfogadni, vígat és komort,
Ifjat, leányt, a vénet, fiatalt,
Hogy őket a föld tündérségiről
Élet-hasonló játékban mulassa.

ÁRPÁD. Új tüneményt, egy új csodát beszélsz,
Mely bámulatra s tiszteletre bír.
S egy még nem érzett lelki vágy fog el
Meglátnom a még nem látottakat,
Az eddig nem hallottat hallanom:
Ohajtom látni képedet, világ!
De mondd: kik e ház tündér papjai,
S mi jelre nyílik e ház ajtaja?

KÖLTŐ. A ház tied, csak lépj be, oh vezér
És benn találod, a kiket keressz.

De íme látom a szín gyermekét
Alélva húzni fáradt lábait;
Utána inség, gúny, csáb, megvetés
S fondor kajánság rémszolgái jőnek;
Kigyó hajakkal, tőrélű szemekkel.

ÁRPÁD. Hah fertelem! mi borzasztó had ez!

(Rémalakok éneke a szín megett.)

Üldözzük őt,
Gyötörjük őt,
A csapodárt!
Ne leljen kínja,
Mely gyötri, víja,
Időt s határt.

Üldözzük őt, a merre jár,
Ne lelje meg, mit szíve vár.
Hír, kincs, öröm, dísz s kéj helyett
Nyomorban lásson enyhelyet.
Míg él, tudjon csak bánatot,
És sírja légyen átkozott.

Üldözzük őt,
Gyötörjük őt,
A csapodárt!
Ne leljen kínja,
Mely gyötri, víja,
Időt s határt.

KILENCZEDIK JELENÉS.

A SZINÉSZNŐ (a szinház csarnokához aléltan közelít, utána nyomulván a rémalakok). Oh ég, ne hagyj el! irgalom, nagy ég! (Összerogy.)
Oh hagyj enyészni, küldd halálomat,
Csak hogy ne lássam e szörnyű hadat.

IRIGYSÉG. Hah fényes inség, most porban heversz?
Hányszor ragyogtál büszkén, mint királyné;
Bíbor, s szerencse foglaltak körül,
S a nép, a bőszült, orditozva tőn
Kevély fejedre drága koszorút,
Mig én epében martam ajkimat;

Hah! mily gyönyör látnom győtrelmedet.
Ne adjon a sors jobb napot, mig élsz.
RÉSZVÉTLENSÉG. Segítnélek, de nem tudom, ki vagy.
MEGVETÉS. De én tudom jól, s nem segítelek.
Haszontalan, kóbor nép, söpredék,
Jobb veszsz, s magadtól mentsd meg a világot.
GÚNY. Ha még is, a mit választott, magas
Rendeltetését értené, igen!
Másolni tudna embert és világot;
De ments meg ég! őt látni, hallani.
Négy kéz-láb jár a természet, midőn
Ő játszsza, s boldog és boldogtalan
Futásnak indúl. Kontár, nem egyéb!
RÁGALOM. Ne nyúlj hozzá; mert meggyaláztatol.
Bűnben leledzik s él, a mekkora:
Erénye szinben s álorczában áll.
CSÁB. A nőke szép, bár halvány s öltözetlen.
Szép hölgy! ha vágyaim szolgája léssz,
Én úri asztalt, fényt s ruhát adok.
ÉHHALÁL. Mind félre innen! ő enyém.
Nem látjátok kékülni ajkait,
Behamvadozni mind a két szemét?
Éhenhaló! én angyalod vagyok.
SZINÉSZNŐ (könyörögve feltámaszkodik).
Oh! hagyjatok! kimélet, irgalom!
Én elhagyám az ősi ház tüzét,
A kényt, nyugalmat s könnyü életet;
Testvér, rokonság megtagadnak engem,
Ki szült, nem ismer többé, en anyám,
S atyám haragja kísért álmaimban.
S mind ezt, művészet! érted szenvedem.
RÁGALOM. Te elhagyád az ősi ház tüzét?
S művészetért! ha ha! csak hinni kell.
Te megszökél; mert renyhe s czéda vagy,
Hogy élj szilaj, rendetlen életet.
SZINÉSZNŐ. A mennyi hajszálam van, annyi baj,
Oly sok csapás ért. Egy percz kedvezését
Száz kínos óra tette semmivé.

RÉSZVÉTLENSÉG. Mért nem kapálsz? a föld jobban fizet.
SZINÉSZNŐ. Mind e bajok közt híven fáradék.
Csekély erőmet százszorozni kész
Szorgalmam és buzgó hitem vala,
A színvilágot, vágyaim honát,
Bár áldozattal, nagyra vinni egykor.
GÚNY. De nem születtél rá. Nincs termeted,
Tüdőd silány, hangod rikácsoló,
S magad tudatlan és nagy bamba vagy:
Minek gyötörni itt is a magyart?
KAJÁNSÁG. Rántsátok őt ki az oszlopok megől.
Mit tétováztok még? Ő a mienk.
ÁRPÁD. (előlép).
Utálatos had, vissza! ó enyém! (A rémek ijedve hátrálnak.)
Egész hazában nincs más dolgotok,
Mint hogy kajánúl egy gyámoltalannak
Kínos fejére összegyűljetek?
Vagy éhen vagytok? én jól tartalak.
Részvétlenség te, jőj, hadd lássalak.
Hah itt vagy, undok, régi szörnyeteg!
Te minden jónak lassu sorvatagja,
Te átok a serdülő érdemen,
S a hallgató dicsőségnek halál,
Most rajtad a sor. Íme rémhadak!
Először is ma nektek áldozom.
Vigyétek őt: ez a ti étketek.
(A rémek vad zajgással megrohanják a Részvétlenséget és tova viszik.)
Hah! mint zajognak! — Lakjatok vigan,
Most egyszer méltó tárgyatok jutott.
Ha éhetek lesz, ismét eljöhettek;
Van még mit martalékúl nyujtanom:
Egy századig nem lesz fogyatkozás.
(A szinésznőt fölemelvén.)
Kelj föl nemes szív, régi szenvedő!
Hallottam, s érzem nagy fájdalmidat!
S ha nemzetemben még egy szikra van
S csak egy csep vér az ősi magyaréból,

Nem hagyja törletlen könyüidet,
Nem enyhitetlen e fájdalmakat.

SZINÉSZNŐ. Reménylek s bízom nemzetem szivében:
S bú gond között bár, vég leheltemig
Csak ezt kiáltom: éljen a haza!

(A népség, mely azalatt gyülekezék, hangosan visszonozza.)

Éljen a haza!

ÁRPÁD. Hah nép, köszöntöm ismert szózatod!
Rég szomjuzám e kedves hangokat.
Ez a kiáltás illik a magyarhoz,
Csendben, viharban: éljen a haza!

MARÓT BÁN

Szomorujáték öt felvonásban

1838

SZEMÉLYEK.

Marót, macsói bán.
Ida, hitvese.
Barra, várnagya.
Haszán, török bég.
Bod, hadnagy, rabló vitéz, Haszán szolgálatában.
Juszuf, Haszán szolgája.
Ibrahim, Bod szolgája.
Egy apród.
Egy komorna.
Egy török követ.
Két török katona.

Nép. Katonák mindkét részről.

A tizenötödik század végén.

ELSŐ FELVONÁS.

(Vár, törökösen bútorozott szoba.)

Juszuf, Bod.

JUSZUF. Ah féltörök, Bod úrfi, megjövénk?
Ugyan sokáig váratál magadra.
Hol a keresztény ördögök tanyáin
Latorkodál, hogy annyi küldözés
Után csak most, ily későn érkezel?
Vigyázz, vigyázz! a bég megüstököl.
BOD (torkon ragadja). Fogatlan őreb, maszlag-nyeldelő!
Tudod, kivel szólsz?
JUSZUF. Oh igen! de hát
Bocsáss, hiszen te mennydörgő tüzes vagy.
(Bod elbocsátja. Juszuf torkát tapogatja.)
Allah ne hagyj el!
BOD. Tudd meg, akarom,
Hogy szolga vagy.
JUSZUF. S te?
BOD. Én?
JUSZUF. Hölgyáruló!
BOD. Igen tehát! asszonyrabló vagyok;
Mert lenni tetszik, mert ugy akarom.
Te szolga vagy, mert kell.
JUSZUF. Az semmi baj.
BOD. Hallgass! (Juszuf meghajtja magát s hátra vonul.)
Hol a bég?
JUSZUF. A nagyságos úr.
Mindjárt jövend. (Szünet után.) De mégis, hadnagy úr,
Vitézséged ma szörnyü haragos.
Pedig ha tudnád, a mit én tudok:
Végére jártam, honnan származál.

BOD. Azt többször is tevéd.
JUSZUF. Csak tréfa volt:
De most —
BOD. Hazudni fogsz, mint többször is,
Hogy pénzt csikarj.
JUSZUF. No már az szent igaz,
Hogy a mit most felőled megtudék,
Azt ollyan olcsón el nem árulom.
BOD. Azért is jobb ha megtartod magadnak.
JUSZUF. Ki tudja! Lásd Bod úrfi, bár mi hitvány
Ember fiának apja anyja van.
Még a veréb sem árva fészkiben:
Testvéri vannak, egy-költésüek,
Együtt csipognak ételért, együtt
Kelendők szárnyra. Téged senki sem
Nevez fiának, testvérnek. Te mint egy
Ágról szakadt, név nélkül, idegen
A nagy világon, úgy vagy itt közöttünk,
Mint ismeretlen magból kelt növény,
Kit mostohán vad kertész, a vihar,
Távol határba veszni ültetett.
BOD. Juszuf, Juszuf! te engem ingerelsz.
Te csúfolódni szoktál és örülsz,
Ha vágyat keltesz, mely be nem telik,
Melyet hatalmad nincs betölteni;
Örülsz, ha látod égő arczomon,
Hogy átkozott nyelved fulánkja fáj,
Hogy felzavartad szűm legbelsejét,
S én azt előtted fedni nem tudom;
De mondom Istenemre —
JUSZUF. No, no, no!
Hiszen, ha kell, én semmit sem tudok,
Én nem tudom, ki vagy. (Hazán jő.)
BOD. Ne is keresd.
Családom ott kezdődik, hol szerencsém,
Melyet merész kar s ész fog szerzeni.
JUSZUF (Hasszánt észrevevén). Tudom, tudom.
BOD. Tudod, vén fecsegő?

Hát tudd meg azt is, hogy többé Bodot
Mesével megríkatni nem lehet.
Most férfiak vagyunk, s a vakmerőnek,
Ki származásunkról balúl itél,
Kardunk felel meg.

JUSZUF. A nagyságos úr!

HASZÁN (Juszufhoz titkon).
Hallod, Juszuf, ha még olyat fecsegsz,
Mit tudni nem kell, tudnod nem szabad,
Nyárson sütöm meg fonnyadt testedet.
Ródd fel magadnak: ismersz! — elmehetsz. (Juszuf el.)

BOD. Haszán bég, üdvözlek.

HASZÁN. Hah martalócz!
Te két világnak gyöngye, megjövél?

BOD. Uram!

HASZÁN. Ne szólj, mert el kell mondanom,
Mi és ki vagy, különben elfelednéd.
Hivatlak, és te késedelmezel;
Parancsolok, s te bizton elmaradsz;
Üzenni mersz, hol jönöd kellene.
Ej, ej! Bod úrfi, mit tartasz felőlem?
Nem én vagyok, ki úrrá tettelek?
Nem én vagyok, ki semmivé tehetlek?

BOD. Hagyd el, Haszán, ne fáraszd nyelvedet;
Inkább magamtól hallom, a mi fáj.
Igen Haszán, én kezdem érzeni,
Hogy több lehetnék, mint vagyok. De halld:
Rabúl esém hozzád, s mint gyermeket
Görög kalózok vittek tőled el,
Kik hölgyet s mindent, a mi drága, szép,
Elvenni szoktak, nem megszerzeni:
Bátor fiak, s szabadság elemök.
Én megtanultam mesterségöket.
Te akkor visszaváltál. Nemde ez,
Mit imént szándékod volt mondani?
Te visszaváltál; én váltságomúl
Folytattam nálad mesterségemet.
S ezt nem görög, nem más országokon,

De ott, hol életemnek napja nyilt:
Saját hazámban s nemzetem között.
Hah bég, ha ezt te mind megfizeted,
Úgy gazdag ember vagy. Nem adtam-e
A szép Jolántát zsákmányúl neked,
Ki mint jegyessel elszökött velem,
Örömtelen korának hagyva honn
Az ősz apát, ki benne élt csupán?
És volt-e szebb hölgy messze tartományon,
Mint Kende Rózsa? én őt kedvedért,
Menyekző várta bár s derék jegyes,
Hálómba szőttem és feláldozám.
Midőn kitudta, hogy Sztambulba megy,
Sírt, átölelte térdemet, könyörgött:
A szikla is megindult volna rá,
Én asszonykönyre meg nem indulok,
És felszakítám őt e térdeimtől;
De megfogadtam minden istenekre —

HASZÁN. Nos mit fogadtál? hallgatsz? nem felelsz?

BOD. Csak azt, Haszán bég, hogy te szörnyeteg vagy,
Igéretid ha meg nem tartanád.

HASZÁN. Ez hát a baj, s ezért maradsz te el?
Vagy úgy szokás-e tartozást beszedni,
Hogy érte nem jövünk? szegény fiú!
Itt fogd ez erszényt; súlyogasd kezedben;
És ráadásúl még e másikat.
Nos kell-e még? vagy olcsón adtad-e
Árúidat? gonosz kis kalmár vagy te, Bod,
Te pénz helyett egy pár csalárd szemet,
Sugár, hajlékony termetet viszesz
Vásárra, és ez ál pénzek becsét
Kigyói nyelved százszorozni tudja,
Míg alkud áldozatja megesik.
Csak valld ki Bod, te ingyen vészsz, de drágán,
Felette drágán adsz ki árudon.

BOD. Te bőkezű vagy.

HASZÁN. Gondolod? maradj

Hívem, s én dúsabbá teendelek,
Mint álmaidban voltál valaha.
BOD. Örömre birsz e nem remélt kegyeddel.
De nem csak pénz, sőt nem pénz az, miért
Szolgáltalak. Hallgass ki egyszer engem
S itélj, Haszán. Más emberek talán
Vesződnek pénzért, hírért, asszonyért,
Vallásokért, hazájokért. Nekem
Csak báb az asszony; a hír puszta hang;
A pénzt, ha megszereztem, kivetem,
Mint konczot ebnek, hogy ne zúgjanak
Az emberek. Mi szükség pénz nekem?
Ki, a mi kell, és pénzen kapható,
E két kezemmel mind elvehetem.
Hazámhoz semmi nem köt; csak gyanítom,
De nem tudom; s alig van Istenem,
Kitől, ha balra váltak dolgaim,
Számot vehessek rossz óráimért.
És mind ezekre én nem is szorultam.
Ez ifju kar, s e bátor szív elég,
S minden jutalmam gyors tettért siker!
S még is, Haszán! van egy csekély dolog,
Miért én tenni mindent kész vagyok.
HASZÁN (magában.) Ez a fiú nagyon megváltozott.
Ha megcsalódnám benne! Nos mi az,
Miért te mindent kész vagy tenni, Bod?
BOD. Haszán, te engem, ámbár rabodat,
Kiért sokáig váltság bére nem jő,
Gonddal neveltél, s úgy látszék gyakorta,
Jó s bal szerencsém téged érdekelt.
HASZÁN. Látszék? nem úgy van; sorsod érdekelt,
S becsüllek érte, hogy megismered.
BOD. Igen Haszán, te vagy, kiben bizom.
Tőled tudom, hogy él egy agg apám,
S hogy egyszer ez, nagy messze, sok veszély közt,
Hozzád jövén, mert pénze nem vala,
Váltságomúl magát ajánlta fel,

Örök raboddá kész levén szegődni,
Csak hogy bocsáss el engem, egy fiát.
HASZÁN. Úgy van; de még szükségem volt reád,
S én visszaküldém őt bántatlanúl.
BOD (hevülten).
Bántatlanúl? (Csillapodva.) Igen, te nem vagy ádáz,
Te nem vagy vérszopó, mint társaid.
S lássad, Haszán, ez ember agg, szegény,
Gyámoltalan; föld, ég elhagyta őt;
És még sem orzó, még sem útonálló,
Ő nem rabol; nem csal; de dolgozik,
Ő dolgozik, Haszán s mint a vakand
A háladatlan földet túrva teng
S véres veríték mossa kenyerét.
Ha egyszer én ez embert láthatom,
Ha rossz ebédén, hol vendége bú,
Hozzá belépve mondhatom: ne sírj,
Keress magadnak egy biztos szugolyt,
Töltsd nyúgalomban végső napjaid:
Én pénzt hozék, pénzt, mennyi kell, öreg!
Én a te véred, egy fiad vagyok.
Hah bég! ha ezt megértem, mindenem,
Mind holtomig, szolgálatodra van.
Te sokszor ígéred, hogy visszaadsz:
Oh mondd nekem meg, hol találom őt?
HASZÁN (magában).
Ő még sem oly rossz, milyennek szeretném,
De elhivé apjáról a mesét.
Igy jó. Ez által kötve tarthatom. (Bodhoz).
Örvendem, ifju, ily beszédedet.
Úgy hangzik az, mint elszánt férfié,
Kivel szerződni méltó és lehet. —
De jőj, ne állj itt, mint az idegen.
Üljünk le, szóljunk, mint két jó barát,
Ki egymásnak végtére számot ad. (Leülnek.)
Igy hadnagyom! Te ifju vagy, s magam
Nem szinte rest a perléshez: hamar
Egymásba kaphatnánk, ha józan ész,

Mely érdekinket összefüzve tartja,
Ki nem simítná szép frigyünk redőit. —
Ismered a macsói bánt, Marótot?
BOD. Hírből tudom csak, hogy jeles vitéz,
S hogy a szerencse foglyoddá tevé.
HASZÁN. Oh az valóban nagy szerencse volt.
Ő élve innen meg nem szabadúl,
BOD (magában). Szerencse szolgál! ez jó hír nekem.
HASZÁN (Bodot kémlelve). Ismered a vitéz bánnak nejét?
BOD (zavarban). Igen Haszán.
HASZÁN (folyvást kémlőleg). Azt mondják ifju s szép?
BOD (folyvást zavarodva). Igen, Haszán, ő szép is, ifju is.
HASZÁN. S ez volna minden, a mit róla tudsz?
De félre minden tettetést közöttünk.
Imént te szemrehányást től nekem,
És megfogadtad minden istenekre —
Megmondjam, mit fogadtál? azt, hogy e tőr,
Mit öntudatlan illetél kezeddel,
Mely épen úgy, mint szód, fenn akadott,
Hogy, mondom, e tőr engem döf, ha egykor
Eszedbe jutna hinni, hogy csalárdúl
Bántam veled, vagy inkább, majd ha többé
Szükséged nem lesz rám. De légy nyugott.
Ez gondolat volt csak, s a gondolat
Nem öl. De halld: mert én is felfogadtam,
A nagy próféta szent nevére, hogy ha
Te, a kit én neveltem, a kinek
Kastélya épült drága pénzemen,
Hol úr vagy, védelmezve általam,
S kitől én semmit meg nem tagadék,
Ha Bod, te egykor elvakult eszeddel
Magad kezére játszanál, s az asszonyt,
Kit birtokomba várok minden áron,
Kiejtenéd kezemből, esküvém,
Hogy a mikor legjobb napod leend,
Apád fejét küldöm be asztalodra!
De ez csak gondolat volt, gondolat,
Mely, mint eredt, a semmiségbe tért;

Mert mink megint kibékülénk, megint
Igaz barátok lettünk. Szólj velem
Nyiltan. Te őt jól ismered. Hogy' is
Ne ismernéd? Te gyakran láttad őt.
Sőt a mióta elvalál, örökké
Csak nála, érte, látásában éltél.

BOD (félre). Sátán török. Csodálkozom, Haszán,
Hogy kis dolognak ily nagy hangot adsz;
Halljad tehát: én őt jól ismerem
S jónak, szelídnek, szépnek ismerem;
Nem oly szépnek, milyen jó és szelid
S mégis, ha bánat nőt széppé tehet,
Úgy szebb s jelesb ő minden asszonyoknál
S én megszerettem ezt a bánatot
Az ifju halvány arczok romjain.
De ez, tudod, nálam nem tart soká.
Parancsolod? De nem, hiszen neked
Nem kell virág, mely hervad.

HASZÁN. Sőt igen,
Parancsolom, hogy őt elhozd nekem,
Elcsald, vagy elrabold.

BOD (egykedvűséget tettetve.) Mint akarod. (Magában.)
Hah ördög! —

HASZÁN. Igy! legszebb, ha értjük egymást.
Most menj, sietve járj, fogadj hadat.
Kincstárnokom több pénzt fog adni még.
Ne kímélj semmit. És ha visszatérsz,
Családodat megmondom. Légy serény,
Légy hű.

BOD. Igen, Haszán, hű, mint a gondolat,
Melyet kimondtál; emlékezz' reá.
Én visszatérek, s várom díjamat. (El.)

HASZÁN (utána néz). A gyáva féreg! mint utálom őt!
Juszuf! hozasd fel a bánt börtönéből.

(Juszuf a hivásra jő, majd távozik.)

Kevély Marót bán, most már szólhatunk.
Ha majd kezembe játszta hölgyedet,
Ha mindenedtől megfosztottalak

S előttem állsz az irtó vérpadon,
Akkor sugom füledbe: nézz oda,
Kiért te tíz év óta fáradál,
Váltságot adtál, végre lesbe csalva
Rabúl esél, kit annyi terhes év
Ki nem törölt testvéri gondjaidból,
Itt áll öcséd, itt áll e szörnyeteg:
És én neveltem őt ily szörnyeteggé.
Nézd, ó keresztény, mint te, és magyar,
És elrabolta hölgyedet nekem.

(Bilincs zörgése hallik. Marót bánt bevezetik.)

MARÓT. Miért hivattál? végezd röviden.

HASZÁN (magában).
Nem változott; még büszke, mint elébb. —
Hogyan, vitéz bán? meg sem köszönöd,
Hogy a setét, penészes bolt alól
A napvilágra felhozattalak?

MARÓT. A napvilág utálatos nekem,
Mert benne látom gyűlölt képedet.

HASZÁN. Feledni látszol, hogy kezemben élted.

MARÓT. Semmim kezedben, a mit féltenék.
Vagy mért nem öltél hát meg eddig is?
Mert bár örülsz a vérnek, még is inkább
Ohajtod a pénzt: pénz az istened.
Jól van tehát, mondd meg váltságomat.
Marótnak élte drága, jól tudom,
De mondd ki árát: megfizethetem.

HASZÁN. És meg fogod fizetni. Halld, Marót bán!
Te egy csatán három testvéremet
S vitéz apámat fektetéd a porba;
Kinek kezétől, számtalan csatában,
Igazhivőknek vére ontatott;
Ki elraboltad ennen húgomat
S szolgádnak adtad aljas hitvesül;
Te nemzetemnek átka s kárhozatja,
Váltsd meg magad: váltságod a halál.

MARÓT. Ezért hivattál? Jól van. Én megyek.

HASZÁN. Csak még egy szót. Neked szép hitvesed van;
Szép, mint a nap, és mint a hold, szelid.
MARÓT (magában). Oh hogy kötözve vannak karjaim!
HASZÁN. Hogyan? megindulsz? nyugtalankodol?
Hát feltaláltam, a mi fáj s gyötör?
Igen tehát! add hölgyedet nekem:
Váltságod bére ő, vagy a halál. —
Gondolkozol? szólj, mit határozál?
MARÓT. Azt, hogy te fúlj meg, fajtalan pogány,
Ki hitvesem szeplőtelen nevét
Káromkodóúl ajkaidra vetted.
HASZÁN. Hah! mint örülök, hogy dühödni látlak.
MARÓT. Hitetlen! a ki váltságot vevél
Gyermekkorában rabbá lett öcsémért,
Kit annyi évek óta keresek,
Kit sem csatáim, sem díj vissza nem bírt
Szerezni vágyaimnak, ördögül
Te azt kezedben lenni hazudoztad.
Rabló! ki szerződésünk ellenére
Az alku s váltás megrendelt helyén,
Hol én a díjjal híven megjelentem,
Ott lesbe csaltál! megvetlek: zsivány
És nem vitéz vagy! útálat reád,
S átok fajodra, mig csak benne tart.
HASZÁN. E szó az, ember, mely téged megöl.
MARÓT. Mikor remegte a halált Marót bán?
Szakadj meg, mint a vérig zaklatott eb,
Úgy áldjon meg prófétád s Istened,
Mint én, halálos ellened, kivánom.
Bocsáss el börtönömbe.
HASZÁN. Elmehetsz;
De vidd magaddal a vigasztalást,
Hogy a ki báj- s erényben oly jeles,
Kit életednél inkább kedvelél,
Szép hölgyedet meglátod nem sokára,
A vérpadon te, s karjaimban ő.
S öcsédet? őt is el fogom hozatni,
S midőn együtt lesz, a mit szeretél,

Boszúmat akkor oltom véreden. —
Tudod most már, miért hivattalak?
Hogy, míg halálod végórája jő,
Nyugtod ne légyen egy pillantatig:
Hanem tünődve megbukásodon,
Hosszú halálnak érezd kínait,
S ha végre lelked megfáradt belé, tudd,
Hogy én valék, ki tönkre zúztalak.

MARÓT. Dühös pogány, azt tudni nem fogom.
De azt tudom, hogy útállak szivemből,
S hogy félni tőled nem fogok soha.

HASZÁN. Vigyétek őt és több vasat reá!

(Marót elvitetik, Ibrahim jő.)

Kit látok itt, hű szolgám, Ibrahim?

IBRAHIM. Allah ne adja, hogy hivebb legyen
Akárki más, mint szolgád Ibrahim.

HASZÁN. Ismerlek és becsüllek, hű legény.
De szólj, mi hoz most ily váratlanúl?
Mi hír az, mellyet jöttél közleni?

IBRAHIM. Uram, te engem a merész lovaghoz,
Bodhoz kötél le szolgáúl, hogy útjain
Kisérve, folyvást szemmel tartsam őt,
S ha ingadozni sejteném irántad,
Hírt adjak róla. Most jól ismerem,
És itt vagyok, nagy vádat tenni rá!

HASZÁN. Későn jövél; ő épen most hagyott el.

IBRAHIM. Már elhagyott? s tán pénzt csikart ki tőled?

HASZÁN. Csikarni tőlem nem lehet, fiú.
De adtam önként: dúsan távozott.

IBRAHIM. Úgy, megbocsáss, nem látod őt soha.

HASZÁN. Nem értelek. Szólj nyiltan Ibrahim,
Nagy dolgot bíztam rá, s ha megcsalódnám —
De nem lehet! kemény kötés alatt
Tevők az alkut.

IBRAHIM. Ő azt megszegi,
Ha szinte lelkét kötte volna is le:
Nincs oly hitetlen ember a világon,

HASZÁN. Te nyugtalanná tészesz. Add okát
Gyanúdnak, ember; semmit el ne hallgass!
IBRAHIM. Régóta tépelődtem már magamban.
Hogy hős uramnak bizodalma van
Egy ily keresztény elvetett kölyökhöz,
Kiből ha felnő, tudtam, róka lesz,
S jótétet árulással fog fizetni.
De szolga hallgat, míg nem kérdezik,
S elnyelt gyanúja csak magának árt.
HASZÁN. Gyanúd okát, gyanúd okát, fiú!
A többi nem te gondod. Mit találtál,
Mi hitszegő szándékát felfödi?
IBRAHIM. Mindent uram s az áruló maga
Adá kezembe titka kulcsait;
Mert nagy bizalma volt hozzám, mióta
Igéretet vőn tőlem, hogy keresztény
Hitet veszek fel, s elszököm vele.
Azért is most, hogy hozzád volt jövendő,
Igy szóla titkon: «Ibrahim, megyek;
S ha sorsom úgy akarja: gazdagon
Jövök meg. — Akkor e sasfészket itt
Felégetem, s kedvesb lakást veszek,
Hol vad Haszánnak karja el nem ér.»
Bocsáss meg, ő mondotta így.
HASZÁN. Beszélj.
IBRAHIM. Elvégezém; mert többet nem beszélt.
De téged, oh bég, többször káromolt
S átkozta, mely kezedbe adta őt,
A sorsot, Istent, végre önmagát.
Biztattam én is s szinte átkozódtam,
Hogy megfeleljek bennem volt hitének:
De feltevém, hogy hozzád nyargalok
S parancsodat kikérem. — E felett
Egy kis levelkét külde még minap
A bán nejéhez. Én azt elfogám,
S itt átadom, hogy ismerhessed őt.
HASZÁN (a levelet olvasván, magában).
Ugy van. Gonosz szándéka bizonyos. (Ibrahimhoz.)

Csalódtál, jó fiú. Bod hű marad,
S csak tréfa volt, miket neked beszélt.
Azonban most te vissza nem menendsz:
Szükségem van rád. — Küldd fel Juszufot. (Ibrahim el.)
De még a vén rókában sem bizom,
Többet fecseg, mint illik. Ibrahim:
Hé Ibrahim! (Ibrahim jő). Másképen gondolám meg.
Te gyűlölöd Bodot.

IBRAHIM. Nem tagadom.

HASZÁN. S a mit beszéltél, rágalom?

IBRAHIM. Vizsgálj meg, és ha úgy találtatik —

HASZÁN. Hallgass. De azt csak elhiszed szavamra,
Hogy mit neked mondott, az tréfa volt?

IBRAHIM. Fejem kezedben, bég, én nem hiszem.

HASZÁN (félre). Ez a fiú nem csalhat. — Ibrahim
Te visszamégy, s az éjjel mély titokban
Bodot lakában haddal megleped, —
Vagy inkább vesztegesd meg embereit,
S őt élve, halva, hozzad el nekem.
Ha élve hoznád, inkább szeretem;
De öld meg őt, ha el nem foghatod.
Siess, rohanj el, hogy későn ne járj.
Lelked s szerencséd rajta, Ibrahim:
Vagy őt magát, vagy vérét hozd nekem. (Ibrahim el.)
Oh mért kezemben nincs a martalócz.
Egy új halált, egy szörnyebbet keresnék
Számára, s avval irtanám ki őt. (Gondolkodva.)
S ha elkerüli Ibrahim kezét?
Akkor Marót bán kétszerest lakoljon!
Juszuf, vezesd fel a bánt. (Juszuf jő s elmegy.)
De ő, ez a Bod, a kit én teremték,
Kit mint boszúmnak eszközét neveltem,
Még tán szerencsés lesz, megszabadúl,
Marótnak úr lesz hölgyén s várain,
És megkaczag, hogy boldoggá tevém.
Hadat szerez tulajdon pénzemen,
S még rajtam üt, s az ördög megsegíti.
Nem igy, nem igy! bátyjának élni kell.

Őt bátyja által kell megrontanom. (Marót bevezettetik.)
Macsói bán, mit tartasz a felől
Ki szót adott, s szavát nem tartja meg?
MARÓT. Nem ember, nem keresztény, nem magyar;
Hanem hitetlen pára, mint az eb,
Ki lelke hangját, a szót megszegi.
HASZÁN. Nem vélekednek mind így sorsosid;
De téged annak ismer a világ,
Kinél a szó szent és megtörhetetlen.
Mondd meg nekem, megtartanád-e szódat,
Ha nem keresztény, a ki azt veszi?
MARÓT. Akár a puszta lég. Makacs vagyok,
És más szavának ritkán engedő;
De adjam egyszer másnak szavamat,
Uram lőn a szó, és én rab vagyok.
De mért hivatsz te másod ízben engem?
Akarnád látni hogy majd reszketek,
Hogy színem félelemtől változik.
Tekints szemembe, s lássad lelkemet.
HASZÁN. Te bátor, elszánt férfi vagy, s ez az,
Miért hivatlak. Meg kell vallanom,
Őrültem volna csüggedéseden,
Szerettem volna látni harczodat
Indúlatidnak pártütő dühével;
De vas szived meg nem rendíthető.
Most halld komoly szándékomat: Fogadd
Becsületedre, esküdjél hitedre,
Hogy míg ezen nap, mely most délen áll,
Hatszor bevégzi a pályát fölöttünk,
Őt ezer aranyt fizetsz válságodúl,
Vagy visszatérsz, mint voltál, foglyomúl:
De megjegyezd, hatod nap hunytakor.
MARÓT. Időd rövid, s a váltság szertelen nagy,
Vedd el felét, s adj hozzá négy napot,
S én megjövök vagy küldöm díjamat.
HASZÁN. Csekély az ár, ha nem feledjük el,
Hogy egy hatalmas bánért adatik.
Te tudhatod, hol vannak kincseid:

Azért bocsátlak értök magadat.
S hat nap szabadság annak, a ki rab,
Elég idő, hogy pénzét összeszedje.
Mégis ne mondhasd, hogy nagyon szorítlak,
Im rá adok még négy szabad napot;
De minden új nap díja száz arany.

MARÓT. Te telhetetlen vagy; de légyen úgy.
S mivel magamra biztad sorsomat,
Tized nap estén hozzád visszatérek,
Vagy díjamat veszed, ha telhetik.
Becsületemre és hitemre mondom.

HASZÁN. Mehetsz. Szabad vagy. Emlékezz' reá,
Hogy még kezemben rab testvéred is;
Ő hitszegésed áldozatja lenne.

MARÓT. Fölösleges gond. Bár még nem tudom
Mért változott meg így határzatod;
De hogy meglásd, mint tartom szavamat,
Az alku álljon; én eltávozom.

HASZÁN (Juszufhoz, ki távol áll).
Veresd le a macsói bán vasát.
Egy védcsapat kisérje őt tova,
S bocsássa el, ha birtokába ér. (Marót elvezettetik.)
Menj csak, kevély bán, nézd meg házadat.
Őrülj, ha tudsz. Hölgyed szép s jó szivű,
De más szakasztja rózsáit kegyének.
Gyilkold meg azt a vakmerőt! de az
Testvér öcséd, ki dulja fészkedet. —
Most ő szabad, feloldám karjait,
Hogy ön szivébe verjen tőrt. Igen!
S ha majd kilakta vérében magát,
Ha béke és rend búcsút vettenek,
És lelke roncsolt lesz, mint háza dúlt,
A vár előtt kész haddal állok én,
És felkiáltok, hogy meghallja minden
S reszkessen, a ki hallja, ezt kiáltom:
«Macsói bán, add meg váltságodat.»

MÁSODIK FELVONÁS.

(Erdő.)

MARÓT. Im itt vagyok súlyos rabság után,
Enbirtokomban, váramhoz közel,
Hol ifju hölgyem rég hiába vár.
Szegényke! hány keserves éjt, napot
Számlált, mióta elvagyok. Miattam
Könyűiben hervasztá arczait,
Alig remélve, hogy még megjövök.
S ím itt vagyok. De így ne lássa meg
Férjét a hű nő; a nem várt öröm
És szenvedésim zordon bélyege
Megháborítnák gyengéd kebelét.
Titkon megyek be, ismeretlenül,
S időt lesek, mig bizton láthatom. (Leül.)
Az est közelget, a nap áldozik,
S a véres oltár, melynek meghajol
A csalfa gyilkos ember-lakta föld,
Hol ember embert üldöz vad gyanánt
S mohón előzve a halál kezét
Idő előtt sírboltot népesít.
Ily véres oltár vagy te most, hazám,
Mikor derülsz ki szenvedéseidből? —
A nap leszállt, most már indulhatok. (Felkel.)
Adj' Isten, úgy találjam házamat
Mint gondjaimban híven hordozám. —
De hall! mi ez, mi zaj közelg felém?

(Kívül többek kiáltása:)

Add meg magad, vagy ízre szabdalunk.

(Bod három íjoreszással verekedve bejő.)

MARÓT. Egy ellen három? Itt segítni kell.
Bátran levente, én is itt vagyok.
(Rövid verekedés után a rablók elfutnak.)
Ej ej vitéz! ily fényes öltözetben,
És illyen egyedül?
BOD. Átkozott!
Majd varjak étke lettem. Köszönöm,
Vitéz barátom, a pontos segélyt.
MARÓT. Haszontalanság, szót sem érdemel.
BOD. Igen, ha puszta életért vivunk;
De én szerencsém útján indulék.
MARÓT. Oh már az más; de úgy tetszik, te vérzel,
Bal arczod sértve van.
BOD. Tűz s fergeteg!
Mért épen arczom, azt nem szeretem. (Kendőt vesz elő.)
MARÓT.
Mennykőt öcsém! tán csak nem nászba mégy?
BOD (törli arczát).
Kevesb mint nász, de annál édesebb.
Én titkos kedvesemhez útazom.
MARÓT. No már az hozzád illik: ily finom
Vitéz előtt ajtó s szív nyiltan áll.
De add a kendőt, majd én megtöröllek.
(Törli Bodot, majd a kendőre néz.)
Tűzes villám! e kendőt ismerem. (Ismét törli.)
BOD. Jaj irgalom! hiszen te összenyomsz.
Azt gondolod, hogy ellenség vagyok?
MARÓT. Hagyd csak, barátom, nálunk igy szokás:
A vérnek folyni kell, ha megeredt.
BOD. Gonosz szokás; de ám csak rajta hát.
MARÓT (törli, majd ismét a kendőre néz.)
Szentséges ég! E kendő hölgyemé!
BOD. Kendőmet nézed, ha! ha! ugy-e szép?
Vagy ismered talán?
MARÓT. Én ismerem?
Mi nem jut még eszedbe.
BOD. Ah vagy úgy!
Azt csak Marót bán ismerné.

MARÓT. Marót bán!
BOD. Hallottad hírét? híres ember ő.
MARÓT. Ugy hallik, fogva tartja a török.
BOD. Bár fojtaná meg inkább!
MARÓT (magában). Hah kölyök!
BOD. Nos! nem vagyok már véres?
MARÓT. Nem sehol.
BOD. Kiállhatok még egy pár szép szemet?
MARÓT. Ezret, ha kell; te csinos pille vagy.
Nyáron születtél úgy-e?
BOD. Oh igen,
Egy hajnalon pünkösd rózsáival.
MARÓT. Kendőd.
BOD (szórakozottan magát csinosgatva.)
Oh tartsd meg s emlékezz' reám.
MARÓT (magában).
Méreg ne forrj fel, csak most meg ne fojts.
BOD (magában). Mit tettem! a kendőt adám oda,
A kedves Ida kendőjét. Igen!
Azt vissza kell szereznem. (Maróthoz.) Ah barátom,
Ha minden ily bútort megtartanék,
Szekérre menne. Ambár szinte szégyen
Bátor vitéznek mint te, ily silány
Emléket adnom.
MARÓT. Sőt inkább becses,
Mihelyt te adtad; mondhatom becses,
S megemlegetlek érte valaha.
BOD. Nem hittem volna benned ily szivet.
MARÓT. Oh én felette érzékeny vagyok.
BOD (félre). Hiába! már a kendő oda van. (Maróthoz).
Az szép, igen szép. Ám ha engeded,
Itt válnak útaink.
MARÓT. Mint gondolod.
BOD. Vagy még egyet. Nem tudhatom ki vagy?
Mentőm nevét szeretném hallani.
MARÓT. Miért nem? — Én Vitéz Gerő vagyok.
BOD. Vitéz? derék név! s czímed és lakod?
MARÓT. Kóbor vitéz a tágas ég alatt!

BOD (hirtelen). S mindennek társa —
MARÓT. A ki megfizet.
BOD. Szentűl1 mi hát most bajtársak vagyunk. (Félre.)
Ki tudja, még mi hasznát vehetem?
MARÓT. Kezet reá1 én társaddá szegődöm. (Félre.)
S társad leszek, s koporsószeg reád. (El.)

(Vár.)

Ida, Barra.

BARRA. Négy holdja múlik immár, asszonyom,
Mióta férjed, a bán, fogva van;
Négy hónap óta esdeklünk hiába,
Hogy jó urunkért engedj harczra kelnünk,
Vagy összetennünk váltságúl fejére,
Mit ily nehéz, ily háborús időben
Sok évek által szűken gyűjtheténk.
S te szüntelen csak búdnak áldozol,
Te szüntelen csak fájdalmidnak élsz,
S köny és sohajtás minden fegyvered.
De megbocsáss, a fájdalom könyűi
S minden sohajtás, melly egekbe hat,
A rab Marót bánt meg nem menthetik:
Érette pénzt, vagy vért vár a török,
Azért is engedd most kinyernem azt,
Mit a vitéz nép, minden hű cseléd
S közöttük én, kész halni uramért,
Forrón óhajtunk: hagyj megküzdenünk
Vitéz urunkért; a had rég begyült
S indulni kész, csak intésedre vár.
IDA. Hű várnagy, légy irántam tűredelmes
S a sors iránt, mely két gonosz közűl
Nehézzé tette választásomat.
Mert bár óhajtom férjemet szabadnak,
De rettegek csaták veszélyitől.
Lehet, hogy ott mi vesztesek leszünk,
S akkor reánk jön a dühös pogány,

Kiver tanyánkból, s benne fészket üt.
S Marót talán, ha egykor visszatér,
Elvesztegetve látja birtokát.
Azonban a mit mondál, nem beszélted
Siket füleknek: majd meggondolom.
S ha a török váltságdíjt nem fogad,
Lesz még idő harczot kisértenünk.

BARRA (magában). E választ hallom tőle szüntelen.
Hajh rossz jel ez: gyanúm erősödik,
S lelkem beteggé lesz. De szólni kell.

IDA. Várnagy, te itt? van még mit végzenünk?

BARRA. Van asszonyom, s az nem kedves dolog.
Bocsáss meg, a mi választ most adál,
Már többször adtad, s meg nem nyugtatád
A hű vitézek aggodalmait.
Ha most megint ily válasz megy nekik,
Kell tartanom, hogy a mit suttogának,
Nyilván kimondják a világ előtt.

IDA. A vakmerők! s mit mondanak tehát?

BARRA. Azt: «Hogy Marót bán nője hitszegő.»

IDA (székre rogy). Hah!

BARRA. «Hogy rab férje ott veszhet miatta,
Hogy rég letette annak gondjait
S más vágynak enged bűnösen helyet,
Miért is ők, ha jó választ nem adsz,
Magok nevében készek harczot állni,
S egy lábig inkább vesznek, mint hogy itt
Hagyják bitanggá lenni hős nevét.»

IDA. Megállj! megállj!

BARRA. Bocsáss meg asszonyom,
Ezt ők beszélik; én még nem hiszem,
Tanúja voltam könyhullásaidnak,
S hogy ily könyű is csalfa víz legyen,
Ahhoz nem asszony kell, de szörnyeteg.
Az óriási gyík, mely martalékait
Gyermek-sirással fogja meg, csak az
Sírhatna ily borzasztó álnokúl.

IDA (magában). Jó ember ah, nem tudja hogy valót mond,
S mint szegzi által e szó keblemet.
BARRA. Valóban asszonyom, te nem lehetsz,
Te nem vagy ollyan, mert nincs rá okod.
Van durva férj, van szívtelen, garázda.
Ki vad boszúját otthon tölti ki,
Ki más nejénél oltároz csalárdúl,
Kit meggyaláz, vagy megvet a világ.
Nem illyen ő! kemény csak harczain,
S rendíthetetlen, a hol férfi kell:
Hazának és nemzetnek embere;
De honn szelíd, mint a felhőtlen ég,
Hű, mint fészkéhez a királyi sas,
S kifogyhatatlan jóság kútfeje:
Oly férj, minőt a tiszta hajadon
Udvűl az égtől hőn imádva kér.
Oh nem, te őt így el nem hagyhatod;
Nem tűrheted, hogy a hős karjait,
Férjednek és urunknak életét
Rabságban a bú s kín emészsze meg.
Bocsáss utána, s mink meghozzuk őt.
IDA. Nem mondhatom, mint meghatott beszéded,
És mennyi fájdalommal hallgatám:
Mégis köszönnöm kell hűségedért.
Menj Barra, s intézd harczi útadat.
Kevés napok multával megtudod,
Mit kelljen asszonyodról tartanod. (Barra el.)
Hah! milly ijesztő mélyre sülyedék!
A legsilányabb szolga hű iránta,
Kész szembe szállni vészszel és halállal. —
S miért? a hitvány zsoldért, melly elég,
Hogy rajta tengjen. — S én, kinek nevét
S erényben oly dús szívét adta át,
Én birtokában minden kincsinek,
Hálátlan asszony, elfelejtem őt. —
Ah én, miként a bányarab vagyok,
Ki búsan áll az érczek halma közt
És mind a kincsért, mellyet ás kezе,

Nem adna egy szabad tekintetet
S egy tiszta forrást, melly után eped. —
Hisz én szerettem őt! szerettem? ah
Ez azt jelenti, hogy nem szeretem,
Hogy őt szeretni többé nem fogom. (Szünet.)
S ha visszatér, — rettegve gondolom —
Szemembe néz, és nem lát örömet,
Szivembe néz, és nem talál szerelmet,
Sejdítni fogja árulásomat. (Kívül zörej. Ida ablakhoz fut.)
Hah! jő! Nem, ez nem ő; az én vitézem.
Az én Bodom jő. Ah az én Bodom?
Oh mért nem ő Marót bán, hogy neki
Mind a szerelmet, melylyel tartozom,
Mind melylyel önként szívben hódolok,
Elébe futnék megfizetni most.
De nem! le kell az érzést küzdenem,
Ne tudja ő, mi szenvedély van itt,
Ne tudja senki; hajh mert nő vagyok,
A rab Marót bán esküdött neje.
Úgy van, le kell ez érzést fojtanom.

KOMORNA (jő). Az ifju hadnagy, Bod, megérkezett.

IDA (ijedve). Ne most, ne jöjön, mondd —

KOMORNA. Mit asszonyom!

IDA. A vas teremben látom őt utóbb.

KOMORNA (félre).
A vas teremben? mit jelenthet ez? (El.)

IDA. Ah s ő is engem vajjon szeret-e?
Mind egy. Kerülnöm kell tekintetét.
Még egyszer látom, aztán nem soha,
Aztán lemondok minden gondolatról,
Le minden vágyról, mely feléje von:
Ugy van, lemondok, s aztán meghalok,
S a sírban és a síron túl örökké
Csak őtet és szerelmét álmodom. (El.)

(Bod és Marót jőnek.)

BOD. Hah! nem, Haszán, ezt bírni nem fogod,
Akármi áron, nem, ha bár tenyéren
Hoznád is érte lelkedet. Neked

Od' adtam, a mi nem kellett magamnak,
De a mit én választék, azt, Haszán,
Nem adnám egy egész menny húridért,
Nem nagy profétád sírjának kövéért.
Nos jó barátom, mit mondasz reá?

MARÓT. Szép, kár hogy asszony.

BOD. Asszonygyűlölő!

MARÓT. Az nem: de asszony sokkal jobb, ha rút.

BOD. Jó s rút együtt, mely ízetlen szövetség!

MARÓT. A szép, de rossz jobban tetszik neked?

BOD. Ezerszer inkább.

MARÓT. Úgy te nem tudod
Az angyalok bukását. Pártütők
Levének ők az ég és Isten ellen,
S az a pokolra sujtá e hadat.
Ám még előbb, mint lábok érheté
Örök tüzét a kárhozat helyének,
Felfogta őket a föld vad fia:
Igy lenn maradtak asszonyúl közöttünk,
Gyötörni a világot, és buján
Folytatni a fajt, mely bűnből ered.

BOD. Ők még is angyalok.

MARÓT. Külszínre csak:
Az égi bélyeg arczokon maradt;
De bennök a sátánnak lángja ég.

BOD. Ez víg, igen víg! mondhatom, derék.
No üssetek hát pártot angyalok
És hulljatok le seregestűl a földre;
Itt áll egy ember, a ki nyilt karokkal
S forró kebellel üdvözölve vár.
Vitéz barátom, a mennykőben is,
Hiszen te képtelen mogorva vagy.
Csak valld meg, egykor rútúl rajta vesztél
S azért most mindent gyűlölsz, a mi szép.
De légy nyugott, tovább nem bántalak.
Lesz még idő a hosszas éjeken
Végezni szóvitánkat, s én neked,
Ha egyszer a nő karjaimba dőlt,

Kerítek asszonyt, jót, mint Sára volt,
És olly ijesztő rútat, hogy maga
Borzadna hozzá nyúlni Belzebub. (El.)

MARÓT. A vas terembe várja őt tehát?
Jól! én is ott leszek. S te rossz kölyök!
Vess számot Isteneddel gúnyodért.
Hah! várnagyom!

BARRA (jő). Vajh! mi ember ez.
Külsője zordon bajnokot mutat.
De szembe nem néz: rossz madár lehet.

MARÓT. Nem ismer! — Barra!

BARRA. Mit hallok? nagy ég!
Az én vitéz uram.

MARÓT. Légy csendesen!
Reám ne ismerj más előtt, s ne hagyd
Hogy ismerős szolgáim jőjenek.
Én itt ma vendég s idegen vagyok.

BARRA. Oh irgalom —

MARÓT. Ne szólj, mindent tudok!
Ti rendben vagytok. Látom, semmi baj.

BARRA (félre).
Istennek hála! semmit sem gyaníť! (Maróthoz.)
Oh baj valóban semmi, semmi sincs.
Mi mind igen jól és rendben vagyunk.

MARÓT. Ember, hazudsz; a rend itt felbomolt,
S van egy betegség köztetek, mire
Gyógyszert az élet földe nem terem.
Hogy van, hogy él, mit mível asszonyod?

BARRA. Ah jó uram!

MARÓT. Ki a szóval, cseléd!
De nem, te hív ember vagy, Barra, szólj:
Mért nem jövétek értem küzdeni?
Váltságomat miért nem sürgetétek?
Mióta rabságomban szenvedek,
Nem jött levél, nem hírmondó felém.
Sokszor gyaníték hadzajt hallani,
Az értem küzdött harcz örömzaját,
S csak puszta nesz, s lelkem játéka volt.

Szólj, hol van a kincs, mellyet gyűjtve tarték,
Hol a vitéz had, melynek zászlaján
Rettegve állt az ős Maróti név?
BARRA. A kincs, uram, hadakra méne fel,
De a had ép még és csatára kész.
MARÓT. Ezer villám! és még is veszteg ültök?
BARRA. Bocsáss meg, az talán az én hibám volt.
Féltettem e várt, nődet, s a hadat,
S te már szabad vagy, és itthonn megint.
MARÓT. Itthonn! ez a szó, a mi észre hoz.
Oh vesztem volna inkább tömlöczömben,
Mint meggyalázva leljem házamat.
BARRA. Még jókor érkezél: az elbukónak
Még jókor nyújthatsz felmentő kezet.
MARÓT. Minek tekintesz engem, nyomorú?
Koldús izeljen étket más után,
Marótnak úri s kényes szája van.
Kövess a vas terembe. Úgy hiszem,
A két vas ember most is épen áll?
BARRA. Minden helyén van, mint hagyád, uram.
MARÓT. Egyik vas ember én leszek. Reám
Fogod ruháját adni. Vajha, mint az,
Lelketlen állnék, meg ne hallanám
Az áruló száj suttogásait;
De hallanom kell, és aczél kezekkel
Letörnöm a virágot, mely nekem
Virítni nem fog már ez életen.
Kövess, s ne felejts el titkot tartani. (El.)
BARRA (magában). Bal kezdet! oh mi gyász lesz a te véged. (El.)

Bod és egy *Apród* jőnek.

BOD. Te rossz s veszélyes hírt hozál, fiú,
De csak hogy élsz, mert már is azt hivém,
Hogy makkirálylyá lettél, s legalább
Egy fejjel főbb a többi embereknél.
FIÚ. Tudod, lovag, hogy én futós vagyok.

Bod. Oh azt igen, s hogy kész vagy uradat
Haramjakézben hagyni martalékúl.
Fiú. Ments Isten! Oh az én uram vitéz.
Bod. A gaz kutyák! ha váratlan szerencsém
És egy vitéz kar meg nem mentenek,
Ott vesztem volna, azt sem tudva meg,
Hogy ön cselédim voltak árulóim.
De semmi! menj, s ha jól laktál — tudom
Legelső gondod az — tekints körül:
Vagy egy gazembert nem találsz-e künn?
Fiú. A mennyi kell. De hogy' ismerek reá?
Bod. Ismerj fajodra, holló! Menj! — megállj!
Tekints körül, mondom, mindenfelé
Hallj, láss meg mindent, és csak óva szólj,
S a mit tapasztalsz, hozd hirűl nekem.
Sorsom s jövendőd van koczkán, fiú!
Fiú. Szerencse, szép hölgy, vess nekem hatot! (El.)
Bod. Jó kedvü gyermek, és hű mint az árnyék.
Csak egy hibázik benne: férfi szív.
Kár hogy zsidónál venni nem lehet,
Megszerzeném a ficzkónak. — De ő,
Az a varaskos béka, Ibrahim
Ő volt tehát az álorczás vitéz,
Ki rám rohant az erdő sürüjén?
De annyival jobb. Most Haszán barátom,
Nem tartozunk egymásnak semmivel:
Te nem hivél, és én megcsaltalak. —
Hallék egy ősz arabtól hajdanában
Egy szép regét, mely most eszembe jut
S követésre unszol. «Két testvérleány van,
Igy szóla ő, az életsors uránál,
Való s Remény. Az első bájtalan,
De biztosabbnak tartatik; ledér,
És állhatatlan a másik s tünő,
De báj s gyönyör leng minden ízein.
Az, egy kiismert hitves, kit meguntunk;
Ez félig ismert, féltett szerető,
Kinek mosolygó ajkain szerencsénk

S egész jövendőnk túlvilága függ.»
Engem csalárdul rá szedett az első,
A biztosabbnak hirdetett Való,
És válni kényszerít. Tündér Remény,
Te bájos ifju testvér, most te vagy
Küzdéseimnek czélja, csillagom!
Egy életet, s a név- és becstelennek
Az élet minden, illy egy életet
Szánok fel érted. Ida, drága hölgy
Téged köszöntlek szép reményeműl.
Hozzád közel jobb és nemesb vagyok.
S oh balgatagság! én őt e Haszánnak
Akartam adni, üdvöt ördögömnek,
Ezen nyomorúnak! Oh mint gyűlölöm,
Miként utálom őt! A szörnyeteg,
Ő volt, ki engem illy vaddá nevelt,
S ki, ha szabadúlni vágytam, ősz apám
Véres fejével rémített, s kötött meg.
Minden magányban, éjem álma közben,
Oh hányszor látom én őt vérzeni,
Ez ősz apát, kit még nem ismerek,
Boldogtalan! s ki rólam csak maga
Gondolkozott az ember-lakta földön.
Ez ősz fej áll őrt poklom ajtaján,
S kilépni nem hágy emberek közé.
De most merészlem e lépést, ha bár
Apám fejének vérén gázlok is:
Merészlenem kell. Hallatlan boszút
Kivánok állni a vad zsarnokon.
Most a terembe. (Megáll.) Ah! hová megyek.
Ily lélek, illy arcz nem talál szerelmet.
Epédbe vissza, vérevő harag!
Térj álmaidhoz, rémes látomány,
S te könnyű, bátor, nyájas ifjuság,
Derűlj ki csábjaiddal arczomon:
Egy nő szivet kell meghódítanunk.
S teljes jogunk van hozzá. Életünk
Eddig vadon volt, szélvész-dúlta hon:
Most egy virágot ültetünk belé.

HARMADIK FELVONÁS.

(Terem, melynek hátúl egy közép- s két oldalajtaja van. A középajtó mellett jobbra egy vas ember van fölállítva, dárda kezében. A középajtón jő Marót bán, a vas emberhez hasonló fegyverzetben.)

MARÓT. Ez asszony, a ki most itt édeleg,
Mig engem rabnak s elhagyatva tud,
Ez egykor — átkozott az óra is!
Nyakamba fűzte inda karjait,
Boldognak látszék, mint nem senki más,
S kigyói nyelve így sugott fülembe:
«Oh bán, ha téged a harcz eltemet,
Nem élem azt túl egy pillantatig.»
S most, átok és halál! most ő — de nem,
Nem mondom el, mit vétett ellenem:
Asszony, s ez a szó minden, a mi rossz.
De itt vagyok boszúmat állani
Még élve, hála, szent Isten! neked;
És birtokában észnek és erőnek,
S rettentő számadásra hívom őt.
Legyilkolom minden pillantatát,
Le minden gondolatját, vágyait,
Melyekkel önként szegni megy hitét:
Együtt, s egyenként annyi kínt adok rá,
A mennyi gondolattal hűtelen.
Hah! künn dicsőség hordja nevemet,
S ne tudjam azt honn szennytől őrzeni?
Jőnek. Vas ember, állj helyettem őrt,
Mig én benézek poklom ajtaján.

(Helyére áll. Bod jő.)

Már nyílik ím! jön egyik ördögöm:
A legnagyobb még hátra van, s az asszony.

BOD (körülnéz). Még nincsen itt. Miért e tétovázás?
Megváltozott talán? Az nem lehet.
Mert bár nem adta még nekem szavát;
De szíve már enyém. A néma vallás
Epedve lángoló tekintetén,
Ezen galamb a szívhajó öléből,
Melyet szemem, mint holló, felfogott,
A fél sikerrel elnyomott sóhajtás,
Az árapály hullámzó kebelén,
Biztosbak a nyelv vallomásinál.
A nyelv hazug szolgája a tüdőnek:
Kebel, szem, arcz az érzés nyelvei. (Ida jő.)
Ah jön! — Legédesb álmod képei
Öleljenek meg testvér angyalokként.
Hozzon reád legboldogabb napot,
Ki a napot s az üdvöket teremti.
(Idához közelítve, annak keze után nyúl, ki visszavonúl.)
IDA. Megállj, vitéz, s hallgass meg engemet.
BOD (félre.) Minő hidegség, mit kell hallanom.
IDA. Gyakorta látlak váramban, lovag,
Mióta férjem, a bán, fogva van;
Gyakorta hallom nyájas szózatod,
Vigasztalót inségem napjain,
S még nem tudom ki vagy; még nem tudom
Kinek köszönjem e baráti szív
Részvételét és biztatásait.
Engedj meg: a még férjes özvegyet
Oly sok gyanús szem s fül környékezi,
Oly sok bitang hír járja udvarát,
Hogy nem maradhat békében miattok.
Vagy bízni kell, vagy kárhoztatni. Ím
Én bízom, és magadtól vágyom azt
Megtudni, a mit rossz lélekzetével
Megvesztegetve nyújt a csalfa hír:
Te egy szilaj vitéznek tartatol,
Kinek hazája nincs, sem Istene.
BOD. Nincsen hazám és nincsen Istenem:

Mim van, ha elhagysz, angyalom, te is?
Oh Ida!

IDA. Bajnok!

BOD. Megbocsáss nevednek,
Hogy bájosabban hangzik, mint a báné.

MARÓT (helyéből egy kissé előbbre lépve).
Nem hallom őket, ördög és halál!
De suttogások árulást jelent. (Ismét visszaáll.)

BOD. Vagy hát ki vagyok én? Oly idegen,
Oly új és ismeretlen nálatok,
Hogy számot adni kényszeritsz, s ma, most,
Midőn reménynyel jöttem? (Körülnéz.) Oh igen!
Meg kell tekintnem jól e teremet,
Hol annyi édes óra álmain
Feledni kezdém a fanyar világot;
Meg kell tekintnem e ház belsejét,
Mert tán utószor látom.

IDA (ijedve). Mit beszélsz.
Te távozol?

BOD. S ez ellenedre volna tán?
Úgy tetszik mégis, mintha nem. Kivel
Öröm mulatnunk, a kit szívesen
Látunk, olyan vendégnek nem keressük
Nevét, hazáját; nem fogadjuk így,
Ha tán haramjakézből véresen —

IDA. Az Istenért! te vérzel?

BOD. Semmiség!
Csak egy kis intés, hogy fejembe is
Kerülhetendett e szép útazás,
Melynek jutalma gúny és gyötrelem.

IDA (félre). Hová leszek! feltétem füstbe ment. (Bodhoz.)
Te félre érted aggodalmimat.

BOD. Vagy azt kivánod, hogy mit én magam
Irtózva zárok keblem rejtekébe,
Hogy a mi engem semmivé teend,
És mondhatatlan kínt szerez neked,
Ha megtudod, — most elbeszéljem itt?
Megoldjam a vihart, mely még lekötve

Szenderg a hallgatás bilincsein?
Akarsz kegyetlen és szívgyilkoló
Történetet? Jó. Úgy tudd meg, ki vagyok.
IDA. Megállj, én nem kivánok semmit is,
Ne szólj, ne tárd fel szörnyü titkodat.
Csak meg ne csalj, Bod. Oh mert én fölötte
Boldogtalan nő lennék általad.
BOD. Ez már baráti szózat volt. Az ég
Áldjon meg érte Ida. Oh igen,
E szózat az, mely sűlyedt lelkemet
Felhíja örvényének széliről,
Melynek riasztó mélységű tükrében
Szédűlve látja elveszett magát.
Oh így fogadtál engem akkor is,
Midőn először, épen, mint ma történt,
Rablók kezéből mentem meg. Legott
Hogy láttalak, megváltozott hitem;
Vagy inkább, a ki eddig nem hivék,
Most hinni kezdtem benned és magamban,
S megesküvém, hogy éretted, ha kell,
Vért, szivet, üdvöt, mindent od' adok.
IDA. Oh Bod, miért szólsz illyeket nekem:
Te nem tudod, hogy ez lelkemnek árt.
BOD. Ah félre minden aggodalmaiddal.
Lásd, drága hölgy, mi könnyü mód vala
Megcsalni téged névvel és családdal.
Nem mondhatám-e: Pálfi ivadék,
Perényi, Csák, vagy Frangepán vagyok,
Hogy szívtelen rokonság túra ki
Nagy birtokimból, mellyek visszaszállnak,
Ha perrel és törvénynyel megvivom.
Én e helyett jövék, a mint vagyok,
Egy puszta névvel, czímeretlenül;
Nem súgva, nem hazudva semmit is,
Mi rajtam nem volt tüstént látható.
S te nem vetéd meg, jóm, a jövevényt,
A fénytelent: te elfogadtad őt,
Nyájas szemekkel vártál rá, ha jött,

Borús szemekkel kísérted, ha ment.
S lelkében egy gyönyörnek kútfejét
Nyitád meg, a jobb tettek érzetét,
És eltakartad azt a rémidőt,
Mely ifjuságán, mint pokol, terült el.
Igen, nemes hölgy, borzasztót s dicsőt
Hallandasz egyszersmind, ha elbeszélem,
Mi voltam, és mi lettem általad.
S te most elrontanád-e művedet,
Elfúhatnád, mint szappanbúborékot,
Egy ember üdvét, Ida, üdvömet?
Az nem lehet! de félre most ezekkel,
Ezek komor, kedvetlen tárgyaim,
Mert engem illetők. De szólj magadról.
Mint vagy, hogy' éltél, a mióta sorsom
Távol tartott? Vidámak voltak-e,
Mint én ohajtám, mindig napjaid?

IDA. Oh Bod! te csalfán játszol énvelem:
Kérdéseimre nem felelsz soha,
Vagy ollyat, a mi rémit és gyötör.
S kérdést adsz, melyre nem felelhetek,
Vagy ollyat, a mi búsit és lever.
Vidám napokról szólasz? Oh igen!
Egy éve, hogy Marót bán fogva van,
Egy hosszu éve folyvást rettegek —
Attól-e hogy jó, vagy nem? — nem tudom.
Oh senki nem tudhatja, mit teszen
Özvegynek lenni háborús időben,
Bán özvegyének, míg a bán is él.
Im, hogy bolondúl a csalárd töröknek
Nem hányom el váltságúl kincseit,
Hogy vakmerőn nem kísértek csatát,
Hogy elfogadlak, jó vendégemet,
Ki engem bátorítasz és vigasztalsz,
Hitetlen nőnek tartatom. S ha ez
Való, ugy én boldogtalan vagyok —
Ha nem való, még boldogtalanabb.

Oh bár ez órán térne meg Marót bán,
S találna engem halva, hitvesét.
BOD. Mit hallok? új és régiebb panasz!
Búd és keserved engem gyötrenek,
S e kétkedésed kárhozatba dönt.
Én teljes embert szántam fel neked:
A mint vagyok, s leendek harczfia
És ifju még, az élet ajtajánál,
El nem hiúlt remények birtokában,
S oly elszánással, melly egekre tör,
Egészen a tiéd. — A múlt időt,
Ha éden volna is, kitörleném
Emlékzetemből, és egész jövőmet,
Bár egy világot érjen, itt neked
Ajánlanám fel: lelkem a tiéd
És életem, s te mind ez áldozatra
Az egy Marót bán névvel állsz elő.
Ki e kevély bán? Istened talán,
Ki síron túl is számot tart reád?
Meggondolád-e Ida, mit tesz ez?
Vagy ő, vagy én! De ő már elveszett:
Ótet Haszán bég sírnak áldozandja.
IDA. Oh ég!
BOD. Vagy bár ne hát. Ő éljen, csak találj
Módot s időt, hogy el ne veszsz nekem.
Találj egy illyen másod életet,
Mely ifjusággal kezdődjék, s ha eltelt
A félidő — én békén várom azt,
És türelemmel — akkor légy enyém.
De az élet egy, s ah Ida, mely rövid.
Mutasd meg, hogy két életünk vagyon:
Én várok érted egy hosszu életen,
Végig gyötrődöm minden pillanatján,
Csak légy enyém a másik életen.
De oh ha most elvesztlek, Ida, most
E visszahozhatatlan életen,
Te mind örökre veszve vagy nekem.
Oh Ida, és te sírsz? mért e könyű!

Kegyetlenebb az, mint tán gondolod;
Mert azt jelenti, hogy te nem szeretsz.

IDA. Én nem szeretlek? — Oh ég, mit beszéltem!
(Hirtelen felkel.)

BOD. Igen, oh igen ezt jó angyalod sugá.
Ne bánd, ne vonjad vissza szavadat,
E szó után lelkem már rég epedt.
Gyakran, midőn magamban tépelődtem,
Azt kérdezém, mi boldogítana?
Kincs? nem; dicsőség? nem; szerencse? nem;
Uralkodás? nem; egész világ? nem;
Egy szó hibázott teljes életemből,
E szód: szeretlek. Most hallottam azt,
S nincs a világon, a miért od' adnám:
Még egyszer ah mondd azt a drága szót.

IDA. (Mintha félne, hogy meghallják, körüljárja a termet, s midőn visszatér, elfojtott hangon szól.)
Bod, én szeretlek téged.

BOD. Oh gyönyör!

IDA. Szeretlek átkaimnak ellenére,
Oly kínnal és oly rettegés között,
Mint ellenségnek sem kívánhatom.
Igen Bod, oh ha tudnád! én neje
Egy elfogottnak, a ki oly dicső,
És oly nemes férj, hogy becsülni kell,
Ha nem szeretnők. Én szerettem őt,
Oh én boldogtalan, s most rettegem.
En egy családnak ága, mely hitetlent
És szívgyalázó árulást nem ismer,
Hol istenfélők már a gyermekek,
S jámbor keresztény a ki korra jut,
Én ily családi ág, Marót neje,
Én tégedet szeretlek. Oh egek!
Ne lássattok meg engem.

BOD. Kedvesem!

IDA. Én küzködém. Igen! soká, soká
Harczoltam e veszélyes indulattal.
Imádkozám; de bűnös ajkaim

Egy szót neveztek, mellyet szenteink
Nem ismerének, e szót: szerelem.
S ah mily hatalmas szó volt ez: megölte
Imádságomnak minden erejét.

BOD Oh drága hölgy, te ennyit áldozál.

IDA. Midőn fohászim nem használtanak.
Megesküvém, s megátkozám magam:
Ne adjon Isten hosszu életet,
Ha a szerelmet meg nem tagadom.
S én a szerelmet meg nem tagadám,
Meg nem tagadhatám. Oh Istenem!
Hisz én szeretlek, és szeretni foglak,
Ha tüstént sírba kell is szállanom.
Most már, Bodom, te kedves jó barátom,
Mindent kitudtál, a mit tudni kell.
Tudod: szeretlek, úgy, mint nő szerethet.
Mi kell egyéb? a lelki szerelem
Az a mi boldogít, és ezt magok
Az angyalok nem róják vétkeműl.
Ég úgy akarván, a bánnak neje,
Neked barátod, szeretőd vagyok.

BOD (megöleli). Oh Ida, Ida!

MARÓT. Ida!

IDA. Szent hatalmak!
Mi rettentő hang érte fülemet.
Maradj, maradj, az Istenért, ne kísérj.
Oh jaj nekem, ha ő megérkezett. (El.)

BOD (kardot rántva körüljár).
Kisértet, vagy gazember, szólj, ki vagy?
(Ismét körülmegy.)
Itt senki sincs. Szavam visszhangja volt,
Mely a szegény nőt úgy megrezgeté.
Oh Ida, kedves, drága jó teremtés!
Szeretni foglak, asszony! e világon
Csak tégedet, te szép, te jó, te hív.
De most utána, fel kell bátorítnom:
Különben elvész félig nyert csatám.

BARRA (jő, egy köpönyegbe burkolt emberrel.)
Uram barátom, várjon egy kicsint:
Itt egy vitéz bajtársa keresi,
S ha végezett, elvárjuk vacsorára;
Mert asszonyunk ma nem lesz látható. (El.)
BOD (a vasemberes ajtóhoz megy, hol a köpönyeges ember áll).
Ki vagy, mi dolgod, végezd röviden.
(A török köpönyegét szétveti.)
Oh ördög! ez Haszánnak embere.
TÖRÖK. Uram Haszán küld itt egy levelet.
BOD. Jó. Elmehetsz. Mást semmit sem izent?
TÖRÖK. De sőt; ugyan azt, mit a levélben írt,
Meghagyta szóval mondani. Köszöntöm
Bod hadnagyot, szólott ő, s intem őt,
Hogy a kit ígért, a kiért zsebét
Aranynyal töltém, a szép özvegyet,
Marót nejét már egyszer hozza meg.
Három nap mulva a közel harasztban
Egy kis hadam lesz, mely őt átveszi.
Mondd, hogy siessen. Apja ősz fejére
Emlékeztesd őt, igy szólott uram.
BOD (félre). Oh eb török! — szegény, szegény apám!
TÖRÖK. Mást nem parancsolsz?
BOD Menj; ne lássalak.
De mégis, mondd Haszánnak, hogy ne jöjön.
Egy hónap mulva lesz kezünkben a nő.
Előbb ne jöjön haddal. Menj, siess.
Megállj, megállj. Marótnak özvegyét
Mondád? — A bán még él.
TÖRÖK. Csak élt, uram.
BOD. Marót bán meghalt?
TÖRÖK. Meggyilkoltatott.
BOD. Mondd meg Haszánnak, egy hét mulva jöjön.
Lódulj, siess, menj: meg ne lássalak. (Török el.)
BOD. MARÓT bán meghalt, és én élni kezdek.
Vigan, vigan, ma áldomást iszunk. (El.)
MARÓT (előlép). Végáldomást, az égre esküszöm.

Ez ember elcsábítá hölgyemet,
És a töröknek pénzen adja el.
Haha! kaczaglak, nyomorúlt pokol,
Az ember és föld poklabb, mint te vagy. (Szünet.)
S én most megöljem őket, meg velök
Azon kigyót, mely szívemben lakik?
Megöljem és egy hirtelen döféssel
Elrontsam a boszúnak ünnepét?
Nem! eddig ők nem éltek boldogúl,
Attól remegve, hogy még megjövök,
Gond s félelem közt ízlék a gyönyört.
De most halottnak vélve, szabadon
Czikáz szivökben minden érzemény.
Igen! koporsóm mellett lássam őket,
Teljes virágzatában bűneiknek.
S ha majd gyanútlanúl kéjelgenek,
Ha üdvöt áraszt minden érverés,
Ha boldogságok legfőbb fokra hág,
Akkor csapok le, mint a jégvihar,
És elhervasztok minden örömet.

BARRA (jő). Uram, jelen lészsz most a vacsorán?

MARÓT. Híj, majd ha vége lesz. — Megállj!
Még egy parancsom van. Vigyázz reám:
Intézz holnapra pompás temetést,
Úgy, mint temettük boldogult apámat.
Engem halottnak hirdettet Haszán,
S ez alkalommal élni akarok.
Egy zárt koporsót készíttess titokban.
Tizenhat gyászba öltözött vitézem
Várjon reá az erdőn, s úgy adasd át,
Mint melyben a töröktől visszaküldött
Holttestem nyugszik. Mély titok maradjon,
A mit parancsolék. — És holnap délután
Az ősi sírbolt várjon a halottra. (Barra el.)
Oh a hitetlen asszszony, ő bizonynyal
Örűlni fog, ha engem halva lát.
De most az egyszer ezt az örömet

Ürömpohárrá változtathatom.
Vigadjatok csak, én is vígadok majd:
Oly tort ütendek a holt bán felett,
Oly tombolás lesz a vég lakomán,
Hogy minden őseimnek csontjai
A sír ölén felrázkodnak belé. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Sírbolt. A színpad hátulján egy emeleten áll a koporsó hadilag ékesítve. A halotti ének épen elhangzik, s a gyász fegyveresek és nép kifelé indulnak. — Bod, ki hátramarad, apródjától kihívatik. Ida a koporsóra borúl. Marót, ki az előtéren van, távolság és homály miatt a sokaságtól észre nem vétetik.)

MARÓT. Ez hát a vég, a mellyért fáradunk?
Gyász pompa, melyre a halál vigyorg;
Halotti ének részeges torokból,
Egy pár hamis köny ollyaknak szeméből,
Kiktől szeretve vélted magadat:
Ez minden útiköltség s elmehetsz,
Viselje a föld gondodat. Haha!
Csaknem kivánnám, hogy már ott legyek,
Hogy a tor, melyben holtomon vigadnak,
El volna költve, s én alant nyugodnám,
Alant, hol a szirt és az ércz foganszik.
Csak most tudom még, mily boldog valék,
Mint foglalá el e nő lelkemet:
Most ott üresség, végtelen hiány van,
Melyet be nem tölt bár az üdv maga.

(Bod az ajtónál megjelenik.)

Ki ez? Bod, ah szerencsés vőlegény!
Elébb, elébb! ott vár menyasszonyod.
Sírbolt ugyan, hol most vagyon, s ura
És kedves férje a ki sírba szállt;
De semmi! csak te menj, szép vőlegény!
Fogadni mernék, szívesen veendi,
Ha gyászt s keservet elhagyatsz vele. —
Nézzétek e nőt: még imádkozik,

Talán szivéből, tán mert úgy szokás,
Talán még bút is érez: mert hiszen
Egy hű kutyát is sajnálunk, ha elvész.
De várjatok csak egy pillanatot,
S e gyászos asszony latrával mulat.
Hah! (Visszavonúl egy oszlophoz.)

BOD (még a lépcsőkön állva, körülnéz).
Csodálatos! midőn e sírlakot
Váratlanúl megpillantám imént,
Úgy tetszék, mintha láttam volna már,
Régen, nagyon rég, gyermeknapjaimban.
És mintha egy vitéznek tetemét
Kísérte volna illyen gyászmenet,
Milyet ma láttam. — Álom, nem egyéb.
Én e helyen nem voltam még soha.
De íme a szép gyászoló, mi szép!
Imádkozik, vagy sír, vagy mind együtt.
Hiába, fel kell őt ébresztenem. (Lemegy.)
Szép Ida!

IDA (felijedve). Kit látok itt? Bod ah te vagy.
Mért jösz te engem háborítani?
Csak ellenednek tudnám azt kivánni,
Hogy engem ily órában megzavarjon.
Ez óra óta kétkedem szivedben,
Mely a halottat s gyászt nem tiszteli.

MARÓT (hallgatózva).
Mit szólsz kigyó? De mindegy, csak sziszegj.

BOD. Ne szemrehányást, azt nem érdemeltem.
Hallgass ki engem nyugton, és legitt,
Mert minden perczen élet és halál függ,
Több, mint az élet, a becsület is,
Azon becsület, mellyért nő előttünk
A tiszteletnek szent oltára lesz.

IDA. Mi vész közelget? szólj: én rettegek.

MARÓT. Oh ég! Marót bán nője egy latorral
Tanácskozik holtnak vélt férje mellett.
S a köny mielőtt a holtra hullana,
Orömsugárrá olvad fel szemében.

De rajta! csak ti nyájaskodjatok.
Én a násznépet tüstént meghozom. (El.)

BOD (ki egy kissé körülnézett).

Halljad tehát. Cselédem hírt hoza,
Hogy vad Haszán bég haddal erre jő,
Azt vélve, hogy férjed már halva lévén,
Nincs a ki védjen. A miért sovárog,
Az nem kevésb, mint várad és magad.

IDA. És én?

BOD. Igen, te, Ida. Ő téged szeret,
Hirből szeret, s buján, miként török,
Miként a bőszült állatok szeretnek.

IDA. Irgalmas ég, oh ments meg, könyörülj.

BOD. Míg élek, Ida, nincs mit tartanod.
Eddig szavakkal mondám, hogy szeretlek,
Most tetteim mutassák. Adj hadat,
Bizd rám a népet, s én a vad pogányon
Megtorlom, a mit teljes életében
Békében, harczon vétett a magyarnak.

IDA. Oh hála, hála e jóságodért.
Igen, barátom! úr vagy váramon.
Tedd, a mi legjobb, tetszésed szerint
S vezesse Isten lelked' s kardodat.

BOD. Szerelmem az, mely engem gyújt, vezet.
Győznöm vagy halnom érted egy gyönyör.
Igen, meghalnom! Ida! egy jutalmat
Kérek csak tőled. Esküdjél nekem,
Ezen koporsón esküdd, hogy szeretsz.

IDA. Te szörnyü kezdesz lenni.

BOD. E koporsó,
Mely hősi férjed testét fedezi,
Ez a mulandóságnak czímere,
Komor, de biztos emlékeztető.
Ha végzet a csatán elhullanom,
Add a jutalmat, a megnyugtatást,
Hogy most enyém vagy, s élve a töröknek
Nem jutsz kezébe. És ha győzelem

Kísérne hozzád, esküdd hogy kezed
Barátod', engem, boldogít sziveddel.
IDA. Csak itt ne, oh Bod, itt ne kényszeríts.
BOD. Én innen a csatába rohanok,
Talán halálba, sírom ellenébe
Legott, e pillanatban. A török
Már készen áll az erdő szélein.
Minden vitéznek díja van, ha küzd,
S tőlem te megtagadnád?
IDA (a koporsóra teszi kezét). Esküszöm!
BOD. Igy Ida! most már szép menyasszonyom,
Öleld meg boldog vőlegényedet.
Hogyan? vonakszol? semmi zálogot,
Csak egy szegény csókot se birjak-e,
Mit a halálnak ellenébe tartsak?
Ha lelkem egykor túl ez életen
Azt volna képes hinni, hogy szerelmed
S magad csak álmom tündérképe voltál,
Az engem inkább, mint a kárhozat,
Egy halhatatlanságon végig gyötrene.
(Marót hat gyász vitézzel megjelenik.)
Oh Ida, kösd meg lelkem szárnyait;
Mutassa rengő hév kebled, hogy élsz,
S hogy e kebel csak érettem dobog. (Ölelkezés.)
Igy! most csatára, s aztán karjaidba.
MARÓT (ki az alatt lejő a lépcsőn).
Az ágra, tolvaj, ágra és kötélre!
(Megragadja Bodot, s kisérői kötözni kezdik.)
IDA. Oh ég! Marót bán! (Ájultan összerogy.)
BOD. Mit hallok? Marót bán?
MARÓT. Hah gyáva tolvaj, szívem gyilkosa,
Azt hitted, hogy meghaltam kedvedért?
Itt áll Vitéz, ki megmentett az erdőn,
És itt Marót bán, a ki most megöl!
Vigyétek őt, és várjatok reám. (Bod elvitetik.)
Szivét veszem ki a hitvány latornak
S ez ágyasának nyujtom ételül.
(Fölülről nagy zúgás hallik.)

Mi ördögordítás az ott fölül?
Ki mer zajongni, míg Maróti szól?
S ön háza népén véritéletet tart? (Ismét zaj.)
Hah! várjatok. Jó kedvemben vagyok.
(Elindul, meg visszajő.)
Ez asszony itt a sírban jó helyen van.
Még nem tudom, mint végezzem ki őt;
De azt tudom, hogy sorsa szörnyü lesz. (Indultában.)
Ti rég elhamvadt ősök árnyai,
A szép menyasszonyt nektek jegyzem el.
Mosolygjatok rá, rém ábrázatok,
Verjétek össze csont bokátokat:
Ti lesztek a násznép és vőlegény;
A rab Marót bán özvegyen marad. (El.)

(Erdő.)

(Török had jő, s megállapodik, utóbb Haszán bég.)

HASZÁN. Szolgált szerencsénk. — Jó közel jövénk.
Reménylem, a mit ennyi száj kimondott,
Megértheté várában a kevély bán.
Elő, elő! s fenjen kiáltsatok;
Ha nem fog a szó, vágjon közbe kardunk.
Kiáltsatok, hogy harsogjon fel a föld
S reszketve adja visszhangját az ég:
«Macsói bán, add meg váltságodat!»
(Indúl a had utána.)

(Vár.)

(Marót bán a várfalon áll, Barra sietve jő.)

BARRA. Uram! veszély fenyíti váradat,
Itt őreink figyelmét elkerülve
Jön a török had délczeg-elbizottan,
S vad ordítása, mint egy szörnyü kürt,
Veszélyt, halált, vad háborút jelent.
(Kiáltás távol:)
Macsói bán, add meg váltságodat!

MARÓT. Ha ők! Haszán bég népe. Kárhozat!
S én a napot, s váltságot elfelejtém. (Barrához.)
Küldj a hadért, hogy tüstént gyüljön össze
És szálljon a vár éjszakoldalához.
BARRA. Már küldtem érte. Míg beérkezik,
A vári népet falra rendelém.
MARÓT. Fölösleges gond. Hozz egy békezászlót,
És tüzd ki a vár szegletén.
(Barra int egy katonának s ez el.)
Bizonnyal
Alkudni fog még a pogány előbb.
(Kiáltás közelebbről:)
Macsói bán, add meg váltságodat!
MARÓT. Üvölts, üvölts, hogy megszakadj belé!
Marót bán, ez gonosz nap életedben.
De helyre szív! most férfi kell a gátra.
(Egy katona egy fehér zászlót tűz ki. Egy török jő, szinte fehér zászlóval.)
TÖRÖK. Zászlód jelenti, hogy békét akarsz?
MARÓT. Ki értekezni s alkudozni vágy,
Bátran jöhet, bántatlanúl mehet. (Török el.)
Váltságomat nem birják táraim,
S én áldozat vagyok: de még előbb
Megmentem e várat, s kivagdalom
Becsületemből a rágó fenét.
Nőmnek s latrának még lakolni kell.
(Gondolkodva jár a várfokon.)
De mért lakoljon, a ki büntelen?
Mért én, ki ellen minden vétkezett?
Teljes boszúm csak úgy lehet, ha ők
Elvesznek, és én menten maradok,
Menten, s azoknak inségén kaczagva,
Kik engem e nagy kínra szántanak.
Igen, nekem még élve kell maradnom;
Ezen csekély adóval tartozom
Barátaimnak s ellenségeimnek. (Haszán jő egy csapattal.)
HASZÁN. Zászlóm köszönti zászlódat, magyar bán.
Békét kivánsz, s azért magam jövök.
Mennykőbe is, te itthonn jól mulatsz:

Szép asszonyod van, s jó pinczéd lehet.
Várhattam volna a tized napot,
S a gazdag erszényt, mely ily drága főt,
Mint a tiéd, megváltson a haláltól.
De lám törökben emberség vagyon.
Hogy fáradságtol megkiméljelek,
Magam jövék beszedni pénzemet.
Vagy tán nem is várt vendéged vagyok?
Nem szívesen látsz hozzád ily közel?
S a törhetetlen hűségű Marót bán
Adott szavát feledni kezdené?
Se baj! mi hozzád nem magunk jövénk.
Nyomunkba tizezer hadszolga jő.
S napszállatig, ha dijad nem kerül ki,
E tízezer száj orditand füledbe:
«Macsói bán! add meg váltságodat!»

MARÓT. Haszán, ha bár ellenségem vagy is,
Megvallom, oly súly fekszik éltemen,
Milyet talán még ember nem viselt.
S ha adott szavamról megfeledkezém,
Csak azt jelenti, hogy lelkem kihalt,
S eszméletemnek nem valék ura.
De még idő van jóvá tenni mindent.
Parancsold hátrább kísérőidet.
Várj rám, s legottan számot vethetünk.

(Haszán hátra megy csapatja felé.)

BARRA (jő). Uram! hadunk főbb része itt vagyon.

MARÓT. Bocsásd be őket a tulsó kapun.
S megállj, elébb még menj le —

(sugva beszél Barrához.)

BARRA (visszajed). Oh uram!

MARÓT. Én engedékeny szolgát szeretek. (Barra el.)
Békén, Haszán! tüstént nálad vagyok! (El.)

(A hátra vonult török csoportból Haszán s Juszuf előbbre jőnek.)

HASZÁN. Juszuf! te lappangj itt a vár körül,
S midőn gyanítod, hogy Bodnak fejét
Vetette a bán, menj be, mint követ,
Mutasd elé e kardot, s mondd a bánnak,

Hogy ezt ajándokúl küldöm neki.
Kié e kard, s honnan került, tudod,
Mondd el hiven. Távozzál. Légy szemes.
(Juszuf meghajtja magát s visszavonúl.)
Ez a keresztény most gyilkolni fog,
Azt már szeméből olvasom, s ha majd
Megtudja hogy testvérét ölte meg,
Kétségbe sűlyed, és elkárhozik.
Oh hála légyen Allah szent nevének. (Marót jő.)
HASZÁN. Köszöntelek, bán. Egy szócskát előbb,
Mint alkut kezdenénk. A hitszegő Bod,
Ki most kezedben van, nekem
Bérlett cselédem.
MARÓT. Rabló!
HASZÁN. Oh igen.
Ő Kende Rózsát, s több más szépeket
Szerzé nekem; de drága pénzemért.
Most rászedett, s én eltökélt vagyok
Lábához tenni áruló fejét.
Add őt nekem ki.
MARÓT. Én Bodot neked?
Nem egy hajszált, egy szikrát életéből.
HASZÁN. Hát esküdj' rá, hogy élve nem hagyod.
MARÓT. Ne ingerelj: csak ő az, a mire
Nem alkuszom. Mindent mást engedek:
De őt s boszúmat fel nem oszthatom.
HASZÁN. Igaz, te őtet méltán gyűlölöd.
MARÓT. Méltán-e? azt boszúm mutassa meg.
HASZÁN (félre).
Ez jól van. Így Bod élve nem maradhat. (Maróthoz.)
Nos bán? hol a díj, melylyel tartozol?
Vagy visszatérsz-e rabságodba ismét?
MARÓT. Török, midőn még nálad rab valék,
Minden szavad közt egy fájt oly igen,
Hogy arra most is jól emlékezem.
HASZÁN. Én sem felejtém. Add nődet nekem:
Váltságod díja ő, vagy a halál.
MARÓT. Ezek voltak tulajdon szavaid.

HASZÁN. Most is, vitéz bán. Add nődet nekem,
S szabad vagy, és ment minden tartozástól.
Különben hajlik a nap, és te rab vagy.
Szavad szerint határidőd kitelt.

(Marót int Barrának, ki a feketén fátyolozott Idát a várajtóból előhozza.)

IDA (Maróthoz, térden állva).
Oh bán, ne ölj meg engem. Adj időt,
Hogy bűnömet megbánjam. Könyörülj!

HASZÁN. Minő szelíd hang!

MARÓT (fölemeli Idát). Én megöllek? én?
Nem, drága hölgy: te életkedvelő vagy,
Te kéjt, gyönyört, hév csókokat szeretsz;
Szerelmed mint a tenger, ollyan éh.
Oly telhetetlen, oly kifogyhatatlan,
S te halni készülsz? Ments Isten, nemes hölgy!
Te még ezentúl fogsz csak élni. Eddig
Az egy Marót bán volt, ki megölelt,
Most egy világnak lészesz birtoka. (Idát lefátyolozva.)

IDA. Mi lesz belőlem, oh mindenható!

HASZÁN. Allah! ez a te képed rajzolatja.

MARÓT (Haszánhoz). Mit szólsz?

HASZÁN. Az alku áll.

MARÓT. Esküd reá!

HASZÁN. Alláhra eszküszöm.

MARÓT (általadja Idát). A nő tiéd.

IDA. Megállj, megállj! oh mit kellett megérnem.
(Marót elé térdel.)
Oh bán! Marót!

MARÓT. Becsületes nevem,
Mellyet gyalázat ére általad.

IDA. Férjem!

MARÓT. Ne mondd. Az többé nem vagyok.
Én férje voltam Idának, szemérmes
És tiszta nőnek a Radók fajából.
Te nem vagy az: neked már nincs neved,
Vagy oly, a melytől undorodni kell.

IDA (fölkel).
Mért nem szakadsz be föld, hogy elmerüljek. —

Oh bán, ne hagyj el, oh hallgass ki engem.
Oltár előtt mikorban nőd levék,
Megesküvél, hogy semmi rossz napomban
El nem hagyandasz. S ég legyen tanúm!
Ily rossz napom több, mint ez, nem lehet. —
Vétkeztem ah Maróti, s tűrheted,
Hogy más kezéből érjen büntetés? (Letérdepel.)
Oh ölj meg engem, bán, oh ölj meg engem.

MARÓT. Kardom vitézek estével dicső:
Hitetlen vérrel nem fertőztetem.

IDA (felkel). Az Isten látja, hogy kegyetlenül szólsz.
Marót! — de nem; te sziklaszívű vagy.
Hozzád fordúlok, irgalmazz, vitéz bég,
Engedj urammal szólanom magával.

HASZÁN. Ne mondd, hogy nálam kérelmed hiú volt;
Szólhatsz: de ez legvégső szód legyen.

IDA. Végbúcsumat veszem.

HASZÁN. Lásd, távozom! (El.)

MARÓT. Nevetlek, asszony, meghittségedért.
Véled, talán félénk, fukar vagyok,
Hogy gyávaságból engedélek át?
Nem, Istenemre! Nincs ár oly magas,
A földnek semmi kincse, sőt maga
Ez életem, melyért od' adjalak.
S ha védni kellne egy becsületes nőt,
Nem véremet, de tengert ontanék ki.
Most egy kutyámnak vére drága bér.

IDA. Irgalmas Isten! adj erőt.

MARÓT. Beszélj,
Vagy távozom. Mit kívánsz?

IDA (magában). Oh igen,
Hallám, mitől a nőszív megszakad.
Most semmi nincs már, a mit rettegek. (Maróthoz.)
Marót, te mindig nyájas férj valál.
Nem hallám eddig egy rossz szavadat. —

MARÓT. Igen, s te szépen megjutalmazál.

IDA. Oh szörnyen, szörnyen, oh mily keserűn!
Fogságba estél s én elhagytalak.

Minden cseléded harczot sürgetett,
Legalsó szolgád kész volt halni érted:
S én nőd rabúl sinlődni hagytalak.

MARÓT. Úgy van, derék hölgy, azt tevéd velem.

IDA. Oh bán, ne fordítsd erre képedet!
Erő s vidámság pezsgett arczodon,
Mint férfi mentél a vészes csatába.
Most fonnyadásnak indult termeted,
A bú vénsége hamvad arczidon,
És üstököd setétlő fürtein
A hervadásnak dérvirága leng.
Oh szörnyü, szörnyü, s mind ezt én tevém.

MARÓT. Valót beszélsz. Nem év, nem a nyomor,
Nem tört meg így a mély rabság maga:
Szívbú betegjét látod itt előtted,
Gyötrelmim ástak ily sírt arczomon —
De meglakolsz e hervadásomért.

IDA. Igen Marót bán, s nem méltatlanúl.
De mért örülsz ily szörnyü sorsomon?
Oh bár méltónak tartanád reám
Hallgatni, mondhatnám: hogy nem halál,
Nem büntetés az, melynek gondja bánt.
Midőn imént a holtak közt hagyál,
Hol mint egy büntetőt a más világról
Gondoltalak megtérni, s szellemem,
Mint a kiholtak háza, melly lezárt,
Ollyan kietlen s borzasztó vala,
Áldottam volna azt a tőrt s kezet,
Mely életemnek véget vet. Te ott
Kegyetlenebbűl, mint emberhez illő,
Rém, s lelki furdalás közt élni hagytál.
Midőn imént megvetve, meggyalázva
Pogánynak, ellenségnek átadál,
Kit a pokolnál inkább rettegek,
Oh bán, ez élet akkor már kihalt,
S csak az maradt fenn, a mi benne kín.
Nem életem hát, mellyet féltenék;
De megvetésed és utálatod,

Melyekre méltó lettem, és ez arcz,
Mely óriási bűnömet mutatja,
Ez, a mi ég s dúl lelkem belsején.
Engedd meg, oh bán, egy kérésemet.
MARÓT. Mindent, csak azt ne, hogy becsüljelek.
IDA. Ne mondj kivételt. Meggondoltad-e,
Hogy most utószor látlak életemben,
Hogy mint halálra ítélt rab, csak egy
Kis kedvezést kivánok nyerni —
MARÓT. Szólj!
IDA. Add gyilkodat nekem.
MARÓT. Mit, gyilkomat?
IDA. Te meg nem öltél, ámbár kértelek.
Azt hitted, asszonyármány s tettetés volt;
S az meglehet: mert ah én silány,
Értéke vesztett, hűtlen nő vagyok.
De gondold meg bán, s szánj meg engemet;
Te egy pogánynak adtál birtokába,
Utálotasbnak minden bűneimnél.
Ha rossz napom lesz nála — s oh egek!
Minő pokolnak kell ott nyílnia —
Ha kényszerítni és gyötörni fog,
Ki ment meg engem útált életemtől?
Rettegtem, oh bán, eddig a halált,
Most egy barátom a világon ő.
Oh add, oh add e gyilkodat nekem,
Én nem vigyáztam hős neved becsére,
Eljátszottam szép boldogságodat;
Szentül megőrzöm e tőrt, esküszöm.
MARÓT (kémlőleg s félig megindulva). Itt, vedd!
IDA. Oh hála e jótétedért!
S ha majd, Maróti, azt hallod felőlem,
Hogy nem vagyok, hogy minden vétkemet
Szivem kiontott árja mosta el,
Igérd, hogy meg nem átkozod nevem!
Hogy megbocsátasz a szegény Idának.
MARÓT. Ida!
IDA. Oh csak egyszer még e szót, e hangot,

Mely régi édenemből visszazeng.
Oh mondd, hogy megbocsátasz vétkemért.
MARÓT. Add vissza gyilkomat.
IDA. Mit? gyilkodat?
MARÓT. Megmásolám szándékomat: te itt
Maradsz, te nem mégy a törökhöz.
IDA (magában). Mit hallok? Ő megindult. Óh öröm!
Én nem vagyok hát többé áldozat,
Nem a pogánynak martaléka többé? (Maróthoz.)
S te díjat adnál értem? harczra kelnél?
De nem, hisz én hallottam. Oh egek!
Mit kell gyanítanom:
Te rabságodba ismét visszatérnél? (Marót elfordul.)
IDA (rövid belső küzdés után).
Oh adj erőt, ég, adj erőt nekem.
Én elfelejtém esküvésemet;
Hivságos gondolattal idegent
Fogadtam e szív tiltott rejtekébe,
És sorvadozni hagytam férjemet
Egy hosszu rabság minden kínjain:
Most életemmel válthatom meg őt. (Haszán felé megy.)
Haszán, jöhetsz: mi már készen vagyunk.
HASZÁN (jő). Oh szép vagy, húri, égnek lánya vagy.
Jövök, jövök, s a merre mégy, követlek.
MARÓT. Megállj Haszán! add vissza hitvesem.
S váltságaért szerződjünk újolag.
HASZÁN. Szerződni? újra? tartsd meg szavadat.
Imént silány jószágként elvetéd.
De bár hogyan, nem kellnek kincseid,
Nem várad, minden birtokod, magad:
Neked csak véred hizlalná boszúmat;
De itt gyönyörre nyilnak karjaim.
Itt napderítőt, álomédesítőt
Viszek magamnak, millyet egy király
Országa árán venne meg. Te őt
Dühben s bolondúl elvetéd, magyar;
De a töröknek jobb izlése van!
Szabad vagy, és ment minden tartozástól.

De őt viszem. Becsületes magyar,
Mit egyszer ád, azt vissza nem veszi.
MARÓT. Vidd hát, török, de állj készen csatára.
Te álnokúl, s gonoszszal czimborálva
Lopád ki váram szívét: farkasúl
Jövél el ólálkodva, míg lakomban
Az Isten átka és haragja dúlt!
Most végre el kell válni sorsainknak:
Élet-, halálra harcz legyen közöttünk.
HASZÁN. Azt gondolod, hogy elfutunk előled?
A nagy próféta úgy áldjon meg engem,
A mint kívánom a csatát veled,
Élet-, halálra, bán. Nőd már enyém;
Ha porba látom hullni fejedet,
Minden kívánság, mellyet ápolék,
Egy örök életre teljesülve van. —
Csatára, bán, elvárlak a csatára! (Idával el.)
MARÓT. Vért, vért kell látnom, vérét a gonosznak,
Ki engem illyen sorsra juttatott,
S undok pogány ebl a te véredet. (Kiáltva.)
Fel, fel! vitézlő férfiak! csatára!
Marótnak ölni szörnyü kedve van.
(A várfalakon itt-ott katonák tünnek fel.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Terem.)

Marót, Barra s hátul két katona.

BARRA. Sergünk, uram, már készen áll a harczra.
MARÓT. És a török had?
BARRA. Már a parton áll.
Oldalt a víz, hátúl erdő fedi:
Gyanítja, hogy mi fogjuk fölkeresni.
MARÓT. Azt jól gyanitja. Mintegy mennyi a nép?
BARRA. Négy annyi, mint mink.
MARÓT. És hátat keres!
Mind illyen a török, s ha csak
Nincs, a ki üsse hátúl, nem csatázik.
De harcz előtt még ránk egy munka vár
Kegyetlenebb tán, mint a harcz maga.
Végezzük el. Hadd jöjön a fogoly.
(Bod bevezettetik. Marót merőn nézi.)
És ő is Isten képe. Nem, nem az:
Az Isten képe megszentetlenűlt,
Midőn ez undok lelket burkolá be,
S ha teste volna, millyen szelleme,
Olyan kietlen és utálatos,
Megátkozná a természet magát,
Hogy illyen szörnyetegnek anyja lett.
BOD. És mégis, bán, a nő máskép itélt.
Te most megölsz, hatalmadban vagyok;
De én is árthatok, bán. Hallod-e?
Nőd, a szép Ida, engem szeretett.
MARÓT. Vigyétek és csapjátok el fejét.
Konczolja össze testét a bakó,

Hízzék az eb parázna tagjain:
Ne merje senki eltemetni őt.

BOD. Temetve vagy nem, egy, ha halni kell.
S pondró vagy eb, mind egy, ha rág s megesz.
De téged átkozlak, csalárd világ,
Miért mutattad meg szép arczodat,
Ha most utószor látom azt. — Jerünk.

(Elvitetik. Azalatt egy szolga jő Juszuffal másfelől.)

SZOLGA. Haszán követje! (El.)

(Juszuf Marót felé közelít. Bod kisérőivel az ajtónál megáll, a nélkül, hogy Juszuftól észrevétetnék.)

BOD. Mit kereshet ez?

JUSZUF. Nemes magyar bán, a dicső Haszán bég
Küld tisztelettel hozzád, és köszönt
S barátilag kér, vedd ajándokát,
E régi kardot, jó emlékezetre.

MARÓT. Jóságos ég! — Hol vetted ezt, török?

JUSZUF. E kard örökség. Egy kicsin fiúval
Raboltatott el most tizenhat éve.
És a fiú nálunk felserdüle,
Nagy hírű ember lett, magyar s török,
A mint kivánta, haszna s kedve jött.
Ama lator, gaz Bod volt e fiú,
Kit, mint beszélik, most felköttetél.

BOD (magában.) Mit kelle hallanom?

MARÓT. Mindenható!
S e szörnyeteg testvérem volna-e? (Juszufhoz.)
Hé nem hazudsz, pogány?

BOD (magát a katonák közül kiragadva Maróthoz rohan).
A kard enyém!

JUSZUF (magában). Allah segíts! ő él. Oh jaj nekem.

MARÓT (Juszufhoz). Az ördög, a kinek barátja vagy,
Az külde téged e karddal, pogány.
Halála hírét hoztad volna inkább,
Hogy vízbe fult, hogy éhen halt, hogy őt
Zsinegre fogták Sztambul tömlöczében:
Nem volna híred illyen keserű.

JUSZUF (félre). Itt rossz világ lesz, jobb, ha távozom!
(Elosont.)
MARÓT. Örök bíró, világnak alkotója,
Ki a mi történt, el nem feleded,
Hallgass ki s ródd fel vallomásomat:
Én ezt az embert itt nem ismerem;
Én őt s galád vérét megtagadom,
Vagy mind azon vért, mely bennem vele
S undok fajának ízével rokon,
A porba ontom és eltapodom.
Ha ő vitéz Marótnak gyermeke,
Maróti úgy én nem vagyok; ha ő
Magyar, lemondok nemzetemről;
Ha ember, inkább állattá legyek,
Mint ily teremtés szennye. — Iszonyú!
Ki a hazának tiszta hőlgyeit
Ocsmány töröknek pénzen adja el,
Vad állat az, testvérem nem lehet! (Bodhoz).
Keress magadnak testvért a vadak közt,
Légy róka, medve, farkas czimborája,
De ott is undokabb lészsz, mint azok:
Kerítő nincs az állatok között,
Nincs oly bemocskolt pára, mint te vagy.
BOD. Te megtagadtál, szép testvér, Marót bán?
Hiába, még is testvéred vagyok.
Minden csepp vér, mely benned átkozódik,
E meggyalázott vérnek rokona.
S te engem el nem ismersz, bátya? jól van!
Gyülölsz? gyülöllek én is, büszke bán,
Én, a teremtés szennye, s megtagadlak,
S megátkozom minden csepp véremet,
Mely a tiéddel testvérül rokon.
Ha az, kit e kard nemzőmnek jelent,
Becsületes, jó, bajnok férfi volt,
Te úgy ez embernek nem vagy fia:
Anyámat egy hizelgő ejtheté meg,
S az ős Marót faj benned megszakadt.
S te megtagadsz? Ha szörnyeteg vagyok,

Az ég tanum, magad valál oka.
Vagy nem raboltak el gyermekkoromban?
Mi voltam én? gyámoltalan fiú,
Ki még nevét is elfelejtheté!
Ki sírtam, fáztam, éhezém, nyomorgék,
S ez legkisebb volt szenvedéseim közt.
Zordon zsivány volt első nevelőm,
Rosszabb zsiványnál, a ki lett uram.
Mit láttam nálok? Vért, bűnt, árulást?
És mit tanultam, mint bűnt, árulást?
Te Istenedhez fordulhatsz bajodban:
Én nem tudom, mi az! Neked hited van,
Mely megvigasztal: a mit én hiszek,
Az egy lesujtott angyalnak kevés.
Neked hazád van, mely téged becsül:
Én hontalan, földönfutó vagyok,
S családom, melyhez tartozám veled,
Most megtagad, s örökre számkivet.
Ha a vitéz Marótnak vagy fia,
Ha én helyetted lettem volna úr,
Nem hagytam volna így egy pór fiút,
Nem jó apámnak legrosszabb ebét;
S testvéremért — oh ég! a lelkemet
Ezerszer adtam volna. É helyett
Te kéjben éltél, és függetlenül,
Szép hölgy ölében, bajnok népeid közt;
Rendíthetetlen várad, birtokod,
S becsületed volt a világ előtt,
Míg Isten s emberektől elhagyatva
Én nem vagyok jobb, mind egy fenevad.
Nem! illyen bátya nem kell, tartsd magadnak
Hitetlen sors, ha nincs más, a mit adj.

MARÓT. Én szánlak, ember, szánom sorsodat.
De hogy Marót bánt ismerd és becsüld,
Tudd meg: mióta bírom kardomat
Csak érted éltem, érted fáradék.
Éretted adtam jószágim kamatját,
Éjem nyugalmát, a nap örömét;

Első csatámat érted harczolám:
Téged keresve, téged visszakérve,
Török fejekkel töltém a mezőt.
Majd megcsalatva hitlen ellenemtől
Érted viseltem a rablánczokat;
Ímént hogy erdőkön kalandozál,
Rablók kezéből kardom mente ki,
S te mind ezért egy boldogságomat:
Hű nőm szerelmét, loptad tőlem el.

BOD (megindulva).
Bátyám! — de nem, ne nyújtsad jobbodat,
Ne nyúlj hozzám; én fertezett vagyok.
Most ismerek rád, élet! most tudom csak,
Miért születtem; nem, hogy mint egyéb,
Örűljek én is a világi jón;
Hanem hogy útáljam meg magamat,
S kétségbeesve húnyjak el. Haha!
(A falon függő képekhez.)
Ti drága ősök, mit néztek le rám!
Jeles, dicső volt pályátok talán?
S becsület, hír, kincs osztályrészetek?
De egy gyalázó folt van rajtatok,
Es e gyalázat foltja én vagyok:
Vér véretekből, és csont csontotokból.
De adjatok csak kardot e kezekbe,
S a mennyi meggyalázott vér kereng
Ez elfajult erekben, mind együtt
A láb-tiporta földnek áldozom.

MARÓT. Iván!

BOD. Nagy Isten! Isten? mit beszéltem.
Ki mond Ivánnak engem? én Iván?
Igen! fülembe cseng e régi név
És visszahozza eltünt koromat.
Gyermek-koromnak édes álma, jöj,
S altass el engem ennyi kín között.

MARÓT. Hallgass reám, Iván. — Ti menjetek.
Én most Haszánnal itt megharczolok.
Ha férfi vagy, hogy jóvá tedd, miket

Sorstól vezetve vétkezél, fogadd
Ez ősi kardot és harczolj vele:
Nőmet, kit többé nem becsülheték,
Átadtam a töröknek.

BOD. Oh halál!

MARÓT. Őt vissza kell ragadnunk. Érted-e?
Őt élve, halva vissza kell szereznünk.

BOD. S te megbocsátasz eltévedt öcsédnek?

MARÓT. A harcz után.

BOD. S ha harcz után ez ajkat
Nem nyitja többé szóra semmi vágy,
S ha e fülekbe nem hat semmi hang,
Akkor hiába mondod majd: öcsém,
Ha e szót: bátya, én nem mondhatom.

MARÓT. Szegény öcsém!

BOD (reá borúl). Oh bátyám. (Kürt riad.)

MARÓT. Hah! riadj,
Halálos kürte a kemény csatának:
Most lelkemet csak hangod tölti be.
Viszontlátásig, a csatán, öcsém. (El.)

BOD. Viszontlátásig bátya. — Alkotó!
Adj a töröknek százszoros életet,
Hogy mind egyenként én olthassam el. (El.)

(Szabad tér.)

(Gazdag sátor látszik, ezüst félholddal tetején, elül függönynyel, mely félre van akasztva s hátul egy vánkosos kerevettel. — Ida, a kereveten vánkosokra könyökölve, szomorú merengésben ül, egyik kezében tőr.)

IDA. Nő voltam, boldog, forrón szeretett,
Hű szívnek és dús várnak asszonya;
Most mindenemből annyi kincs közül
E tőr maradt meg. Oh ég! adj erőt
Hogy ifjuságom napját elfeledjem,
S ohajtsam a sírt, mely ölébe vár.

(Lépések hallatnak, Ida a tőrt keblébe rejti.)

HASZÁN (jő).
Tőrt láttam, vagy csalódom? — Üdvözöllek,
Szép hölgy, miként vagy új rabod tanyáján?
Szokatlanúl? Azt érthetem; de ha
Zsarnoknak ítélsz, úgy csalatkozol.
Az minden bűnöm, hogy szerettelek,
Hogy kellemidnek híre megbüvölt,
Hogy érted észt, hírt, kincset megveték.
S most durvasággal elpazaljam-e,
Mit oly nagy áron vettem, kegyedet?
Nem, drága hölgy; én józanabb vagyok.
Ha úgy kívánod, távozom, megyek.
Ha lábaidnál tűrsz, itt maradok,
S megnyertem, a mit vágyim álmodának.
Szolgád, imádód és rabod vagyok.
Csak azt ohajtom, hogy mulván keserved,
Egykor, midőn jobban megismerél,
Szálljon szemed szép napvilága rám.
(Ezalatt Ida mellé ül, a tőrt kebléből csendesen kiragadja.)
Szólj, mit parancsolsz, szultánném, rabodnak?
IDA (keblére tapintva, magában).
Oh én boldogtalan, hová legyek?
HASZÁN. Mi ez? te tőrt viselsz? Szép drága tőr,
Szebb mint keresztény kézmű, s gazdagabb,
Mint száz fogolynak életdíja volna;
De mennyivel drágább a vér nekem,
Mely kék eredben lázadozva foly,
Azt látnod, s hinned kell. Zulima, jőj!
(Zulima nyolcz gazdagon öltözött rabnővel jő, s Ida előtt leborúl).
Ezek leendnek rabnőid, nemes hölgy!
Éltök, halálok pillantásodon függ.
Távozzatok. (Zulima s a többi el.)
Keresztény férj neje,
Te a szerelmet még nem ismered.
Csak a mi népünk tud s becsűl szerelmet,
Keletnek népe. — Ott a szerelem
Nem hordja vas törvény bilincseit,
Szabad, s csapongó, mint a képzelet.

Tinálatok szeretnek, mert szokás,
Egyet szeretnek s unnak meg; de mink
A félvilággal nyájaskodhatunk.
Nekünk a forró dél, a szép kelet
Adóznak lányaikkal; sőt maga
Nem ment hevünktől a hüvös nyugat.
Georgiának sárga fürteit
Felváltjuk barna cserkesz szépeinkkel,
S mit a próféta mennyüdvül igért,
Azt már e földön izlik ajkaink.
A mint előtted állok itt, magam,
Bár gyenge súgár a nagy úr kegyéből,
Több szép leánynak ajkán édelegtem,
Mint évnek napja, szűmnek vágya volt.
De halld tovább —

IDA (félre). Oh zárd be fülemet
Jég újaiddal, irgalmas halál.

HASZÁN. Az illyen ember nem könnyen szeret;
De ha egyszer szíve lángra gyúlhatott,
Akkor szerelme forró, mint az ég,
Mely őt fedezte, s oly határtalan.
Én így szeretlek téged, s én, ki láttam,
Mi szebb a szépnél, azt mondom neked,
Hogy nincs hasonlód mind a közt, kiket
Szemem sugára eddig érhetett.
Te drága gyöngy vagy a kéj homlokán,
S im itt előtted mind megtagadom,
Mit eddig szépnek, bájosnak hivék:
Nőim szerelmét, forró vágyait
S mind a gyönyört, mely keblükön reám vár,
Itt lábaidhoz nyujtom zsámolúl:
Te légy királyném, húrim itt s az égben.

IDA. Mért nem vagyok rút, mint az éjszaka! (Kürtszó.)

HASZÁN. Hallottad a jelt? Kezdik a csatát,
Meglátjuk egymást nem sokára, nőm!
(Elindul s meg' visszatér.)
Nem gondolnám, hogy ellenkezni fogsz.

Nézd ezt a képet: egy franknak müve:
Vedd tőlem ezt első ajándokúl.

IDA. Irtózatos!

HASZÁN. Itt a mi győztes népünk ifjai,
Itt a leány, mely kézről kézre jár:
A lány keresztény, rab leány vala.
Amott kötözve testvérbátyja áll:
Vérző szemében őrjöngés dühe,
Szivében a töröknek gyilka van.

(Elveti a képet a kerevetre.)

Ha ellenkeznél, láttad sorsodat.

IDA (Haszán elé térdel). Oh irgalom, irgalom nekem.

HASZÁN. Miért?
Hiszen te nem fogsz ellenkezni, szép hölgy.

(Kürtszó.)

A harczok kürte hí. — Te élni fogsz;
Te nem fogod megölni magadat.
Azt gondolod, hogy holtan ment maradnál?
Ruhátlanúl kiteszlek a világnak,
Török s magyar hadd lásson, s ezt kiáltom:
Nézzétek és utáljátok meg őt,
Ez egy keresztény asszony volt, kinek
Testében a rossz vérré vált, kinek
Rút telhetetlenség volt élete,
És mondhatatlan vétkek bűnei.
Te nem fogsz ellenkezni, élni fogsz,
S engem szeretni, engem, rabodat, —
Vedd tőrödet, mulatságúl hagyom.

(Eltávozik, azonban a függönyhöz visszatér.)

IDA. Vakúlj meg, oh szem, légy siket, fülem,
Ne láss, ne hallj, hogy őrültté ne tégy.
Mit vétheték, oh ég, oly iszonyút,
Hogy ennyi kínra szántad fejemet.

(A kerevet mellé térdre rogy.)

HASZÁN. Imádkozik, sír, majd átkoz, s enyém lesz.

(Lebocsátja a függönyt.)

Hah! jól megy a harcz, hátrál a magyar,
Marót bán tartja még csak a mezőt.

Ragyogj fenn, félhold, és ha hunyni kell,
Hunyj el keresztény vérnek tengerén. (El.)

(A csatatér környéke. Koronként apróbb s nagyobb csapatok húzódnak át verekedve. Az első csapattal verekedve jő Bod, s miután az kiüzetett, egyedül hátramarad.)

BOD (kiáltva). Haszán, pokol kutyája, gaz Haszán,
Téged keresslek, jőj elő, ha élsz.
Gonosz Haszán, kiálts, szólj, merre vagy,
Égben, pokolban, szólj, én felkeresslek.
Jer csalfa bég, és harczolj meg velem,
Magas profétád verjen meg, ha nem jősz.
IBRAHIM (jő). Ki az, ki itt szentetlen ajkain
Profétát emleget?
BOD. Hah áruló!
IBRAHIM. Az áruló név visszaszáll reád.
BOD. Hallgass cseléd, és nyeld el e vasat:
Különben is csak enni tudsz.
IBRAHIM. S te lopni.
Jer tolvaj, s add ki hitvány lelkedet.

(Vínak, Ibrahim kitolatik; e közben egy verekedő csapat húzódik át. — Bod visszatér.)

BOD (maga). Sors! áldalak, hogy ezt az árulót
Ki hagytad a világból irtanom.
De még Haszán él. Átkozott Haszán,
Te másnak és magadnak mételye,
Ördög Haszán, jer, harczolj meg velem.
Kardom hegyére szúrom lelkedet
És a pokolnak nyújtom martalékúl.
Haszán jövel, vagy kárhozzál örökre. (Egy török jő.)
TÖRÖK. Ki dörgi itt az én uram nevét?
BOD. Az, a ki őt legjobban gyűlöli.
TÖRÖK. Az nem sokat tesz. Ismerlek, Bod úrfi,
De félni tőled nem szokás: azért
Jobb lesz, ha kardod szól, mint ajkaid.
BOD. Halálod az, mit kardom szólana.
Tágulj, ma én nagy vadra éhezem.

TÖRÖK. Vad vagy magad, te hitvány rossz fiú.
Uram ne lásson téged élve többé.
BOD. Haszán kopója, veszsz el hát te is.
(Verekedve kimennek. Bod visszatér.)
Fogd el, próféta, lelkét: ő kimult.
Most jöjön, a ki életét utálja.
Vér és halál van most a nap során,
Vér és halál ma itt a fizetés,
S én a világnak minden tartozásom
Vérrel s török halállal fizetem. (Kiáltva.)
Haszán! De mit látok? bátyám népe fut?
(Egy futó magyar csapat jő.)
Marót bán népe. — Hah megálljatok!
Ki a gazember, a ki futni mer,
Hány száz esztendőt vágytok élni még,
Vagy tán örökké, hogy rossz bőrötökkel
Igy gazdálkodtok? A macsói bán
Megint rabbá legyen? Kövessetek.
Vidámon élni, bátran halni meg,
Ez a mi díszünk; rajta férfiak!
Maróti és török-halál! Elő!
A CSAPAT. Maróti és török-halál! (Mind el.)

(Szabad tér Haszán sátorával.)

BOD (jő). Hiába! itt már semmi sem segít.
Erőnk hanyatlik, a nap veszve van.
Az ördög és szerencse összebékélt,
S együtt csatáznak ellenünk. Csak őt,
Idát találjam, s menthessem meg, aztán
Élet, halál mind egy: nem rettegek. (Körülnéz.)
Ez a vezéri sátor. (A függönyt félre lebbenti.)
Itt van, ő az! (Kardot rántt.)
Isten, ha vagy, s van emberekre gondod,
Szenteld meg ezt a kardot. Élve őt
Nem menthetem meg; mentse a halál.
(Ismét meglebbenti a függönyt.)
Imádkozik. Mi szépek arczai,

S a köny, mely rajta gyöngy gyanánt pereg,
Ha égben érzet, s irgalom lakik,
Lemossa egy világnak bűneit.
Nem, őtet én igy meg nem ölhetem!

(A függönyt lebocsátja.)

De a pogány ölelni fogja őt,
Ez undok, fertelmes Haszán!
S volt olly idő, oh kárhozat reám,
Hogy én eladtam pénzért bájait,
Most egy mosolygás-, egy tekintetért
Meggyilkolnám legjobb barátomat.
Bátyám becsületét raboltuk el,
Most vére, s vérem szerzik vissza azt. —
Borúlj be föld, sötétedjél világ,
Én a napot meggyilkolom. —

(A sátorba bemegy. Sikoltás hallik.)

BOD (kijő). Midőn szivébe mártám e vasat,
S ő felsikoltva karjaimba dőlt
Ajkamhoz ére ajka, s néma lőn.
HASZÁN (jő). Mit látok? hah! s e hitvány fattyu él?
BOD. Napszámom félig téve van. Letörlém
Bátyám nevéről a gyalázatot.
Ördög Haszán, most tégedet kereslek.

(Haszán, ki ezalatt titkon Bod mellé lopódzott, átdöfi. Bod lerogy.)

HASZÁN. És megtalálsz. Hah fattyú, azt hivéd,
Hogy szembe szállok macskakörmeiddel?
Te itt maradsz, s én rajtad kaczagok! (El.)
BOD. Ki hallja meg legvégső átkomat?
Ez a török volt, a ki lelkemet
Megmérgezé, ki engem gyermeket
Undok zsiványnyá s ördöggé nevelt.
Átkozd meg, ég, átkozd meg őt, pokol,
Átkozza őt meg minden, a mi él. (Meghal.)

(Haszán és egy török jőnek.)

TÖRÖK. Uram siess el, mentsd meg magadat,
Marót bán lesbe csalt, s most kétszeres
Erővel hajt ránk: népünk ingadoz,
S csak egy kis rész, mely bátran harczot áll.

HASZÁN. A rossz kutyák! le kell vagdalni mind,
Ki helyt nem áll. Menj és mondd ezt nekik:
Ágyút sütök rá, a ki futni mer. (Török el. Juszuf jő.)
HASZÁN. Várj a lovakkal, tüstént itt leszek. (Juszuf el.)
(A sátorhoz megy, félrevonja a függönyt.)
Allah! mi ez? Szemfényed oda van.
Bizonynyal a gaz Bod gyilkolta meg.
Oh mért nem ölhetem meg újra! Egyedül
Kell hát, s leverten visszaszégyenülnöm!
Hol a lovam? vén sátán, hozz lovat!
JUSZUF (remegve jő). Uram, Marót bán —
HASZÁN. Fúlj meg, nyomorú.
(Futni akar, de mindenfelől magyarokat lát.)
Körül vagyok hát véve? hah, ki kard!
Ez egy barátom, a ki hű maradt.
(Kirohan: kardcsörgés hallatik, nem sokára Maróttal verekedve jő s földre teríttetik. A magyarok tódulnak mindenfelől.)
MARÓT. Fogjátok, és akaszszátok fel őt
A legmagasbik fára.
HASZÁN. Halld Marót bán,
Ez nem vitézhez illő, mit teszesz.
MARÓT. S vitézhez illő, szót nem állni meg?
Vitézhez illő volt, midőn magad
Váltsági alkuvásra meghivál,
S rabúl esém gaz álnokságod által?
Most nem fogod megszegni szavadat;
Nem fogsz hazudni többé, csalfa bég;
Legjobb tanító gaznak a halál.
HASZÁN. Kétszáz keresztény rab van birtokomban.
Ajánlom őket, vedd váltságomúl.
MARÓT. Kardunk ki fogja őket menteni;
De téged felkötünk. Vigyétek őt!
HASZÁN. Oh nagy próféta, vedd fel lelkemet.
(A magyarokhoz.)
Ti veszszetek ki a végső fajig. (El.)
BARRA. Mint bősz oroszlán, úgy harczolt ősöd,
Méltó vetélytárs legjobb őseidhez —
S most itt találjuk meggyilkolva őt.

MARÓT. Meghalva ő is, a későn talált,
Korán veszett testvér; oh szörnyü nap!
S itt meggyilkolva fekszik hitvesem.
Még él-e ember, vagy magam vagyok,
Ki ennyi gyásznak súlyát hordozom?
(Mindenikre ráborúl s rövid elmerülés után fölkel.)
Boldogtalan hitves, szegény öcsém,
A sír előtt gyötrelmim okai!
Nyugodjatok békén a sír után. (Előbbre lép).
A mit szerettem, halva fekszik itt,
A mit gyülöltem, az többé nem él.
Számomra most a földön egy gyönyör
A harcz, s töröknek jajgatása lesz. (Kardját fölemelve.)
S im itt előtted, Isten, esküszöm,
Ha vért kiontott vérért elfogadsz,
Hogy míg pogánynak karja dúl hazámon,
Kiirtok bennök annyi életet,
Míg azt nem mondod: hű szolgám, elég volt.
(A kárpit lefordúl.)

SZEMÉLYEK.

Szabolcs, Előd vezér fia.
Csilár, testvérhuga.
Zaránd, alvezér.
Zenő, Zaránd neje.
Barang, jós, Hadúr papja.
Apor, Zaránd hadnagya.
Kikinda, Zaránd szolgája.
Kalóz, öreg szolga Zenő mellett.
Egy bajnok.
Habila, fiatal nő, Csilár házának gondviselője.

Nép, katonák, szolgák, rabnők.

ELSŐ FELVONÁS.

(Liget.)

(Szabolcs útiasan öltözve jő, utóbb egy magyar közbajnok.)

SZABOLCS. Egy napja már, hogy bolygok e vidéken
S még emberarczot nem láttam; de messze
Csonttal fehérlő tért és halmokat,
Melyekben egy népségnek sírja van.
Ugy látszik e hon elnyelé lakóit
S a föld alatt adott nekik hazát.
Ki mondja meg: harcz pusztitott-e itt,
Vagy a halál megúnva börtönét
Dögvészt lehelt a megvénült világra? (Egy bajnok jő.)
Mi föld ez, honfi? szólj, miféle ország.
BAJNOK. Alunnod kelle jó soká, vitéz,
Hogy nem tudod. Magyar földön vagy itt;
Magyarhon ez, melyet nagy Etele
Birt hajdanán és ránk hagyott örökben.
Mi visszaváltók vérrel s most miénk.
SZABOLCS. De a föld puszta. Hol van a magyar nép?
BAJNOK. Csatában, földi. Jőj a harczmezőre
S százezreket fogsz látni s hallani,
Kiknek riadtán megdördül az ég
S küzdéseiktől átrendül a föld.
SZABOLCS. Nagy dolgokat szólsz. Jó szerencse szolgál
Csatáitokban?
BAJNOK. Mindig s mindenütt!
De ródd fel jól magadnak: a magyar
Nem jött henyélni ollyan messziről:
Harczoljon, a ki ép. Isten veled. (El.)
SZABOLCS. Mi mélyen illet e valódi szó.

Minden kar mozdúl, s én, átok fia,
Ez új hazáért mit sem tehetek!

(Csilár egy pár korsóval jő.)

Ki jő felém? Egy szép, szelíd leány.
Ez tán beszédesb, mint a vad vitéz.
Bevárom őt s mindent kikérdezek.

(Egy fához támaszkodik.)

CSILÁR (megáll). Ki ott az út mellett az idegen?
Menjek? maradjak? nem tudom, mi jobb.
Ha visszatérek, megbántom gyanúmmal;
Ha elmegyek mellette oly közel,
Nem bánt-e meg szilaj, kevély szeme,
Nem szól-e, a mit hallanom nem illik?
Nem nyújt-e hozzám vakmerő kezet?
Ugy látszik, messzeföldi útazó.
Arczát elégeté a nap szeme,
Ruhája út- s időtől megviselt;
De ő vitéznek látszik, és magyar,
S magyar vitéz nem bánt meg hölgyeket. (Megindúl.)
SZABOLCS. Mit látok? Nem Csilár közelg-e itt?
Ő az; szelíd és nyájas, mint vala,
És oly virító, mint egy ifju lomb. (Csilárhoz.)
Szép hölgy! a fáradt útazó könyörg
Egy enyhe cseppért ártatlan kezedből.

(Csilár átadja egyik korsóját, Szabolcs iszik.)

CSILÁR. Szegény fiú, hogyan megszomjazott.
Korsóm aligha félig nem marad.
De hadd igyék: a forrás bőven ad.
SZABOLCS (visszaadja a korsót).
Köszönöm, nemes szűz; ez jó hűs ital volt.
Hadúr fizessen minden csepjeért
Meg annyi boldogságot életedben.
CSILÁR. Csekély ajándokért nagy köszönet.
SZABOLCS. Nem szinte. A mit szívesség adott,
Azt hálaszó meg nem fizetheti.
S még is, ha tőlem nem félsz és ha nincs
Honn kedvesebbed, mint egy idegen,

Ha semmi nem tartóztat, újolag
Kérelmem volna hozzád. Szabad-e?
CSILÁR (leteszi korsóját).
Derék finom vitéz. — S mi volna az?
SZABOLCS. Elöd vezért, az új magyar hazának
A hét közül egy fényes csillagát,
Kinek vitézlő tette visszahangzik
Az elhagyott Volgának partihoz,
Mondd meg, nemes hölgy, hol találom őt?
CSILÁR. A sírban.
SZABOLCS. Oh Hadúr!
CSILÁR. Öt éve már,
Hogy földben hamvad a hős teteme.
SZABOLCS. És sírja?
CSILÁR. A hol élt, a harczmezőn.
Ha majd kimégy e völgyből, megnyilik
Előtted a sík: ottan nyugszik ő.
Sziklát emeltek rá emlékjelül;
Egy vadfa lombjai hűtik hamvait,
S mellette kis pataknak árja zúg.
Ott fekszik ő szent-háborítlanúl,
Hallgatja a habok morajdalát,
S a szenderítő lomb sugalminál
Csatáiról s a hírről álmodik.
SZABOLCS (magában). Dicső apám! örökre tartsa fenn
Hazád emlékedet. — S a hősi férj
Hű nője, a jó, gondos Aradiz,
Őrül-e még az élet napvilágán?
Él s szíja még az édes levegőt? (Magában.)
Mit látok? elfordúl. Úgy halva van.
Minden kihalt hát a mit keresek!
Szüléim elhalának, s rossz fiú
Nem álltam ott a haldoklók fejénél:
Gondot vivének sírjaikba s bút,
Mert egy fiok, kit úgy kedveltenek,
Elhagyta őket oly szivetlenül.
CSILÁR (magában). Áldott szülő te, oh mért kelle árván
Hagynod leányodat. (Szabolcshoz).

Jó idegen!
A kit keressz, a jámbor Aradíz,
A tiszta nő s a gondos jó anya,
Ott nyugszik egy virágos domb alatt.
SZABOLCS. Édes legyen nyugalma mind örökre!
És a szelíd lány, a kedves Csilár,
Ki már azóta serdült hajadon,
Mi sors jutott az árvának, ha él?
CSILÁR. Az árva itt áll s szívből megbocsát
Hogy felriasztád alvó bánatait,
S egyszersmind hálát mond részvétedért;
Mert, a kiket neveztél, szeretett
Szüléi voltak.
SZABOLCS (félre). Voltak! oh keserv! (Csilárhoz.)
Mint fájlalom, hogy ismeretlenül
Felszaggatám szived sajgó sebét.
De azt kell hinnem (vagy sorsod felette
Zordon s kegyetlen) hogy van rokonod,
Van, kit szeretve testvérnek nevezz,
Hogy nem vagy a világon egyedül?
CSILÁR. Az nem, vitéz; itt mind rokon lakik.
Különben én testvértelen vagyok;
Mert a kit úgy szerettünk, a kiben
Házunk reménye s büszkesége élt,
Bátyám a régi honban elmaradt.
SZABOLCS. Ez nem vitézhez illő tett vala.
CSILÁR. Ne mondj reá korán itéletet.
Nehéz, borongó szemmel jött velünk
Az új hazának vég határaig.
Megharczolá vitéz apám körül
A költözők legelső harczait,
S egyszerre, mint a villám, eltünék.
Azóta, merre jár, mi sorsa lőn,
Nem adja hírül búmnak semmi szó.
SZABOLCS. Szivetlen ember és nem bátya volt,
Ki jó szüléket harcz és út között
S ily drága testvért gyáván elhagyott.
S ha húga volnék ily testvérietlen

Bátyának, azt kiáltanám reá:
Kerüljön a szerencse, merre jársz,
Miért hagyál ily árván, húgodat!

CSILÁR (magában). Oh rémület! mit kelle hallanom.
Mi zordon gáncsolódó ember ez?

SZABOLCS. S te nem segítesz átkozódni? nem
Vádoltad így magadban a hitetlent?

CSILÁR. Imádkozám, hogy őt, a merre jár,
Hadúr dicsővé, boldoggá tegye.

SZABOLCS (magában). Áldott teremtés! még van hát, ki rám
Emlékezik, ki hozzám hű maradt:
Van a világon egy, ki még szeret. (Csilárhoz.)
S e bátya, a ki téged elhagyott,
De kit feledni szíved nem akar,
Ha itt előtted állna tárt sisakkal, (Sisakát felütve)
Nem ismernél-e rá?

CSILÁR. Oh égi nap!
Bátyám, Szabolcs!

SZABOLCS. Megállj!

CSILÁR. Hogyan? Te nem
Fogadsz öledbe, árva húgodat,
Kinek kivüled több testvére nincs,
Ki oly szeretve emékzett reád,
Mint most gyönyörrel nézi arczodat?

SZABOLCS. Bocsáss meg drága húg, te jó leány!
Nem szívtelenség tészen ily rideggé;
De törhetetlen régi fogadás
Tilt részesülnöm kéjben és örömben,
Mig téve nem lesz, a mit tenni kell.

CSILÁR. Kegyetlen ember! illyen fogadást
Hozasz meg oly nagy távollét után.
De én azért is örvendek, helyetted,
Sőt száz helyett, ha húgod annyi volna,
Örülni fognék, hogy te visszajöttél,
Kit féltve és ohajtva oly igaz,
Oly változatlan hévvel vártalak.
Oh boldog én! már többé nem vagyok
Oly árva, mint valék, nem oly szegény.

Most mondhatom már: ím egy délczeg ifjú!
Felnőve mint a bérczek büszke fenyve,
S ez ifju bátyám; ím egy deli hős!
S e hős, kivel sok nem mérkőzhetik,
Ki már vivott, mig mások játsztanak,
Ki oly szelid honn s oly nemes szivű,
Milyen vitéz a harczok síkjain,
Im e derék az én bátyám. Igen!
Csilárnak e bátyját irígyleni
Fogják az új magyar hon szűzei;
Tisztelni fogják majd a férfiak
És nem merendi senki bántani;
Mert ily derék, ily bajnok bátyja van.
És mégis én oly boldogtalan vagyok;
Testvéri karjait ő nem nyitja rám
S nekem szivére dőlnöm nem szabad.

SZABOLCS (magában). Mint szánom a jó, szíves gyermeket,
Bár szánni kéne inkább magamat,
Hogy illy örömben részt nem vehetek. (Csilárhoz.)
Hallgass reám, Csilár! Boldogtalan
Nem csak magad vagy; sőt ha idegen
Bajon tünődöl, még nem is vagy az.
De én, Csilár, én boldog nem vagyok.
S boldogtalannak vallanám magam,
Ha ifju éveimben s férfinak
Nem volna szégyen ily szót mondanom.

CSILÁR. Oh bátya!

SZABOLCS. Sorsomat halld s légy erős,
Légy hallgató, mint jó testvérhez illik.

CSILÁR. Oh szólj, parancsolj: szolgálód vagyok.

SZABOLCS. Mig visszatérek, nem szólsz senkinek,
Hogy én megérkezém.

CSILÁR. Mint akarod.

SZABOLCS. Hallgatni fogsz történetem felől,
És szándokomról, mely most ide hoz,
S melyet neked, magadnak e világon
El kell beszélnem, hogy legyen tanúm,
Ki rólam szólni tud, ha kell, valót.

CSILÁR. Aggódva várom, a mit szólni fogsz.
SZABOLCS. Emlékezel, habár gyermek valál,
Az ős hazában két párt küzködött,
Egyik vitatva: meg nem bontani
A népegészet költözések által;
A másik, égve harcz és hír után,
A tespedésbe sűlyedt nemzetet
Kivinni vágyott egy dicsőbb hazába,
Mely hős apáknak vérével szerezve
Fiakra szálljon drága örökűl.
Álmos vezér volt e pártnak feje;
A honn maradtaké az ősz Kelendi.
Apám s hadunk az elsőt pártolá.
CSILÁR. És mely szerencse szolgált fegyvereiknek;
Mi boldog a hon, melyben most vagyunk!
SZABOLCS. Igen, hazátok dús, nagy büszke hon,
Méltó hazája bátor férfiaknak.
De én az ős hazának hű fia,
Szerettem azt, mint kedves jó anyát,
Mely szűle, táplált, melynek szép egén
Először látám a fényes napot;
Hol rám először néze nyájasan
Ezer szemeivel a fénysugáros éj.
Gyakran vadásztam sziklás bérczein;
Benyargalám, mint szélvész, síkjait;
Pihentem elzárt völgyei kebelén
S minden patakja, tója partjain.
S bércz, szikla, erdő, tó, völgy és patak
Nekem barátim, testvérim valának.
Ha zúgni hallám messze a vidéket,
Megmondhatám: itt Kúma harsog el;
Ott a szilaj Tereknek árja zúg.
Ha fergeteg jött s égi háború,
Ismertem és meg tudtam mondani:
E szózat a tenger viharja volt;
Ott Elborusnak mennydörgése szól;
S ez illatokban fürdött szelletet
Rózsák hazája küldi dél felől.

S ha gondolám, hogy őket elhagyom,
A bérczet, erdőt, szellőt és vihart,
Oly régi s kedves ismerősimet,
Borúla kedvem s férfiarczomon
Gyermekszem onta forró könnyeket.
De menni kellett s én elszánt valék.

CSILÁR. És mégis, oh Szabolcs, te nem jövél.
Ha ennyi kedves kép varázsa nem,
Mi tarthatott lekötve?

SZABOLCS. Szerelem.

CSILÁR. Oh boldogító név!

SZABOLCS. A szerelem,
Te azt nem ismered. Tündér had az,
Mely főbe, szívbe száll s uralkodik,
És a mit ekkor érzesz, szerelem;
Mind, a mit ekkor gondolsz, szerelem;
A mit teszesz, remélsz, vagy csak kivánsz,
Mit sejtemény s a játszi képzelődés
Elődbe rajzol, az mind szerelem.

CSILÁR (magában). Ezt a szerelmet én is ismerem.

SZABOLCS. Kín az, mi nélkül élni nem kivánunk.
Melynek beszíni ártalmát gyönyör;
Vagy inkább oly gyönyör, mely elemészt,
Melynek virányin édelegni kín;
Oly láthatatlan nyíl az, mely talál,
Bár a világnak végeig szaladj;
Megtörhetetlen zsarnok, mely előtt
A gyáva, mint a bátor meghajol;
Örvény, miből nincs partra jutni mód,
Mely dőre tánczot jár a bölcs eszével,
Melyben dühvé lesz minden érzemény,
És őrülletté minden gondolat.

CSILÁR (magában). Oh hála nektek, ég hatalmai!
Ezt a szerelmet én nem ismerem.

SZABOLCS. De mit beszéltem! Ezt nem akarám.
Nyugodtam egykor a szép Kúma partján;
Előttem a csendes víz tükre folyt
S benn egy közel szirt árnya vesztegelt,

Mely zordonan nyúlt el fejem fölött:
A szirt magas, setét és puszta volt.
S mig én a víznek játékin merengtem,
Egyszerre ím megnépesűlt az árny!
Csúcsán merészen tünt fel egy alak.
Felnézek és ámulva látom ott
A legdicsőbbet, a mi létezik.

CSILÁR. Bizonynyal egy szép ifju hős vala.

SZABOLCS. Leányka volt, virító hajadon.
Először azt hivém, csak képzelet,
Mert a valóság illyet nem teremt,
Tündérnek véltem őt, és hallgaték:
Lélekzetem mellemben elszorúlt,
Hozzá repültek minden vágyaim,
Utánok lelkem rémülten rohant,
Kiűlt szememnek égő csarnokába,
És elfelejté gondolatjait.
Mig bámulék, a szűz körültekint
És a habokba sujt egy koszorút,
Melynek virágin csókjai égtenek.
Még állt s vigyázni látszott, mint viszik
A rózsafürtöt Kúma habjai;
De én csak őtet láttam! a világ
Előttem ő, az ég — szépsége volt.

CSILÁR. Oh mért nem ösmerém a ritka nőt:
Megmondtam volna, millyen férfi az,
Kinek szerelme bájain ébredett fel.

SZABOLCS. Ő eltünék, s most ébredezni kezdtem.
A szirt setét lőn; mert ő elhagyá.
S én a folyamnak széléhez sietve,
Mit látok ott? egy vakmerő hajóst,
Ki a habokkal játszó koszorút
Fel- s földi bűnös ajkához ragadta.
Felrázkodám s egyszerre két hatalmat
Érzék szivemben: a féltést s szerelmet;
Egyszerre két fellázadt gondolat
Küzdött agyamban: e szirt födelén
Nyomozni a nem földi tűneményt,

Vagy eltemetni a merész halandót,
Ki szűz kegyének szép ajándokára
Kitenni nem félt vakmerő kezét.
Mig így tünődém, a táj puszta lőn:
Leány, hajós eltűntek szem elől.
S én álltam, mint a szirt, oly egyedül
S oly mozdulatlan némán, mint az állt:
De szűmben egy zajos tenger maradt,
Viharral küzdő s minden csepje láng.

CSILÁR. S ez édes és ijesztő álmokat
El nem felejtéd oly sok év után?

SZABOLCS. Álomnak tartod? én is azt hivém.
De én az óhajtottat feltaláltam.
Ő földi volt és annál kedvesebb.
Láttam mosolygni, hallottam szavát;
E kéz szelíden illeté kezét;
E szem szemében tükrözé magát.
De ő Kelendi lánya volt, s az ősz
Igy szóla hozzám: «Ismerlek s becsüllek;
De lányomat csak ollyan nyerheti,
Ki honn marad, s ha egykor elhalok,
Erős karokkal ős családomat
És birtokait fenn fogja tartani.»
S megkötve szenvedélyem lánczain
Én elhagyám a költöző hadat,
S az ősz Kelendi házához siettem.

CSILÁR. A rendkivűli nőt, ki lelkedet
Oly mondhatatlan bájjal kötte le,
Oh mint örűlök megláthatni őt,
Mi kéj lesz őt testvérnek mondanom.

SZABOLCS. Korán örülsz. A nász elkomorúlt:
Mert a kiért én annyit elhagyék,
Nem lett enyém: hír nélkül távozott.
Nem tudja senki, merre, vagy hová?
S az ősz apának bút és gyászt hagya,
De kínt nekem, kétséget és halált.

CSILÁR. Oh drága bátyám, mit mondjon neked
Szegény Csilár ily sok fájdalmaidra?

SZABOLCS. Fájdalmon immár túl vagyok. De akkor
Égett alattam a föld: nem nyugodtam,
Fogadtam nem nyugonni, megtagadni
Gyönyört, vigalmat s minden örömet,
Míg az elveszettnek nem jutok nyomába.
S kerestem őt, a hol csak ember él;
Kerestem, a hol a vad bujdokol;
Kerestem, a hol ember és vad nem lakik,
A pusztaságok végtelenjein,
Hol a magányban árván sír a szél
S a bujdosó láb nyomra nem talál.
Mind hasztalan; hiába fáradásom.
De most nyomába jöttem: ő kikelt
Az ős hazából s itt e földön él.
CSILÁR. S ha feltalálod, mit vagy tenni szánt?
SZABOLCS. Mindent, mi emberkéztől telhető,
Mi elgyötört lelkemnek jól esik
Oly régi gond s nagy szenvedés után.
CSILÁR. Reszketve gondolok rá, oh Szabolcs,
Hogy útadat vér s gyász rekeszti be.
SZABOLCS. Nyugodj' meg, nem sokára visszatérek,
S szeretve zárlak testvér karjaimba:
Busúlni rajtam többé nem lesz ok.
De még egy szót. Te itt cseléd gyanánt
Nehéz edényben hordod a vizet.
Oly mélyen szállt-e a vezéri ház,
Hogy szolga munkát végez sarjadéka?
CSILÁR. Tévedsz. E munka szent s csak engem illet.
E két edényből bús emlékezettel
Én jó anyámnak sírját öntözöm.
SZABOLCS. Jó gyermek! áldás érje művedet;
Midőn imént ivám, nem képzelém,
Hogy a halálnak emlékét iszom.
De most jer és hagy osztozzam veled.
Aggjak meg bár, nem élek oly soká,
Hogy hálagondolattal megfizessem,
Mit annyi csüggedetlen gondokért
A jó szülő porának tartozom. (Felveszi az egyik korsót, s el.)

CSILÁR. Oh drága szellem; lássad és örűlj,
Hogy árva lányod s elveszett fiad
Szent hamvaidnál egymást feltalálják.
(A másik korsóval el.)

(Virágos sirhalom.)

(Mely körül egy sereg gyermek áll énekelve.)

Gyermekek éneke.

Rabok valánk:
Saját hazánk
Lett tömlöczünk.
Árvák valánk,
Nem volt anyánk:
Kín életünk.
De a ki itt temetve nyugszik,
Áldás reá!
Anyánk lőn, lánczainkat
Elszaggatá.
Szabadok vagyunk:
Oh égi kincs!
Ha virradunk
Nem kelt bilincs.
E drága föld
Ismét honunk:
Szabadok vagyunk.
Légy áldva hamvaidban
Szelíd anya,
Te boldog napjainknak
Vagy asszonya!
(El. Az ének lassanként megszünik.)

Szabolcs és Csilár jőnek.

SZABOLCS. Mit láttam? mit mivelt itt e sereg?
CSILÁR. Ma jó anyánk halála napja van.

S e gyenge népség, rabszolgák előbb,
De mind szabaddá lettek általa,
Gyász hódolattal tisztelik porát.
SZABOLCS. Ez jó szivéhez méltó gondolat volt,
S a legnemesb mód jó barátokat
Szerezni ellenségből. S jósolom
Im e porok fölött, hogy e hazát
Nem bírja megrendítni semmi vész,
Ha mig csatán a férfi kar sebet vág,
Honn nőszelídség enyhitendi azt.
De hajt időm; végezzük gyász művünket.
(Anyja sírját megöntözi.)
Bocsáss meg a fiúnak, jó anya,
Ha életedben tőled távozott;
Törődve tér meg áldott hamvaidhoz
S szemében a megbánás könnye forr.
CSILÁR (a sírt megöntözvén).
Míg a tavasznak egy virága lesz,
Míg a virágból illat árja kél,
Míg rám az élet áldó napja süt,
Sírhalmod, oh anyám!
Nem lesz virágtalan.
SZABOLCS. Most, jó hugom, mennem kell.
CSILÁR. Oh Szabolcs.
SZABOLCS. Ha visszatértem, mindent elbeszélsz,
Mi jó és rossz napod volt ekkorig.
Addig viseljen gondot rád Hadúr. (El.)
CSILÁR. Járj boldogúl. — Most jött és távozik.
S ki tudja, mely csapás vár még reá!
Oh jó szerencse! hozd meg őt nekem
Minél előbb, hogy elmondjam, mi most
Még tiltva volt, új boldogságomat;
Hogy hős jegyesnek karja vár reám,
Ki engem úgy szeret, mint életét,
S kit én viszont oly hévvel szeretek.
De ő, szegény Szabolcs, boldogtalan,
S örülni addig bizton nem tudok,
Mig őt örülni nem látom velem.

Hisz ő is jó anyámnak gyermeke,
S csak ő maradt fenn élő, a kiben
A szent rokon vér lángja csap felém,
Ki engem egy kedves névvel nevez,
Ő egyedül az édes húg nevével.
Hallgass meg ég s hozd vissza őt nekem! (El.)

(Szabad tér.)

Zaránd és Kalóz jőnek.

KALÓZ. Mindenre kérlek, látogasd meg őt.
ZARÁND. Mondom, cseléd, hogy fel ne háboríts.
KALÓZ. De oh uram, ha látnád, mily beteg.
ZARÁND. Épen, mivel beteg s nyögdécselő,
Nem harczi ember nőjének való.
KALÓZ. Meggyógyuland, ha hozzá visszatérsz:
Látásod újjá szűli őt.
ZARÁND. Soha!
Én látni őtet többé nem fogom.
KALÓZ. És még is esküvél, hogy szereted,
Hogy változatlan híve maradandsz.
ZARÁND. Szerelmi eskü lenge, könnyü nád,
S ki benne bízott, méltán meglakol.
KALÓZ. Ő elhagyá éretted mindenét.
ZARÁND. S én őt ezért dús gazdaggá tevém;
Kéjelmes és nyugalmas élte van.
KALÓZ. Kéjelmes és nyugalmas élete!
Oh ég, ha tudnád! nincs egy éjjele,
Melyen nyugonnék; egy jó napja nincs,
Mióta tőle lelked idegen
S ott dús hatalmas fejdelem leánya,
Hiszed, hogy itt nem rendkivül szegény?
De bár legyen sok, a mi most övé,
Mit ér a kincs, a föld minden java,
Annak, ki testben lélekben beteg?
Nem messze terjedt birtok s harczmezőn
Nyert martalék az, a mit ő kiván:

Térj vissza hozzá és ő ujra kész,
Elhagyni mindent a föld kerekén,
Mindent egyért, teérted, oh uram.
ZARÁND. Elég, öreg! te vakmerőn beszélsz,
Mint minden régi szolga. Intelek,
Hogy ily beszéddel többé meg ne szállj:
Ne ingereld fel volt urad haragját.
KALÓZ. S ez vég határzatod?
ZARÁND. Vég és szilárd,
Mely semmi kérelemre nem hajol.
Én megcsalódtam benne: azt hivém,
Hogy ép, vidám, és lelkes nőt birandok;
De ő beteg honvágy és bú miatt,
S bágyadt szerelme kínjával gyötör.
Nekem mezőn harcz, honn bék és gyönyör kell,
S azt nem adhat, a kit nem szeretek.
KALÓZ. Oly kínos, a mit mondasz, oh uram;
Ha elbeszélem, nem hiend szavamnak,
ZARÁND. Ha nem hiend, add e gerelyt neki
S mondd meg: miként e somfa nem virít,
Bár hány tavasz lanyhája verje meg;
Miként gyümölcsöt többé nem terem,
Bár vesztegesse rá hevét a nyár:
Szintúgy az egyszer meghalt szenvedélyt
Nem hozza vissza semmi hatalom.
És most utólszor lássalak, különben
Megérzi vén fejed, hogy szolga vagy.
KALÓZ (térdepelve). El nem bocsátlak, oh légy irgalommal.
E hír halálos ágyba dönti őt.
ZARÁND (eltaszítja). Őrült cseléd, lódúlj, vagy eltiporlak. (El.)
KALÓZ. Oh ég! te láttad ezt, s nem sujtod őt.
Ő úr, hatalmas, gazdag és szerencsés,
S nincs annyi szíve, mint egy vad sakálnak.
(Szabolcs jő.)
Szolgája voltam, mindig hű s igaz;
E kézen hordozám, mint csecsemőt;
Én szoktatám a harcz munkáihoz;
Mellette küzdék, míg szolgált erőm:

Most, mert egy undok hitszegés miatt
Utjában állok, eb gyanánt taszít el!
Mért e gerelyt nem birják karjaim?
Vagy hol találok ifju bajnokot,
Ki e galádon a rút hitszegésért
S e meggyalázott ősz fejért boszút áll?

SZABOLCS (észrevétlenül közelg s vállára teszi kezét).
A kit keressz, az itt melletted áll.

KALÓZ. Mindenható! Előd vezér fia. (Térdre rogy.)
Bocsánat; oh bocsánat, nagy vezér!
Nem én valék a bűnös; ő csalá
A gyenge lánykát el szülőitől,
S most fájdalomnak hagyja martalékúl.
Én, szolga, tettem, a mit ő parancsolt.

SZABOLCS. Bármit tevél, nincsen miért remegj.
De jól meggondold, a mit most beszéltél,
Élet-halálnak koczkáját veti.
Meg mersz-e rá esküdni, hogy való?

KALÓZ. Ez ősz hajakra esküszöm neked.

SZABOLCS. Hallgass meg engem, büntető Hadúr!
Sokszor kiáltott hozzád bús szavam;
De lelkem végre meg leszen nyugodva:
Most ismerem már ellenségemet!
Add élve őt kezembe, oh Hadúr,
S ha még azontúl kérve járulok
Hozzád, ne adj meg semmit e világon!

KALÓZ (félre). Felingereltem a nyugvó oroszlánt,
S most vad haragja rémületbe hoz.

SZABOLCS. Elé öreg! légy gyorsabb, mint korod;
Gondold meg, ellenséged jár előtted,
E jó barátod, a ki most követ. (El.)

MÁSODIK FELVONÁS.

(Zaránd laka.)

Szabolcs és Kalóz jönek.

SZABOLCS. Most jó öreg: menj vissza asszonyodhoz,
És várj be ott; de rólam szót ne tégy,
Míg vissza nem jövendek.
KALÓZ. Oh uram!
SZABOLCS. Mi baj?
KALÓZ. Büntesd meg szigorún;
Csak életét ne vedd.
SZABOLCS. Isten veled! (Kalóz el.)
Itt van tehát a hitszegő tanyája,
Ki engem annyi kéjtől és Zenőt
Egy élet üdvétől fosztotta meg?
Itt véli ő nyugottan, úrilag,
Utól nem érve a boszú nyilától
Hosszúra vinni átkos életét,
Míg én bolyongva, és Zenő lerontva
Csak szenvedésből tudjuk még, hogy élünk.
Hadúrra mondom! ez másképp legyen.
Felhajtom őt, mint a bérczek vadát,
És addig űzöm völgyön, halmon át,
Míg oly riadt lesz, mint egy gyáva őz.
KIKINDA (benn). Míg visszatérek, minden meglegyen.
Dolgozzatok, ficzkók, dolgozzatok.
Különben majd a korbács dolgozik
SZABOLCS. Ki csattog ott benn oly hatalmasan?
Egy durvasághoz szoktatott cseléd,
Ki most örül, hogy szolgatársain
A sokszor érzett ostort űzheti.

Bevárom őt s tüstént kikérdezem. (Kikinda jő.)
Hejh jó barátom!

KIKINDA. Mit kereshet ez?

(Visszamegy a házhoz s bekiált.)

Vendég ha jön, mondjátok: senki sincs honn;
Koldús ha jön, mondjátok: semmi sincs honn.
Be senkit és ki semmit! értitek? (Indúl.)

SZABOLCS. Egy szóra földi; kérlek, légy szives.

KIKINDA. Nincs rá időm. Uram már elhaladt;
Utána kell sietnem. (Megy.)

SZABOLCS. Itt maradsz,
Vagy a porondhoz szegzem talpadat.

KIKINDA (félre). Tüzes lidércz! miféle párducz ez?
Méltóztassál, de kérlek, csak hamar;
Mert lásd, uram már ott megy a mezőn.

SZABOLCS (félre).
Ő az tehát? (Kikindához.) Uradra semmi gondom.
Utas vagyok s az útat keresem.

KIKINDA. S hová kívánkozol, nemes vitéz?

SZABOLCS. Hol ünnepélyes mennydörgés között
A mesze sujtó villám születik. (El.)

KIKINDA. Az égbe? mennydörgettét! ez bolond.
Ezer szerencse, hogy meg nem csigázott.

(Visszamegy a házhoz s dörömböl.)

Hejh emberek! (Hang belül.)
Mi baj?

KIKINDA. Vigyázzatok.
Itt egy vad őrült jár a ház körül.
Maradjatok honn; mert ha kóboroltok,
Nyakon ragad künn s mind megfojtogat.

(Elindúl.)

No most tudom, hogy egy sem mocczanik.
Csak jó, ha egy kis ész maradt reánk:
Ez által él a csalfa róka jól;
Ez által költi a kakuk fiát;
Ez által győz a lappangó kigyó;
Ez által a szolgából úr leszen.

Harcz háború! míg én itt csevegek,
Uram már elhalad. Megyek, futok. (El.)

(Nem sokára egy szolga kijő s félénken körülnéz, majd visszamegy s int a többieknek, kik hárman utána kijőnek.)

ELSŐ SZOLGA. No hála égnek, végre távozik.
MÁSODIK SZOLGA. De hát valóban elment?
ELSŐ SZOLGA. Lóra ült
És vágtat.
MÁSODIK SZOLGA (vállát huzogatva).
Hogy törjék ki a nyaka.
ELSŐ SZOLGA. Hagyd el! magasbra szánta azt a sors.
De most elé, fiúk. Koczkát ide,
S a legnagyobbik korsót. Jőjetek
A tölgy alá; vígan lakozhatunk.
Onnan kilátni messze s meglepéstől
Nem félhetünk. (Énekel.)
A kancsó kézről kézre jár;
Szivünk könnyű, mint a madár.
Koczkánk vigan pereg,
Vérünk gyorsan pezseg.
Mi kell egyéb mint ifjuság,
Piros leány, piros virág? (Indul, majd megáll.)
Hohó! mi az? mit láttok ott alant?
MÁSODIK SZOLGA. Urunk dühödve fut riadt lován.
HARMADIK SZOLGA. És most megáll, az erdőhátra néz.
ELSŐ SZOLGA. Most visszavágtat s ollyan nyugtalan,
Mint harczmezőn, midőn csapatjait
Új támadásra bátorítni száll.
MÁSODIK SZOLGA. A ló alatta újra megriadt.
ELSŐ SZOLGA. Mi lelte azt az átkozott dögöt?
MÁSODIK SZOLGA. Most már megy és nyomában a bolondos
Kikinda vágtat, mint egy rossz kuvasz.
ELSŐ SZOLGA. Elég ebűl a jó Kikinda bátyánk.
De csak hogy elmenének. Most, fiúk,
Fel a tetőre, mert a nap siet. (El.)

(Előd háza).

(Keletiesen bútorozott terem.)

CSILÁR (letesz egy szövetet, melyen épen dolgozott).
Igy! nem sokára kész lesz a palást,
Melyet menyekzőn s nyert csaták után,
Ragyogva, mint csillagok fia,
Viselni fog választott jegyesem,
Tisztelve és rettegve mindenektől,
Csak tőlem nem, ki őtet szeretem.
Ah csak Szabolcs, jó bátyám, térne meg,
Hogy megmutatnám hősömet neki:
Mi büszke volnék ily két férfiban,
Mi boldog, őket frigyesűlve látván
S barátokká szerződni általam:
A drága testvért s kedvelt férjemet.
De mely zaj az künn? Egy vitéz közelg.
Riadt lován és vissza-visszanéz,
Utána távol egy fáradt lovas jő.
Most erre vágtat, tüstént itt terem.
Hadúr, ne hagyj! Zarándot látom-e?
Ő az, nagy Isten, mit jelenthet ez?

ZARÁND (jő, nyilat tartva kezében s egy szolgához visszaszól).
Mihelyt Kikinda eljött, a vidékét
Zaklassa át egy jó lovas csapattal.
Hozzák előmbe, a ki kézre jő.
Mit ér a hódítás, ha béke nincs?
Rég mondom: e gaz népet irtani,
Nem társul venni kell: hódolni kész,
De folyton árulást kohol s nemes
Győzője orgyilkától elesik.
Pusztítni kell őket. Tűz víz soha
Barátok nem lehetnek. — Ah Csilár!

CSILÁR. Alig lehet rád ismernem, Zaránd;
Haragború viharzik arczodon.
Mi lelt? mi gerjeszté föl így
Az én hősöm szivét?

ZARÁND. Oh drága hölgy,
Kedves Csilárom! tégedet ha látlak,
Csak azt tudom, hogy szép vagy és szeretlek.
És még is újra lángol haragom,
Ha gondolom, hogy hozzád ily közel
Zsiványok fészke van.
CSILÁR. Te képzelődöl.
Én bátorságban élek itt.
ZARÁND. Nézd e nyilat;
Utamban hozzád ez már tizedik,
Mely éltem ellen újra vonatott.
Nem nyargalék el egy domb vagy haraszthál,
Honnan ne szállott volna nyíl felém.
Ha elmerülten rád emlékezém,
Ha harczaimra, mellyeket vivék
És még viandok, gondolék magamban,
Süvöltve zúgott el fejem körül
Az átkozott nyíl s álmaim elveré.
De végre észrevettem a latort,
Utána hajték egy bokros helyen.
S egyszerre ím megcsendül sisakom,
S e róla visszapattant nyíl előttem
A földre hull; riadt ménem remeg,
Ágaskodik, s míg küzködöm vele,
Egy sziklafőről vad kaczaj dörög le,
Hol büszke daczczal, fényes íj kezében
És teljes puzdra vállán, a zsivány
Elérhetetlen bátorságban áll.
CSILÁR. Elrémülök, ha csak meggondolom,
Hogy most halálod hírét hozhaták.
De te élsz, Zaránd, és sértelen maradtál.
Oh légy vigyázóbb drága életedre;
Tudod, hogy az már nem csupán tiéd.
ZARÁND. Nyugodj' meg, édes hölgy: most nincs bajom.
S van gondom rá, hogy eztán ne legyen.
Mi régen láttalak! mi kéj megint
Nyájasnak látnom arczodat, minőnek
Azt látni megszokám és szeretem.

Minden csalárd: szerencse és világ,
Bár mint szeressük, nem mindig mosolyg ránk.
Az ég sem hű; behunyja szép szemét,
Gyakran vad éjbe hágy tekintenünk,
Villámmal és viharral ostoroz.
Csak arczodon nincs semmi változás;
Csak az nem ismer semmi felleget:
Az mindig oly szép, nyájas és szelíd,
Ha harczaimból hozzád megjövök.

CSILÁR. Tudod, miért van az?

ZARÁND. Miért Csilár?

CSILÁR. Mert nap vagy, napvilágom, oh Zaránd.
S én napraforgó mást mit tehetek,
Mint nyájas arczczal nézni rád, ha jösz.

ZARÁND (megöleli). Hízelkedő, ha híven nem szeretnél,
Meg tudnál csalni.

CSILÁR. Menj, te durva ember.

ZARÁND. Bocsánat, oh bocsánat, szép Csilár.
Ha megharagszol, egy vesztett csatát
Adsz a vidéknek. Én nem harczolok,
Míg meg nem engedsz. Nyújts kezet, Csilár.

CSILÁR. Egyet vagy kettőt? (Kitárja karjait.)
Jöj, én megbocsátok.
(Ölelkezés.)

ZARÁND. Oh égi lény.

CSILÁR. Lásd, én már nem haragszom.
Csak azt akartam, hogy te megijedj.
De hát ijedt valál-e igazán?

ZARÁND. Nagyon, Csilár. De most hallgass reám,
És nézz reám, hogy a mit majd felelsz,
Ne csak szavadból halljam: lássam is.
Szeretsz-e engem?

CSILÁR. Híven s igazán.

ZARÁND. Szeretni fogsz mindig?

CSILÁR. Mindig, Zaránd.

ZARÁND. Jó s bal szerencse napján?

CSILÁR. Egyaránt.

ZARÁND. Még akkor is, ha egykor a csaták

Úndok sebekkel rójják arczomat,
Ha e ma izmos, ép, vidor tagok
A harcz kezétől elcsonkitva lesznek?
CSILÁR. Te újra elrémítsz. Nem, oh Zaránd,
Téged nem ér el a harcz vad keze:
Te győzni fogsz és sértetlen maradni.
Hadúr megőrzi a vitézt, kinek
Honn aggodalmas szeretője van.
ZARÁND. Igen, Csilár, az ég hatalmai
Kedveztek eddig s fognak ezután.
Te nőm leendsz, a legszebb, legdicsőbb,
Kit férfi kar szorított valaha.
Igen, Csilárom — oh hiszen te jó,
Te hű vagy hozzám. Multkor egy csapattal
Nyargaltam a hegyháton. Künn valál
Szülődnek sírja mellett, épen ott,
Hol életemnek egy szerencsenapján
Először láttalak. Most valaki,
Ugy tetszék, épen távozék körödből.
Ki volt az a vitéz?
CSILÁR. S te láttad őt?
(Magában.)
Bátyámat kérdi.
ZARÁND. Messziről nagyon.
De úgy tetszék, hogy szólott is veled.
CSILÁR. Az egy derék bajnok volt, fiatal;
Eltévedett s az útat keresé
A fővezér hadához.
ZARÁND. Oh Csilár.
CSILÁR (nyájasan). Beszélj, én hallgatok.
ZARÁND. Ha sejteném,
Ha tudhatnám, hogy egykor mást szeretsz,
Meghalnék e helytt. Inkább ne szeress,
Vond el kegyelmed tőlem, oh Csilár,
Csakhogy tagadd meg azt másoknak is.
CSILÁR. Hogyan Zaránd, s te hát kételkedel?
Most értelek, miért jövél ide;
Nem mert szeretsz, de mert gyanúskodol:

Mert azt kivántad tudni: a vitéz,
Kivel beszéltem, nem tetszék-e meg?
Ah jó Zaránd, a hölgy nem úgy szeret,
Miként ti gondoljátok, férfiak.
Nekünk szerelmünk a világ; mi abban
Élünk, halunk. S mint gondolod, hogy azt,
Mi úgy igaz csak és egész, ha egy,
Hogy e szerelmet, e megoszthatatlant
Darabra törjük mint a kenyeret
És a gyönyörben koldussá tegyük?
Lásd a szerelmet én nem ismerém.
Hallottam róla szépet és nemest,
Sok rosszat is, s mégis kivánatost,
Hiába mind: nem volt vágyam reá.
Megláttalak, hallottam szózatod,
S azóta képed és a szerelem
Előttem egy. Gondolni tégedet
És nem szeretni, képtelen vagyok,
S szeretni nélküled még képtelenb.

ZARÁND. Kedves leány! a legjobb istenek
Áldottak meg veled.

CSILÁR. De most Zaránd,
Ha én is, mint te, úgy kikérdelek,
Ki tudja, már nem volt-e szeretőd,
Ki tudja, hány volt, hánynak mondtad azt:
Mit most nekem.

ZARÁND. Csilár!

CSILÁR. Kérlek, ne szólj,
Én nem kivánom tudni titkodat;
A férfiaknak titka nyiltan áll.
Nektek hazátok széles e világ,
És a mit benne leltek, martalék:
Őz a vadonban; hír, kincs harczmezőn
S mindütt a lány. Szerettek, mert jele
Vagyunk a győzelemnek. Ah de sokszor
Új győzelemre jó kedv s alkalom.
Megtetszik egy más, tündöklőbb alak,
Vagy néha száz közől egy rableány

És ismét száz közől egy második,
Míg végre a ház régi asszonyát,
A nagy sereg közt, mely tombol, vigad,
Csak bús fejéről ismerhetni meg.

ZARÁND (félre). Mi ez? Zenő tán árulást koholt?

CSILÁR. Ne tégy, Zaránd, ne tégy te így velem.
Ha mást szerettél, meg legyen bocsátva:
Azt elfelejtem. Csak ne szégyeníts meg,
Rövid korig, csak míg ifjú vagyok,
Ne tégy elömbe bánatomra nőt.

ZARÁND. Gyermek! hová visz ábrándod heve?
Vond, oh vond vissza e nehéz gyanút.

CSILÁR. Ha azt teszed, hogy más kegyencz, talán
Egy ifju rabnő osztozzék velem,
Nem élek esztendőt, nem egy napot,
Vagy életem csak kín lesz és halál:
Elhervadok.

(Rabnők, köztük Zenő halványan, kit meglátva Csilár visszaijed.)

ZARÁND. Mi ez? Lássad, Csilár!
Csaknem felejtém, a miért jövék.
Rabnők. (Hizelegve.) Ezentúl asszonyuk te vagy.
Fogadd el őket nászajándokúl.

ZENŐ (szomorún). A hölgy ifjú, s szép.

(Fátyolát lebocsátja.)

ZARÁND (félre). Tűz fergeteg! Zenő!

CSILÁR. Kedves Zaránd,
Nemes leventém!

ZENŐ (félre). Oh ég!

CSILÁR. Köszönöm. (A rabnőkhöz.)
Szép gyermekim! rabnőnek lenni gyászos;
De a ki hű lesz hozzám, nem rabom:
Bennem barátot és testvért talál.

ZENŐ (félre). Szép és nemes szivű. Oh jaj nekem.

(Távozik a rabnőkkel.)

ZARÁND (félre). Megfoghatatlan! hogy' jött ez ide?
Utána kell mennem s akármikép
Eltávolítanom. Gyilkos harag!
Ne kényszeríts, hogy vérbe fojtsalak.

CSILÁR. Hogyan Zaránd? ily elmerülve látlak?
ZARÁND. Bocsáss meg, édesem, ha távozom.
CSILÁR. Oh nem Zaránd, azt meg nem engedem.
Itt kell maradnod. Lásd, mint örülök
Ajándokodnak. Vagy talán haragszol
S Csilárod faggatása űz tova?
Úgy még inkább el nem bocsátalak,
Hogy újra megbékélj. Haragszol-e?
ZARÁND. Parázson állok. — Mit gondolsz, Csilár!
De menni kell. Egy hóditott vidék
Zajog s háborkodik. Megbüntetem
A lázadókat s aztán megjövök. (Szolga jő.)
Mi hír?
SZOLGA. Uram, rabnőid egyike,
Ki oly betegnek látszék —
ZARÁND (félre). Atkozott!
Ez árulás Zenőtől.
SZOLGA. Megszökött.
ZARÁND (félre). Hálám, Hadúr, neked!
SZOLGA. Keressük őt?
CSILÁR. Megállj. (Zarándhoz.) Zaránd, ha kérelem szabad.
ZARÁND. Kivánj, parancsolj.
CSILÁR. Hagyd őt szabadon.
Érezze, hogy mi boldogok vagyunk.
ZARÁND. Legyen szabad: sajátod volt s nem az,
Mihelyt kivánod. (Szolga el.)
Szép menyasszonyom,
S ha visszatérek, nőm!
CSILÁR. Igen, Zaránd,
Legboldogabb az új magyar hazában.
ZARÁND (félre). Föl kell találnom a csalárd Zenőt:
Különben elveszt féltékeny dühében. (El.)

HARMADIK FELVONÁS.

(Liget.)

(Zenő a fák között bolyongva, végre egy nyilt téren megáll.)

ZENŐ. Gyógyítsatok meg engem, oh liget
Szellői, lége, illatárjai;
Gyógyíts meg engem, ifju napsugár,
Ki a tavaszba életet lehelsz!
Ah én beteg, nagyon beteg vagyok;
Megvetve attól, a ki üdvözítő
Reményeimnek mennyországa volt;
Ki égni látszott értem, mint a láng,
Mely istenek szent oltárán lobog;
Ki annyi s oly nagy esküvel fogadta,
Hogy élet- és halálban s túl azon,
Mig lelke tart s egy gondolatja lesz,
Enyém marad! kiért én elhagyám
Az ősz apát, a kedves régi hont,
A hőst, az ifjak legnemesbikét,
És mindent, mindent, a mit ifjuság
És boldog gyermekév e szív előtt
Felejthetetlen édessé tevének.
Most itt vagyok, férjétől elvetett nő;
Fejdelmi vér, egy ország asszonya,
Kegyelmi díjon tengve, pór szegény!
Népes családnak sarjadéka s most
Földönfutó, rideg, baráttalan!
(Arczát kezeivel elfedi.)
Kinek beszéljem el fájdalmimat?
Ki hallgatand, ha kérve felkiáltok:
Adjátok vissza férjemet, Zarándot,

Adjátok vissza elpártolt szerelmét,
Adjátok vissza ősz apám szivét,
Adjátok vissza tiszta nevemet!
Vagy álljatok boszút, oh férfiak:
Kelendi lánya, a ki porba hull,
S egy árulónak véreért könyörg.
Ha így kiáltok, nem kaczagnak-e?
«Kelendi lánya volnál? nem vagy az:
Az honn maradt, mint jó leányhoz illik.
Zarándnak nője volnál? nem vagy az:
Zaránd nemes vitéz s te kóborolsz!»
Igy fognak szólni, ezt kell hallanom,
S nincs egy barátom, a ki sírba tenne.

SZABOLCS (jő). Örök hatalmak!

ZENŐ. Vagy tán visszatérjek
Az ősz apához, a kit elhagyék?
Kinek szivét a várt öröm helyett
Búval, gyalázattal megmérgezém?
Kihez, ha úton bal sors el nem öl,
Ha végre fáradt lábbal eljutok,
Ha esdekelve térdét átfogom,
Egykor virító, büszke hajadon,
A hervadásnak téli képe most,
Nem borzadand-e vissza láttomon?
Nem szól-e így: «Te nem vagy gyermekem;
Rémkép! ne kísértsd a megtört apát.»
Ő így fog szólni s a föld nem nyilik meg,
Hogy engem eltakarjon!

SZABOLCS (félre). Oh Zenő!

ZENŐ. Nincsen remény! És ő boldog legyen?
Gyalázatomnak ismerője, míg
Én kint sohajtok, ő egy új virágra
Terjeszsze ismét hervasztó kezét?
Nem úgy! lobogj fel ősvezéri vér,
Ki, míg szerelmed el nem áltatott,
Gyakran vad erdőn jártál egyedül,
Ki ríni hallád éjjel a sakált,
Ki biztos íjjal rémületlenül

A szembevívó párducznak megálltál
S ha hullni láttad a sebzett vadat,
Szilaj gyönyörben felsikoltozál,
Ébredj fel meggyalázott gyenge kéz:
Ha nincs erőd nyilat röpíteni,
Van még erőd, hogy gyilkodat kinyújtsd.
(Gyilkot ránt, s a mint megindul, Szabolcsot meglátja.)
Oh ég, Szabolcs! (Térdre esik.)

SZABOLCS. Kínoknak áldozatja,
Halvány virág a balsorsnak kezében,
Igy látlak ismét régi vágy után!
Kelj föl; ne hódolj tiszta térdeiddel
A földnek, mely csak árulást terem,
Mely nyugtot és kéjt a jónak nem ád.
(Fölemeli. Zenő eszméletlenül rogy vállaira.)
Mi ez? nem eszmél? ájulás fogá el?
Mennyit kerestem, mennyit fáradék!
Mit adtam volna e bal hír előtt
Egy ily gyönyörnek éldeléseért!
E kéz, mi most kezemben nyúgoszik,
E szív, mi most szivemnél alszik el,
Ez arcz, mi, mint az eltört líliom,
Erőtlenül keblem szirtére dől,
És e tetem, melyet most átfogok,
Ezek valának lelkem álmai,
Ezek leendők harczom díjai,
Ezek valának legmagasb reményem:
Most itt nyugosznak önként karjaimban
S ölelhetésök nem nyujt örömet.

ZARÁND (jő). Zenő hatalmán függ minden szerencsém.
Ha ő elárúl, minden oda van.
Ki kell tanúlnom szándékát s ha vészt főz,
Inkább honába küldöm vissza őt;
Inkább — de meg nem mondom, mit teszek.
Mit kelle látnom? férfi karja közt
Egészen átolvadva, epedőn.
Ábrándozó valék, ki azt hivém,
Hogy asszonyink terhünkre is hivek!

A legjobb nő is lel vigasztalást,
Ha sorsa, vagy tán vére úgy kivánja.
Ő mást szeret: nyugottan távozom. (El.)

SZABOLCS. Búcsút veszek. Szerelmem itt marad,
Egyetlen csókban áldozom fel azt.
(Megcsókolja Zenőt.)

ZENŐ (eszmélve.) Hová juték, mi nyájas kar fog át?
Oh ég! Bocsánat, oh Szabolcs! Ha van
Világon egy, ki ellen vétkezém,
Az egy te vagy; ha van, ki vétekért
Irtóztatón lakolt, az én vagyok.

SZABOLCS. Ne szólj Zenő, akarnád mondani,
Hogy nem szeretsz; de ily szót hallani
Szabolcsnak nem szabad. Ha még ezentúl
Szeretni tudnék, ollyat jegyzek el,
Ki majd viszont szeret. Boldogtalan!
Te jó szivednek gazdag, ritka kincsét
Tengerbe hánytad, melly azt elnyelé,
S helyette vészt s hajótörést adott.
Ne sírj! a multak békes szemfedőjét,
Hol annyi gyász van eltemetve, jobbom
Nem fogja feltakarni. Bujdosám
Ezen napig, melyen hozzád jövék
S érzelmeimben oly kín tőre volt,
Mely lelkemet százszor gyilkolta át.
Emlékezem, hogy egykor szereték,
Téged szerettelek. Most nem tudom,
Mi az? Kifáradott agyam
Gondolni a szót, és keblem kihült
Érezni azt.

ZENŐ (magában). Oh mit kell hallanom.

SZABOLCS. Kemény vagyok tán hozzád, oh Zenő?
Az meglehet. De ismerj igazán.
Ha szenvedéseid közt még maradt
Csak egy kivánság, bár mi gyenge vágy,
Mi teljesedve szűdnek örömet,
Vagy annak sírját, megnyugvást szerezhet,
Nevezd meg és én teljesítem azt.

ZENŐ. Hová rejtezzem? ah hová legyek!
SZABOLCS. Gazdag valál honn; itt is az leszesz:
Fejdelmi nőként tiszteltetni fogsz.
Parancsaidra szolgák lessenek,
És házad fénye oly magas legyen,
Mint megszokád azt látni jobb napodban.
S ha van vidék, hol laknod jól esik,
Akármi részén e megszállt hazának,
Hol ifju lelked újra földerűljön,
Mutasd ki azt és én elfoglalom.
ZENŐ. Csak egy rövid szót: él-e még atyám?
SZABOLCS. Mély búban bár, de élve hagytam őt.
ZENŐ. S te megbocsátasz tévedésimért?
SZABOLCS. Felejtve vannak.
ZENŐ (térdelve). Adj halált nekem
Halált, Szabolcs.
SZABOLCS. Ne emlegess halált.
Van egy, ki meg fog halni, a kinek
Halálát esküvém; az nem te vagy.
Nézd e kardot, melyet kirántok itt,
Ennek nyugalma nem lesz a napig,
Mig a gonosz, ki megrontód leve,
Vérével a földnek nem áldozik.
Kelendi lánya, nyugtasd lelkedet:
Nem adhatom meg boldogságodat;
De a mit oly méltatlan szenvedél,
Meg lesz torolva, esküszöm neked. (El.)
ZENŐ. Ez volt, ki engem híven szeretett,
S én gyilkosomnak nyujtottam kezet!
Oh büntetésed szörnyü volt, Hadúr,
Szörnyebb, hogy én megérdemeltem azt. (Szünet.)
De még talán nincs veszve mindenem.
Tán még maradt számomra egy sugár.
Igen! setét lelkemben a remény
Sugára kél fel. Ő csak tévedett:
A tévedett tán megtéríthető;
Veszély fenyíti s tán megmenthető.
Én felfödöm, hogy őtet üldözik;

Megmondom — oh egek, mit mondanék,
Mit már ezerszer nem mondtam neki?
És mégis, a mit folyvást szenvedek,
Több, mint megmondható; de ő megért,
És visszatér. Hisz ő volt, a ki engem
A násznak és örömnek ünnepén
Először átkarolt, ki a gyönyört,
Ez ismeretlen érzet tengerét,
Szivemben megnyitotta. Ő bizonnyal
Ismét enyém lesz. S akkoron Szabolcsnak
Engesztelőleg lábához borúlok,
S nagy szíve mindent elfelejt. Oh ég,
S örök világ, mely rajta tündökölsz,
S te oh Hadúr, ki e hon őre vagy,
S e harczhatalmu népnek Istene,
Ne hagyjátok Kelendi gyermekét
Elveszni szégyen és keserv miatt. (El.)

(Berek.)

(Koronként távol dörgés morajа hallik. Zaránd többször aggodalmasan körülnézve jő.)

ZARÁND. Egy ördög van nyomomban, a ki űz,
Megfoghatatlan, mint a levegő;
S hatalma oly nagy, hogy vészes köréből
Kitörni nem tudok. Meghajtatám,
És lesben álltam haddal és magam.
Mindegy. Midőn már távol hittem őt,
Suhogva jött el üldöző nyila,
És felriasztá rettegésemet.
Hah! mért nem látom szemtől szembe itt:
Ha tűz, ha villám volna, szembe szállnék;
De láthatatlansága rémület
És aggalommal tölti lelkemet.
Elfáradék a virrasztás miatt.
Ez a haraszt a gyász kalandorok
Vidéke. A nagy hírü jós,

A bölcs Barang itt tartja szent tanyáját.
Mondják, mit itten délkor álmodunk,
Jó s bal szerencsét, teljesedni fog.
Próbát teszek, s ha jóslatot nem is,
De feltalálom, a mit keresek:
A nyúgodalmat. (Lefekszik paizsára.)
Oh Csilár,
Harcz és szerencse, jőj el álmaimhoz.
(Elalszik. Zenő jön.)

ZENŐ. Hálám, nagy ég! ő itt van, fellelém.
És mégis rettegek. Nem vár-e itt
Új megvetés reám?
(Egy nyíl csapódik fa derekába s ott megáll. Zaránd ébred.)
Egek! mi ez!

ZARÁND (Zenőt észre nem véve.)
Nem a veszett nyíl pendült újra meg?
Úgy tetszék, mintha hangját hallanám.
(Meglátva a nyilat.)
Hah gyilkos ellenség, itt vagy megint?
Megint fülembe zúgod a halál
Irtóztató dalát? Nincs hát szünet,
Míg egy közülünk a nagy harczmezőt,
E földet el nem hagyja? Jó, megyek.
S ha már előtted nincs hely s óra szent,
Melyben pihenni hagynál, én viszont
Nyugalmad ellen esküszöm. Szaladj,
Vagy lesben állj, vagy bár vonulj
Hadúrnak vérte mellé, fölkereslek,
Merész háborgató, s kiirtalak. (Menni akar.)

ZENŐ. Zaránd!

ZARÁND. Ki ez? hallatlan árulás!
Most látom a cselt. Hát te vagy, Zenő,
Azon serény ijász, ki rám nyilazsz?
Ki agyvelőmet félelem s harag közt
Forrongva tartod? Most már ismerem
Szerelmedet, most ismerek reád.
Te a vadászat kedvelője vagy:
Eddig sudamló zergéket lövél,

Most embervérre szomjuzik szived.
Izlésedet dicsérem.
ZENŐ. Oh Zaránd,
Veszély fenyíti éltedet, s azért
Jövék hozzád most, hogy megmentselek.
ZARÁND. Jeles!
S ezen nyilak?
ZENŐ. Rettegve gondolom,
Hogy élted ellen törnek.
ZARÁND. Gondolod?
S így nem te volnál a derék ijász?
Ez még dicsőbb. A férfi kar tehát,
Mely átölelt, ilyen díjjal fizet?
ZENŐ. Oh méltatlanság!
ZARÁND. Kedves czimborád
Azon kegyért, melylyel hozzá valál,
Nyilat lövöldöz rám s te jősz,
Hogy tőle megments és a háladat
Érzése által szívemet megejtsd.
ZENŐ (félre). Elvesztem.
ZARÁND. Lássad, én mindent tudok.
A csín ügyes, de felfödözteték.
ZENŐ. Zaránd, Zaránd, igy kell-e szólanod,
Midőn Zenőnek köny fakad szemében?
ZARÁND. Nem mind igaz gyöngy, a mely így fakad.
Én czimborádat láttam karjaidban.
ZENŐ. Én többet láték, láttam, mint lehet
Nemes vitézből aljas áruló.
A mit te láttál, csalkép lehetett.
ZARÁND. Csalkép a nyíl? Csalkép az üldözés,
Mely el nem hagyja sarkamat sehol?
A tettetésnek vége. Nem szeretlek,
S árányid által most vesztemre törsz.
De azt nem éred el. Vigyázz magadra,
S új bajnokodra. A mint Isten él,
E naptól fogva ellenség vagyok
S eltiprom, a ki útjaimba vág. (Barang jő.)
ZENŐ. Oh ősz apám!

BARANG. Köszöntelek, vezér.
ZARÁND. Bölcs férfiú, légy üdvöz. Egy dologban
Tanácsodat kivántam hallani.
BARANG. Ha hős Zaránd kis hajlokomba lép,
A jós Barang szolgálatjára van.
ZARÁND. Nem háladatlannak teended azt.
De még előbb megjárom e helyet:
Egy nagy vadat kivánok ejteni;
Aztán betérek hozzád. Addig is
Fogadd el tőlem e szép rableányt:
Én őt Hadúrnak oltárára szántam. (El.)
ZENŐ. Oh szörnyeteg!
BARANG. Hadúr leánya, jőj.
ZENŐ. Mondd: a halálé. Oh eszem, ne hagyj el.
BARANG. Isten kezében állsz: oltalmad ő.
ZENŐ (Baranghoz).
Oh légy atyám! csak egy rövid napig.
Míg meghalok.
BARANG. Ne emlegess halált.
ZENŐ. Megőrülök, megőrülök!
BARANG. Kövess.
Felejtsd a multat. Itt magasb remények
Országa nyílt meg.
ZENŐ. Adj nekem tüzes
Villámot, ég! nyílj tengerekre, föld!
Emészd meg őt, emészsz meg engemet. (Dörgés.)
BARANG. Boldogtalan nő! hallod e dörejt?
Ez azt jelenti: meghallgattatál.
ZENŐ. Igen! Hadúr te élsz! hozzád megyek.
(Mind ketten el. Zaránd jő.)
ZARÁND. Nem lelhetem. Zenő őt ismeri.
Valljon reá, vagy sorsa szörnyü lesz.
Hallatlan, a mit tenni akarok;
De sürget a veszély. Küzdő felemmel
Szirtélen állok. Itt csak gyors határzat
Ad győzedelmet: egynek esni kell. (El.)

(Barang laka.)

Barang és Zenő.

BARANG. E lány beteg; kimélve tartom őt,
Kemény szavak kifúnák életét,
Mely szánva van szolgálni égieknek
És földerítni termeim magányát. (Zenőhöz.)
Eredj leányom, és pihenj ki benn,
A fájdalom-zsarolta szót az ég
Bünbánó szíven nem torolja meg. (El.)

(Zaránd jő.)

BARANG. Isten hozott, vezér!
ZARÁND. Ha az leszek,
Valóban, nem csak puszta czím szerint,
Ötven tulok s évenként annyi juh
Van szánva tőlem gyász kalandorok
Számára és neked, jós férfiú.
BARANG. Bajnoknak, a ki hívét tiszteli,
Szerencse s áldás jő Hadúr kezéből.
Mit emberészszel jós Barang tehet,
Szolgádnak érzi holtiglan magát.
ZARÁND. Nem hallgat itt meg senki? szólhatok?
BARANG. Bizton vagyunk.
ZARÁND. Ha úgy, figyelj reám.
Menyekző vár; világi hatalom,
S mi még nagyobb, boldogság van vele
Szép kapcsolatban. A megholt Előd
Vezérnek egy leánya jegyesem.
BARANG. Ha hírre szálland, a mi még titok,
Áldást kiván reá minden magyar.
ZARÁND. Oh vajha úgy legyen. De küszöbén
E mennynek ellenségre bukkanok,
Ki vérig üldöz, útamat szegi,
S üdvöm felől mély aggódásba ejt.
BARANG. Áldozzál isteneidnek, a kiket
Tán büntét által botránkoztatál.
ZARÁND. Azért jövék; mert én is azt hivém,

Hogy Ármány és az alvilág dühe
Lázadt fel ellenem; de jó szerencsém
Kezembe adta ellenségemet,
S az földi, mint én, s vére ontható.
BARANG. Urnak s vitéznek, mint te, büntetés
S kard van kezedben. Mit határozál?
ZARÁND. Titkos halált.
BARANG. Én tőlem mit kivánsz?
ZARÁND. Egy sírt a barlang mélyiben.
BARANG. Hogyan?
Megölted immár ellenségedet?
ZARÁND. Én őt az alvilágnak áldozom.
BARANG. S az áldozat?
ZARÁND. Leány, kit szerete'k,
Ki hozzám hűtelen lőn, a kit én
Karjaiban láttam egy gaz czimborának;
Ki — mert talán ezt megbocsátanám —
A merre járok, életemre tör
S mérges nyilakkal szívemet vadászsza.
BARANG. A kit kezembe adtál, a leány?
ZARÁND. Halálos ellenségem, a kinek
Hogy boldogulhassak, most halni kell.
BARANG. Elborzadok.
ZARÁND. Oltárod készen áll?
BARANG. Hatvan szövétnek által ékesítve
Az áldozókat elfogadni kész.
ZARÁND. Mondd meg, nem háborítand senki?
BARANG. Senki.
De oh uram, gondold meg, mit teszesz:
Vesztednek indulsz. Emberáldozat
Sem isteneknek tetsző nem lehet,
Sem türni azt nem fogják emberek:
De fellázadva menny és föld, azon,
Ki illyet mer, boszút fog állani.
ZARÁND. Jósolj botornak, a ki elhiszi:
Én bűnt torolni jöttem. A titok nagy,
Melyet reád bizék: megáld, megöl,
A mint barát vagy ellenség leendesz.

Én okvetetlen hallgatást kivánok.
Hol a leány?

BARANG. E titkos meneten,
Mely innen a barlang keblébe visz,
Bútól leverten látandod meg őt.

ZARÁND. Te addig e bejárást őrized,
Mig másikát vitézim födözik.

BARANG. Igen, vezér!

ZARÁND. S a vér, melyet kiontok,
Báránynak vére lesz. Magad fogod
Utánam állatvérrel festeni
Azon helyet, hol én őt megölöm.

BARANG. Igen, vezér!

ZARÁND. S hallgatni fogsz.

BARANG. Mint a halál.

ZARÁND. Jegyezd meg
E szót: halál; az vár reád, ha szólsz. (El.)

NEGYEDIK FELVONÁS.

(Barang laka.)

BARANG. Rendűlten állok félelem miatt,
Ez a Zaránd még gyászt hozand reám.
Veszélyes ember! Mit tegyek vele?
Elárulom? feldúlnak hadai,
Ha hallgatok s nem gátolom kezét,
Egy ártatlannak vérét ontja ki,
Mely harmad íziglen boszút kiált
S a bűnösök fejére visszahull.
Oh ég! ha nem csak felhők anyja vagy,
Hadúr! ha nem csak fényes szó neved,
Ne hagyjatok ma el, segítsetek;
A jósnak, a ki másoknak jövendöl,
Jósoljatok; mondjátok, mit tegyen,
S mi véget ér e szörnyü gyilkolás. (Szabolcs jő.)
Ki ez? Rezegnek minden izmaim. (Letül.)
Leroskadok.

SZABOLCS. Szólj, tisztes férfiú,
Ismersz-e engem?

BARANG (félre). Mit mondjak? Nemes
Ifjúnak látszik. (Szabolcshoz.)
Ismerlek, vitéz;
Téged Hadúr küldött.

SZABOLCS. Hadúr legyen
Velünk. Szabolcs, Elöd vezér fia
Áll itt előtted.

BARANG. Mit hallok, nagy ég!
Az elveszett Szabolcs.

SZABOLCS. A megkerült,
Ki hosszu, fáradalmas útja végén

Halálos ellenségét feltalálta
S az itt van nálad; add ki őt nekem.
BARANG. Honnan gyanítod ezt?
SZABOLCS. Tudom. Lakodba
Belépni láttam őt.
BARANG. Hová legyek?
Amaz hatalmas, ez hatalmasabb.
Tűz víz között vagyok.
SZABOLCS. Gondolkozol?
Mondtam, halálos ellenségemet
Találom itt. Hová rejtetted el?
BARANG. Menj itt ez ajtón s út visz a berekbe;
Ott egy setét sziklának ajtajánál
Szövétnekek világa közt fogod
Az isteneinek áldozót találni.
SZABOLCS. Az isteneknek kedves áldozat,
Ha a gonoszt a jámbor megöli. (El.)
BARANG (egy paizsra üt. Szolgák jőnek).
Ez ajtó mellett künn őrt álljatok.
Ne jöjön senki, míg be nem hivom. (Szolgák el.)
Két kard között egy gyenge líliom.
A kard lehullhat a vivó kezével
S bántatlanúl megélhet a virág.
Hadúr! kezedben élet és halál van.

(Berek.)

(Fáktól körözve szabad tér látszik mély sziklaöbölle egyik zugában, hol egy szövétnekektől világított durva kőoltár áll. Zaránd, Zenő jőnek.)

ZENŐ. Hová vezetsz ezen sötét helyen,
Hol még a fény is borzasztó szememnek,
Hol e titkos lombok között saját
Beszédem hangja rémülésbe hoz?
ZARÁND. Czélnál vagyunk. Ez oltárt látod itt
Felékesítve mint asztalt, holott
Az istenek látatlan serege
Az áldozat vérén gyönyörködik?

ZENŐ. Ki vérrel s nem szivével áldozik,
Az égieknek kedves nem lehet.
De mért vonod ki tőrödet? miért
Tekintesz rám oly rémitő vadan?
ZARÁND. Azt jókor megtudandod. Most felelj:
Menyasszonyomnak házában mulatván,
Miért jövél el rabnőim között
Uj boldogságom ünnepét zavarni?
ZENŐ. Mert nőd vagyok, mert látni akarám,
Mit nem hivék, nem hittem volna el
Egész világnak — hitszegésedet.
ZARÁND. S te bűntelen vagy? hűséges maradtál?
Eddig sajnáltalak; de most tudom:
Megérdemelted sorsodat. Ki volt
A férfi, a ki átölelve tartott?
Kivánom tudni. Gondold, mit felelsz.
Én láttam őt és téged karja közt.
ZENŐ. Mért nem jövél közelb, ha gyáva nem vagy?
Megláttad volna, mint kell férfinak
Az elhagyott leányt ápolnia.
ZARÁND. Azt kérdezém, ki volt a férfiú?
ZENŐ. Azt nem tudod meg tőlem. Oh egek!
Mi boldog, százszor boldog hajadon,
Ki egykor őt férjének nevezi.
ZARÁND. Te csúfolódol? Hallgass meg, Zenő:
Kivánom tudni, tudnom kell, ki volt
A férfi nálad?
ZENŐ. Esküdj' meg nekem,
Hogy életére nem törsz. Vagy minek
Az esküvés? te meg nem tartod azt.
Mondd meg: mi szándék bujt föl ellene?
ZARÁND. Ne ingerelj. Én tudni akarom,
Mit kérdezék. Több kínos napja már,
Hogy felriasztott vadként bujdosom;
Orgyilkosomnak íja cseng fülemben,
Akárhová megyek vagy bujdosom.
Nevezd meg őt s te még szabad lehetsz.

Hazádba küldlek menten, gazdagon,
S köztünk feledve minden párt s harag.
ZENŐ. És ő?
ZARÁND. Az orgyilkost meggyilkolom.
ZENŐ (magában). Oh rémület!
ZARÁND. Nevezd meg őt.
ZENŐ. Soha!
ZARÁND. Úgy készülj a halálra.
ZENŐ. Meghulunk
Mindnyájan oh Zaránd. De mért ragadsz
E szörnyü oltárhoz; ne vígy oda.
Én rettegem véres tekintetét.
ZARÁND. Az oltár véres áldozatra vár,
S az most te lészsz.
ZENŐ. Mindenható egek!
Engem megölni és te oh Zaránd?
Az nem lehet. Borzasztó gondolat!
S azért hozál e rémület helyére?
ZARÁND. Halálos ellenségem czimborád,
Élet-halálra üldöz mindenütt.
Add őt kezembe s elbocsátalak.
Vagy gondolod, hogy mint a gyáva juh
Keblemre várom a gyilkos vasat?
Az ifjuságnak annyi örömét,
A harczi pálya fényes díjait
Gyászos halállal önként fölcserélem?
Akárhogyan, mi elváltak vagyunk:
Te éltem ellen készülsz czimboráddal,
Én csak nevét kérem váltságodúl,
Mondd meg nevét s szabad vagy mindörökre.
ZENŐ. Én árulója lennék a nemesnek?
Szakadjatok rám akkor oh egek!
ZARÁND (tőrt emelve). Álnok kigyó!
ZENŐ. Megállj, megállj, Zaránd.
Egy pillanatra csak. Volt ideje,
Midőn te kértél és egy pillanat
Ezen szemekből, mondád, üdvözít.
Én meghalok, Zaránd. Úgy akarod.

Mert azt hiszed, halnom kell, hogy neked
Szerencse nyiljék e világi pályán.
Én meghalok: de hallgass rám, Zaránd;
Mert éget a szó és a gondolat,
Mit el kell mondanom, mit lelkemen
A túlvilágra el nem vihetek.
Emlékezel, mi voltam egykoron.
Ifjú szememnek egy világ mosolygott;
Előttem egy hős nemzet térdepelt
S epedve várta választásomat.
Én megvetém a fejdelmek faját;
Mellőztem a hír büszke hőseit;
Azt hittem: csalfa minden, a mi nagy.
S ifjat kerestem, kit szerethetek,
Delit, vitézt és nagyra mehetőt;
Ifjat, ki engem oly heven szeret,
Mint én is őt, s oly változatlanúl;
Kinek szerelme, mint csermelyt a rét,
Mely végre a nagy tengerben vesz el,
Hiven lekísér csendes síromig!
Ifjat kerestem, ollyat, mint te vagy.
S megleltelek, megadták istenim,
Hogy bírjalak. S most gondold meg, Zaránd:
Te engem itt e rémitő helyen,
Hősi férfi, asszonyt, oly hű szeretőt
Istentelen kezekkel ölni készülsz!

ZARÁND. Mert egyszer élünk s élet életért jár.
Nevezd meg üldözőmet s elmehetsz.

ZENŐ. Egykor szerettél.

ZARÁND. Úgy, mint most gyülöllek.

ZENŐ. Megátkozád a perczet s magadat,
Melyben szivemtől szíved elhajolna.

ZARÁND. Betelt az átok: a percz itt vagyon.
Elég a szó. A fáklyák hamvadoznak.
Nevezd meg őt, vagy gyilkosod leszek.

ZENŐ. Ölj meg, Zaránd. Nem legrosszabb müved,
Melyet teendesz. Oh de keblemet
Ne sértse tőröd; egykor azt hivéd,

Hogy az fehérb, mint Elborus hava,
S istenfiaknak szűz oltár gyanánt
Alkottatott, hogy ott áldozzanak.
Ne onts ki vért; mert cseppje többet ér —
Úgy mondtad egykor s balga elhivém, —
Mint tengereknek minden árjai.
S vigyázz, nehogy szemeim lehunyjanak:
Napnak dicsérted őket egykoron,
S ha nap lehúny, sötét lesz a világ.
Ne, oh Zaránd, ne ölj meg engemet.
Megcsaltalak. Ne hidd, mit monda szám,
Én félek a haláltól. Borzadály
S irtózat száll reám, ha gondolom,
Hogy a setét, hideg föld férgei
Végig suhannak ifju testemen,
És e sovár szem, melyben a világ
Oly tarka, bájos fényben tükrözött,
Nem lesz egyéb, mint egy setét gödör,
Mulandóság hamvával tűz helyett!
Hagyj élni s én atyámhoz bujdosom:
Siratni, a mit semmi hatalom
Nem adhat vissza, ifjuságomat.

(Szabolcs észrevétlenül megjelenik).

ZARÁND. Nem azt beszéled, a mit kérdezek:
Orgyilkosom nevét mondd meg.
ZENŐ. Soha!
ZARÁND (fölemeli a tőrt). Utósó szódat mondtad el.
SZABOLCS (Zaránd karját felfogva). Megállj.
ZARÁND. Ki háborít? mi vakmerő kezek
Illették karjaim?
SZABOLCS. Vesd félre a tőrt; rántsd ki kardodat.
Ha férfi vagy, harczolj meg férfival.
ZENŐ (félre). Oh gyász! mi ez?
Szabolcs van itt, megmentőm és halálom.
SZABOLCS. A kit kerestél, itt előtted áll.
ZARÁND. Orgyilkosomnak arczát látom-e?
SZABOLCS. Eddig nyilakat hallál zúgani,
Távol kezének gyors hatalmait;

Most kardja súlyát ismerd meg. De én
Orgyilkos nem vagyok, mert fölkereslek,
S szemtől szemedbe állok, hogy veled
Megvíjak e helyen.

ZENŐ. Megálljatok.

ZARÁND (félre). Ember fiától meg nem rettenék
S most bátorságom ingadozni kezd.

ZENŐ. Légy türelemmel, oh Szabolcs; megállj.

ZARÁND (magában). Szabolcs?

ZENŐ. Oh ég, hová legyek!

SZABOLCS. Jöj tova,
Boldogtalan hölgy, hagyd el e helyet:
Itt férfiakra vet koczkát a sors,
Öreg szolgád künn vár és elvezet,
Hol bátorságban élhetsz. Jöj, ez út
Nyílt és szabad.

(Kézen fogja, egy darabig elvezeti; Zenő kétkedve meg-megáll.)

ZARÁND. Szabolcs hát visszatért?
Azon Szabolcs — nem így nevezte-e? —
Kinek honában szánva volt Zenő,
Ki most vezéri méltóságomat
S minden szerencsém elrabolni jő?
Átok reá!

SZABOLCS. Ne rettegj semmitől,
Békén távozhatol.

ZENŐ (félre). Távozzam-e?
Oh ég! fejem szédülni kezd s eszem
Világa vad, kietlen rémletek
Szélvésze közt lobog. Segítsetek,
Segítség, oh segítség!

(Elrohan. Szabolcs utána indúl, utóbb megáll, s utána néz.)

ZARÁND. Mi tömkelegbe jöttem! E Szabolcs
Csilárnak bátyja és Zenő miatt
Halálos ellenségem. Jó karom!
Most csak tebenned van minden remény.
A vértitoknak kedvez e magány:
Itt víni kell. Igen, magamra vár
E bátor tett; ne tudja meg Csilár,

Hogy bátyja kardom által elesik;
A nép ne tudja, hogy vezért ölök meg.
Itt víni kell, tanútlan, egyedül.
Minden szerencsém koczkán, ó Hadúr!
Egészen add meg, vagy tégy semmivé.
De hallga! jó.

SZABOLCS. Tudod, miért jövök
Vérrel s halállal számot kérni tőled?

ZARÁND. Elég hogy itt vagy; büntetésedet
Vedd el kezemtől, orgyilkos.

SZABOLCS. Ne mondd
E gyáva szót többé; magad tudod:
Ha az valék, nem állnál e helyen.
Én alva láttalak s védetlenül
S nem öltelek meg, mert hosszabb nyomort,
Több szenvedést, mint egy rövid halál,
Érdemle tetted; mert szemtől szemedbe
Kivántam állni és megmondani,
Hogy rajtad egy ősz apának átka van,
Hogy ördögül eltépték körmeid
Egy ártatlannak ifju életét,
Hogy aljas árulással szennyezett
Egy újabb árulásra törsz utat;
Kinek vezéri díszét vállain,
Ha úgy segít Hadúr, leszaggatom,
S gonosz fején a bajnok dísz helyett
A föld porából fűzök koszorút.

ZARÁND. Nézd ezt a kürtöt. Egy kis hang elég,
Hogy felriaszsza kísérőimet,
S te semmivé vagy téve, mint az árny,
Midőn a nap világa feltünik.
Kezemben élted, lesből gyilkoló! (Elveti a kürtöt.)
De én kivánom a csatát veled;
Magam kivánom megbüntetni azt,
Ki nyugtom ellen pártot esküdött.
Vagy nem te vagy, ki békés útamon
Tolvaj kezekkel lőttél rám nyilat?
Ki álmomat rémekkel népesítéd,

Ki kergettél, mint a riadt vadat?
A vad megállt; de párducz nyúl helyett.
Nézz jól reám! olyannak látszom-e,
Kit szóval el lehessen dönteni?
Előtted férfi áll, ki víni tud.
Vagy tán vezéri díszemet kivánod?
Átengedem, vedd el! de díja vér!

SZABOLCS. Él egy hitem, hogy többet, mint csupán
Palástodat veendem el. Ki kard!
S legyen biránk Hadúr. (Rövid vivás után Zaránd elesik.)

ZARÁND. Hah kárhozat!
Egy szót, vitéz.

SZABOLCS. Halált neked, gonosz. (Megöli.)
Hadúr! fogadd el kardom áldozatját:
A hitszegő nem él! Sok éveim
Kínszenvedési, sok veszély után
Szerzém magamnak e gyönyörnapot,
Hol ellenségem némán és merőn
A barna földön fekszik lábaimnál.
De rajta e palástot nem hagyom:
Ne ékesítsen aljas lelkeket
A dísznek és az érdemnek ruhája. (Palástját elcseréli.)
Itt fedje őt ezen setét ruha,
Mely annyi szenvedésim társa volt:
Nyugodjanak most a sírban vele.

ZARÁND (haldokolva). Csilár. (Meghal.)

SZABOLCS. Csilár! ki mondta e nevet?
Ki az, ki itt beszél? Hallottam-e,
Vagy képzelem? (Zarándhoz megy.)
Ez többé nem beszél.
Sebének néma száján vér buzog ki;
Az ér, az élet medre, kiürül
S a szív, az életforrás, elapad.
Ő halva van. Ki mondta hát Csilárt?
Zenő talán? Ők egymást ismerék?
Az meglehet. De immár távozom.
Várnak családom puszta termei;
Enyhőkbe térek, míg a harczi kürt

Fel nem riasztja nyugvó lelkemet.
Véres fogadalmam teljesedve van;
Most új hazám, hazája nemzetemnek,
Te bírd e kardot és ez életet. (El.)

(Zenő, Aporral s Zaránd csapatjával visszatér.)

APOR. Hová vezetsz? Itt csend van és magány.
ZENŐ. Mély hallgatás! Megbékültek talán?
Vagy a halálnak némasága ez!
Itt senki sincs.
KATONA. Itt fekszik egy tetem
Palásttal fedve, mozdulatlanúl.
ZENŐ (meglátja a halottat).
Hatalmas ég! jól látnak szemeim?
Szabolcs palástját látom elterűlve.
Megálljatok! ne nyúljon senki hozzá!
E szent tetemhez nincs méltó, csak én,
Ki többet szenvedék, mint ő, mig élt. (Rá borúl.)
Meghalt tehát! Egy védőm, egy barátom
Volt a világon és ő már nem él!
Nézzétek őt. De nem! ti nézzetek
Reá le égiek! s dicső Hadúr,
Ki a magyarnak ős vezére vagy,
Oh nézd meg őt és mondjad meg nekem:
Ha volt-e ember, mint ő, oly nemes,
Ha volt-e férfi oly hű, oly igaz,
Ha volt-e hős, vitézebb, mint Szabolcs!
Nem képetekre volt-e ő teremtve?
S még is, mig élt, nem látott örömet,
Még is, mig élt, csak szenvedési voltak.
S most itt hever vérében elmerűlve,
S nincs Isten, a ki megtorolja őt.
Oh halljatok meg engem, emberek,
Oh hallj meg engem elcsábult világ!
Ne higyjen senki égi hatalomnak,
Ne bizzék senki istenek szavában;
Ha eskütök volt, szegjétek meg azt;

Ha van rokon, barát vagy szerető,
Ha van hazátok, áruljátok el!
Fertőzzetek be minden jó nevet;
Romboljatok le mindent, a mi áll;
Csufoljatok ki mindent, a mi szent;
Legyen divatban bűn, alávalóság;
Mert sérthetetlen él az áruló,
Míg a nemessel sírba száll a hit.

APOR. Ez asszony örjöng. — Jőj el asszonyom.
Ha kedves, e halottat ne zavard
Vad átkaiddal; jőj, ne ingereld
Az ég haragját; sértő szavaid
Több bút s nyomort hozandanak reád.

ZENŐ. Megálljatok. Még egyszer látom őt,
Ki értem évekig gyötrődve élt,
Ki értem adta ifju életét,
Kit elvakultan egy vad indulattól
Most ismerek csak, már midőn nem él,
Nem ébred semmi áldozatra fel!
Bocsáss meg, oh dicsőnek teteme,
Hogy érdemetlen kézzel fölfedem,
Mit a halálnak balja eltakart. (Fölemeli a palástot.)
Oh jaj nekem, Zaránd! oh istenek. (Ájulva lerogy.)

APOR (közelitve), Valót beszélt-e? Villám és halál!
Zaránd urunk itt vérében hever.

A CSAPAT. Zaránd!

APOR. Itt undok gyilkolás esett.
Uram! ha még élőkhöz van közöd,
Csak egy szavad, csak egy sohajtatod,
Mondd meg, ki volt orgyilkosod?

CSAPAT. Boszú,
Halál reá!

APOR. Boszút kiáltok én is,
Boszút s halált. S itt ím e gyászhelyen
Vérébe mártom fényes kardomat,
S e folt maradjon rajta, míg vele
Orgyilkosának vére nem vegyül.
Ti fogjátok fel a holt testet itt,

Vigyük ki őt, és gyorsan elrohanjunk
Felfogni a gonosztevőt, ki még
Ezen vidéktől távol nem lehet. (Egy katonához.)
Te meg jelentsd a táltosnak, hogy itt
Egy árva gyermek ájultan hever.

(Egy katona el a táltos háza felé, a többiek a holttestet felfogják.)

O hős! mivé lőn fényes ünneped!
Menyekzőt vártál s most sirodba szállsz.

(Utánok indúl. Barang egy sziklacsúcson megjelenik.)

BARANG. Hadúr itélt; a bűnös elesett.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

(Előd háza.)

CSILÁR (egyedül). Hősöm van, a kit szívből szeretek,
Bátyám, kiért oly rég ohajtozom,
S még is magamnak kell itt árvaként
Tünődve élnem, rettegés között.
A gondolat, mely rajtok félve csügg,
Százszor repül ki, százszor visszatér
Meg nem nyugodva, enyhitetlenül.
Kegyetlen órák, mit gyötörtök engem?
Vagy tán örömmel fogtok majd fizetni,
Kettős örömmel aggodalmimért?
Igen, oh igen! szerencsés óra, jöj,
S hozd meg nekem, kikért e szív eped.

(Szolga jő. Csilár elébe megy.)

Ah jönek! — Nem Zaránd küldötte vagy?

SZOLGA. Az asszonyom; Zaránd küldött ide,
Megmondanom, hogy itt lesz nem sokára
A boldogító nászt megtartani.

CSILÁR. Oh melly öröm! Reszketve várom őt.
Épen hagyád? nem érte semmi baj?

SZOLGA. Nem, asszonyom. Vezérem ép s vidor,
Ha az lehet, ki tőled távol él.

CSILÁR (gyűrűt ád neki).
Te nyájas hírnök vagy; fogd e követ,
Emlékezzél reám, ha jó napod lesz. (Szolga indúl.)
Megállj! uradnak mondd meg, várom őt
S hogy várni kín. Menj, mondd meg ezt neki.

SZOLGA. Kész bajnokod vagyok s lovam serény:
E hírt repülve hordja, vagy kidől. (El.)

CSILÁR. Oh istenek! hozzátok őt hamar,
Vagy szálld meg édes szender, lelkemet,
S boríts el álmaid tündér fátyolával. (Egy rabnő jön.)
RABNŐ. Egy fegyveres jő hozzád asszonyom,
Magaddal kíván szólni.
CSILÁR. Küldd be őt.
(Egy nehéz fegyverzetű bajnok jő véres karddal.)
Oh rémület! Mi szörnyü ember ez?
BAJNOK. Bátyád Szabolcs küld hozzád asszonyom.
CSILÁR. Ő él! Óh ég, megkönnyebbül szivem.
BAJNOK. E véres kardot adja zálogúl.
Hogy él s fogadalma teljesítve van,
CSILÁR. Vidd, vidd a kardot; rejtsd el szem elől.
Nem nézhetek rá borzadatlanúl.
Mit monda mást?
BAJNOK. Hogy testvér karjai
Ölelni fognak nem sokára.
CSILÁR. Menj
S pihenj ki népeim közt. (Bajnok el.)
Oh Hadúr!
Ha baljeleknek van rajtunk hatalma,
Fordíts el rólam minden kárt s veszélyt.
De ő közelg, ő itt lesz nemsokára.
Mi balgaság aggódnom; ő közelg;
Ő férfi s tudja, mit kell tennie,
És mit szabad; gonoszt ő nem tehet.
Ki a szabadba! keblem elszorúlt.
Felékesítem csarnokom falait,
Hogy lássa, tudja minden, milly örőm
Készül beszállni árva hajlakomba.
Ki a szabadba; ott künn várom őket:
Zaránd, Szabolcs, férjem, bátyád közel! (El.)

(Csarnok.)

(Fegyverrel s virágokkal díszesen ékesítve. Habila s leányok ünnepileg öltözve jőnek.)

HABILA. Most már jöhet kegyes védasszonyunk.
A csarnok készen áll. A fegyverek
Villám tekintetét virágfüzér
Enyhíti s a kiontott vér szaga
Szelíden lengő illatokba fúl.
Készüljetek, ha asszonyunk kilép,
Itt adjuk által a nászjeleket,
Miket Zaránd, a boldog ifju hős
Előre küldött szép zálog gyanánt,
Hogy kedvesebbel váltsa meg, ha jő:
Szerelmével. Csitt, hallga! ő közelg.

(Csilár jő, a leányok elébe mennek. Habila, kinek kezében egy gyöngyös párta van, kissé előbbre lép s letérdepel Csilár előtt.)

HABILA. Fogadd nemes hölgy e pártát kezemből:
Uram parancsából nyujtom neked.
Nem hervadandó ágból fűzetett,
Nem is veszélyes csillegásu kő;
Szelíd, szerény gyöngy az, mely rajta ég.
Fehér tüzének ártatlan világa
Példázza boldog ifjuságodat,
És boldogságod, melyet vársz, legyen
Oly hervadatlan, mint e koszorú.

CSILÁR. Oh szép! fejemre tűzöm e jelet,
Hogy lássa, milly chajtva várom őt.

EGY LEÁNY (előbbre lép s térdepelve egy gyürüt ad át).
Fogd e gyürűt, urunk ajándoka.
Kicsinben végtelenséget jelent;
Mert összeforrva gyenge karjai
Egymást örök hűséggel ölelik.
Ily ércz-szilárdan álljon frigyetek
És légyen üdve illyen végtelen.

CSILÁR. Ujjomra fűzöm e szép zálogot:
Ne adja ég, hogy csalfa jel legyen.

MÁSIK LEÁNY. E kis virágot nyujtom fel neked,
Hogy elhervadjon ifju kebleden.
Virágok váltják egymást a mezőn,
Úgy váltsák egymást életörömid;
S midőn kihalnak lassu hervadással,
Emlékezetben éljenek soká még,
Mint illat él a holt virág után.
CSILÁR. Mit mondjak nektek? Boldog vagyok-e?
Igen! szivemben üdvösség lakik.
Kivánom: egy se légyen köztetek
Kevesbbé boldog, mint én most vagyok.

Gyászdal (kivül),

Örömnek útján volt a hős,
A harcz veszében oly erős,
S most vérben fekszik itt.

Orgyilkos kéz ejtette meg,
Előbb mint létre jöttenek,
Magas reményeit.

A véremésztő seb felett,
Mely a halálnak réve lett,
Hiába sír a bú.

Orgyilkosának veszni kell;
Vérért gaz vére folyjon el.
Boszú, boszú, boszú!

CSILÁR. Mi rémes hang zsibong a légen át!
Nem gyászdal az, melynek bús zengeménye
Örömnapomnak szenségébe tör?
HABILA. Halottat visznetk asszonyom, ne aggódj'.
Vagy jer, vonúlj be, míg itt átmegyen.
CSILÁR. Rossz jel! Menyekzőm napján gyászmenet.
HABILA. Az emberek kihalnak asszonyom;
De a ki él, az boldog és örűl.

CSILÁR. Ha boldog és örűlhet! Ah de nézd,
Felénk közelgnek és megállapodnak.
HABILA. Csak megpihennek. Jőj be, asszonyom.
(Gyászkiséret jő s az aranyszegetű lepellel takart holtat letesszik.)
GYÁSZKISÉRET. Boszú! boszú! boszú!
CSILÁR. Oh jaj nekem.
APOR. Ki itt ez úri háznak asszonya?
CSILÁR. Mondd, mit kivánsz?
APOR. Oh fényes hölgy, te vagy.
Ki volna más! Bocsánat asszonyom,
Hogy ünnepedre gyász felhőt borítok.
CSILÁR. Ember, te gyötresz. Mondd el, mit kivánsz?
APOR. Boszút!
CSILÁR. Kiért?
APOR. A meggyilkoltatottért.
CSILÁR. Ismered gyilkosát?
APOR. Hagyd fölkeresnem,
És adj hatalmat, hogy kiirtsam őt.
CSILÁR (félre). Mi borzasztókat kellend hallanom!
Oh bal gyanú, hallgass el. — Menj tova,
Jó ember, és temesd el holtadat.
Aztán ha jősz, elégtételt adok,
APOR (félre). Hiába! fel kell őt ébresztenem. —
Oh tépd el gyöngyfüzéred asszonyom;
Szaggass ki szűdből minden örömet;
Fátyol borítsa szép szemed világát;
Mert a ki meghalt, többé föl nem ébred,
Mert a ki meghalt —
CSILÁR. Bal szerencse űzzön,
Vészhirdető! Emeld föl a lepelt.
APOR (fölemeli). Parancsolád.
CSILÁR. Oh istenek, Zaránd!
(A holttesthez rohan s rá borúl. Zenő örjöngve közelit egy üres üjjal.)
ZENŐ. Csitt, halkan, csendesen! párducz közelg;
Hallottam orditását, Körme közt
A bérczek őze sír. Szegény kis őz!
Szemében víz, nyakán a vér csorog.
Oh fáj, oh fáj! a párducz körme éles.

Csitt, hallga! jön. (Felvonja s elpattantja ijét.)
Hah! megvan, elesett!
Az őz szabad, hagyjátok futni őt,
Az őz szabad. (Fáradtan térdre rogy.)

HABILA. Mely őrült asszony ez!

ZENŐ (felkél). Hová juték? Kelendi háza ez?
Nem, oh nem! — Itt egy ember aluszik
S a nap még fenn van, oly szépen ragyog.
Nem mozdúl senki? Keltsétek fel őt,
Hadd nézzen egyszer még a nap szemébe;
Az én szememnek napja kialutt!
Itt alszik ő, nem hallgat senkire.
Szép férfi volt, mig fenn hordá fejét. (Merőn néz.)
Ah, ah! ez ő, ez ő, ez ő!

(A holtra akar borulni s Csilárt észrevévén, azt hirtelen felragadván átkarolja.)

Ki térdel itt? hah egy másik Zenő!
Ne jöjjön senki; inkább megölöm,
Mint rossz kezekbe jöjön.

CSILÁR. Mit akarsz
Boldogtalan? mért háborítasz engem,
Holt férjem mellett gyászban térdelőt?

HABILA. Vigyázz nemes hölgy; e némber megőrült.

ZENŐ. Ez a te férjed? Hejh fáklyát ide,
Világot! szálljatok le, csillagok;
Mossátok őt meg, tenger habjai:
A vér miatt nem ismerhetni rá.
Állj félre, bércz; föld, menj ki láb alól:
Hadd lássam őt, hadd lássam őt! Igen.

(Elbocsátja Csilárt s az íjat, s fáradtan a halott mellé rogy.)

Ez a te férjed volt,

CSILÁR. Ki mondja meg, mi borzasztó titok
Lappang ez őrült nő beszédiben?

SZABOLCS (a nép közé vegyülve).
Mely látomány! mi nép csődült ide!

ZENŐ (fölemelkedik).
Csitt! hallga! csenddel: ő beszélni kezd.
Hallgassuk őt. (Nyájasan a halotthoz simulva.)
Szeretsz-e még? szeretsz-e még?

Mélyen ragyognak Kúma habjai.
A sziklacsúcs oly széditő magas.
Én rajta állok és nem szédülök:
Hozzád jövék. Szeretsz-e még? szeretsz-e még?
Szólj halkan, halkan, súgva, mint a szél,
Mit egy repülő pille szárnya hajt:
Szeretsz-e még? — Oh ég! ő nem felel.

CSILÁR (a holtra borúl) Oh fájdalom! te nem vagy egyedül;
Az irtózattól jéggé fagy könyűd.
Ő elveszett, a kedves, drága férj,
S gyászomban itt egy őrült osztozik.

SZABOLCS. Zenő megőrült! Rettentőt gyanítok.

(Csilárhoz lép; parancsoló hangon a néphez.)

Vonúljatok tovább. (A nép zúgni kezd.)
Tovább, ha mondom,
Vonúljon el, ki éltét szereti.

(A nép zúgolódva visszavonúl.)

CSILÁR. Oh ég! Szabolcs.

SZABOLCS. Bátyád Szabolcs, Csilár.
Itt áll karom, hogy végre elfogadjon.

CSILÁR. Miért hagyál el oly soká, Szabolcs:
Az én bátyám, testvérem most halál.
Nézd ezt a holtat.

SZABOLCS. Oh átok! Zaránd.

CSILÁR. Nézd: volt-e rajta egy jel, egy vonal,
Mely őt halandóságra bélyegezze?
Nem volt-e ő szép, ifju és erős,
Nem volt-e ő ezer felett dicső?
S ő férje húgodnak, s ki leghivebb
Barát leendett hozzád, itt hever
Mint egy letört ág, melynek ifjuságát
Nem adja vissza semmi kikelet.

APOR (előbbre lép) Boszút kivánunk, vérest, e halottért,
Parancsolj asszonyom s mi mint a villám,
Mint a harag szolgái elmegyünk,
Enyhet szerezni ennyi bánatért.

(Visszavonúlt s a nép kiált:)

Boszú! boszú!

CSILÁR. Igen, Szabolcs, boszút kell állanunk,
Méltó boszút, nem értem! hajh nekem
Elég e bú, mely tőle rám maradt;
De e halottért s minden hölgyekért,
Kiket hasonló bal szerencse vár.
Ki lesz nyugottan örvendő, vidám,
Mely nászt nem ejt meg a rab félelem,
Ha hős s leánytól híven várt jegyes
Nem ment a gyáva orgyilkos kezétől?
Ha senki a gyilkost nem bünteti?
Ha senki üdveinken őrt nem áll?
Igen! boszú és büntetés kövesse
E bűn tevőjét, a ki vétlenekre
Reám és rá ily gyász véget hozott!
Boszú! de mit beszélek, nyomorú!
Mi enyhet adhat a boszú nekem?
Mit az, ha minden némber hőse él,
Mig ő itt halva fekszik — oh Zaránd!

SZABOLCS. Megállj, ne illesd, húgom, e halottat.
Nép! jőj közelb; hallgassatok reám.

(A nép közelb jő.)

E férfi, a ki halva fekszik itt,
Az árulók legaljasabbja volt.

EGY A NÉPBŐL. Haljon meg, a ki így beszél urunkról.
Verjétek őt le; szaggassátok el.

APOR. Ki kard; e szót én nem hallgathatom.
Uram Zaránd nemes volt és vitéz;
S rágalmazó te, gyáva és hazug vagy.

(Megrohanja Szabolcsot).

CSILÁR. Oh szünjetek meg!

SZABOLCS (kiüti a kardot Apor kezéből).
Vissza, nyomorú!
Boszút kivántok? jó; tehát legyen.
Én ismerem, ki őt meggyilkolá.

NÉP KIÁLTÁSA. Haljon meg! száz halál reá.

ZENŐ (felkel).
Aluttam. Jó reggelt. Most már megyek.
Megnézem a világot. Azt beszélik,

Hogy a világ oly szép, oly bájoló.
Szegény Zenő! mondjátok meg neki.
Hogy én már rajta nem segíthetek.

(Csüggedten el. Csilár két rabnője utána indúl.)

SZABOLCS. Nézzétek itt ez őrjöngő leányt,
Mi szép teremtés volt ő, oh Hadúr!
Tündérileg szép és jó, mint az ég.
Elméje fény volt, játszi és vidor,
Mely átsugárzott ifju kellemein.
S nézzétek őt most: nincs egy gondolatja,
Egy ép érzelme nincs, és a mi van,
Az fájdalommal terhes, mint az éj,
Melynek nyugalmát tűz ijeszti fel.
Szűz ajka kedves hangu hárfa volt,
S most rajta ím kétségbeesés, nyomor
S ezek szülötte, a bús őrület
Szilaj kezekkel játszsza szivrepesztőn
Eszének sírdalát. Nézzétek őt:
E hölgy az ősz Kelendi lánya volt.

CSILÁR. Irtóztatókat hallok. Légy kegyelmes,
Ne hagyj megtébolyodnom, oh Hadúr.

TÖBBEN. Mely szánandó eset!

SZABOLCS. Boszút kivántok
Zaránd vitézért? Tudjátok, ki volt?
Ő ellopá e védtelen leányt;
Ősz atyja híre nélkül hozta el,
S mert csalfa szívvel most új frigyre vágyott,
És azt hivé, hogy majd utjában áll:
Gyilokkal sujtott a nemes kebelhez,
Mely érte annyit, mindent áldozott.

(Zúgás a nép között.)

CSILÁR. Borzadva nézek a jövő elébe,
Mely rám e szörnyü képben tükrözik.
Oh ég hatalma! megköszönjem-e,
Hogy bal szerencsém fényes csillagát
Itt lábaimnál összezúzva látom?
Sír bennem a lélek; de senkinek
Csak enmagamnak fájók könnyei.

SZABOLCS. Csilárnak ilyen férjet adtok-e,
Egy nagy vezér lányának ily latort?
S boszút kivántok!

(Zavart zúgás a nép között.)

Megmondjam ki volt,
Ki e hitetlent porba fekteté?
Szabolcs vezér. (Zúgás.) Előd vezér fia
Áll itt előttetek, ki víni jött;
Ki, míg erének egy csep vére lesz,
Ez uj hazáért élni, halni kész.
Ki ismer még rám hős apám nevéről?

FELKIÁLTÁS. Éljen Szabolcs vezér, sokáig éljen!

SZABOLCS. Ez ember leghalálosb ellenem,
Egyetlen, a kit szívből gyűlölék:
Ez ember itt mátkám rablója volt,
Kit most a bú eszétől foszta meg.

(Fölemelt karddal kihivólag.)

Emeljen kardot, a ki víni mer!

(Mély hallgatás. A fegyverek lebocsáttatnak.)

Szabolcs vezér megölte ellenét,
És számot érte csak Hadúrnak ád.

Stanford University Libraries
3 6105 124 433 736
PH 336
A1
1902
v.4

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.

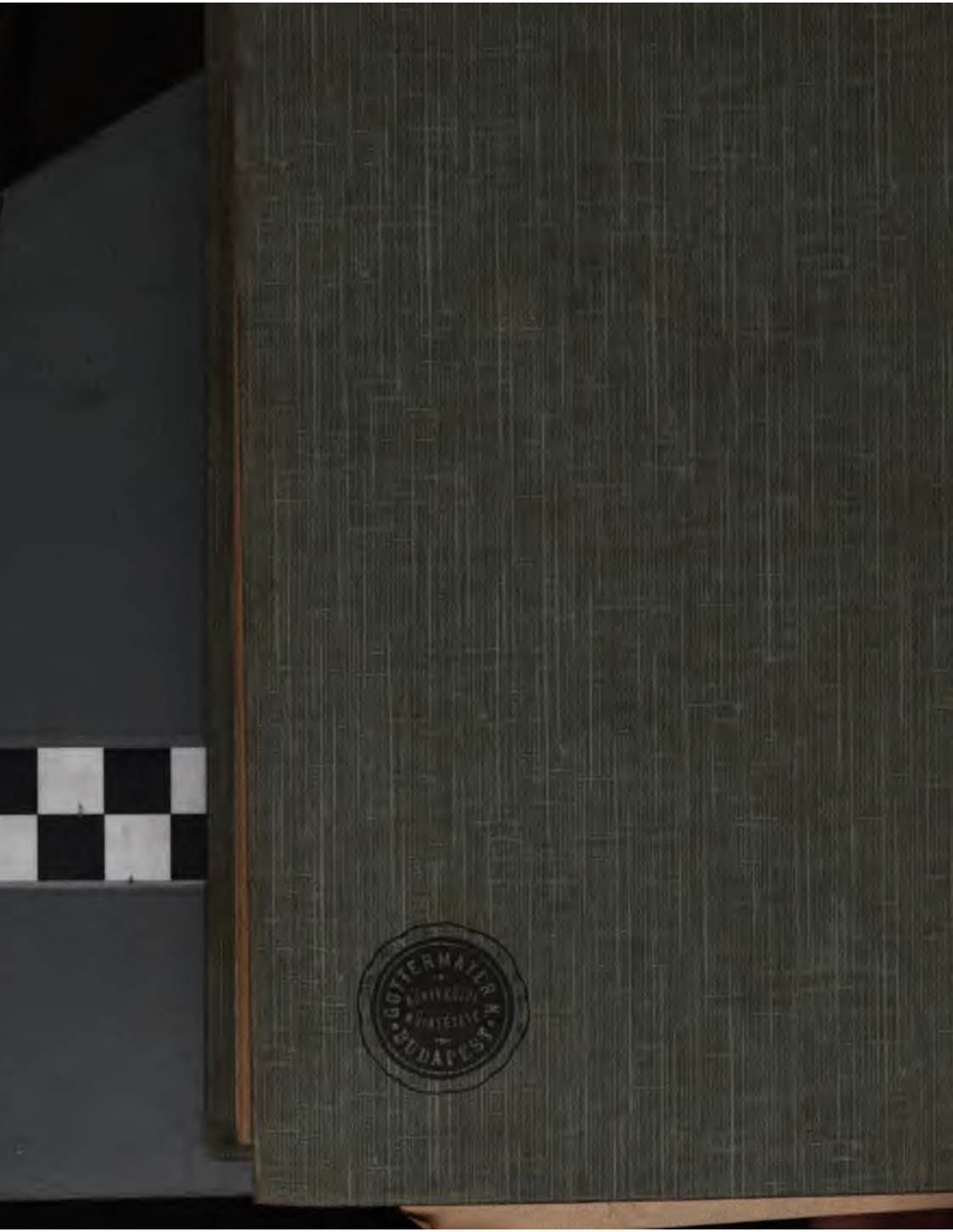
GOTTERMAYER
BUDAPEST